

Załącznik do  
Uchwały Nr XXII/226/2016  
Rady Miejskiej w Opocznie  
z dnia 30 czerwca 2016 r.



**STRATEGIA ROZWOJU  
GMINY OPOCZNO  
na lata  
2016 - 2020**

Spis treści

<b>Wstęp</b> .....	<b>4</b>
<b>Rozdział 1. Statystyczny portret Gminy</b> .....	<b>7</b>
<b>1.1 Wskaźniki rozwoju gminy Opoczno</b> .....	<b>7</b>
<b>1.2 Badania ankietowe w pracy nad Strategią</b> .....	<b>10</b>
<b>Rozdział 2. Obszar strategiczny SPOŁECZEŃSTWO</b> .....	<b>11</b>
<b>2.1 Demografia i społeczeństwo</b> .....	<b>11</b>
<b>2.2 Ochrona zdrowia</b> .....	<b>12</b>
2.2.1 Podstawa prawna .....	12
2.2.2 Wprowadzenie.....	13
2.2.3 Diagnoza .....	16
<b>2.3 Przeciwdziałanie uzależnieniom</b> .....	<b>19</b>
2.3.1 Podstawa prawna .....	19
2.3.2 Wprowadzenie.....	19
2.3.3 Diagnoza .....	23
<b>2.4 Edukacja</b> .....	<b>28</b>
2.4.1 Przedszkola i szkoły prowadzone przez gminę Opoczno .....	28
2.4.2 Przedszkola i szkoły publiczne prowadzone przez podmioty inne, niż jednostki samorządu terytorialnego .....	29
2.4.3 Finansowanie oświaty w gminie .....	32
<b>2.5 Kultura</b> .....	<b>33</b>
2.5.1 Infrastruktura kultury .....	33
2.5.2 Stowarzyszenia .....	42
2.4.3 Dziedzictwo kulturowe gminy Opoczno .....	42
<b>2.6 Rekreacja i turystyka</b> .....	<b>46</b>
2.6.1 Rodzaje turystyki .....	46
2.6.2 Stan obecny turystyki w gminie Opoczno .....	47
2.6.3 Turystyka aktywna.....	47
<b>2.7 Sport</b> .....	<b>48</b>
2.7.1 Podstawa prawna .....	48
2.7.2 Podstawowe definicje.....	48
2.7.3 Infrastruktura sportu w gminie Opoczno .....	49
2.7.4 Realizacja zadań z zakresu sportu przez gminę Opoczno .....	51
2.7.5 Wydatki inwestycyjne.....	55
<b>Rozdział 3. Obszar strategiczny GOSPODARKA</b> .....	<b>55</b>
<b>3.1 Rolnictwo i stan rozwoju wsi w gminie Opoczno</b> .....	<b>55</b>
<b>3.2 Usługi i przemysł</b> .....	<b>59</b>
<b>3.3 Infrastruktura techniczna</b> .....	<b>60</b>
3.3.1 Drogi .....	60
3.3.2 Ścieżki rowerowe .....	61
3.3.3 Wodociągi i kanalizacja.....	61
3.3.4 Zaopatrzenie w gaz .....	63
3.3.5 Zaopatrzenie w ciepło.....	63
3.3.6 System elektroenergetyczny .....	64
<b>3.4 Wsparcie przedsiębiorczości i polityka proinwestycyjna</b> .....	<b>65</b>
3.4.1 System ulg i zwolnień podatkowych.....	65
3.4.2 Obsługa przedsiębiorców i inwestorów.....	66
3.4.3 Przygotowanie terenów dla celów inwestycyjnych .....	67

<b>Rozdział 4. Obszar strategiczny ŚRODOWISKO .....</b>	<b>68</b>
<b>4.1 Stan środowiska gminy Opoczno.....</b>	<b>68</b>
4.1.1 Zasoby wodne.....	68
4.1.2 Lasy i łowiectwo.....	69
4.1.3 Ochrona przyrody.....	69
<b>4.2 Gospodarka odpadami.....</b>	<b>72</b>
4.2.1 System zbierania odpadów komunalnych .....	72
4.2.2 RIPOK – Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych .....	75
4.2.3 Odpady zawierające azbest .....	76
<b>4.3 Ochrona powietrza .....</b>	<b>77</b>
<b>4.4 Odnawialne źródła energii .....</b>	<b>81</b>
<b>4.5 Termomodernizacja .....</b>	<b>81</b>
<b>Rozdział 5. Obszar strategiczny MIASTO OPOCZNO .....</b>	<b>83</b>
<b>5.1 Rewitalizacja .....</b>	<b>83</b>
5.1.1 Lokalny Program Rewitalizacji .....	83
5.1.2 Gminny Program Rewitalizacji .....	84
<b>5.2 Porządek architektoniczny .....</b>	<b>87</b>
<b>5.3 Bezpieczeństwo, ład i porządek .....</b>	<b>89</b>
5.3.1 Przestępczość .....	89
5.3.2 Działalność Straży Miejskiej .....	89
5.3.3 Działalność Ochotniczej Straży Pożarnej .....	90
5.3.4 Czystość terenów publicznych.....	91
5.3.5 Monitoring miejski.....	93
<b>5.4 Społeczeństwo obywatelskie .....</b>	<b>94</b>
5.4.1 Badanie ankietowe dotyczące uczestnictwa społecznego w życiu gminy Opoczno .....	94
<b>Rozdział 6. Strategiczne kierunki rozwoju Gminy Opoczno.....</b>	<b>96</b>
<b>6.1 Analiza SWOT .....</b>	<b>96</b>
<b>6.2 Cele polityki rozwojowej gminy .....</b>	<b>98</b>
<b>6.3 Spójność celów strategicznych i operacyjnych Gminy Opoczno z dokumentami strategicznymi wyższego</b>	
<b>    rzędu .....</b>	<b>102</b>
<b>Rozdział 7. System wdrażania, monitorowania i finansowania Strategii .....</b>	<b>109</b>
<b>7.1 Sposoby i źródła finansowania .....</b>	<b>109</b>
<b>7.2 Podmioty realizujące.....</b>	<b>109</b>
<b>7.3 Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</b>	
<b>    .....</b>	<b>110</b>
<b>7.4 System monitorowania .....</b>	<b>110</b>
<b>Załączniki .....</b>	<b>111</b>

## Wstęp

Rozwój, w ujęciu ogólnym, polega na pozytywnych przemianach o charakterze ilościowym i jakościowym. Jest to proces opierający się na czynnikach endogenicznych i egzogenicznych. Rozwój lokalny to zharmonizowane i systematyczne działanie społeczności, władzy publicznej oraz pozostałych podmiotów funkcjonujących w danej jednostce terytorialnej, zmierzające do kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowych w danej jednostce samorządu terytorialnego, tworzenia korzystnych warunków dla gospodarki oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego<sup>1</sup>.

Strategia rozwoju gminy to długookresowy plan działania, określający strategiczne cele i kierunki rozwoju wraz ze wskazaniem źródeł ich finansowania.

### 1. Podstawa prawna opracowania Strategii.

Podstawą prawną tworzenia dokumentów strategicznych samorządu lokalnego są:

- art. 18 ust. 2 pkt 2 i pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, ze zm. ), zgodnie z którym do właściwości rady gminy należy stanowienie o kierunkach działania Burmistrza oraz uchwalanie programów gospodarczych,
- art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r. poz. 1649), zgodnie z którym prowadzenie polityki rozwoju należy do zadań samorządu gminy oraz art. 4 ust. 3 ustawy, zgodnie z którym polityka rozwoju może być prowadzona również na podstawie innych instrumentów prawnych i finansowych.

### 2. Zgodność Strategii z dokumentami programowymi.

Postanowienia zawarte w niniejszym dokumencie są zgodne z innymi dokumentami programowymi gminy Opoczno:

- Program rewitalizacji miasta Opoczno na lata 2007 – 2022,
- Wieloletni Plan Inwestycyjny,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno – z 5 października 2015,
- Program Ochrony Środowiska dla gminy Opoczno na lata 2014 - 2017 z perspektywą do roku 2021,
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Opoczno na lata 2014 – 2020,
- Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla gminy Opoczno na lata 2014 – 2032 - z 27 marca 2015r.,
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Opoczno w latach 2004-2020,
- Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Opoczno,
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ,
- Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii.

Postanowienia zawarte w niniejszym dokumencie są spójne z dokumentami strategicznymi:

- Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014 – 2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjne gospodarka, sprawne państwo,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

---

<sup>1</sup> Graczyk M., *Zarządzanie inwestycjami komunalnymi*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Zielona Góra 2008.

### **3. Misja i wizja Gminy Opoczno.**

#### **Misja Gminy Opoczno**

**Gmina Opoczno aktywnym partnerem mieszkańców i prężnym liderem regionalnym.**

#### **Wizja Gminy Opoczno**

**Gmina Opoczno to miejsce, w którym będą chciały żyć nasze dzieci.**

Gmina Opoczno to miejsce stabilizacji ekonomicznej i bytowej, bezpieczeństwa w zintegrowanej i aktywnej społeczności, łatwego dostępu do wyspecjalizowanych usług społecznych oraz przyjemnego spędzania wolnego czasu.

### **4. Rys historyczny Opoczna. Uwarunkowania obecnego stanu rozwoju gospodarczego w kontekście historycznym.**

Za początek Opoczna przyjęto się uważać wieś Opoczę, wymienioną w przywileju Leszka Czarnego z 1284 r. która przez blisko dwa wieki, mimo ewolucji nazwy w Opoczno była osadą królewską z kościołem św. Maryi Magdaleny. Samo miasto zostało osadzone w sąsiedztwie osady na prawie niemieckim najprawdopodobniej na początku XIV wieku<sup>2</sup>.

W całej swej historii Opoczno było największym miastem regionu, będąc siedzibą powiatu, a nawet, w okresie Królestwa Polskiego, siedzibą obwodu, skupiającego powiaty: opoczyński, konecki i szydłowiecki<sup>3</sup>.

Już na przełomie XVIII i XIX wieku zabudowę Opoczna charakteryzowało zaniedbanie, brak reprezentacyjnych budynków, niedoinwestowanie i rujnowanie istniejących oraz ogólna stagnacja budowlana. Dopiero przełom XIX i XX wieku przyniósł w tej kwestii niewielki rozwój budownictwa mieszkaniowego wyrażający się we wzroście liczby domów murowanych, ale nie towarzyszyły mu inwestycje w obiekty użyteczności publicznej<sup>4</sup>.

Mimo istotnej roli administracyjnej, do XIX wieku Opoczno nie miało w swojej historii okresu dynamicznego wzrostu, wręcz przeciwnie – podczas potopu szwedzkiego zostało prawie doszczętnie zniszczone. Głównymi źródłami dochodu były rolnictwo, handel i rzemiosło: szewstwo, krawiectwo, kowalstwo. W II połowie XIX wieku w samym Opocznie z zakładów przemysłowych istnieją: browar, fabryka miodu, fabryka octu, trzy farbiarnie, dwie garbarnie, dwie olejarnie, wiatrak i młyn wodny<sup>5</sup>, zaś w powiecie opoczyńskim „przemysł fabryczny opiera się głównie na przemyśle górniczym, mało (...) rozwiniętym” – główny dochód generowało 6 fabryk żelaznych<sup>6</sup>.

W 1885 roku uruchomiono w Opocznie stację kolejową na linii kolejowej dąbrowsko – iwanogrodzkiej.

Przemysłowy charakter Opoczna ukształtował się na początku XX wieku. Impulsem było otwarcie w Opocznie w 1895<sup>7</sup> roku fabryki warszawskiego Towarzystwa Akcyjnego Fabryk Ceramicznych „Dziewulski i Lange” produkującej głównie ogniotrwałą terakotę, cegłę, cement. W otoczeniu fabryki wyrosły nowoczesne wówczas warsztaty rzemieślnicze. W owym czasie miasto zostało też skanalizowane.

Po pierwszej wojnie światowej Opoczno wyrosło na największy ośrodek przemysłowy w powiecie. Oprócz zakładów ceramicznych istniały też m.in. zakłady wapiennicze, cegielnia, huta szkła, odlewnia. W 1939 roku łącznie pracowało 28 zakładów przemysłowych i 110 zakładów rzemieślniczych<sup>8</sup>.

Okres powojenny przyniósł upaństwowienie ocalałych zakładów przemysłowych oraz utworzenie kolejnych: Spółdzielni Pracy Rękodzieła Ludowego i Artystycznego, Zakładów Przemysłu Wełnianego, przedsiębiorstwa budowlanego oraz niezwykle istotnego dla opoczyńskiej gospodarki węzła kolejowego w Idzikowicach.

Przemiany ustrojowe końca XX wieku doprowadziły do upadku wielu opoczyńskich zakładów pracy oraz prywatyzacji tych najbardziej dochodowych.

---

<sup>2</sup> *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VII, str. 556, Warszawa 1886.

<sup>3</sup> *Opoczno. Studia i szkice z dziejów miasta* pod redakcją Marty Meduckiej, Kielce 2003.

<sup>4</sup> *Opoczno. Studia i szkice z dziejów miasta* pod redakcją Marty Meduckiej, Kielce 2003.

<sup>5</sup> *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VII, str. 556, Warszawa 1886.

<sup>6</sup> *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VII, str. 558, Warszawa 1886.

<sup>7</sup> Według W. Pusia *Rozwój przemysłu w Królestwie polskim 1870-1914*, Łódź 1997.

<sup>8</sup> *Opoczno. Studia i szkice z dziejów miasta* pod redakcją Marty Meduckiej, Kielce 2003.

## 5. Charakterystyka geograficzna gminy Opoczno

Gmina Opoczno położona jest na południowo-wschodnim skraju województwa łódzkiego, w powiecie opoczyńskim. Zbiegają się tutaj granice trzech województw: łódzkiego, mazowieckiego i świętokrzyskiego. Graniczy ona z gminami:

- Gielniów (woj. Mazowieckie) i Gowarczów (woj. Świętokrzyskie) – od wschodu,
- Białaczów - od południa,
- Sławno - od zachodu,
- Inowódz, Poświętne i Drzewica - od północy.

Jej rozciągłość południkowa wynosi 20,2 km a równoleżnikowa 19,0 km.

Opoczno jest gminą miejsko – wiejską, którą tworzy miasto Opoczno oraz 40 miejscowości, w tym 34 o statusie sołectwa:

- |                       |                      |
|-----------------------|----------------------|
| ▪ Adamów              | ▪ Modrzew            |
| ▪ Antoniów            | ▪ Modrzewek          |
| ▪ Bielowice           | ▪ Mroczków Duży      |
| ▪ Brzustówek          | ▪ Mroczków Gościenny |
| ▪ Bukowiec Opoczyński | ▪ Ogonowice          |
| ▪ Dzielna             | ▪ Ostrów             |
| ▪ Januszewice         | ▪ Różanna            |
| ▪ Janów Karwicki      | ▪ Sielec             |
| ▪ Kliny               | ▪ Sitowa             |
| ▪ Karwice             | ▪ Sobawiny           |
| ▪ Kraśnica            | ▪ Sołek              |
| ▪ Kraszków            | ▪ Stuzno             |
| ▪ Kruszewiec          | ▪ Stuzno Kolonia     |
| ▪ Kruszewiec Kolonia  | ▪ Wola Załączna      |
| ▪ Libiszów            | ▪ Wólka Karwicka     |
| ▪ Libiszów Kolonia    | ▪ Wygnanów           |
| ▪ Międzybórz          | ▪ Ziębów             |

Według podziału fizyczno - geograficznego Kondrackiego, obszar gminy Opoczno należy do następujących jednostek:

- Prowincja: Wyżyny Polskie
- Podprowincja: Wyżyna Małopolska
- Makroregion: Wyżyna Przedborska
- Mezoregion: Wzgórza Opoczyńskie

Charakterystyczną cechą rzeźby powierzchni i budowy geologicznej tego obszaru jest współwystępowanie starych form geomorfologicznych, zbudowanych ze skał mezozoicznych, typowych dla wyżyn i młodych form akumulacji plejstoceńskich, zbudowanych z luźnych skał osadowych, typowych dla nizin. Łądolód pokrywał Wzgórza Opoczyńskie podczas zlodowacenia krakowskiego i środkowopolskiego. Ogólnie powierzchnia terenu gminy opada łagodnie z południowego-wschodu na północny-zachód. Z kulminacji 277,2 m n.p.m. w Rozkopanych Górach, na wschód od Stuzna Kolonii, do wysokości 156 m n.p.m. w miejscu gdzie rzeka Słomianka wypływa z granic gminy. Znaczna deniwelacja, wynosząca w tym przypadku 121,2 m, jest cechą charakterystyczną dla hipsometrii terenów wyżynnych. W krajobrazie gminy przeważa zdenudowana plejstoceńska wysoczyzna morenowa o falistej powierzchni, rozcięta erozyjnymi dolinami rzek. Jej powierzchnię urozmaicają pagórki moreny czołowej, wały wydymowe, ozy, kemy, ostańce mezozoiczne. W okolicach Opoczna występuje ciekawe i rzadkie zjawisko tzw. krasu zakrytego, którego efektem jest tworzenie się na powierzchni terenu kotłów zapadliskowych, lejów i dolinek krasowych.

W gminie Opoczno występują miejsca dawnej eksploatacji surowców budowlanych. Na lokalne potrzeby wydobywano tu piaski, żwiry, kamień wapienny. Najistotniejsze, w historii i obecnie, dla opoczyńskiego przemysłu złoża ogniotrwałych itów doggeru i liasu, z których wytwarza się płytki ceramiczne, wyroby ogniotrwałe, zaprawy, wydobywane są po za granicami gminy.

Przeważający obszar gminy zajmują gleby wykształcone na glinach zwałowych, piaskach gliniastych i piaskach. Są to głównie gleby płowe, brunatne wylugowane i pseudoglejowe. W dolinach Drzewiczki i Wąglanki występują mady rzeczne i gleby hydromorficzne a na obszarze węglanowych wychodni mezozoicznych, w okolicach Bielowic i Stuzna Kolonii, wytworzyły się rędziny i gleby rdzawe. W rejonie Opoczna dominują gleby średniej jakości, klasy bonitacyjnej IV – V<sup>9</sup>.

Cały obszar gminy położony jest w dorzeczu Wisły. Największą rzeką opoczyńskiego jest Drzewiczka, prawy dopływ Pilicy. Długość jej wynosi 81,3 km a powierzchnia zlewni 1089,9 km<sup>2</sup>. Swoje źródła Drzewiczka posiada na Garbie Gielniowskim w pobliżu wsi Ruski Bród a uchodzi do Pilicy na wysokości Nowego Miasta nad Pilicą. Jej niewielkie zanieczyszczenie, stosunkowo duży spadek - 1,4 promila, podkreślający wyżynny charakter oraz naturalne koryto sprawiają, że rzeka ma wysokie walory przyrodniczo - krajobrazowe. Drzewiczka jest dostępna dla kajaków już od miejscowości Sitowa stanowiąc malowniczy, ciekawy i jeden z najładniejszych w centralnej Polsce szlaków wodnych. W granicach Opoczna Drzewiczka przyjmuje lewobrzeżny, największy swój dopływ - Wąglankę, o długości 37 km. Lewym dopływem Wąglanki jest Opocznianka, niewielki ciek o długości 15,7 km, który w swym górnym biegu nosi nazwę Młynek. Południowo-wschodnią część obszaru gminy odwadniają Zatoka i Brzuśnia, prawe dopływy Drzewiczki. Północno-zachodnim skrajem płynie Słomianka, prawy dopływ Pilicy i prawy dopływ Słomianki - Gietzówka. Klimat Ziemi Opoczyńskiej charakteryzuje się równowagą wpływów oceanicznych i kontynentalnych mas powietrza, zaliczony jest do subregionu środkowopolskiego<sup>10</sup>.

Wskaźnik lesistości gminy wynosi 29% i jest nieco niższy od średniej krajowej i powiatu opoczyńskiego. Większe kompleksy leśne, pozostałość dawnej Puszczy Pilickiej, porastają północną część jej obszaru. Drzewostan tych lasów tworzą w większości nasadzenia sosny. W strukturze siedliskowej lasów przeważają bory sosnowe i dębowo-sosnowe. W pobliżu Opoczna przebiega wschodnia granica zasięgu buka oraz północna granica zasięgu jodły i jawora.

Na układ komunikacyjny gminy składają się droga krajowa nr 12, która prowadzi od zachodniej granicy kraju, poprzez Piotrków Trybunalski, Radom, Lublin do wschodniej granicy kraju. Droga wojewódzka nr 726 łączy Rawę Mazowiecką przez Opoczno z Żarnowem, a nr 713 obsługuje połączenie miasta z Łodzią. Wschodnim skrajem gminy przebiega droga wojewódzka nr 728 z Grójca do Jędrzejowa. Obszar gminy przecina Centralna Magistrała Kolejowa biegnąca z Warszawy na Śląsk.

Ziemia Opoczyńska to region kulturowy położony na styku historycznych krain Mazowska, Małopolski i Ziemi Łęczycko – Sieradzkiej. Posiada elementy wspólne dla tych regionów, lecz wyróżnia się od innych grup etnicznych oryginalną gwarą, strojem, muzyką, rękodziełem<sup>11</sup>.

## Rozdział 1. Statystyczny portret Gminy

### 1.1 Wskaźniki rozwoju gminy Opoczno

Gmina Opoczno jest gminą miejsko – wiejską, położoną we wschodniej części województwa łódzkiego, w powiecie opoczyńskim. Gmina liczy 35 275 mieszkańców, z czego 22 031 (62,45 %) mieszka w Opocznie, a 13 244 (37,55 %) na obszarze wiejskim, w 34 sołectwach<sup>12</sup>. Przy powierzchni 190,64 km<sup>2</sup> (25 km<sup>2</sup> zajmuje miasto a 166 km<sup>2</sup> tereny wiejskie) daje to gęstość zaludnienia 185 osób/km<sup>2</sup> (881osób/km<sup>2</sup> w mieście, 80 osób/km<sup>2</sup> na obszarze wiejskim gminy).

Podstawowe dane statystyczne charakteryzujące gminę Opoczno w postaci tzw. Statystycznego portretu gminy opracował Główny Urząd Statystyczny (GUS). Ich zestawienie dla lat 2009 - 2014 zawiera **Załącznik 1**.

<sup>9</sup> *Poznaj opoczyńskie* pod redakcją Gminy Opoczno, Opoczno 2013

<sup>10</sup> *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno*, Opoczno 2008

<sup>11</sup> *Poznaj opoczyńskie* pod redakcją Gminy Opoczno, Opoczno 2013

<sup>12</sup> Na podstawie danych Zespołu do Spraw Ewidencji Ludności i Dowodów Osobistych Urzędu Miejskiego w Opocznie na 31 grudnia 2014 r.

Wskaźniki ujęte w zestawieniu:

- Rynek pracy,
- Zasoby mieszkaniowe,
- Przemysł i budownictwo,
- Gospodarka komunalna,
- Gospodarka,
- Ochrona środowiska,
- Dochody i wydatki budżetu jst.

Główny Urząd Statystyczny corocznie opracowuje i publikuje tzw. statystyczny portret terytorium dla każdej jednostki podziału administracyjnego, w którym ujmuje podstawowe wskaźniki i parametry charakteryzujące poziom życia w danej jednostce<sup>13</sup>. Zestawienie badanych wskaźników za lata 2009 - 2014 pozwala na poznanie krótkookresowego trendu dla poszczególnych dziedzin życia w gminie Opoczno.

Bezrobocie w gminie Opoczno od 2010 roku utrzymuje się na dość stabilnym poziomie około 10%, przy czym w latach 2010-2011 osiągnęło swój najniższy poziom, by w latach następnym znów wzrosnąć nieco powyżej 10%. Dla porównania stopa bezrobocia w 2014 r. w powiecie wyniosła 13,3 a w województwie 11,8. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 w gminie był na poziomie 7,8 i był znacznie niższy niż na poziomie powiatu (8,4) oraz województwa. Liczba osób pracujących w gminie Opoczno na przestrzeni ostatnich lat oscyluje wokół 8500, nieznacznie wahając się w poszczególnych latach. W ostatnim badanym roku wynosiła ona 8468 osób, zaś bezrobotnych zarejestrowanych 1743, w tym 52,4% kobiet.

W bardzo wolnym tempie wzrasta liczba mieszkań. W 2013 r. oddano 73 mieszkania do użytku, ale już w roku 2014 było ich tylko 69. Wzrasta też przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania, która w gminie w 2014 roku wynosiła już ok. 74 m<sup>2</sup> i była wyższa zarówno od wskaźnika dla województwa łódzkiego (68,1 m<sup>2</sup>) jak i krajowego (73,1 m<sup>2</sup>). Natomiast znacznie poniżej przeciętnej krajowej i wojewódzkiej gmina Opoczno plasuje się w przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na jedną osobę. Wynosiła ona w 2013 roku tylko 23,9 m<sup>2</sup>, podczas gdy w województwie łódzkim i w Polsce średnio powyżej 26 m<sup>2</sup>. W wolnym tempie przyrasta również liczba mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno - sanitarne.

Przekrojowe dane dotyczące infrastruktury gospodarki komunalnej kształtują się na poziomie charakterystycznym dla województwa łódzkiego z wyjątkiem danych dotyczących korzystania z gazu z sieci gazyfikacyjnej. Udział 26,8 % mieszkańców gminy korzystających z instalacji sieci gazowej, przy 39,8 % w województwie i 52,4 % w kraju wskazuje na bardzo niski stopień zaawansowania budowy sieci gazowniczej w gminie. Corocznie maleje też zużycie wody zarówno przez mieszkańców gminy – na cele indywidualne, jak i na cele przemysłowe. Spadek wykorzystania wody jest tendencją ogólnokrajową.

Jednostka samorządu terytorialnego nie może funkcjonować w oderwaniu czy też niezależnie od procesów, społecznych, ekonomicznych czy też kulturowych dotyczących całego regionu i kraju. Ocena procesów, skali zjawisk tylko poprzez pryzmat wskaźników dotyczących gminy nie daje pełnego i wiarygodnego obrazu sytuacji gminy, jej pozycji w regionie, perspektyw i zagrożeń.

Dla pełnego zobrazowania i właściwej oceny aspektów społecznych i gospodarczych gminy Opoczno została zastosowana metoda porównawcza z innymi, podobnymi gminami. Dla tego celu zostały wybrane Przysucha, Końskie, Łask, Kozienice i Włoszczowa. Są to gminy miejsko – wiejskie, będące siedzibami powiatów, o podobnej liczbie ludności, zbliżonej stopie bezrobocia i porównywalnym dochodzie na mieszkańca. Gmina Końskie (województwo świętokrzyskie) i gmina Przysucha (województwo mazowieckie) znajdują się w bezpośredniej bliskości Opoczna, są często odwiedzane i znane mieszkańcom, często też porównywane i zestawiane z Opoczniem. Została też wybrana do porównania gmina z województwa łódzkiego. Dla celów porównawczych nie nadawały się miasta najbliższe położone: Tomaszów Mazowiecki, Piotrków Trybunalski, Bełchatów czy Radomsko. Są to miasta dużo większe, jako jednostki terytorialne podzielone na gminy miejskie i wiejskie i z tego powodu nie mogą być odniesieniem dla Opoczna. Dlatego, jako najbardziej zbliżony został wybrany Łask, mimo, iż nie będący w bezpośredniej bliskości, jednak swoimi cechami najbardziej z wszystkich gmin naszego województwa podobny Opocznu. Wybór do porównania gminy Włoszczowa uzasadniony jest podobieństwem oddziaływania przystanku na Centralnej Magistrali Kolejowej, zapewniającej skomunikowanie głównie z Warszawą i Katowicami, ale także z innymi dużymi miastami i centrami gospodarczymi i turystycznymi Polski. Z kolei wybór Kozienic spowodowany został uwzględnieniem gminy o zbliżonej liczbie ludności i wielkości, ale dużo większym potencjale gospodarczym, turystycznym i geograficznym, położonej w województwie mazowieckim (czyli zamożniejszym niż łódzkie) i posiadającej na swym terenie zakład generujący znaczne dochody do budżetu gminy.

<sup>13</sup> Dane Głównego Urzędu Statystycznego, przytaczane w Strategii, w niektórych zakresach odbiegają od materiałów źródłowych, pochodzących z Urzędu Miejskiego, takich jak sprawozdania, raporty itp. Wynikać to może z niekompletności, metodologii prezentacji czy obliczeń ostatecznych wyników, parametrów i wskaźników GUS. Jednakże w przypadku rozbieżności pomiędzy danymi GUS a materiałami źródłowymi prezentowane są dane z podaniem źródła pochodzenia w celu zobrazowania trendów czy kierunków rozwoju.



Zestawienie podstawowych cech gminy Opoczno i pięciu porównywanych gmin zawiera **Załącznik 2**. Zarówno na etapie opracowywania Strategii, jak i późniejszego monitorowania, będziemy odnosić się do wskaźników tego konkretnego zestawu gmin, porównując każdorazowo tendencje oraz badać statystyczny udział wskaźników gminy Opoczno w sumie wskaźników tych właśnie gmin. Umożliwi to rzeczywistą ocenę sytuacji naszej gminy.

Najważniejsze wskaźniki opisujące stan jednostek samorządu terytorialnego analizuje redakcja pisma „Wspólnota” i przedstawia corocznie w postaci rankingów. Porównanie danych w kolejnych latach pokazuje tendencje rozwojowe i dynamikę zmian. Utworzone na tej podstawie rankingi w poszczególnych kategoriach sytuuje ocenianą gminę wśród pozostałych tego samego typu.

Ranking zamożności gmin (**Załącznik 3**) wskazuje na corocznie rosnące dochody własne gminy Opoczno. W 2011 r. wzrost był stosunkowo niższy, stąd też spadek z pozycji 169 do 222. Ale od 2012 roku następuje przesuwanie się gminy Opoczno w górę rankingu, do 103 miejsca w 2014 r. Przez cały badany okres nieznacznie wyżej w rankingu znajdują się i Końskie, i Włoszczowa, oraz będące poza zasięgiem Kozienice (miejsca 2 – 3). W tyle pozostaje Przysucha (211 miejsce), która rejestruje tendencję zniżkową, oraz Łask, który utrzymuje się ok. 239 miejsca. Na tle porównywanych gmin Opoczno wypada najlepiej (pomijając Kozienice). Porównując wysokość dochodów na jednego mieszkańca średnio w latach 2010 – 2012 do okresu 2012 – 2014, to w gminie Opoczno wzrost jest procentowo najwyższy (pomijając Kozienice). Wskaźnik ten jest jednym z najważniejszych i dlatego powinien być podstawowym elementem monitorowania rozwoju gminy w kolejnych latach. Utrzymanie stałej tendencji wzrostowej, również na tle innych gmin, będzie świadczyło o rozwoju gospodarczym i zamożności Opoczna.

Ranking gmin w kategorii wydatków na administrację jest rankingiem dodatkowym, który tylko obrazuje sytuację, lecz nie mówi jednoznacznie o pozytywnym czy negatywnym charakterze zjawiska. (**Załącznik 4**.) Nie można jednoznacznie stwierdzić, że wysokie koszty administracji świadczą o jej przeroście i marnotrawieniu pieniędzy, a niskie koszty to oszczędność.<sup>14</sup> W tej kategorii wydatki gminy Opoczno są najniższe z analizowanych gmin i w przeliczeniu na 1 mieszkańca w okresie 2011 – 2013 praktycznie nie ulegały zmianie i utrzymywały się tuż poniżej 200 zł (średnio 197,24 zł). Natomiast w roku 2014 osiągnęły poziom 210,15 zł, co dało średnią z lat 2011- 2014 na poziomie 200,47 zł. Średnia pozycja Opoczna w kategorii gmin powyżej 30.000 mieszkańców to 20 miejsce na 107/108 (w zależności od badanego roku) gmin sklasyfikowanych w tej kategorii. Wszystkie pozostałe porównywane gminy mają wyższy współczynnik, choć niektóre nieznacznie. Najwięcej wydają Kozienice – 415,68 zł, drugie miejsce zajmuje Łask- 273,07 zł. Zauważyć jeszcze należy, że w tym rankingu w latach 2002 – 2004 Opoczno plasowało się w szóstej dziesiątce, w latach 2009 – 2011 w trzeciej, a już w latach 2012 – 2013 w drugiej, obecnie zajmuje 20 miejsce. Wskaźnik ten powinien być badany w przyszłości, a wnioski odnoszone zarówno do ilości zadań realizowanych przez gminę, jak i jakości pracy Urzędu Miejskiego.

Bardzo istotna jest analiza rankingu nakładów na infrastrukturę techniczną. (**Załącznik 5**.) Ten element w największym stopniu warunkuje rozwój inwestycji w gminie. Pomijając analizy roczne (w rankingu Wspólnoty i tak uśrednione dla 3 lat), porównać należy wyniki dla lat 2010 – 2012 i 2012 – 2014. Najlepiej w tym zestawieniu wypadają Kozienice, zajmując one w latach 2010-2013 miejsce w drugiej dziesiątce i systematycznie awansując z miejsca 19 na 14. Obecnie zajęły miejsce 29. Gmina Opoczno do roku 2013 wypadła najlepiej z pozostałych gmin, zarówno w pierwszym badanym okresie, jak i w drugim. Z pewnością miał tu duże znaczenie bardzo udany rok 2011, w którym Opoczno wydało najwięcej środków na infrastrukturę techniczną spośród wszystkich badanych gmin. Nawet więcej, niż gmina Kozienice, i niewiele mniej od Kozienic w roku następnym (w przeliczeniu na jednego mieszkańca.) W tym samym czasie Opoczno awansowało ze średnią pozycją z 24 na 23 miejsce. Obecnie Opoczno zajmuje 107 pozycję, co dało średnią z lat 2010-2012 na poziomie 24, a w latach 2012-2014 średnią na poziomie 53.

Ranking wykorzystania środków unijnych (**Załącznik 6**.) świadczy zarówno o skuteczności działania aparatu administracyjnego gminy, jak również o możliwości zapewnienia własnego udziału finansowego w projektach. Jest to niezwykle istotne w gminach o niższym dochodzie, gdzie środki zewnętrzne w największym stopniu decydują o skali podejmowanych przedsięwzięć. Pozostając przy ocenie średnich wyników dla trzyletniego okresu 2010 – 2012 stwierdzamy, że przoduje gmina Końskie, która swoją pozycję zawdzięcza niezwykle wysokim środkom pozyskanym w roku 2010 i piątą pozycją w rankingu. Jednak pozostałe lata pokazują drastyczny spadek, do wyników najniższych w badanej grupie, i bardzo odległych miejsc w rankingu. Na tym tle wyróżnia się gmina Opoczno, która corocznie pozyskiwała z budżetu UE grubo ponad 1000 zł na jednego mieszkańca, a uśredniona pozycja w rankingach jest najwyższa w całej grupie. Analizując ranking lat 2004-2014 widzimy, że gmina Opoczno również zajmuje najwyższe miejsce z przedstawionych gmin, gdyż 43.

<sup>14</sup> Prowadzący ranking prof. P. Swianiewicz stwierdza wprost: *Od kilkunastu lat do zdumienia powtarzam, że powierzchowna, populistyczna interpretacja wyników może być bardzo myląca, a nawet krzywdząca. Większe wydatki na administrację nie zawsze oznaczają marnowanie pieniędzy podatników na fanaberie urzędników. Skutkiem może być lepsza, sprawniejsza obsługa obywateli, a także większa skuteczność w pozyskiwaniu funduszy unijnych. Nasze proste zestawienie nie jest w stanie uchwycić takiej zależności między wydatkami a ich efektami. Ale na pewno pozycja w rankingu dla każdego szefa urzędu może być materiałem do refleksji i wewnętrznego audytu wydatków.* Najtańszy urząd. Ranking wydatków na administrację. s. 4. ([http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/formhandler-download/Ranking\\_-\\_wydatki\\_na\\_administracje\\_.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/formhandler-download/Ranking_-_wydatki_na_administracje_.pdf)).

Duże emocje mieszkańców danych gmin wywołują wskaźniki ostatniego z analizowanych rankingów „Wspólnoty”, czyli ranking zadłużenia samorządów. (Załącznik 7.) Samo zadłużenie trudno jednoznacznie ocenić jako zjawisko niekorzystne. Z pewnością jedną z najczęstszych przyczyn powstawania zadłużenia jest wola zapewnienia udziału własnego w celu pozyskania środków zewnętrznych. Istotnym jest, na jaki cel są przeznaczane kredyty i jaki jest potencjalny okres spłaty zadłużenia z nadwyżki budżetowej. Największe zadłużenie gminy Opoczno przypada na lata 2011-2013, z apogeum w roku 2012. Wówczas poziom zadłużenia przekroczył ustawowy próg 60% dochodów, tj. osiągnął 62,81 %. Wtedy też Opoczno znalazło się na 9 miejscu w skali kraju (w kategorii miast powiatowych na 266 sklasyfikowanych). Od tamtej pory poziom zadłużenia co roku maleje i w 2014 osiągnął 50,15% jej dochodów. Poziom zadłużenia z pewnością będzie w poważnym stopniu wpływał na sytuację wewnętrzną oraz możliwości inwestowania gminy Opoczno w najbliższych latach. Stąd też analiza zadłużenia będzie jednym z najważniejszych wskaźników możliwości i atrakcyjności inwestycyjnej gminy Opoczno.

## 1.2 Badania ankietowe w pracy nad Strategią

Na potrzeby stworzenia Strategii rozwoju gminy Opoczno przeprowadzono pięć badań ankietowych, w których udział wzięło łącznie 1241 dorosłych mieszkańców, których wyniki i wnioski zostaną zaprezentowane w dalszej części dokumentu oraz w **Załączniku 44**.

Pierwszą z ankiet, dotyczącą warunków życia na wsi, skierowano tylko i wyłącznie do mieszkańców miejscowości wiejskich, w tradycyjnej formie papierowej. Pozostałe ankiety były przeprowadzone w formie elektronicznej, za pośrednictwem portalu internetowego gminy Opoczno i nie miały one żadnych ograniczeń uczestnictwa poza wymogiem pełnoletniości respondentów.

W badaniu ankietowym mieszkańców wsi wzięło udział 797 respondentów, w ankietach internetowych łącznie 444, z których ponad 80 % mieszka w Opocznie. 53% wszystkich ankietowanych to kobiety, mężczyzn było o 10% mniej, pozostali ankietowani nie podali swojej płci. Najliczniejszą grupą wiekową uczestniczącą w badaniu byli respondenci w przedziałach wiekowych 35-44 lata (14 % ankietowanych) oraz 45-54 lata (14 %). Najmniejszą grupę respondentów stanowiły osoby w wieku 18-24 lata oraz powyżej 65 lat – każda z grup to niespełna 5 % ankietowanych.

Przeprowadzono następujące badania ankietowe:

### ▪ **Badanie ankietowe mieszkańców wsi w gminie Opoczno**

Badanie przeprowadzono od 26 czerwca do 10 lipca 2014 roku. Adresatami badania byli pełnoletni mieszkańcy miejscowości wiejskich na terenie gminy Opoczno. Podstawą do określenia liczebności grupy ankietowanej była liczba gospodarstw domowych w danej miejscowości. Grupa docelowa liczyła 3535 gospodarstw domowych. Sołtysowi każdej z miejscowości przekazano do rozpowszechnienia wśród mieszkańców arkusze ankietowe w liczbie odpowiadającej 50% liczby gospodarstw domowych w sołectwie (na podstawie danych ewidencji ludności Urzędu Miejskiego w Opocznie). Sołtys danej miejscowości przekazywał je losowo wybranym mieszkańcom danej wsi w liczbie jeden dla jednego gospodarstwa domowego. Po upływie ustalonego terminu zebrał ankietę i zwrócił je do Urzędu Miejskiego.

Do respondentów skierowano łącznie 1683 arkusze ankietowe. Narzędziem badawczym była anonimowa ankietę składająca się z 20 pytań zamkniętych. Średnio odzew na zaproszenie do udziału w badaniu wyniósł 47,36 % w stosunku do liczby wydanych arkuszy ankietowych, czyli badaniem objęto 22,55 % gospodarstw domowych na terenie wiejskim gminy Opoczno.

Najliczniejsze grupy wiekowe, biorące udział w badaniu, stanowią respondenci w wieku 45 – 54 lata oraz 35 – 44 lata, co wynika bezpośrednio z określenia grupy docelowej badania na poziomie gospodarstwa domowego, czyli skierowania ankietę do głównego mieszkańca danego gospodarstwa.

### ▪ **Badanie ankietowe badające uczestnictwo w kulturze mieszkańców gminy Opoczno**

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat potrzeby zwiększenia uczestnictwa społecznego i ewentualnych form tego uczestnictwa w decyzjach dotyczących zarządzania gminą Opoczno. Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku. Narzędziem badawczym była anonimowa ankietę internetowa, składająca się z 9 pytań zamkniętych. W badaniu wzięło udział 142 respondentów – 19 z nich zamieszkuje w miejscowościach wiejskich gminy, 86 % respondentów to mieszkańcy Opoczna. Przewagę wśród respondentów mają kobiety – 59 % ankietowanych. Udział badanych w poszczególnych grupach wiekowych do lat 54 rozkłada się równomiernie i wynosi około 20 % ankietowanych. W badaniu wzięła udział tylko jedna osoba w wieku powyżej 64 lat.

### ▪ **Badanie ankietowe dotyczące potencjał inwestycyjnego gminy Opoczno**

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat zrealizowanych w ostatnich latach inwestycji oraz potrzeb inwestycyjnych. Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku. Narzędziem badawczym była anonimowa ankietę internetowa, składająca się z 6 pytań zamkniętych. W badaniu wzięło udział 122 respondentów. Tylko 22 z nich zamieszkuje w miejscowościach wiejskich gminy, 87 % respondentów to mieszkańcy Opoczna. Udział kobiet i mężczyzn w badaniu wynosi odpowiednio 55 % i 45 %. Najliczniejszą grupę badanych stanowią osoby do 45 roku życia – ponad 70 %.

### ▪ **Badanie ankietowe dotyczące uczestnictwa społecznego w życiu gminy Opoczno**

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat potrzeby zwiększenia uczestnictwa społecznego i ewentualnych form tego uczestnictwa w decyzjach dotyczących zarządzania gminą Opoczno. Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku. Narzędziem badawczym była anonimowa ankieta internetowa składająca się z 9 pytań zamkniętych. W badaniu wzięło udział 86 respondentów – 17 z nich zamieszkuje w miejscowościach wiejskich gminy, 80 % respondentów to mieszkańcy Opoczna. Zwraca uwagę znaczna przewaga kobiet – 64 % ankietowanych. Najliczniejszą grupę badanych stanowią osoby do 45 roku życia – ponad 70 %. W badaniu wzięła udział tylko jedna osoba w wieku powyżej 64 lat.

▪ **Badanie ankietowe dotyczące wizerunku gminy Opoczno**

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat kierunków i środków kształtowania wizerunku gminy Opoczno. Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku. Narzędziem badawczym była anonimowa ankieta internetowa, składająca się z 8 pytań zamkniętych. W badaniu wzięło udział 94 respondentów. Tylko 16 z nich zamieszkuje w miejscowościach wiejskich gminy, 83 % respondentów to mieszkańcy Opoczna. Zwraca uwagę znaczna przewaga kobiet – blisko 2/3 ankietowanych. Najliczniejszą grupę badanych stanowią ludzie do 45 roku życia – ponad 70 %. W badaniu wzięła udział tylko jedna osoba w wieku powyżej 64 lat.

## **Rozdział 2. Obszar strategiczny SPOŁECZEŃSTWO**

### **2.1 Demografia i społeczeństwo**

W 2014 roku w gminie Opoczno mieszkało 35 275 mieszkańców (dane UM w Opocznie stan na 31 grudnia, z danych GUS w Łodzi- 34 999 osób), z czego 22 031 zamieszkiwało Opoczno, a 13 244 osób obszar wiejski gminy. Stanowi to 45,36 % ludności powiatu opoczyńskiego i 1,41 % wszystkich mieszkańców województwa łódzkiego.

Liczba ludności w gminie systematycznie spada. W ciągu ostatnich lat liczba mieszkańców miasta zmniejszyła się o 922 osoby, co stanowi niespełna 4,02%. Na obszarze wiejskim utrzymuje się na stosunkowo stabilnym poziomie, jednak dynamika zmian demograficznych w poszczególnych miejscowościach wiejskich w ostatnich latach była zróżnicowana.

Spadek liczby mieszkańców najbardziej dotknął wsie położone na wschodnim krańcu gminy: Wólkę Karwicką, Sielec, Adamów, Karwice. Stosunkowo duży spadek liczby ludności zanotował też Libiszów. Natomiast wzrosty liczby mieszkańców odnotowują miejscowości w bezpośredniej bliskości miasta: Ostrów, Różanna, Sołek, Kliny i Wola Załęzna. Najprawdopodobniej przyczyną tej tendencji jest migracja osadnicza mieszkańców miasta w jego najbliższą okolicę. Dynamikę zmian gminy Opoczno w ostatnich latach obrazują dane w **Załącznikach 8 - 17**.

Przyrost naturalny w gminie w ciągu ostatnich lat drastycznie spadał i w roku 2014 osiągnął w końcu poziom ujemny. Ogólne wskaźniki ruchu naturalnego dla gminy Opoczno są korzystniejsze, niż wojewódzkie i krajowe. Wskaźnik żywych urodzeń na 1000 mieszkańców w gminie wynosi 8,31 - jest o 1,1 wyższy, niż wskaźnik krajowy i o 1,8, niż wojewódzki. Liczba zaś zgonów w 2014r. wyniosła 295. Oba te parametry kształtują poziom przyrostu naturalnego na 1000 ludności, który w gminie Opoczno wynosi -2 i jest nieznacznie wyższy, niż łódzki. Istotnym parametrem wpływającym na poziom przyrostu naturalnego jest liczba zawieranych małżeństw na 1000 ludności oraz wskaźnik feminizacji. Oba te czynniki kształtują się w gminie Opoczno na poziomie korzystniejszym, niż stwierdzone dla województwa i kraju. Liczba zawieranych małżeństw na 1000 mieszkańców wynosi bowiem w Gminie Opoczno 10,94. Natomiast współczynnik feminizacji, czyli liczba kobiet na 100 mężczyzn- 105.

O ile ogólny obraz statystyki demograficznej całej gminy jest stosunkowo korzystny, gdyż mimo występowania charakterystycznych dla całego polskiego społeczeństwa trendów spadku przyrostu naturalnego i liczby małżeństw, ich dynamika i natężenie jest znacznie łagodniejsza, niż w ogólnopolskiej skali, o tyle niepokojącym prognozą dla struktury społecznej gminy są trendy charakteryzujące miasto. Przyrost naturalny w Opocznie jest na poziomie ujemnym, znacząco spadła też liczba zawieranych małżeństw. Zjawiska te znacząco wpłyną w perspektywie kilkunastu następnych lat na strukturę wiekową ludności powodując m.in. spadek liczby dzieci w przedszkolach, uczniów w szkołach oraz wzrost liczby ludności w wieku niemobilnym.

Podstawową przyczyną zmniejszania się liczby ludności jest migracja. Salda migracji, zarówno ogólne, jak i migracji zagranicznych, są znacząco niższe, niż średnie wojewódzkie i krajowe. Należy przy tym wziąć przy tym pod uwagę, że statystyczne dane obejmują tylko ludność dokonującą formalnego wymeldowania, co jest stosunkowo rzadkie

w przypadku migracji zagranicznych i w tym przypadku rzeczywiste saldo migracji zagranicznych może być znacznie niższe. Saldo migracji na 1000 osób w badanych latach jest ujemne, corocznie znacząco wzrasta odsetek ludności opuszczającej gminę i w znacznej skali dotyczy miasta. W 2014 saldo migracji dla Opoczna wyniosło -8,99 przy wskaźniku -6,1 dla całej gminy, -1,3 dla województwa łódzkiego i -0,6 dla Polski.

Migracje, u podłoża których leży zwykle zła sytuacja materialna oraz brak perspektyw, to niewątpliwie problem, który powinien być rozważany w kontekście planowanych rozwiązań strategicznych.

Demografia jest jednym z najistotniejszych czynników kształtujących rynek pracy, a tym samym poziom rozwoju gospodarczego. Podaż zasobów ludzkich na rynku pracy uzależniona jest między innymi od liczby zgonów i urodzeń, czyli salda przyrostu naturalnego, natężenia i kierunku migracji oraz, przede wszystkim, struktury wiekowej. Struktura wiekowa przekłada się bezpośrednio na współczynnik aktywności zawodowej, czyli liczebność ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym oraz, co równie istotne, na wzajemne zależności pomiędzy tymi trzema grupami. Udział ludności w poszczególnych grupach ekonomicznych jest czynnikiem, który na równi z liczbą podmiotów gospodarczych kształtuje poziom rozwoju gospodarczego regionu. Ponadto analiza trendów w poszczególnych grupach wiekowych pozwala dodatkowo prognozować przyszłe zapotrzebowanie na usługi szkolnictwa, opieki medycznej czy opieki społecznej.

Spada liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym, czyli w ujęciu GUS liczba osób w wieku 18 - 59 (kobiety) lub do 64 lat (mężczyźni). Jednak spadek o 6,14% nie jest on tendencją, która obecnie groziłaby katastrofalnymi skutkami demograficznymi. Jest zbieżna z tendencją ogólnopolską, a jego nasilenie jest znacznie mniejsze.

Analiza wskaźników liczby ludności wskazuje w gminie Opoczno systematycznie i znacząco spada liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym<sup>15</sup>. W ciągu analizowanych lat liczba osób w tym wieku spadła o blisko 9,5 % i jest to trend stabilny, nie rokujący jego odwrócenia.

Skutkiem tej tendencji będzie zmniejszenie zasobów na rynku pracy, coraz mniejsza liczba dzieci w przedszkolach i szkołach, wymagająca dostosowania rynku szkolnictwa i w znacznie większym stopniu wymuszająca jego konkurencyjność. Jednym z najbardziej odczuwalnych skutków zmniejszającej się liczby dzieci i młodzieży będzie zwiększająca się liczba osób w wieku poprodukcyjnym, nie mająca wsparcia i opieki bliskich na starość. A liczba osób w wieku poprodukcyjnym systematycznie rośnie – w ciągu ostatnich lat liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 1912 osób (w tym 59,29% stanowiły kobiety). Rosnąca grupa ludności wieku poprodukcyjnym już w najbliższych latach będzie generować zapotrzebowanie na usługi medyczne, opiekuńczo - pielęgnacyjne oraz sportowe, rekreacyjne i wypoczynkowe. Zwraca również uwagę i wymaga analizy pod kątem zapotrzebowania na zawody w najbliższej perspektywie lat. W szkolnictwie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym, planowaniu działalności gospodarczej, realizacji kursów i szkoleń zawodowych, tworzeniu gminnych systemów opieki społecznej, zdrowotnej oraz oferty kulturalnej wszystkie te trendy powinny zostać uwzględnione.

## 2.2 Ochrona zdrowia

### 2.2.1 Podstawa prawna

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2014 r. poz. 642, ze zm.)
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2012 r. poz. 1016, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2015 r., poz. 1916, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą (Dz.U. z 2009 r. Nr 139, poz. 1133).

<sup>15</sup> W ujęciu statystycznym stosowanym przez GUS za wiek przedprodukcyjny uznaje się wiek poniżej 18 lat.

7. Uchwała Nr XXVIII/262/05 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opoczno.
8. Uchwała Nr XIII/122/07 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 23 listopada 2007 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXVIII/262/05 w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opoczno.
9. Uchwała Nr XIII/123/07 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 23 listopada 2007 r. w sprawie przyjęcia do prowadzenia Środowiskowego Domu Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi.
10. Zarządzenie Nr 154/2011 Burmistrza Opoczno z dnia 5 września 2011 r. w sprawie powołania zespołu koordynującego realizację Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011 – 2015 dla Gminy Opoczno.

## 2.2.2 Wprowadzenie

Podstawowe definicje z zakresu ochrony zdrowia zawiera **Załącznik 18**.

Prawo do ochrony zdrowia, jako podmiotowe prawo jednostki, zapewnia każdemu art. 68 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast ust. 2 nakłada na władze publiczne, w tym i na samorząd terytorialny obowiązek zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. W związku z powyższym do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym w szczególności sprawy ochrony zdrowia.

Ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych nakłada na władze publiczne, w tym na samorząd terytorialny, obowiązek zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej, który w szczególności obejmuje:

- 1) tworzenie warunków funkcjonowania systemu ochrony zdrowia,
- 2) analizę i ocenę potrzeb zdrowotnych oraz czynników powodujących ich zmiany,
- 3) promocję zdrowia i profilaktykę, mającą na celu tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu,
- 4) finansowanie w trybie i na zasadach określonych ustawą świadczeń opieki zdrowotnej.

Do zadań własnych gminy w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy w szczególności:

- 1) opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów zdrowotnych wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy,
- 2) przekazywanie powiatowi informacji o realizowanych programach zdrowotnych,
- 3) inicjowanie i udział w wytyczaniu kierunków przedsięwzięć lokalnych zmierzających do zaznajamiania mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami,
- 4) podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy.

Do zadań zleconych gminy należy wydawanie decyzji potwierdzających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, w sprawach świadczeniobiorców innych niż ubezpieczeni spełniających kryterium dochodowe, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 131, ze zm.), w przypadku których nie zachodzi okoliczność, o której mowa w art. 12 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Specjalistyczną opiekę zdrowotną mieszkańcom gminy Opoczno zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy im. Edmunda Biernackiego w Opocznie. Szpital zapewnia opiekę na oddziale dziecięcym, noworodkowym, położniczo – ginekologicznym, wewnętrznym z salą intensywniej opieki kardiologicznej, anestezjologii i intensywnej terapii, chirurgii ogólnej, chirurgii urazowo – ortopedycznej, gruźlicy i chorób płuc. Badania specjalistyczne prowadzone są przez pracownię RTG, USG, tomografii komputerowej, endoskopii, histopatologii, laboratorium analityczne oraz bakteriologiczne. Ponadto w ramach SP ZOZ funkcjonuje Zakład Opiekuńczo – Leczniczy, Szpitalny Oddział Ratunkowy z Izbą Przyjęć i Ambulatorium Pomocy Doraźnej oraz poradnie specjalistyczne, tj. chirurgii ogólnej, chirurgii urazowo – ortopedycznej, otolaryngologicznej, okulistyki, dziecięcej, gruźlicy i chorób płuc oraz poradnia terapii uzależnień i gabinet medycyny szkolnej.

Świadczenia w zakresie ratownictwa medycznego w latach 2011 – 2016 mieszkańcom gminy Opoczno zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej FALCK Medycyna Region Centralny z siedzibą w Opocznie przy ul. Dworcowej 5. NZOZ FALCK dysponuje dwoma zespołami, tj. specjalistycznym i podstawowym.

Świadczenia zdrowotne w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej dla dzieci i dorosłych na terenie gminy Opoczno zapewniają:

1. Przychodnia Rejonowa w Opocznie, ul. Szpitalna 1. W przychodni znajduje się:
  - a) poradnie: diabetologiczna, ginekologiczno – położnicza, kardiologiczna, neurologiczna, ogólna, stomatologiczna,
  - b) gabinety: medycyny szkolnej, pielęgniarek i położnych środowiskowych, zabiegowy,
  - c) pracownie: fizjoterapii, EKG,
  - d) laboratorium analityczne.
2. Wiejski Ośrodek Zdrowia w Mroczkowie Gościnnym, Mroczków Gościnnie 44a, w którym znajduje się:
  - a) gabinety: lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, medycyny szkolnej, pielęgniarstwa środowiskowego, stomatologiczny,
  - b) punkt szczepień.
3. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Vita – Med” s.c. w Opocznie, ul. Partyzantów 1A. W przychodni znajdują się:
  - a) poradnie: fizykoterapii, ginekologiczno – położnicza, kardiologiczna, lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, medycyny pracy, medycyny sportowej, medycyny szkolnej, neurologiczna, okulistyka, otolaryngologiczna, pediatria, rehabilitacyjna, reumatologiczna, stomatologiczna, urologiczna, zdrowia psychicznego,
  - b) gabinety: pielęgniarstwa środowiskowo – rodzinnej, położnej środowiskowo – rodzinnej oraz gabinet zabiegowy,
  - c) pracownia diagnostyki EKG, USG i RTG,
  - d) transport sanitarny,
  - e) laboratorium analityczne,
  - f) grota solna.
4. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska „ALMER” s.c. w Opocznie, ul. Dworcowa 5, w którym znajduje się gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarstwa i położnej środowiskowej, a także punkt szczepień.
5. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ESCULAP” w Opocznie, ul. Marii Skłodowskiej – Curie 18. W przychodni znajduje się:
  - a) poradnie: medycyny pracy, neurologiczna, stomatologiczna,
  - b) gabinety: lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarstwa ogólnej, pielęgniarstwa środowiskowego, położnej środowiskowej oraz gabinet zabiegowy,
  - c) pracownia diagnostyki EKG,
  - d) punkt szczepień.
6. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum” w Opocznie, ul. Partyzantów 16a, w którym znajduje się:
  - a) poradnie: alergologiczna, endokrynologiczna, ginekologiczno – położnicza, logopedyczna, pediatria,
  - b) gabinety: lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarstwa środowiskowo – rodzinnej, położnej środowiskowo – rodzinnej oraz gabinet zabiegowy,
  - c) pracownie: fizjoterapii, fizykoterapii, masażu, USG,
  - d) punkt pobrania materiałów laboratoryjnych i punkt szczepień.

Mieszkańcy gminy Opoczno mają zapewnioną nocną i świąteczną opiekę zdrowotną, którą od 1 lipca 2013 r. przez najbliższe 3 lata pełni Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Vita – Med.” s.c.. Mogą także korzystać ze specjalistycznej opieki zdrowotnej świadczonej przez prywatne gabinety lekarskie, których aktualnie jest 69. Należy nadmienić, iż na terenie gminy Opoczno funkcjonuje 15 aptek.

Zadaniem gminy w zakresie ochrony zdrowia jest także realizacja usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jest to zadanie zlecone przez administrację rządową, co wynika z art. 9, ust. 1 i 4 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Opocznie funkcjonuje na terenie gminy Opoczno od 2006 r. i swoim zasięgiem obejmuje teren powiatu opoczyńskiego. Jest to placówka pobytu dziennego, funkcjonująca 5 dni w tygodniu przez 8 godzin dziennie, przeznaczona dla 35 osób przewlekle psychicznie chorych lub niepełnosprawnych intelektualnie, posiadających ważne orzeczenie o niepełnosprawności. Zajęcia

prowadzone są w pracowniach: krawiecko – tkackiej, plastycznej, muzyczno – literackiej, przyrodniczo – florystycznej, gospodarstwa domowego, komputerowej oraz rehabilitacyjnej. Głównym celem ŚDS jest wspomaganie samodzielności i aktywności w życiu codziennym osób niepełnosprawnych, czyli poprawa ich funkcjonowania przy jednoczesnym umożliwieniu pozostania w środowisku lokalnym. Cel ten realizowany jest poprzez podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, zapewnienie oparcia społecznego pozwalającego na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, usamodzielnienie i integrację społeczną, wspieranie w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, integrację zawodową i społeczną oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych psychicznie. Poprzez realizację całokształtu zajęć prowadzonych w placówce, które są zgodne z indywidualnymi planami postępowania wspierająco - aktywizującego każdego uczestnika w ramach indywidualnych lub grupowych form postępowania, podopieczni placówki rozwijają się umysłowo i fizycznie.

Zgodnie z zapisami rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, Rada Miejska w Opocznie przyjęła Gminny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Gminy Opoczno. Program adresowany jest do wszystkich mieszkańców gminy Opoczno, a w szczególności do osób narażonych na niekorzystny wpływ czynników zagrażających ich zdrowiu psychicznemu, osób z zaburzeniami psychicznymi i ich bliskich. Głównym celem programu jest promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym, zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej, powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym oraz kształtowanie wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji. Cele te realizowane są poprzez następujące zadania:

1. Prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych mających na celu podniesienie świadomości środowiska lokalnego na temat występujących zaburzeń psychicznych i konieczności konsultowania niepokojących objawów w odpowiednich placówkach, wywołanie postawy zrozumienia i akceptacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi a także przeciwdziałanie dyskryminacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.
2. Promowanie działań mających na celu zachowanie dobrego zdrowia wśród wszystkich mieszkańców gminy Opoczno ze szczególnym uwzględnieniem osób dotkniętych problemem alkoholowym, narkotykowym oraz przemocą domową.
3. Kierowanie na badania dzieci oraz młodzież, u których występują zaburzenia zachowania oraz istnieje zagrożenie wystąpienia zaburzeń psychicznych do Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.
4. Świadczenie bezpłatnych porad i konsultacji dla osób zagrożonych zaburzeniami psychicznymi.
5. Wspieranie finansowe i pozafinansowe instytucji zajmujących się problematyką alkoholizmu, narkomanii oraz przemocy domowej.
6. Organizowanie zajęć, które mają na celu ogólne usprawnienie, rozwijanie umiejętności obejmujących czynności życia codziennego, poprawę kondycji psychicznej i fizycznej.
7. Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form pomocy niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w środowisku rodzinnym i społecznym.
8. Organizowanie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
9. Udzielanie wsparcia finansowego, rzeczowego i w postaci pracy socjalnej osobom z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinom.
10. Prowadzenie w środowisku osób z zaburzeniami psychicznymi działań edukacyjno – informacyjnych ograniczających tendencję do bierności, izolacji, wykluczenia i zależności instytucjonalnej w celu zwiększenia aktywności zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi.
11. Kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy w celu zapoznania się osób z zaburzeniami psychicznymi z ofertami pracy.
12. Współpraca z Centrum Integracji Społecznej „Zielone Światło” w zakresie zatrudnienia socjalnego osób z zaburzeniami psychicznymi.
13. Wspieranie działalności statutowej Środowiskowego Domu Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi oraz Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Opieka zdrowotna nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest wykonywana w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w formie pomocy doraźnej,

ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej i środowiskowej oraz w domach pomocy społecznej. Wsparcie w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi na terenie gminy Opoczno prowadzą instytucje zajmujące się leczeniem, psychoterapią i rehabilitacją w/w osób.

### 2.2.3 Diagnoza

**Tabela. 1** Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności dla osób z zaburzeniami psychicznymi z terenu powiatu opoczyńskiego:

Rok	osoby poniżej 16 roku życia	osoby powyżej 16 roku życia	Ogółem
2009	30	139	169
2010	22	164	186
2011	29	175	204
2012	42	217	259
2013	42	189	231
2014	32	252	284

Źródło: Dane Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Opocznie

Powyższe dane dotyczą liczby orzeczeń wydanych osobom z terenu powiatu opoczyńskiego, ponieważ PZOoN nie prowadzi ewidencji wydanych orzeczeń dla mieszkańców poszczególnych gmin. Jak wynika z powyższej tabeli wydawanych jest coraz więcej orzeczeń o stopniu niepełnosprawności z powodu chorób psychicznych czy upośledzenia umysłowego osobom powyżej 16 roku życia, natomiast można zauważyć niewielki spadek w liczbie wydanych orzeczeń osobom poniżej 16 roku życia.

**Tabela. 2** Liczba osób, które skorzystały z pomocy z uwagi na stopień niepełnosprawności:

Rok	Liczba osób, którym udzielono pomocy
2009	90
2010	109
2011	64
2012	72
2013	75
2014	383

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie

Z uzyskanych informacji wynika, iż osoby niepełnosprawne korzystające z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej objęte są pomocą finansową (zasiłki stałe, celowe i okresowe) oraz pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych. W latach 2009 – 2011 29 osób otrzymało decyzję kierującą na zajęcia prowadzone przez Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Opocznie, a w latach 2012 – 2013 taką decyzję otrzymało 30 osób, zaś w samym 2014 r. aż 45. Ponadto w latach 2009 – 2014 gmina Opoczno skierowała 8 osób do Domów Pomocy Społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (DPS w Radziechowicach, DPS w Dąbrowie, DPS w Rudzie Pilczyckiej, DPS w Zabłotach).

**Tabela. 3** Liczba wydanych orzeczeń o potrzebie nauczania indywidualnego.

Rok	Liczba osób, którym wydano orzeczenia
2009/2010	35
2010/2011	36
2011/2012	28
2012/2013	90



Rok	Liczba osób, którym wydano orzeczenia
2013/2014	36
2014/2015	40

Źródło: Dane Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w Opocznie

Przy wydawaniu orzeczeń o potrzebie nauczania indywidualnego brano pod uwagę zaświadczenia lekarskie wydane przez lekarza psychiatrę i rozpatrywane na zespole orzekającym. Lekarz w diagnozie wskazywał na następujące problemy: próby samobójcze, zaburzenia lękowe, depresyjne, nerwice, zaburzenia emocjonalne, zaburzenia kompulsywne, moczenie dzienne i nocne, fobie szkolne, zaburzenia adaptacyjno – buntownicze, objawy zespołu autystycznego, izolacje od otoczenia, obserwacja w kierunku psychozy, dziwaczność, silna agresja i niedostosowanie społeczne.

**Tabela. 4** Liczba udzielonych porad lekarza psychiatry

Rok	Liczba udzielonych świadczeń
2009	877
2010	953
2011	735
2012	609
2013	946
2014	1091

Źródło: Dane SP ZOZ Szpital Powiatowy w Opocznie.

Od 1 stycznia 2012 r. SP ZOZ Szpital Powiatowy w Opocznie nie posiada kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia na realizację świadczeń w zakresie porad zdrowia psychicznego, w związku z powyższym dane z lat 2012 – 2014 dotyczą porad świadczonych przez lekarza psychiatrę i psychologa w zakresie Poradni Leczenia Uzależnień. Świadczenia te dotyczyły porad diagnostycznych, terapeutycznych oraz sesji terapeutycznych indywidualnych i grupowych realizowanych przez specjalistów terapii uzależnień. Jak wynika z powyższych danych coraz więcej osób korzysta z świadczonych porad.

Zadaniem samorządów lokalnych jest także realizacja programów zdrowotnych w zakresie zapewnienia mieszkańcom równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej. Najistotniejszym elementem tych działań jest prowadzenie promocji profilaktyki zdrowotnej, dzięki której osiągamy takie korzyści, jak:

- poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz stanu zdrowia populacji,
- obniżenie kosztów leczenia,
- zmniejszenie liczby zachorowań i zgonów, absencji chorobowej, a także ilości osób z powikłaniami chorób oraz trwałym inwalidztwem,
- zwiększenie odsetka wyleczeń, jak również wykrywalności chorób we wczesnym stadium rozwoju,
- mniejsze straty finansowe (zasiłki chorobowe, straty produkcyjne).

Podjęmowane przez gminę Opoczno działania profilaktyczne skierowane są przede wszystkim na dzieci i młodzież szkolną. Placówki oświatowe podległe gminie Opoczno korzystają ze świadczeń w zakresie medycyny szkolnej SP ZOZ Szpitala Powiatowego im. Edmunda Biernackiego w Opocznie. Wyjątek stanowi Zespół Szkół Samorządowych nr 2 w Opocznie oraz Zespół Szkół w Ogonowicach, które korzystają z usług Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „Vita – Med.” s.c. Opieka zdrowotna nad dziećmi i młodzieżą szkolną w zakresie profilaktyki sprawowana jest przez pielęgniarki, natomiast w zakresie leczenia przez lekarzy Powszechnej Opieki Zdrowotnej, zgodnie ze złożoną przez rodziców deklaracją wyboru lekarza.

Na terenie gminy Opoczno opiekę nad uczniami sprawuje 6 pielęgniarek, które posiadają odpowiednie kwalifikacje do wykonywania świadczeń udzielanych w środowisku nauczania i wychowania. Pielęgniarki realizują świadczenia zgodne z przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, rozporządzenia Ministra Zdrowia oraz warunków określonych przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Świadczenia te obejmują m.in.:

- a) wykonywanie i interpretowanie testów przesiewowych w kierunku wykrywania zaburzeń w rozwoju somatycznym (wysokość i masa ciała), układu ruchu (zaburzenia statyki ciała, zniekształcenia kończyn dolnych), układu wzroku (zez, ostrość widzenia, widzenie barw), słuchu, mowy oraz ciśnienia tętniczego,
- b) kierowanie postępowaniem poprzemiesiewowym oraz sprawowanie opieki nad uczniami z dodatnimi wynikami testów,
- c) czynne poradnictwo dla uczniów z problemami zdrowotnymi,
- d) sprawowanie opieki nad uczniami z chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnością, w tym realizacja świadczeń pielęgniarstwa oraz wyłącznie na podstawie zlecenia lekarskiego i w porozumieniu z lekarzem POZ, zabiegów i procedur leczniczych koniecznych do wykonania u ucznia w trakcie pobytu w szkole,
- e) udzielania pomocy przedlekarskiej w przypadku nagłych zachorowań, urazów i zatruc,
- f) organizowanie profilaktycznych badań lekarskich,
- g) współpraca z Dyrekcją szkoły, wychowawcami i pedagogami szkolnymi w zakresie doradztwa w sprawach zdrowotnych, warunków bezpieczeństwa, organizacji posiłków i warunków sanitarnych w szkole, a także wykrywaniu oznak przemocy domowej,
- h) prowadzenie u uczniów szkół podstawowych grupowej profilaktyki fluorkowej metodą nadzorowanego szczotkowania zębów preparatami fluorkowymi oraz prowadzenie edukacji w zakresie zdrowia jamy ustnej,
- i) prowadzenie dokumentacji medycznej.

Realizując te warunki pielęgniarstwa w małych, wiejskich szkołach mają dyżury raz w tygodniu minimum 4 godz., w większych 2 - 3 razy w tygodniu, a w licznych szkołach na terenie miasta codziennie. W szkołach, w których nie ma gabinetów opieki zdrowotnej, pielęgniarstwa dostępne są w ośrodkach zdrowia oraz poradniach „D”. W swoich działaniach pielęgniarstwa medycyny szkolnej dużą wagę przywiązują do szeroko pojętej profilaktyki zdrowotnej, tj. propagowania zdrowego stylu życia, szerzenia oświaty zdrowotnej oraz monitorowanie stanu zdrowia uczniów w celu wczesnego wykrywania chorób i wad.

**Tabela. 5** Liczba uczniów z problemem zdrowotnym realizujących obowiązek szkolny.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem liczba uczniów objętych opieką	3215	3189	3476	3290	3371	3384
Liczba uczniów z problemem zdrowotnym						
Nadwaga	119	137	143	160	143	139
Otyłość	85	126	161	214	223	208
Niedobór masy ciała	138	136	152	134	128	119
Niedobór wzrostu	90	70	88	68	80	66
Zaburzenia w rozwoju psychicznym	8	2	8	8	0	2
Wady i choroby narządu wzroku	506	614	639	625	600	621
Zaburzenia słuchu	5	13	8	28	5	2
Zaburzenia mowy	102	94	120	119	137	149
Choroby układu krążenia	62	70	79	52	33	23
Trwałe uszkodzenia narządu ruchu	5	3	19	20	8	7

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zaburzenia statyki ciała (skolioza, wady postawy)	314	336	429	492	523	512
Choroby układu oddechowego (astma)	52	61	66	57	57	62
Choroby układu oddechowego (alergie)	139	192	200	223	221	229
Padaczka	7	10	8	14	11	15
Cukrzyca	9	6	9	6	6	4

Źródło: Dane SP ZOZ Szpital Powiatowy.

Analizując powyższe dane należy stwierdzić, iż nadwaga i otyłość to problemy dotyczące coraz większej liczby uczniów. Na wysokim poziomie znajdują się zaburzenia w postaci wad i chorób wzroku. Stale obserwuje się również dużą ilość wad postawy oraz zaburzeń mowy. W dalszym ciągu występuje znaczna ilość różnych rodzajów alergii.

W ogromnej mierze zaburzenia te wynikają z niewłaściwego, niezdrowego stylu życia, tj. niewłaściwej diety, co prowadzi do nadwagi, otyłości, może też powodować niedobory wzrostu i masy ciała oraz zbyt małej aktywności fizycznej, co sprzyja nadmiernej wadze ciała i wadom postawy. Ogromna ilość wad wzroku to efekt spędzania wielu godzin dziennie przed ekranami monitorów komputerowych i telewizyjnych.

## 2.3 Przeciwdziałanie uzależnieniom

### 2.3.1 Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016 r. poz. 487, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2009 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2015 r. poz. 875, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 1310, ze zm.).
5. Uchwała Nr XXVIII/262/05 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opoczno.
6. Uchwała Nr XIII/122/07 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 23 listopada 2007 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXVIII/262/05 w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opoczno.
7. Rekomendacje do Realizowania i Finansowania Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wydane przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

### 2.3.2 Wprowadzenie

Podstawowe definicje z zakresu uzależnień zawiera **Załącznik 19**.

Zgodnie z zapisami ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych Gminy Opoczno. Zadania te realizowane są w postaci Gminnego Programu

Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, uchwalanego corocznie przez Radę Miejską. W szczególności zadania te obejmują:

1. Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu.
2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.
3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych.
4. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych.
5. Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów dotyczących reklamy napojów alkoholowych i zasad ich sprzedaży (art. 13<sup>1</sup> i 15 ustawy) oraz występowania przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.
6. Wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej.

Zadaniem własnym gminy Opoczno jest również przeciwdziałanie narkomanii. Zadanie to realizowane jest w postaci Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, uchwalanego corocznie przez Radę Miejską w Opocznie. W szczególności zadanie to obejmuje:

1. Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem.
2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej.
3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych.
4. Wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii.
5. Pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Gminne Programy Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminne Programy Przeciwdziałania Narkomanii dostosowane są do specyfiki problemów występujących w gminie Opoczno i uwzględniają lokalne możliwości ich realizacji pod względem prawnym, administracyjnym i ekonomicznym. Działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii na terenie gminy mają charakter długofalowy, co w dużym stopniu warunkuje ich skuteczność.

Adresatami w/w programów są wszyscy mieszkańcy gminy Opoczno, a w szczególności młodzież szkolna, rodziny osób z problemem alkoholowym, osoby pijące nadmiernie, w tym uzależnieni od alkoholu, konsumenci alkoholu, a także jednostki zajmujące się pracą z rodzinami dysfunkcyjnymi, w których występują problemy związane z uzależnieniami, placówki oświatowe, instytucje kultury oraz wszyscy, którym zależy na promowaniu zdrowego stylu życia, wolnego od nałogów oraz na szerzeniu idei trzeźwości w środowisku lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

Zadania związane z profilaktyką uzależnień gmina Opoczno realizuje przy współpracy z jednostkami, stowarzyszeniami oraz organizacjami, które zajmują się profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii. Między innymi są to:

### **1. Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie (MKRPA)**

Inicjuje działania w zakresie określonym w art. 4<sup>1</sup> ust. 3 ustawy oraz podejmuje czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu, powodującej rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylającej się od pracy albo systematycznie zakłócającej spokój lub porządek publiczny obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego.

Procedury przyjmowania i rozpatrywania wniosków wpływających do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie zawiera **Załącznik 20**.

## **2. Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie (OPS)**

Zajmuje się kwalifikowaniem dzieci uczestniczących w organizowanym przez Gminę Opoczno wypoczynku letnim, współpracuje z MKRPA poprzez przeprowadzenie wywiadu środowiskowego u osoby, wobec której Komisja zamierza zastosować obowiązek poddania się leczeniu w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego. Ponadto w OPS działa Zespół Interdyscyplinarny oraz grupy robocze, których głównym zadaniem jest podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochronę ofiar przemocy domowej. Ośrodek Pomocy Społecznej może składać również do MKRPA wnioski o podjęcie stosownych kroków wobec osób nadużywających alkoholu oraz stosujących przemoc.

## **3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie (PCPR)**

W strukturach PCPR działa, dofinansowany przez Gminę Opoczno, Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Rodzinnego. W placówce zatrudnieni są tacy specjaliści, jak psycholog, pedagog – terapeuta rodzinny, pedagog – specjalista do spraw uzależnień oraz prawnik. Bezpłatną pomoc i wsparcie świadczone jest każdej osobie, która się zgłosi. Także PCPR może składać do MKRPA wnioski o podjęcie stosownych kroków wobec osób nadużywających alkoholu oraz stosujących przemoc.

## **4. Komenda Powiatowa Policji w Opocznie (KPP)**

W ramach zawieranych porozumień z Gminą Opoczno, mając na celu aktywne przeciwdziałanie przestępczości i czynom chuligańskim, poprawę porządku publicznego na terenie gminy Opoczno i zapewnienie bezpieczeństwa dla jego mieszkańców, w okresie wakacyjnym KPP zwiększa ilość pieszych patroli policyjnych poprzez uruchomienie systemu służb ponadnormatywnych funkcjonariuszy Policji. Ponadto włącza się w podejmowane przez MKRPA działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży szkolnej, dotyczące problematyki związanej ze zjawiskami patologicznymi. Komenda Powiatowa Policji może składać do MKRPA wnioski o podjęcie stosownych kroków wobec osób nadużywających alkoholu oraz stosujących przemoc. Z udziałem funkcjonariusza KPP odbywają się także organizowane przez MKRPA kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

## **5. Straż Miejska przy Urzędzie Miejskim w Opocznie (SM)**

Włącza się w podejmowane przez MKRPA działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży szkolnej, dotyczące problematyki związanej ze zjawiskami patologicznymi. Także z udziałem funkcjonariusza SM odbywają się organizowane przez MKRPA kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

## **6. Poradnia Leczenia Uzależnień w Opocznie (PLU)**

Zajmuje się pomocą osobom uzależnionym, zagrożonym uzależnieniem, doznającym oraz stosującym przemoc domową oraz członkom ich rodzin. Personel PLU stanowią specjalista terapii uzależnień, psycholog oraz psychiatra, którzy przeprowadzają badania psychiatryczne i psychologiczne w przedmiocie uzależnienia od alkoholu dla osób kierowanych na leczenie odwykowe. Osoby zgłaszające się do MKRPA na rozmowę ostrzegawczą – motywacyjną kierowane są na terapię m.in. do Poradni Leczenia Uzależnień.

## **7. Abstynenckie Stowarzyszenie Klubu Wzajemnej Pomocy „OPOKA” w Opocznie (ASKWP)**

Jest realizatorem większości zadań, jakie Gmina Opoczno podejmuje w związku z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych. Zarząd ASKWP „OPOKA” zatrudnia pedagogów, terapeutów oraz radcę prawnego, którzy udzielają kompleksowej pomocy osobom potrzebującym. Terapeuci pełnią dyżury każdego dnia. Głównym celem stowarzyszenia jest szerzenie informacji o chorobie alkoholowej, o możliwości leczenia osób uzależnionych i współuzależnionych, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz propagowanie idei zdrowego, trzeźwego stylu życia. Przy stowarzyszeniu działa telefon zaufania. Ponadto stowarzyszenie organizuje wyjazdy na mityngi i spotkania trzeźwościowe, różnego rodzaju imprezy okolicznościowe, świąteczne, sportowo - rekreacyjne, spotkania noworoczne oraz spotkania z okazji rocznic abstynenckich członków klubu. W stowarzyszeniu działają takie grupy terapeutyczne jak: grupa AA, grupa AL-ANON (żony, matki, mężowie), grupa AL-ATEN (dzieci) oraz grupa AN. Ponadto stowarzyszenie stale

współpracuje z MKRPA, m.in. przy organizacji działań profilaktycznych skierowanych do dzieci młodzieży szkolnej, przy kierowaniu osób na leczenie odwykowe w zakładach stacjonarnych.

#### **8. Centrum Integracji Społecznej „Zielone Światło” w Opocznie (CIS)**

Jednym z zadań Gminy Opoczno związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych jest wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej. CIS „Zielone Światło” realizuje reintegrację zawodową i społeczną. Uczestnikami prowadzonych w CIS zajęć są osoby bezdomne realizujące indywidualny program wychodzenia z bezdomności (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej), osoby uzależnione od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, osoby chore psychicznie (w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego), osoby długotrwale bezrobotne (w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy), osoby zwalniane z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej), uchodźcy realizujący indywidualny program integracji (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej) oraz osoby niepełnosprawne (w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych), którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Reintegracja zawodowa odbywa się poprzez pracę w warsztacie aktywizacji, gospodarczym (w tym sekcja remontowo – budowlana), porządkowo – usługowym oraz ekologiczno – gospodarczym, natomiast reintegracja społeczna obejmuje doradztwo socjalne, spotkania indywidualne z psychologiem, profilaktykę uzależnień, zajęcia z doradcą zawodowym, szkolenia BHP, z zakresu ruchu drogowego, prawa pracy.

#### **9. Polski Komitet Pomocy Społecznej. Zarząd Miejski – Gminny w Opocznie (PKPS)**

Decyzją Burmistrza Opoczna PKPS otrzymał zezwolenie na prowadzenie placówki wsparcia dziennego na terenie gminy Opoczno, na działalność której otrzymuje dotacje. Dzieci uczęszczające do placówki to głównie uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Celem działalności placówki jest łagodzenie niedostatków wychowawczych w rodzinie oraz przystosowanie dzieci do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie poprzez objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz zajęciami edukacyjnymi i profilaktycznymi. Placówka stara się zapewnić bezwarunkowe poczucie bezpieczeństwa, ciepło, szacunek oraz pomoc w pokonywaniu trudności. Poprzez różnorodne formy działania sprzyja rozwojowi dzieci oraz zaspakaja ich potrzeby. Zajęcia stwarzają możliwość wykazania się z jak najlepszej strony wychowankowi w różnych dziedzinach zdobywania wiedzy, poszerzenia umiejętności, czy też rozwijania swoich zainteresowań, zaspakajają również potrzeby sukcesu oraz samorealizacji rozpoczynając od preferowanej metody zabawowej poprzez uczestnictwo w wielu różnych przedsięwzięciach. Opieką objętych jest 60 dzieci, które mają również zapewniony posiłek w zależności od pory dnia, tj. śniadanie, obiad.

#### **10. Opoczyński Oddział Terenowy Towarzystwa Rozwijania Aktywności Dzieci „SZANSA” w Opocznie**

Głównym celem działalności Towarzystwa jest stwarzanie warunków rozwoju dzieciom i młodzieży, pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych, zagrożonych marginalizacją społeczną poprzez wyzwalanie i wspieranie inicjatyw w dziedzinie edukacji, oświaty, wychowania, kultury, terapii, sportu, promocji i ochrony zdrowia, opieki i pracy socjalnej. Decyzją Burmistrza Opoczna otrzymał zezwolenie na prowadzenie placówki wsparcia dziennego na terenie gminy Opoczno, na działalność której otrzymuje dotacje. Placówka jest czynna cały rok kalendarzowy, 5 razy w tygodniu, od poniedziałku do piątku w godzinach 15<sup>30</sup> - 19<sup>30</sup>. Dzieci uczęszczające do placówki pochodzą z rodzin patologicznych, dysfunkcyjnych, niewydolnych wychowawczo, z problemem alkoholowym. Podopieczni placówki mają zapewnioną fachową pomoc dydaktyczną – terapeutyczną, której głównym celem jest stworzenie atmosfery poczucia bezpieczeństwa w celu zminimalizowania napięć i stresów związanych z sytuacją rodzinną i szkolną, wzmacnianie więzi emocjonalnej dziecka z rodziną, pomoc w nauce, rozwój zainteresowań i uzdolnień, nabywanie prawidłowych wzorców zachowań społecznych, podniesienie poziomu samooceny wychowanków. Realizowany jest także program socjoterapeutyczny dla wychowanków przejawiających zachowania agresywne. Łącznie opieką objętych jest 25 dzieci, które mają zapewniony posiłek.

### 11. Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Opocznie

TPD prowadzi działalność opiekuńczo – wychowawczą aktywizując dzieci z rodzin zaniedbanych, zagrożonych problemami alkoholowymi, o niskim poziomie materialnym. To właśnie dla tych dzieci TPD organizuje różnego rodzaju konkursy (plastyczne, literackie, matematyczne), festyny i imprezy związane z różnego rodzaju uroczystościami. Przy wsparciu finansowym z Gminy Opoczno TPD w okresie wakacyjnym organizuje dla dzieci i młodzieży, pochodzących z rodzin dotkniętych problemem uzależnień, rodzin dysfunkcyjnych wypoczynek letni w różnych rejonach kraju.

#### 2.3.3 Diagnoza

Zgodnie z danymi szacunkowymi Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych problemy związane z nadużywaniem alkoholu dotyczą:

		Polska - 38,6 mln	Miasto - 100 tys. mieszkańców	Miasto - 25 tys. mieszkańców	Gmina - 10 tys. mieszkańców	Gmina Opoczno
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys. osób	ok. 2 tys. osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób	ok. 710 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln osób	ok. 4 tys. osób	ok. 1 tys. osób	ok. 400 osób	ok. 1420 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln osób	ok. 4 tys. osób	ok. 1 tys. osób	ok. 400 osób	ok. 1420 osób
Osoby pijące szkodliwie	5 - 7% populacji	2-2,5 mln osób	5 tys. – 7 tys. osób	1250 – 1750 osób	ok. 500 - 700 osób	ok. 1774 – 2484 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	ok. 2 mln osób (dorosłych i dzieci)	ok. 5,3 tys. osób	ok. 1330 osób	ok. 530 osób	ok. 1893 osób

Obliczeń dla gminy Opoczno dokonano przyjmując liczbę mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, według stanu na dzień 31.12.2013 r., tj. 35 491 osób. Jak wynika z powyższych danych problem uzależnienia od alkoholu dotyka około 700 mieszkańców gminy Opoczno, a prawie 2,5 tys. osób pije szkodliwie. Niepokojące mogą wydawać się dane, że prawie 1,5 tys. dzieci wychowuje się w rodzinach alkoholików, a 1900 osób jest ofiarami przemocy domowej.

Zgodnie z zapisami zawartymi w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnym Programie Przeciwdziałania Narkomanii Gmina Opoczno:

1. Prowadzi działania skierowane do dzieci i młodzieży realizujących obowiązki szkolny, a także pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych. Działania te obejmują:
  - a) organizację zajęć o charakterze profilaktycznym, promujących trzeźwy i bezpieczny sposób spędzania czasu wolnego, w tym pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych oraz sportowo – rekreacyjnych,
  - b) finansowanie świetlic opiekuńczo – wychowawczych, socjoterapeutycznych oraz placówek wsparcia dziennego,
  - c) organizację wypoczynku letniego z programem profilaktycznym lub socjoterapeutycznym,
  - d) edukację publiczną z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii,
  - e) organizację spektakli profilaktycznych dla dzieci i młodzieży, ukazujących negatywne skutki uzależnień oraz propagujące zdrowy styl życia.
2. Prowadzi działania skierowane do osób dorosłych, które obejmują:
  - a) finansowanie Punktu Konsultacyjnego w zakresie udzielania informacji i pomocy rodzinom zagrożonym i dotkniętym problemami alkoholizmu, narkomanii i przemocy domowej,
  - b) świadczenie nieodpłatnych usług z zakresu porad psychologicznych, pomocy terapeutycznej oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

- c) prowadzenie zajęć dla osób uzależnionych i współuzależnionych, tj. maraton zapobiegania nawrotom picia, grup pierwszego kontaktu dla osób uzależnionych, dodatkowych zajęć z grupami dalszego zdrowienia po programie podstawowym dla osób uzależnionych, terapii grupowej dla osób współuzależnionych,
- d) edukację publiczną z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii,
- e) prowadzenie poradnictwa indywidualnego dla ofiar i sprawców przemocy domowej,
- f) prowadzenie grupy „AN”.

Dane uzyskane od podmiotów realizujących na terenie gminy Opoczno działania w zakresie przeciwdziałania problemom alkoholowym i narkotykowym obrazują zakres udzielanej pomocy.

1. Z danych uzyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Opocznie dotyczących interwencji związanych ze spożyciem alkoholu wynika, iż znacznie wzrosła liczba ujawnionych nietrzeźwych nieletnich. Tendencję wzrostową można również zauważyć w liczbie zdarzeń drogowych spowodowanych przez kierujących w stanie nietrzeźwości, liczbie wykrytych wykroczeń/przestępstw związanych z naruszeniem przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii oraz liczbie interwencji dotyczących przemocy domowej, a co z tym jest związane w liczbie założonych Niebieskich Kart.

**Tabela.** Informacja na temat interwencji związanych ze spożyciem alkoholu.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Liczba zatrzymanych nietrzeźwych osób dorosłych (naruszenie prawa i porządku publicznego przez osoby będące pod wpływem alkoholu)</b>	285	255	245	421	172	27
<b>Liczba ujawnionych nietrzeźwych nieletnich</b>	12	18	37	28	62	47
<b>Liczba zdarzeń drogowych spowodowanych przez kierujących w stanie nietrzeźwości</b>	23	25	19	18	31	28
<b>Liczba wykrytych wykroczeń/przestępstw związanych z naruszeniem przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii</b>	104	132	38	75	127	107
<b>Liczba interwencji dotyczących przemocy domowej</b>	58	65	76	108	117	140
<b>Liczba założonych Niebieskich Kart</b>	58	65	76	108	117	139

Źródło: Dane Komendy Powiatowej Policji w Opocznie.

2. Liczba zorganizowanych przez Gminę Opoczno działań z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom na przestrzeni 5 lat utrzymuje się na podobnym poziomie, podobnie jak liczba osób, zarówno dzieci jak i dorosłych, uczestniczących w tych przedsięwzięciach. Gmina Opoczno wzięła udział w ogólnopolskich kampaniach o tematyce profilaktycznej skierowanych do dzieci i młodzieży, tj. „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, „Postaw Na Rodzinę” czy „Narkotyki? To Mnie Nie Kręci”. Była współorganizatorem takich pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych i rekreacyjno – sportowych, jak Rajdy Rowerowe, Bieg Trzeźwości, Halowy Turniej Piłki Nożnej pn. „Alkohol? Narkotyki? – NIE!!! Dziękuję”, Futbolowy wieczór na trzeźwo oraz spotkania choinkowe. W ramach alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież, Gmina Opoczno pokryła koszty organizacji zajęć w okresie ferii zimowych, wynajmu sal gimnastycznych dla młodzieżowych grup sportowych, korzystania z Krytej Pływalni „Opoczyńska Fala” oraz organizacji zajęć w ramach akcji „Bezpieczne Wakacje”.



**Tabela.** Liczba zorganizowanych przez Gminę Opoczno przedsięwzięć z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
zorganizowane pozalekcyjne zajęcia edukacyjne i rekreacyjno - sportowe	9	7	5	9	8	12
ogólnopolskie kampanie o tematyce profilaktycznej, w których udział wzięła Gmina Opoczno	4	2	2	2	3	3
ilość jednostek, którym Gmina Opoczno udzieliła wsparcia w zakresie zapobiegania uzależnieniom	7	7	6	8	6	20
ilość szkół, które otrzymały wsparcie na prowadzenie zajęć o charakterze profilaktycznym, promujących trzeźwy i bezpieczny sposób spędzania czasu wolnego	4	7	7	10	11	12
seminaria zorganizowane dla dorosłych mieszkańców gminy	-	-	-	-	2	1
spektakle o tematyce profilaktycznej zorganizowane dla dzieci młodzieży szkolnej	3	3	3	2	3	16
zorganizowane zajęcia – alternatywne formy spędzania czasu wolnego	4	4	4	4	4	5

Źródło: Dane Zespołu ds. Społecznych i Ochrony Ludności Urzędu Miejskiego w Opocznie.

**Tabela.** Liczba osób uczestniczących w zorganizowanych przez Gminę Opoczno przedsięwzięciach z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dzieci uczestniczące w zajęciach świetlic opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych	96	96	96	85	105	100
dzieci objęte pomocą w ramach placówek wsparcia dziennego	-	-	-	-	85	85
dzieci, które wzięły udział w zorganizowanym wypoczynku letnim	194	202	186	181	146	161
osoby uczestniczące w zorganizowanych pozalekcyjnych imprezach edukacyjnych i rekreacyjno-sportowych	1575	1787	1767	2479	2211	2146

Źródło: Dane Zespołu ds. Społecznych i Ochrony Ludności Urzędu Miejskiego w Opocznie.

3. Liczba osób, które korzystają z pomocy świadczonej przez Abstynenckie Stowarzyszenie Klubu Wzajemnej Pomocy „OPOKA” w Opocznie z roku na rok wzrasta. Wśród osób zgłaszających się są osoby dotknięte problemem uzależnienia, przemocy jak i osoby nieuzależnione. Z uzyskanych informacji wynika, iż ważnym problemem jest przemoc domowa i związana z nią kompleksowa pomoc dla ofiar przemocy domowej poprzez szybkie odizolowanie ofiar od sprawców przemocy.

**Tabela.** Informacja na temat realizowanych działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Liczba osób, które skorzystały ze świadczonej pomocy, w tym:</b>	275	324	318	344	364	387
1. osoby z problemem alkoholowym	138	157	161	165	178	186
2. osoby współuzależnione,	30	27	29	31	35	46
3. osoby z problemem narkomanii	12	10	6	8	6	7
4. osoby dotknięte przemocą domową	27	18	24	29	28	32
5. osoby nieuzależnione, szukające pomocy	68	112	98	111	117	116
<b>Formy pomocy, z których korzystały osoby potrzebujące pomocy:</b>						
1. terapia indywidualna	27	37	30	32	38	42
2. terapia grupowa	68	89	94	96	90	89
3. mityngi	102	118	120	128	140	170
4. porady/konsultacje/rozmowy	78	80	74	88	96	102

Źródło: Dane Abstynenckiego Stowarzyszenia Klubu Wzajemnej Pomocy „OPOKA” w Opocznie.

5. W strukturach Powiatowego Centrum Pomocy w Rodzinie działa Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Rodzinnego, w którym zatrudnieni specjaliści, tj. psycholog, pedagog – terapeuta rodzinny, pedagog – specjalista do spraw uzależnień oraz prawnik w godzinach popołudniowych bezpłatnie udzielają pomocy i wsparcia każdej osobie, która się zgłosi. Jak wynika z uzyskanych informacji istotnym problemem jest zjawisko przemocy domowej oraz związany z nim brak miejsca, gdzie w razie zagrożenia ofiary wraz z dziećmi mogą się schronić.

**Tabela.** Informacja na temat realizowanych działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Ilość udzielonych porad osobom dotkniętym problemem alkoholizmu, narkomanii, przemocy domowej, w tym:</b>	764	669	497	715	727	753
1. porady prawne	268	314	374	186	265	272
2. porady psychologiczne	449	305	451	357	287	187
3. terapia indywidualna	-	-	171	154	147	268
4. terapia rodzinna	-	-	7	16	25	26

<b>5. ilość założonych Niebieskich Kart</b>	47	50	45	2	3	0
---	----	----	----	---	---	---

Źródło: Dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie.

6. Z danych uzyskanych z Poradni Leczenia Uzależnień w Opocznie wynika, iż coraz więcej osób korzysta z oferowanej pomocy. W znacznym stopniu wzrosła również liczba osób współuzależnionych zgłaszających się do PLU. Niepokojący wydają się dane dotyczące liczby osób dotkniętych przemocą domową.

**Tabela.** Informacja na temat realizowanych działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Liczba osób, które skorzystały ze świadczonej pomocy, w tym:</b>	<b>2373</b>	<b>2797</b>	<b>2534</b>	<b>2534</b>	<b>2843</b>	<b>1683</b>
<b>1. osoby z problemem alkoholowym</b>	1290	2010	2001	1953	1910	402
<b>2. osoby współuzależnione,</b>	562	415	642	612	921	88
<b>3. osoby z problemem narkomanii</b>	15	14	22	20	12	29
<b>4. osoby dotknięte przemocą domową</b>	815	1930	1740	1561	900	73
<b>Formy pomocy, z których korzystały w/w osoby:</b>						
<b>1. terapia indywidualna</b>	2373	2797	2534	2534	2843	431
<b>2. terapia grupowa</b>	1240	2018	1461	2035	1600	1253
<b>3. mityngi</b>	41	40	52	33	59	0
<b>4. porady/konsultacje/rozmowy</b>	2373	2797	2534	2534	2843	1188

Źródło: Dane Poradni Leczenia Uzależnień w Opocznie.

- Liczba osób z problemem alkoholowym, zgłoszonych do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie w celu przeprowadzenia rozmowy ostrzegawczo – motywacyjnej zmalała prawie o połowę w porównaniu do roku 2010 i 2011. Natomiast liczba osób skierowanych na leczenie odwykowe w zakładzie zamkniętym jest na podobnym poziomie.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>liczba przeprowadzonych rozmów ostrzegawczo-motywacyjnych przez MKRPA</b>	80	107	104	82	54	59
<b>liczba osób skierowanych na leczenie odwykowe w zakładzie zamkniętym</b>	20	25	8	31	22	13
<b>liczba osób wobec których wszczęto procedurę skierowania na przymusowe leczenie odwykowe</b>	0	0	7	6	6	9

Źródło: Dane Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie.

Finansowanie działań podejmowanych w związku z realizacją Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnych Programów Przeciwdziałania Narkomanii odbywa się w ramach środków własnych gminy pochodzących z opłat pobieranych za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
wysokość środków finansowych wydatkowanych na realizację zadań mających na celu zapobieganie uzależnieniom [zł]	551.915,88	681.341,65	582.887,89	467.627,37	547.356,20	567.085,16

## 2.4 Edukacja

Zgodnie z art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty jest zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym z oddziałami integracyjnymi, przedszkoli specjalnych oraz innych form wychowania przedszkolnego, o których mowa w art. 14a ust. 1a ustawy, szkół podstawowych oraz gimnazjów, w tym z oddziałami integracyjnymi, z wyjątkiem szkół podstawowych specjalnych i gimnazjów specjalnych, szkół artystycznych oraz szkół przy zakładach karnych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, należy do zadań własnych gmin.

### 2.4.1 Przedszkola i szkoły prowadzone przez gminę Opoczno

Gmina Opoczno jest organem prowadzącym dla 5 przedszkoli, 1 punktu przedszkolnego, 12 szkół podstawowych, 7 gimnazjów i 1 liceum ogólnokształcącego

#### Przedszkola

1. Przedszkole nr 2 w Opocznie, ul. Szkolna 11.
2. Przedszkole nr 4 w Opocznie, ul. C. K. Norwida 2.
3. Przedszkole nr 5 w Opocznie, ul. Partyzantów 36.
4. Przedszkole nr 6 z Grupą Żłobkową „Zielona Dolinka” w Opocznie, ul. Kopernika 3.
5. Przedszkole nr 8 w Opocznie, ul. Kopernika 10a (z oddziałami integracyjnymi).
6. Punkt Przedszkolny „Tęczowy Zakątek” w Bielowicach, Bielowice 56,

#### Szkoły

1. Zespół Szkół Samorządowych nr 1 w Opocznie im. Marii Skłodowskiej–Curie, ul. M.C. Skłodowskiej 5
  - a) Szkoła Podstawowa nr 1 im. Kornela Makuszyńskiego (oddziały „O”, klasy I – VI),
  - b) Gimnazjum nr 1,
  - c) Samorządowe Liceum Ogólnokształcące.
2. Zespół Szkół Samorządowych nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Opocznie, ul. Inowłodzka 3
  - a) Szkoła Podstawowa nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Kazimierza Wielkiego (oddziały „O”, klasy I – VI),
  - b) Gimnazjum nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Władysława Jagiełły.
3. Zespół Szkół Samorządowych nr 3 w Opocznie, ul. Armii Krajowej 1.
  - a) Szkoła Podstawowa nr 3 im. Henryka Sienkiewicza (oddziały „O”, klasy I – VI),
  - b) Gimnazjum nr 3 im. Henryka Sienkiewicza.
4. Zespół Szkół w Bukowcu Opoczyńskim, Bukowiec Opoczyński 74.
  - a) Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Sygietyńskiego w Bukowcu Opoczyńskim (oddziały „O”, klasy I – III)
  - b) Gimnazjum im. Tadeusza Sygietyńskiego w Bukowcu Opoczyńskim
5. Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Mroczkowie Gościnnym, Mroczków Gościny 50
  - a) Szkoła Podstawowa w Mroczkowie Gościnnym (oddziały „O”, klasy I – VI)
  - b) Gimnazjum w Mroczkowie Gościnnym

6. Zespół Szkół w Ogonowicach, Ogonowice 207a
  - a) Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Ogonowicach, (oddziały „O”, klasy I – VI)
  - b) Gimnazjum w Ogonowicach
7. Gimnazjum w Wygnanowie, Wygnanów 57
8. Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Bielowicach, Bielowice 56 (oddziały „O”, klasy I – VI)
9. Szkoła Podstawowa w Januszewicach, Januszewice 67 (oddziały „O”, klasy I – VI)
10. Szkoła Podstawowa w Kraśnicy, Kraśnica 58 (oddziały „O”, klasy I – VI)
11. Szkoła Podstawowa w Libiszowie, Libiszów 64 (oddziały „O”, klasy I – VI)
12. Szkoła Podstawowa w Modrzewiu, Ziębów 14 (oddziały „O”, klasy I – VI)
13. Szkoła Podstawowa w Sielcu, Sielec 40 (oddziały „O”, klasy I – VI)

#### **2.4.2 Przedszkola i szkoły publiczne prowadzone przez podmioty inne, niż jednostki samorządu terytorialnego**

Z dniem 1 stycznia 2014 r. szkoły podstawowe w Dzielnej, Kruszewcu i Woli Załęźnej zostały przekazane w trybie art. 5 ust. 5g ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty do prowadzenia powstałym w tym właśnie celu stowarzyszeniom (uchwały Nr XXXI/316/13, Nr XXXI/312/13 i Nr XXXI/314/13 Rady Miejskiej w Opocznie z 4 czerwca 2013 r.). Szkoły te są nadal szkołami publicznymi, posiadają swoje obwody szkolne, lecz nie obowiązują w nich m.in. obowiązujące w szkołach prowadzonych przez Gminę Opoczno przepisy dotyczące wynagrodzenia oraz czasu pracy. Organ prowadzący Szkołę Podstawową w Dzielnej ponadto utworzył ponadto publiczne przedszkole. Poniżej wykaz szkół i przedszkoli publicznych prowadzonych przez osoby prawne niebędącej jednostką samorządu terytorialnego.

#### **Szkoły**

1. Szkoła Podstawowa w Dzielnej, Dzielna 64a (oddziały „O”, klasy I – III)
  - o **Organ prowadzący:** Stowarzyszenie „W trosce o dzieci” na Rzecz Rozwoju Oświaty w Dzielnej, z siedzibą w Dzielnej, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki pod nr KRS 0000463773.
2. Szkoła Podstawowa w Kruszewcu, Kruszewiec 7 (oddziały „O”, klasy I – III)
  - o **Organ prowadzący:** Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Oświaty w Kruszewcu „Nasza Szkoła”, z siedzibą w Kruszewcu, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki pod nr KRS 0000458585.
3. Szkoła Podstawowa w Woli Załęźnej, Wola Załęźna 75 (oddziały „O”, klasy I – III)
  - o **Organ prowadzący:** Stowarzyszeniem na Rzecz Rozwoju Wsi Wola Załęźna w Gminie Opoczno, z siedzibą w Woli Załęźnej, wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego, Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki pod nr KRS 0000455588.

#### **Przedszkola**

1. Publiczne Stowarzyszeniowe Przedszkole w Dzielnej, Dzielna 64a
  - o **Organ prowadzący:** Stowarzyszenie „W trosce o dzieci” na Rzecz Rozwoju Oświaty w Dzielnej, z siedzibą w Dzielnej, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki pod nr KRS 0000463773.

#### **Przedszkola i szkoły niepubliczne**

Oprócz szkół i przedszkoli publicznych na terenie gminy Opoczno znajdują się również szkoły i przedszkole niepubliczne, prowadzone przez inne, niż jst osoby prawne i osoby fizyczne, utworzone na podstawie art. 82 – 90 ustawy o systemie oświaty. Niepubliczne szkoły podstawowe i gimnazja posiadają uprawnienia szkoły publicznej.

**Niepubliczne szkoły podstawowe**

1. Prywatna Szkoła Podstawowa, Opoczno, ul. Partyzantów 1a
  - **Organ prowadzący:** Barbara Kosno, Marek Orciuch.

**Niepubliczne gimnazja**

1. Prywatne Gimnazjum, Opoczno, ul. Partyzantów 1a
  - **Organ prowadzący:** Barbara Kosno, Marek Orciuch.

**Niepubliczne przedszkola**

1. Prywatne Przedszkole „Kubusia Puchatka”, Opoczno, ul. Partyzantów 1a
  - **Organ prowadzący:** Barbara Kosno, Marek Orciuch.
2. „Akademia Przedszkolaka”, M. Pawlik, A. Klimek, Opoczno, ul. Kopernika 16e
  - **Organ prowadzący:** Agnieszka Klimek, Maria Pawlik.
3. Przedszkole Niepubliczne Tygrysek, Opoczno, ul. M. C. Skłodowskiej 22
  - **Organ prowadzący:** Spółdzielnia Socjalna „Edu-Pasja”, Opoczno, ul. Kolberga 3a/3.
4. Przedszkole Niepubliczne „Akademia Malucha”, Opoczno, ul. Hubala 3
  - **Organ prowadzący:** Rafał Kosmulski, Instytut Edukacji i Rozwoju Przedsiębiorczości, ul. Jarzębinowa 11, 97-300 Piotrków Trybunalski.
5. Niepubliczne Przedszkole „ABECADŁO”, Opoczno, ul. Partyzantów 37
  - **Organ prowadzący:** „Wisehead” Sp. z o.o., al. Kościuszki 80/82, 90-437 Łódź.

Na dalszy rozwój szkół największy wpływ będzie miała liczebność w kolejnych latach. Tabela poniższa przedstawia liczbę dzieci w poszczególnych rocznikach zamieszkałych w obwodach poszczególnych szkół podstawowych w latach 2005 – 2014.

**Tabela.** Liczba dzieci urodzonych w poszczególnych rocznikach zamieszkałych w obwodach szkół podstawowych.

Rocznik		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lp	Nazwa szkoły										
1	SP nr 1	88	86	98	108	99	105	72	72	90	59
2	SP nr 2	61	90	81	94	78	89	71	81	68	64
3	SP nr 3	52	61	70	61	63	56	55	56	54	46
4	SP Bielowice	18	13	18	28	31	23	16	15	23	23
5	SP Bukowiec Opoczyński	14	8	10	8	17	5	10	10	8	6
6	SP Dzielna	9	8	11	13	8	12	8	10	12	12
7	SP Januszewice	10	8	7	12	8	19	8	14	15	7
8	SP Kraśnica	8	10	6	9	14	10	11	9	8	7
9	SP Kruszewiec	10	6	9	16	9	11	6	7	7	7
10	SP Libiszów	21	19	19	23	24	23	10	20	15	15
11	SP Modrzew	3	8	10	10	11	10	6	14	11	8
12	SP Mroczków Gościny	18	13	19	24	24	14	26	22	18	11
13	SP Ogonowice	29	23	28	30	27	26	29	30	20	21
14	SP Sielec	10	10	12	8	10	10	16	11	11	11
15	SP Wola Załęzna	6	6	10	11	11	14	12	14	12	8
<b>Razem</b>		<b>357</b>	<b>369</b>	<b>408</b>	<b>455</b>	<b>434</b>	<b>427</b>	<b>356</b>	<b>385</b>	<b>372</b>	<b>302</b>

Z zestawienia wynika, że łączna ilość dzieci w rocznikach 2005 – 2007 systematycznie rośnie, aby osiągnąć swoje apogeum w rocznikach 2008 – 2010 (na poziomie 450). Po tym okresie obserwujemy zdecydowany spadek urodzeń w rocznikach 2011 do 2014. Najniższy poziom urodzeń występuje właśnie w roku 2014 – tylko 2/3 najliczniejszego rocznika – 2008. Szkoły miejskie utrzymują się na dość stabilnym poziomie urodzeń. Zauważalny jest rosnący poziom urodzeń dzieci w obwodzie Szkoły Podstawowej nr 2. Ze szkół wiejskich najtrudniejszą sytuację będą miały szkoły w Bukowcu Opoczyńskim, Kraśnicy i Kruszewcu. Jeżeli do spadającego poziomu urodzeń dołożymy przyciąganie szkół miejskich, to dramatycznie spadająca liczba uczniów może wpłynąć decydująco na przyszłość organizacyjną szkoły.

Powszechnym zjawiskiem opoczyńskiej oświaty jest duży odsetek uczniów dojeżdżających do swoich szkół. Dojeżdża lub dowożonych jest 1/3 wszystkich uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Rodzi to poważne konsekwencje i zwiększony zakres odpowiedzialności Gminy. Najważniejszą kwestią jest zapewnienie bezpieczeństwa podczas dowozu. Newralgicznym momentem jest wsiadanie i wysiadanie z autobusu.

Zadanie własne dowożenia do szkół Rada Miejska w Opocznie uchwałą nr XL/395/2014 z dnia 21 marca 2014 r. powierzyła Miejskiemu Przedsiębiorstwu Komunikacyjnemu sp. z o.o. W kursach zamkniętych, przeznaczonych tylko dla dojeżdżających uczniów, zapewniona jest opieka osoby dorosłej. Pozostałe kursy, tzw. otwarte i odbywają się rozkładowymi autobusami komunikacji miejskiej.

**Tabela.** Liczba uczniów dojeżdżających do szkół.

Lp	Szkoła	Liczba wydanych biletów	Liczba wszystkich uczniów	% dojeżdżających
1	Gimnazjum Wygnanów	65	81	80,25
2	SP Bielowice	68	161	42,24
3	SP Dzielna	2	30	6,67
4	SP Januszewice	32	59	54,24
5	SP Kraśnica	46	72	63,89
6	SP Kruszewiec	-	32	-
7	SP Libiszów	107	137	78,10
8	SP Modrzew	86	98	87,76
9	SP Sielec	58	62	93,55
10	SP Wola Załęzna	-	19	-
11	SP Bukowiec Opoczyński	6	42	14,29
12	Gimnazjum Bukowiec Opoczyński	51	67	76,12
13	SP Mroczków	53	106	50,00
14	Gimnazjum Mroczków	38	73	52,05
15	SP Ogonowice	69	148	46,62
16	Gimnazjum Ogonowice	43	66	65,15
17	SP nr 1 Opoczno	80	700	11,43
18	Gimnazjum nr 1 Opoczno	61	390	15,64
19	SP nr 2 Opoczno	159	393	40,46
20	Gimnazjum nr 2 Opoczno	111	217	51,15
21	SP nr 3 Opoczno	33	503	6,56
22	Gimnazjum nr 3 Opoczno	50	291	17,18
<b>Razem</b>		<b>1218</b>	<b>3747</b>	<b>32,51</b>

Dodatkowym zadaniem związanym z dowożeniem jest konieczność zapewnienia uczniom opieki świetlicowej od czasu przyjazdu do szkoły do rozpoczęcia zajęć lekcyjnych oraz po zakończeniu zajęć do czasu odjazdu. Taką opieką powinni być objęci również uczniowie, którzy nie dojeżdżają do szkoły, ale którym pracujący rodzice nie są w stanie jej zapewnić.

### 2.4.3 Finansowanie oświaty w gminie

Na prowadzenie szkół oraz dotacje dla szkół niepublicznych oraz publicznych prowadzonych przez osoby fizyczne i osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego Gmina otrzymuje z budżetu państwa subwencje.

**Tabela.** Wysokość części oświatowej subwencji ogólnej dla Gminy Opoczno w latach 2009 – 2014.

Lp	Rok	Wysokość subwencji oświatowej	Wzrost procentowy w stosunku do roku poprzedniego
1	2009	21 687 970,00	-
2	2010	23 267 433,00	7,28
3	2011	24 432 631,00	5,01
4	2012	26 441 789,00	8,22
5	2013	27 011 365,00	2,15
6	2014	27 326 563,00	1,17

Wysokość dochodów oraz wydatków w rozdziałach budżetowych Gminy Opoczno w latach 2009-2014 przedstawiają **Załączniki 21 - 26**.

Poniższe zestawienie porównuje wysokość środków, które Gmina Opoczno przeznaczyła z dochodów własnych na realizowanie zadań oświatowych w ostatnich latach.

**Tabela.** Zestawienie dochodów i wydatków w działach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w latach 2009 – 2014.

Rok	Łączne dochody w działach 801 i 854	Łączne wydatki w działach 801 i 854	Wysokość subwencji oświatowej	Różnica
2009	4 311 519,03	34 018 117,75	21 687 970,00	8 018 628,72
2010	3 106 296,46	34 481 661,43	23 267 433,00	8 107 931,97
2011	3 520 130,27	37 159 814,35	24 432 631,00	9 207 053,08
2012	3 925 392,68	40 213 134,28	26 441 789,00	9 845 952,60
2013	3 487 658,89	40 854 402,12	27 011 365,00	10 355 378,23
2014	4 838 688,20	41 668 136,28	27 326 563,00	9 502 885,08

Widoczna jest stale rosnąca wysokość środków dokładanych do subwencji oświatowej z dochodów własnych Gminy. Wprawdzie zestawienie obejmuje wszystkie wydatki oświatowe, w tym również nie uwzględnianych w subwencji przedszkoli, to tendencja jest wyraźna. Przekazanie do prowadzenia stowarzyszeniom trzech najmniejszych szkół podstawowych z pewnością nie wpłynie decydująco na poprawę finansowania szkół. Konieczne są dalsze decyzje organizacyjne skutkujące optymalizacją wydatków, aby można je było skuteczniej wykorzystać na inne ujawnione zadania oświatowe.

Badając wydatki oświatowe szkół i przedszkoli warto zwrócić uwagę na wysokość środków finansowych przeznaczanych na wyposażenie w pomoce dydaktyczne. Jest to o tyle istotne, że postęp techniczny zmusza szkoły do stałego zwiększania zastosowania technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz stałego unowocześniania wyposażenia dydaktycznego. Skuteczność nauczania, zdawalność egzaminów zewnętrznych uzależniona jest od możliwości wyposażenia technicznego i atrakcyjności metod nauczania. Poniższe zestawienie przedstawia wysokość wydatków ponoszonych w § 4240 Zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek w badanym okresie.



**Tabela:** Wysokość wydatków na zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek w szkołach i przedszkolach gminy Opoczno.

Rok	Oddziały przedszkolne	Przedszkola	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Licea ogólnokształcące	Razem
2009	2 250,01	24 192,56	52 738,97	37 651,00	2 700,00	119 532,54
2010	1 428,18	29 500,85	99 840,35	8 542,32	-	139 311,70
2011	826,61	16 139,69	20 259,78	13 968,10	-	51 194,18
2012	4 195,60	17 468,73	339 067,64	18 144,15	-	378 876,12
2013	420,92	15 889,81	12 053,14	4 537,96	1 000,00	33 901,83
2014	3 021,98	13 058,05	23 937,29	6 757,58	-	46 774,90

Zestawienie nie obejmuje zakupów inwestycyjnych oraz finansowanych z środków zewnętrznych (środki unijne, WFOŚiGW). Zakupy w roku 2012 dla szkół podstawowych uwzględniają koszt realizacji programu Cyfrowa szkoła. Projekt ten o wartości 260.080,98 zł dofinansowany został z środków MEN kwotą 195.200,00 zł.

Zestawienie pokazuje stale malejącą kwotę wydatkowania środków własnych na zakup pomocy dydaktycznych i książek.

Wysokość wydatków poniesionych na zakup pomocy dydaktycznych, realizowanych przy wsparciu środków zewnętrznych, zapisanych w rozdziale 80195 budżetu Gminy Opoczno, pokazuje poniższa tabela.

**Tabela.** Wysokość wydatków na zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek w szkołach z udziałem środków zewnętrznych.

Rok	Kwota wydatków
2009	0,00
2010	31 632,12
2011	41 494,50
2012	326 099,41
2013	12 913,00
2014	0,00

Wyraźnie wyższe zakupy w 2012 roku wynikają z realizowanego w tym czasie projektu w ramach POKL pn. Indywidualizacja podstawą sukcesu w edukacji.

## 2.5 Kultura

### 2.5.1 Infrastruktura kultury

#### Miejski Dom Kultury im. Tadeusza Sygietyńskiego

Miejski Dom Kultury im. Tadeusza Sygietyńskiego w Opocznie działa na podstawie ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r. poz. 406, ze zm.) oraz statutu Miejskiego Domu Kultury. Organizatorem MDK jako samorządowej instytucji kultury jest Gmina Opoczno. Siedzibą MDK jest budynek przy ul. Biernackiego 4 w Opocznie. Terenem działania MDK jest Gmina Opoczno. MDK może prowadzić swoją działalność na terenie powiatu, województwa łódzkiego, terenie całego kraju, a także poza jego granicami.

Kamień węgielny pod budowę Miejskiego Domu Kultury w Opocznie został położony w 1973 r. Budowę ukończono w roku 1979, a uroczyste otwarcie nastąpiło 22 września tego roku. Powierzchnia użytkowa MDK wynosi 3 101 m<sup>2</sup>.

**Tabela.** Wykaz dyrektorów MDK w Opocznie w poszczególnych latach.

Lp	Dyrektor	Lata kierowania
1	Marian Mróz	1979
2	Józefa Gołąb	1979 - 1980
3	Mieczysław Badura	1980 - 1985
4	Anna Kowalczyk	1985 - 1990
5	Michał Bogucki	1990 - 1991
6	Jan Wieruszewski	1991 - 1995
7	Tadeusz Głogowski	1995 - 2002
8	Irena Białas	2003 - 2009
9	Monika Matusiewicz	2009 - 2015
10	Zdzisław Miękus	2015- nadal

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

Główne pomieszczenia w MDK to:

- sala widowiskowo-kinowa (368 miejsc siedzących) – bez generalnego remontu od 1979 roku,
- sala konferencyjna,
- punkt informacyjny z szatnią,
- kasa biletowa,
- pokoje administracyjne,
- pracownia modelarska,
- pracownia muzyczna × 3,
- sala prób Orkiestry Miejskiej,
- pracownia plastyczna,
- sala fitness,
- pracownia teatralna,
- pracownia fotograficzna,
- sala baletowa,
- klubokawiarnia,
- pokój instruktorski,
- pomieszczenia socjalne i sanitarne,
- pomieszczenia magazynowe.

Ponadto w Miejskim Domu Kultury w Opocznie swoje siedziby mają:

- Urząd Miejski,
- Uniwersytet III wieku,
- Stowarzyszenie Rozwoju Opoczyńskiej Wsi,
- Gabinet Psychoedukacji i Psychoterapii,
- Związek Emerytów i Rencistów,
- Związek Kombatantów RP.

W latach 2008-2009 została przeprowadzona termomodernizacja budynku polegająca na wymianie instalacji centralnego ogrzewania, ociepleniu ścian i dachu, wymianie okien, zadaszeniu patio oraz remoncie kawiarni i holi, co znacznie poprawiło estetykę budynku oraz funkcjonalność obiektu. Odświeżono pomieszczenia, przygotowano punkt informacyjny z szatnią, Budynek posiada łazienkę oraz podjazd dla osób niepełnosprawnych .

W dalszym ciągu niezbędny jest generalny remont sali widowiskowej, łącznie z jej wyposażeniem, sprzętem nagłaśniającym, odtwarzaczem cyfrowym kina. W sali nie był przeprowadzony generalny remont od momentu jej powstania, czyli od 1979 roku. Konieczne jest także poprawienie akustyki na sali konferencyjnej (patio) oraz zabezpieczenie dachu folią odbijającą promienie słoneczne.

Funkcjonowanie MDK oparte jest na strukturze działowej. W skład MDK wchodzi:

- Dział Merytoryczny,
- Dział Administracyjny,
- Dział Finansowo-Księgowy,
- Kino MDK,
- Orkiestra Miejska,
- Stanica Harcerska w Miedznej Murowanej,
- Świetlice Wiejskie,
- Koła Gospodyń Wiejskich.

**Tabela:** Kadra Miejskiego Domu Kultury oraz świetlic wiejskich w latach 2009-2014.

Rok	Liczba etatów		Liczba osób	
	MDK	świetlice	MDK	świetlice
2009	19,5	8	20	16
2010	21	8,5	23	17
2011	21	10	22	20
2012	20	11	21	22
2013	20	11	20	22
2014	28	10	39	20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

#### Oferta MDK

Miejski Dom Kultury w Opocznie to miejsce kulturalno - społecznej animacji oraz wielostronnej edukacji kulturalnej, zaangażowane w życie lokalnej społeczności. Poprzez współpracę z różnymi partnerami ze środowiska lokalnego i ponadlokalnego otwarty na wszystkie grupy społeczne, wspieranie inicjatyw oddolnych. To miejsce kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego, wzmacniające w ten sposób potencjał kulturalny, społeczny i ekonomiczny miasta.

**Tabela.** Ilość zorganizowanych wydarzeń w Miejskim Domu Kultury w Opocznie i liczba uczestników w latach 2009-2013.

Rok	Ilość wydarzeń	Ilość uczestników
2009	150	21 082
2010	96	17 635
2011	52	14 825
2012	54	13 830
2013	170	19 882
2014	104	25 407

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MDK w latach 2009-2014.

W latach 2009-2014 w MDK działały następujące koła zainteresowań:

- młodzieżowe koło teatralne,
- kółka muzyczne,
- pracownia fotograficzna,

- pracownia plastyczna,
- pracownia modelarska,
- muzyczne zespoły młodzieżowe,
- taniec towarzyski,
- taniec sportowy,
- zespoły tańca ludowego - „Tramblanka”(od 1969 po dzień dzisiejszy) ,
- chór seniora,
- sekcja szachowa,
- zespół wokalny,
- klub fitness,
- gabinet psychologii,
- nauka gry na skrzypcach.

W roku kulturalnym 2012/2013 powstały dodatkowe formy działalności:

- gimnastyka korekcyjna,
- zajęcia logopedyczne,
- dziecięce koło teatralne,
- zajęcia z rękodzieła.

**Tabela.** Liczba osób korzystających z zajęć zorganizowanych w MDK w latach 2009-2014.

Osoby korzystające z zajęć w MDK	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ogółem
Zajęcia płatne (miesięcznie)	185	251	170	194	225	110	1135
Zajęcia darmowe (miesięcznie)	182	172	163	194	222	130	1063
Zajęcia płatne + darmowe (miesięcznie)	367	423	333	388	447	240	2198

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

### Muzeum Regionalne w Opocznie

Muzeum Regionalne w Opocznie jest instytucją kultury posiadającą osobowość prawną. Figuruje w rejestrze instytucji kultury prowadzonej przez Urząd Miejski w Opocznie pod pozycją 1 w Księdze Rejestrowej nr 2 z datą wpisu 06.06.1992. Muzeum Regionalne w Opocznie jest samorządową instytucją kultury utworzoną przez Gminę Opoczno.

Muzeum Regionalne działa na podstawie: ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987, ze zm.), ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r. poz. 406, ze zm.), ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1190, ze zm.) oraz statutu.

Siedzibą Muzeum jest zamek kazimierzowski znajdujący się przy ulicy Zamkowej 1 w Opocznie. Terenem działania Muzeum jest obszar Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności teren gminy Opoczno i powiatu opoczyńskiego oraz zagranica. W celu spełnienia swych zadań Muzeum gromadzi, przechowuje, konserwuje i udostępnia dobra kultury w zakresie archeologii, historii, numizmatyki, sztuki, etnografii Ziemi Opoczyńskiej, prowadzi badania naukowe w zakresie wymienionych dyscyplin, a także współdziała w upowszechnianiu nauki i sztuki z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami o podobnych celach.

Muzeum Regionalne w Opocznie powstało 1 stycznia 1976 r. Na siedzibę muzeum przeznaczono jednopiętrowy zamek o tradycjach kazimierzowskich. Powierzchnia użytkowa budynku Muzeum wynosi 661 m<sup>2</sup>.

Muzeum Regionalne w Opocznie jest wielodziałowe i posiada następujące komórki organizacyjne:

1. **Dział Etnografii** - gromadzi i naukowo opracowuje zbiory w zakresie sztuki ludowej, rolnictwa rzemiosła oraz materiały obrazujące kulturę społeczną i duchową.
2. **Dział Archeologii i Numizmatyki** - gromadzi i naukowo opracowuje zbiory w zakresie kultury materialnej dawnych społeczeństw ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Opoczyńskiej.

3. **Dział Historii i Historii Sztuki** - gromadzi i naukowo opracowuje materiały historyczne ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Opoczyńskiej.
4. **Dział Naukowo - Oświatowy** - koordynuje i kieruje działalnością popularyzatorską, organizacją wystaw czasowych i stałych oraz objazdowych, oprowadzaniem po wystawach oraz prowadzi dokumentację historii Muzeum.
5. **Stanowisko pracy do spraw administracyjno-finansowych.**
6. **Biblioteka.**

Tabela. Muzeum Regionalne w Opocznie w latach 2009 – 2014.

Rok	Liczba pracowników	Liczba eksponatów	Liczba woluminów	Zasoby cyfrowe	Liczba osób korzystających ze zbiorów
2009	8	5 561	5 548	7 040	5 200
2010	8	5 539	5 695	7 520	5 800
2011	8	5 563	5 804	7 615	5 400
2012	8	5 585	5 924	7 690	5 600
2013	8	5 395	6 143	7 965	5 700
2014	10	5 462	5 100	3 792	6 200

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Muzeum.

Wykaz twórców ludowych stale współpracujących z Muzeum Regionalnym zawiera **Załącznik 31**.

#### **GRH im. partyzanckiego Oddziału Lotniczego AK „Henryk” działająca przy Muzeum Regionalnym w Opocznie**

Pomysł utworzenia przy Muzeum Regionalnym w Opocznie grupy rekonstrukcyjnej zrodził się w połowie 2009 r. Inicjatorem jej utworzenia był ówczesny dyrektor muzeum Tomasz Łuczkowski, a pomysłodawcami bracia Sławomir i Krzysztof Migdałscy. Pierwsza prezentacja Grupy miała miejsce 17 stycznia 2010 r. Obecnie GRH OP „Henryk” liczy 7 członków. Sprawami merytorycznymi grupy zajmuje się dyrektor muzeum Adam Grabowski.

#### **Oferta Muzeum**

Oprócz realizowania zadań statutowych, Muzeum organizuje: konkursy etnograficzne, plenery malarsko – rzeźbiarskie, kiermasze, pokazy pracy twórczej, spotkania z twórcami ludowymi, sesje popularno - naukowe, lekcje muzealne, wystawy dla innych placówek. Prowadzi badania etnograficzno-historyczne w regionie, wydaje okolicznościowe foldery, katalogi. Współpracuje z prasą, radiem, telewizją regionalną i ogólnopolską w prezentowaniu dorobku wsi opoczyńskiej.

#### **Wystawy stałe w Muzeum Regionalnym w Opocznie:**

##### **Sala nr 5 - Wystawa "Z dziejów Ziemi Opoczyńskiej"**

Sala nr 5 jest pod względem architektonicznym jednym z trzech najstarszych pomieszczeń w zamku, które noszą ślady dawnego budownictwa m.in. grube na ponad 2,5 m mury i ciekawe sklepienia.

Na wystawie znajdują się najstarsze przedmioty w zbiorach muzeum, pochodzące z epoki brązu, kultury łużyckiej, min. naramienniki i nagolenniki wykonane z brązu i urna na prochy.

Wystawa przypomina początki Opoczna oraz nawiązuje do wydarzeń, które miały miejsce na Ziemi Opoczyńskiej w czasie potopu szwedzkiego, powstania styczniowego i I wojny światowej.

##### **Sala nr 6 - Wystawa "Opoczno w czasie II wojny światowej"**

Na wystawie przedstawiono najważniejsze wydarzenia, jakie rozegrały się na Ziemi Opoczyńskiej w latach 1939-1945. Poza tym na wystawie zaprezentowano sylwetki mieszkańców Ziemi Opoczyńskiej walczących na różnych frontach II wojny światowej w latach 1939-1945.

Na wystawie zobaczyć można elementy umundurowania, oporządzenia wojskowego i uzbrojenia żołnierzy z różnych armii z czasów II wojny światowej.

#### **Sala nr 10 - Rzeźba ludowa regionu opoczyńskiego**

Na wystawie zaprezentowano rzeźby drewniane wykonane przez opoczyńskich twórców ludowych w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Najczęściej rzeźbiarze ludowi sięgają po tematykę sakralną (postacie ze Starego i Nowego Testamentu) oraz nawiązują do codziennego życia opoczyńskiej wsi (orka, siew, pieczenie chleba itp.)

#### **Sala nr 9 - Rekonstrukcja wnętrza chałupy opoczyńskiej**

Na wystawie zaprezentowano tradycyjne wnętrze izby mieszkalnej, w której znajdowała się kuchnia z piecem chlebowym, a w jej najbliższym sąsiedztwie kącik o charakterze gospodarczym z ceratkami, kubłami, wiadrami, łyżnikiem i innymi domowymi sprzętami. Nieco dalej zobaczyć można sprzęty służące do pracy (m.in. warsztat tkacki, czyli krosno, kołowrotki) oraz tę część chałupy, która służyła do odpoczynku. W komorze zobaczyć można różne sprzęty służące w domu, obejściu i polu - naczynia zasobne, żelazka, wagi, kijanki, praski do serów i inne służące niegdyś mieszkańcom opoczyńskiej wsi.

#### **Sala nr 8 - Opoczyński strój ludowy**

Na wystawie zaprezentowano malowniczy, opoczyński, regionalny strój ludowy w ujęciu chronologicznym. Najstarszym strojem ukazany na wystawie jest strój kobiety z przełomu XIX/XX w. składający się ze spódnicy, gorsetu, zapaski do pasa i zapaski „do odziewu” oraz haftowanej koszuli. Na wystawie zobaczyć można również XIX-wieczną „wangierkę” (strój zimowy, kobiety), stroje ślubne z okresu międzywojennego, stroje dziecięce oraz regionalne stroje męskie.

**Tabela.** Ilość zorganizowanych wydarzeń w Muzeum Regionalnym w Opocznie i liczba uczestników w latach 2009-2014

Rok	Ilość wydarzeń	Ilość uczestników
2009	20	1 160
2010	35	4 070
2011	50	4 710
2012	52	9 440
2013	44	6 940
2014	38	7 235

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Muzeum.

#### **Miejska Biblioteka Publiczna**

Miejska Biblioteka Publiczna w Opocznie działa na podstawie aktów prawnych:

1. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012, poz. 642 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r. poz. 405, ze zm.).
3. Statut Miejskiej Biblioteki Publicznej nadany uchwałą nr XIX/172/12 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 22 czerwca 2012 r.

Miejska Biblioteka Publiczna ma swoją siedzibę w „Domu Esterki” na Placu Kościuszki 15. Rezyduje tam od 1975 r.

#### **Struktura organizacyjna MBP:**

1. Dyrektor.
2. Stanowisko do spraw księgowości – główny księgowy (SGK).
3. Stanowisko do spraw gromadzenia i opracowania zbiorów(SGOZ).
4. Stanowisko do spraw instrukcyjno-metodycznych i współpracy- instruktor(SIMiW).
5. Dział udostępniania i informacji a w nim(DUil).

- a) Wypożyczalnia, Plac Kościuszki 15, 26-300 Opoczno,
  - b) Czytelnia ogólna, Plac Kościuszki 15, 26-300 Opoczno,
  - c) Czytelnia multimedialna, Plac Kościuszki 15, 26-300 Opoczno,
  - d) Oddział dla dzieci, Plac Kościuszki 15, 26-300 Opoczno,
  - e) Filia biblioteczna nr 1, ul. Armii Krajowej 2a, 26-300 Opoczno,
  - f) Filia w Libiszowie, Libiszów, 26-300 Opoczno,
  - g) Filia w Mroczkowie Gościnnym, Mroczków Gościnnym 52, 26-300 Opoczno,
  - h) Filia w Ogonowicach, Ogonowice 207, 26-300 Opoczno.
6. Stanowisko do spraw gospodarczych i utrzymania czystości – pracownik gospodarczy.

**Tabela.** Kadra Miejskiej Biblioteki Publicznej w latach 2009 – 2014.

Rok	Liczba etatów	Liczba osób
2009	13,25	14
2010	13,25	14
2011	13,25	14
2012	13,25	14
2013	13,25	14
2014	12,75	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

**Tabela.** Ilość zorganizowanych wydarzeń w Miejskiej Bibliotece Publicznej i liczba uczestników w latach 2009 – 2014.

Rok	Ilość wydarzeń	Ilość uczestników
2009	210	4 169
2010	291	4 121
2011	404	4 614
2012	431	4 190
2013	295	3 649
2014	296	3 755

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

**Tabela.** Zasoby Miejskiej Biblioteki Publicznej i liczba osób korzystających w latach 2009-2014.

Rok	Liczba zbiorów (księgozbiór ogółem)	Zasoby cyfrowe	Liczba osób korzystających ze zbiorów
2009	99 083	99	4 895
2010	98 562	99	4 860
2011	98 307	77	4 610
2012	98 399	87	4 548
2013	98 462	89	4 521
2014	91 360	105	51 166

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

W załącznikach zamieszczone zostały informacje dotyczące pracy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opocznie: najważniejsze wydarzenia kulturalno - oświatowe organizowane przez MBP w 2014 r. adresowane do dorosłego czytelnika (**Załącznik 32.**), najważniejsze imprezy kulturalno - oświatowe organizowane przez MBP w 2014 r. adresowane do dzieci i młodzieży (**Załącznik 33.**), formy pracy z czytelnikiem chorym, starszym i niepełnosprawnym

w MBP w 2014 r. (**Załącznik 34.**), dane dotyczące korzystania z bezpłatnego Internetu w poszczególnych bibliotekach w 2014 r. (**Załącznik 35.**)

### **Realizacja bibliografii regionalnej**

W bibliotece jest tworzona Bibliografia Regionalna w programie SOWA TCP. Program Sowa TCP jest jednym docelowym programem komputerowym służącym do opracowania bibliografii regionalnej. W ramach tworzenia i prowadzenia cyfrowego Archiwum tradycji lokalnej wprowadzono 23 archiwalia.

### **Zasoby Miejskiego Domu Kultury w Opocznie:**

#### **Ośrodek Wypoczynkowy „Stanica” w Miedznej Murowanej**

Miejski Dom Kultury jest administratorem i zarządcą Ośrodka Wypoczynkowego „Stanica” w Miedznej Murowanej. Został on przekazany uchwałą nr 14/2001 Zarządu Miejskiego w Opocznie z dnia 12 kwietnia 2001 r. „Stanica” położona jest na terenie lasów nadleśnictwa gminy Białaczów. Zajmuje obszar 2,32 ha. Na terenie bazy znajduje się zaplecze kuchenne z wyposażeniem sanitarnym, stołówką wraz z salą kominkową, 2 pawilony mieszkalne z 32 pomieszczeniami noclegowymi, wyremontowane łazienki i ubikacje, pawilon gospodarczy, portiernia. Obiekt jest ogrodzony siatką. W pawilonach można zakwaterować jednocześnie 120 osób. W każdym są łazienki i sanitariaty. Każdy pawilon wyposażony jest w tapczany i pościel. Oprócz miejsc w pawilonach można skorzystać z pola namiotowego, kocy i poduszek. Łączna przepustowość bazy wynosi 250 osób. Obiekt posiada ujęcie wody pitnej. Istnieje możliwość korzystania z kuchni we własnym zakresie.

Stan techniczny obiektu jest dobry, należałoby jednak poczynić pewne inwestycje. Po nawałnicy w roku 2011 zostały uszkodzone dachy (popękany eternit) na pawilonie nr 2 i nr 3. Po uzyskaniu odszkodowania Gmina Opoczno dokonała wymiany dachu na pawilonie nr 2. Zgodnie z decyzją nadzoru budowlanego nakaz wymiany uszkodzonego eternitu na pawilonie nr 3 ustalono do 31 maja 2013 r. nie dokonano wymiany pokrycia dachu. Aktualnie pawilon wyłączono z użytkowania, a decyzją nadzoru budowlanego termin wykonania w/w napraw przesunięto do dnia 31.12.2014 r. Ze względu na brak środków finansowych prace nie zostały jeszcze wykonane. Zgodnie z zaleceniem okresowej rocznej kontroli stanu konstrukcyjno – technicznego należy również dokonać wymiany pokryć dachowych z eternitu na blachę na pozostałych budynkach.

#### **Świetlice wiejskie**

Miejski Dom Kultury w Opocznie jest organizatorem i administratorem świetlic wiejskich, które są powoływane zarządzeniem dyrektora MDK na wniosek mieszkańców danej wsi. Świetlice podlegające MDK biorą udział w realizacji jego celów. Zajęcia, które się w nich odbywają, służą nie tylko rozrywce i rozwojowi kultury, ale w dużym stopniu edukują młodzież wiejską w różnych obszarach wiedzy i rozwoju interpersonalnego. Wykaz świetlic wiejskich w gminie Opoczno zawiera **Załącznik 27.**

Działalność 18 Świetlic Wiejskich polega przede wszystkim na organizowaniu życia kulturalnego wśród społeczności wiejskiej. Świetlice proponują stałe formy zajęć, m.in. zajęcia plastyczno-techniczne, gry i zabawy planszowe, turnieje szachowe, bilardowe, tenisa stołowego, rozgrywki w piłkę nożną i siatkową, dyskoteki, zabawy integracyjne, ogniska, majówki, pikniki, konkursy plastyczne, muzyczne, oglądanie filmów, przygotowują imprezy okazjonalne, propagują kulturę i obyczaje ludowe współpracując z KGW. W świetlicach odbywają się spotkania i zebrania organizacji społecznych działających w środowisku wiejskim oraz próby zespołów KGW. Dane liczbowe o wydarzeniach zorganizowanych w świetlicach wiejskich gminy Opoczno w ciągu 5 ostatnich lat przedstawia **Załącznik 28.**

#### **Koła gospodyń wiejskich**

Miejski Dom Kultury w Opocznie od wielu lat współpracuje z kołami gospodyń wiejskich, których w gminie Opoczno jest obecnie 25. MDK rozpoczął współpracę z KGW w roku 2004 na zasadzie porozumienia. Przewodniczącą Zarządu Gminnego KGW jest obecnie Lucyna Wąsik, wcześniej funkcję tę pełniła Anna Orłowska. Wykaz kół gospodyń wiejskich w gminie Opoczno zawiera **Załącznik 29.**



**Zespoły śpiewacze**

W ramach kół gospodyń wiejskich działają cztery zespoły śpiewacze: „Sitowianki” z Sitowej, „Kraśniczanki” z Kraśnicy, „Bukowianki” z Bukowca Opoczyńskiego oraz „Wolowianki” z Woli Załężnej. Zespoły pracują z instruktorem MDK – Kamillą Biniek-Kaczorowską.

**Tabela.** Zespoły śpiewacze i data ich powstania.

Lp	Zespół	Rok powstania
1	„Bukowianki”	1989
2	„Kraśniczanki”	2002
3	„Sitowianki”	1976 (reaktywacja 1996)
4	„Wolowianki”	2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

**Zespół Pieśni i Tańca „Tramblanka” oraz kapela „Tramblanka”**

Zespół Pieśni i Tańca „Tramblanka” powstał w 1958 r. przy Zakładach Płytek Ceramicznych. Przy Miejskim Domu Kultury w Opocznie działa od 1990 roku. Zajęcia dla członków zespołu są bezpłatne. Miejski Dom Kultury zatrudnia instruktora/choreografa, który prowadzi zespół – obecnie jest nim Marta Lewandowska. Zespół posiada komplety strojów opoczyńskich dziecięcych oraz dla dorosłych, strojów rzeszowskich, strojów łowickich i strojów krakowskich. Zespół od ponad 55 lat prężnie reprezentuje region opoczyński w kraju i poza jego granicami.

**Kino MDK**

Od 1995 do 2013 roku przy Miejskim Domu Kultury działało Kino MDK.

**Tabela.** Wykaz seansów kinowych i liczba widzów w latach 2009-2013.

Rok	Liczba seansów	Liczba widzów
2009	103	5 667
2010	98	5 430
2011	56	2 772
2012	158	6 283
2013	88	2 238

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GUS za lata 2009-2013.

Działalność kina MDK została zawieszona od czerwca 2013 w związku z brakiem możliwości technicznych (projektor cyfrowy), które służą projekcji filmów w technologii cyfrowej.

**Orkiestra Miejska**

Orkiestra Miejska powstała w 1908 roku przy Ochotniczej Straży Pożarnej. Jej założycielami byli mieszkańcy, którzy z własnych dobrowolnych składek zakupili instrumenty dla 12-osobowego zespołu. Od 1994 roku Orkiestra działa przy Miejskim Domu Kultury w Opocznie. Dysponuje swoim budżetem, który przeznaczony jest na diety dla członków orkiestry oraz na bieżące potrzeby. Średnia liczba osób należących do orkiestry na przestrzeni lat 2009-2014 wynosi 30 osób. Większość członków orkiestry to absolwenci szkół muzycznych I i II stopnia. Wykaz kapelmistrzów Orkiestry Miejskiej przedstawia **Załącznik 30**.

**Dom Ludowy w Kraśnicy**

Wybudowany w 2011 roku. Uroczyste otwarcie miało miejsce 28 stycznia 2012 r. Kubatura obiektu - 4 916 m<sup>3</sup>. Powierzchnia użytkowa 812 m<sup>2</sup>. Na Dom Ludowy w Kraśnicy składają się: świetlica wiejska, pokój zebrań koła gospodyń wiejskich, pomieszczenia socjalne i sanitarne, pomieszczenia kuchenne-magazynowe do obsługi imprez kulturalnych, strażnica OSP z trzema stanowiskami garażowymi, magazynem, pokojem zebrań strażaków oraz pomieszczeniami

higieniczno - sanitarnymi, dodatkowe pomieszczenia na piętrze. Wokół budynku jest 21 miejsc parkingowych, w tym 2 miejsca dla osób niepełnosprawnych. Całość ogrzewana jest przez własną kotłownię opalaną ekogroszkiem.

### 2.5.2 Stowarzyszenia

Dużą rolę w opoczyńskiej kulturze odgrywają także liczne stowarzyszenia i organizacje społeczne. Wiele z nich aktywnie uczestniczy w życiu społecznym.

**Tabela:** Lista stowarzyszeń związanych z kulturą działających na terenie Gminy Opoczno (stan na dzień 21 lipca 2014 r.).

Lp	Nazwa stowarzyszenia	Adres
1	Wspólnota Mieszkańców w Różannie	Różanna 46 26-300 Opoczno
2	Bukowieckie Stowarzyszenie Kultury Ludowej i Sportu w Bukowcu Opoczyńskim	Bukowiec Opoczyński 106 26-300 Opoczno
3	Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej	ul. Biernackiego 4 26-300 Opoczno
4	Bielowickie Stowarzyszenie Twórców i Przyjaciół Kultury Ludowej w Bielowicach	Bielowice 157 A 26-300 Opoczno
5	Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Ludowej w Karwicach	Karwice 58 26-300 Opoczno
6	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dzielna	Dzielna 65 26-300 Opoczno
7	Stowarzyszenie Kultura Ludowa Regionu Opoczyńskiego	ul. Kossaka 1 A 26-300 Opoczno
8	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Opocznie	ul. Biernackiego 4 26-300 Opoczno
9	Stowarzyszenie Rozwoju Opoczyńskiej Wsi	ul. Biernackiego 4 26-300 Opoczno
10	Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego w Opocznie	Pl. Kościuszki 14 A 26-300 Opoczno
11	Stowarzyszenie Animatorów Kultury Opoczna	ul. Biernackiego 4 26-300 Opoczno
12	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Kraśnica	Kraśnica 41 A 26-300 Opoczno
13	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Wola Załęzna w Gminie Opoczno	Wola Załęzna 75 26-300 Opoczno

### 2.4.3 Dziedzictwo kulturowe gminy Opoczno

**Dziedzictwo kulturowe** to zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi, uznany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju, oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej. Ślady przeszłości stanowią nasze dziedzictwo kulturowe.

**Krajobraz kulturowy** to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, która zawiera wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Na krajobraz kulturowy składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory oraz osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość lokalną mieszkańców.

W krajobrazie kulturowym gminy można wyróżnić szereg różnorodnych elementów dziedzictwa materialnego i niematerialnego stanowiących o jego tożsamości. Dziedzictwem jest krajobraz wokół nas (lasy, wody, pola, łąki, zagajniki), osiedla, wsie i ich układy przestrzenne (kościół, kapliczki, domy, budynki inwentarskie, przemysłowe i użyteczności publicznej, a także dwory, pałace, cmentarze i pojedyncze mogiły), sposób gospodarowania i wytwarzania (uprawy i praktyki rolnicze, rzemiosło i rękodzieło, sztuka ludowa, tradycyjne potrawy i przetwory), spuścizna duchowa, obyczaje i obrzędy, życie prywatne i społeczne, legendy i gwara. Dziedzictwo mówi o naszych przodkach, o naszej miejscowości i naszej małej ojczyźnie.

Na dziedzictwo kulturowe w gminie Opoczno składają się między innymi:

- historia miasta,
- zabytki,
- kultura ludowa (obrzędy, zwyczaje, strój, taniec, muzyka, śpiew, gwara, tradycje kulinarne, izby tradycji),
- tradycje kazimierzowskie,
- wątki żydowskie,
- przemysł ceramiczny.

### Historia miasta

Opoczno jest wielowiekową miejscowością, której początki sięgają wczesnego średniowiecza. Miasto ze względu na swój wiek ma bardzo bogatą historię. Do ważnych historycznie i społecznie wydarzeń można zaliczyć chociażby tradycje kazimierzowskie, zrywy narodowowyzwoleńcze, czasy I i II wojny światowej, aż po czasy obecne.

### Zabytki

Podstawowe definicje

**Zabytek** to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową oraz takie, których jedyną wartością jest sam fakt, iż były świadkami przeszłości. Te pierwsze są chronione prawem i podlegają ochronie konserwatorskiej<sup>16</sup>.

**Zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości.

**Zabytek ruchomy** – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych. Zalicza się do nich podlegające ochronie i opiece dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego, sztuki użytkowej oraz przedmioty posiadające wysoką wartość historyczną i naukową, będące świadectwem poziomu kultury materialnej, np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami, wystrój architektoniczny, mała architektura (rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, pomniki, przydrożne kapliczki, nagrobki).

**Zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią lub podziemną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem.

**Historyczny układ urbanistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

**Historyczny zespół budowlany** – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

**Ochrona zabytków** – polega na zapewnieniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, przeciwdziałania kradzieży, zaginięcia, uwzględnienie

<sup>16</sup> Ustawa z dnia z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446, ze zm.)

zadań ochronnych w planie zagospodarowania przestrzennego oraz kształtowaniu środowiska. Ochronie mogą podlegać także nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

**Opieka nad zabytkami** – polega na zapewnieniu warunków dokumentowania i naukowego badania zabytków, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury<sup>17</sup>.

Prawne formy ochrony zabytków

Prawnymi formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie ochrony w planie zagospodarowania przestrzennego.

Wpis do gminnej ewidencji zabytków nie jest formą ochrony zabytków w myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa odróżnia zatem ochronę zabytków, która ma być sprawowana przez organy państwowe i opiekę nad zabytkami, sprawowaną przez właścicieli i użytkowników zabytków.

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności każdego człowieka. Stanowi ono dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Oznacza wartość – materialną lub niematerialną – przekazaną przez przodków i określającą naszą kulturę. Zawiera w sobie wszystkie skutki środowiskowe wynikające z interakcji pomiędzy ludźmi a otoczeniem na przestrzeni dziejów<sup>18</sup>.

### Zabytki w gminie Opoczno<sup>19</sup>

W gminie Opoczno znajdują się następujące zabytki wpisane do rejestru:

#### Januszewice

- zespół dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 351 z 23.06.1967:
  - oficyna,
  - czworaki,
  - dwór.

#### Mroczków

- park dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 312 z 31.08.1983.

#### Opoczno

- śródmieście miasta, nr rej.: 303 z 4.12.1956,
- zespół kościoła par. p.w. św. Bartłomieja, ul. Kościelna 2:
  - kościół, 1365, 1939, nr rej.: 307 z 1.12.1956 oraz 352 z 21.06.1967,
  - dzwonnica, 1 poł. XIX, nr rej.: j.w.,
  - plebania, 1622, nr rej.: 838 z 6.02.1959,
  - kościół cmentarny p.w. św. Marii Magdaleny, drewn., XVIII, 1919, 1926, nr rej.: A/74 z 25.02.2009.
- zamek, ob. muzeum, pl. Zamkowy 1, poł. XIV, XVII, 1927, nr rej.: 306 z 30.11.1956 oraz 272 z 3.11.1977.
- zespół dworski „starostwo”, ul. Parkowa / Kolberga, XVII-XIX, nr rej.: 779 z 30.05.1972 oraz 256 z 6.10.1995:
  - dwór,
  - oranżeria,
  - spichrz (lamus),
  - 2 czworaki,
  - park.
- dom „Esterki”, Plac Kościuszki 15, 1500, nr rej.: 305 z 30.11.1956 i z 21.06.1967.

#### Sołek - Zameczek

- zespół dworski, XVII-XIX:

<sup>17</sup> Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446 ze zm.).

<sup>18</sup> [http://www.nid.pl/pl/Informacje\\_ogolne/Ochrona\\_dziedzictwa\\_kulturowego](http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Ochrona_dziedzictwa_kulturowego)

<sup>19</sup> [http://www.nid.pl/pl/Informacje\\_ogolne/Zabytki\\_w\\_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/31.12.2014/LDZ-rej.pdf](http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/31.12.2014/LDZ-rej.pdf)

- dwór, mur.-drewn., nr rej.: 277 z 27.03.1979,
- park, nr rej.: 329 z 31.08.1983 i z 18.01.1996.

### Opieka nad zabytkami w gminie Opoczno

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) w art. 81 ust. 1 daje organowi stanowiącemu gminy możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru. Rada Miejska w Opocznie uchwałą nr XXXVII/330/10 z dnia 29 stycznia 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Łódz. Nr 62, poz. 491) określiła zasady udzielania takich dotacji. Na jej podstawie udzielone zostały dotacje:

- w 2011 r. w wysokości 50.000,00 zł dla parafii w Sołku na rekonstrukcję zabytkowej kaplicy Drużbackich w Kościółku w Sołku,
- w 2012 r. dotacja w wysokości 60.000,00 zł dla parafii pw. św. Bartłomieja z przeznaczeniem na odbudowę i renowację kościoła św. Marii Magdaleny.

### Kultura ludowa

Opoczyńskie jest bardzo ciekawym i charakterystycznym regionem, gdzie folklor zachował swe podstawowe i żywe po dziś dzień zręby tradycyjnej kultury ludowej. Składają się na nią m.in. obrzędy, zwyczaje, strój, taniec, muzyka, śpiew, gwara, tradycje kulinarne, izby tradycji.

Piękny folklor opoczyński został w dużym stopniu wykorzystany przez regionalne zespoły wiejskie – dzięki tym zespołom piękno folkloru opoczyńskiego zostało ujawnione tak w kraju, jak i poza jego granicami.

W programach najprzedniejszych zespołów pieśni i tańca strój opoczyński, obok krakowskiego, łowickiego i góralskiego, wprowadzany jest jako obowiązujący dla reprezentacyjnego zestawu tańców. Nie słabnie więc zainteresowanie kulturą regionu opoczyńskiego, a zwłaszcza jego folklorem. Niezaprzeczalna urokliwość opoczyńskiego regionu od dawna przyciągała w te strony różnych ludzi. Region opoczyński inspiruje twórczo zarówno naukowców, jak i literatów, ludzi sceny i plastyków.

### Tradycje kazimierzowskie

Kazimierz Wielki przyczynił się do znaczącego rozkwitu miasta. Jak podaje kronikarz Janko z Czarnkowa, Kazimierz Wielki dokonał w 1347 roku relokacji Opoczna. Wybudował on Nowe Miasto Opoczno na południowy zachód od pierwotnej osady, która spadła do roli przedmieścia. Owe Nowe Miasto zajmowało powierzchnię około 6 ha, a lokowane było według wzorca średzkiego. Odtąd Opoczno koncentrowało się wokół zbliżonego do kwadratu rynku (obecny pl. T. Kościuszki), od którego odchodziło sześć ulic. Nowe Miasto Opoczno otoczone było murami obronnymi posiadającymi bramy. Staromieście wraz z kościołem p.w. Św. Marii Magdaleny znalazły się na zewnątrz muru obronnego wykonanego ze skał wapiennych. Ponadto Kazimierz Wielki wybudował m.in. kościół p.w. św. Bartłomieja, do którego z czasem przeniesiono parafię, tzw. dom Esterki dla swojej żydowskiej ukochanej oraz zamek królewski w południowo - zachodniej części miasta. Ożywienie miasta prawdopodobnie miało związek z ustanowieniem szlaku handlowego z Królestwa Polskiego na Ruś i Węgry. W 1365 roku monarcha nadał miastu przywilej lokacyjny wg prawa magdeburskiego. W dokumencie tym król uregulował kompetencje wójta, pozwolił na użytkowanie Drzewiczki i jej obu brzegów, ogrodu, sadu oraz wyraził zgodę na budowę m.in. dwóch młynów oraz łązni.

### Wątki żydowskie

Nie można mówić o dziejach Opoczna pomijając wątki żydowskie, a tym samym ponad połowę ówczesnych mieszkańców miasta.

Początki osadnictwa Żydów na terenie Opoczna przypadają najprawdopodobniej na wiek XIV.

**Tabela: Zestawienie liczby ludności żydowskiej zamieszkującej Opoczno w poszczególnych latach**

Rok	Liczba osób	Procent ogółu mieszkańców
1878	2 412	48,5
1897	2 400	47
1905	4 050	55
1921	3 376	46,7

Rok	Liczba osób	Procent ogółu mieszkańców
1939	2 825 - 2 934	Brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji „Żyli wśród nas” Z dziejów ludności żydowskiej Opoczna

W listopadzie 1940 r. w Opocznie utworzono getto żydowskie, w którym znajdowało się 115 domów. Mieszkała tam zarówno ludność Opoczna, jak i z okolicznych miejscowości. Wejścia do getta strzegły posterunki niemieckie. Obowiązywał zakaz opuszczania getta oraz zakaz wejścia ludności polskiej do dzielnicy żydowskiej. W czasie istnienia getta Niemcy zamordowali ok. 250 jego mieszkańców. Od 1942 roku Niemcy organizowali wywózki ludności z getta opoczyńskiego do obozów zagłady. Największą wywózką objęto ok. 3000 osób, które wywieziono do obozu zagłady w Treblince. Po likwidacji getta dzielnica żydowska opustoszała. Niemcy sprzedawali wszystko, co zostało po Żydach. Do końca wojny mieszkania pożydowskie nie były zamieszkałe.

Śladem materialnego bytu Żydów w Opocznie są cmentarze zwane kirkutami. Pierwszy istniał do 1646 r. przy obecnej ulicy 17 stycznia nr 20 (dawna ul. Grobelna). Było to poza murami Opoczna. Drugi kirkut, który funkcjonował w latach 1646-1821, znajdował się przy ul. Stefana A. Janasa nr 27. Cmentarz został zniszczony w czasie II wojny światowej przez Niemców, którzy używali macew m.in. do wykładania chodników. Kolejny kirkut powstał w roku 1821 w narożu nowej ul. Mostowej i ul. Limanowskiego. Później opoczyńska gmina żydowska wykupiła ziemię na rogu dzisiejszych ulic Partyzantów i Powstańców Wielkopolskich, ale Niemcy zabronili dokonywania tam pochówków<sup>20</sup>.

### Przemysł ceramiczny

Początki zakładów ceramicznych w Opocznie datuje się na 1883 r., kiedy to Jan Dziewulski oraz bracia Józef i Władysław Lange uruchomili przy ul. Staromiejskiej fabrykę. Najpierw wytwarzali tam czerwoną cegłę i inne wyroby ceramiczne, a potem rozpoczęli produkcję płytek kamionkowych do wykładania podłóg. Już wtedy były to wyroby najwyższej jakości, czego potwierdzeniem były m.in. liczne nagrody i wyróżnienia zdobywane na międzynarodowych wystawach.

W 1913 r. firma z Opoczna została przekształcona w spółkę akcyjną. W latach 1931 - 1945 spółka funkcjonowała pod nazwą „Towarzystwo Zakładów Ceramicznych Dziewulski i Lange”. Po okresie wojennym rozpoczął się proces nacjonalizacji i spółka została podporządkowana Tymczasowemu Zarządowi Państwowemu. Nazwa uległa zmianie na „Fabryka Wyrobów Terakotowych OPOCZNO”. Dnia 14 marca 1950 r. spółka uległa ostatecznemu znacjonalizowaniu i stała się przedsiębiorstwem państwowym o nazwie „Opoczyńskie Zakłady Płytek Kamionkowych”. Kolejne lata przyniosły dalszy rozwój firmy, wprowadzenie nowych rozwiązań technologicznych oraz budowę i modernizację zakładów produkcyjnych (w latach 80. spółka posiadała już 4 zakłady). Po wielu zmianach administracyjnych firma 29 października 1998 roku z przedsiębiorstwa państwowego o nazwie Zespół Zakładów Płytek Ceramicznych „Opoczno” została przekształcona w spółkę akcyjną Skarbu Państwa Opoczno S.A. W 2000 roku rozpoczął się proces prywatyzacji. W 2005 roku Opoczno S.A. zadebiutowało na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

## 2.6 Rekreacja i turystyka

### 2.6.1 Rodzaje turystyki

Turystykę określa się jako to całokształt zjawisk ruchliwości przestrzennej związanej z dobrowolną, czasową zmianą miejsca pobytu, rytmu i środowiska życia oraz wejściem w styczność z nowym środowiskiem odwiedzanym: przyrodniczym, kulturowym i społecznym. Według Światowej Organizacji Turystyki - turystyka to ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, służbowych lub innych, nie dłużej niż przez 1 rok bez przerwy, poza swoim otoczeniem codziennym, z wyłączeniem wyjazdów, w których głównym celem jest działalność zarobkowa.

Turystyka współcześnie stanowi jedną z najszybciej rozwijających się i złożonych stref życia społecznego. Obecnie wyróżnić można kilka rodzajów turystyki:

<sup>20</sup> „Żyli wśród nas” Z dziejów ludności żydowskiej Opoczna.

- kwalifikowaną – nowoczesną formę wypoczynku, której sprzyja okresowa zmiana środowiska i trybu życia. Zaspokaja potrzebę ruchu i wysiłku fizycznego oraz chęć kontaktu z przyrodą i innymi ludźmi. Można ją podzielić m.in. na: pieszą, wodną, narciarską, kolarską, motorową.
- zdrowotną – jej celem jest odnowa i regeneracja sił dzięki aktywnemu wypoczynkowi fizycznemu i psychicznemu,
- religijno – pielgrzymkową – jej głównym motywem są aspekty religijno – poznawcze, chęć odwiedzenia miejsc uważanych za święte, udział w wydarzeniach religijnych,
- kulturalną – osoby przemieszczają się z miejsc ich stałego miejsca zamieszkania do miejsc atrakcyjnych turystycznie w celu zaspokajania swoich potrzeb, turystyka zorientowana na walorach kulturowych,
- lokalną – obejmującą swoim zasięgiem wieś lub miasto, opiera się na walorach kulturowych i historycznych danego obszaru,
- wiejską – opartą na walorach kulturowych i historycznych danego miejsca, organizowana na terenach wiejskich, celem pokazania życia na wsi, tradycji i kultury. Liczne festyny, programy pokazujące lokalną kuchnię, pokazy związane z rolnictwem, degustację miejscowych produktów.
- weekendową – charakteryzującą się krótkotrwałym wypoczynkiem poza miejscem zamieszkania i pracy, ale w niewielkiej odległości. Miejscowości wypoczynku weekendowego są w pobliżu dużych aglomeracji,
- agroturystyczną – polegającą na wspólnym mieszkaniu z gospodarstwami w gospodarstwie rolnym, poznawanie tradycji, kultury, życia codziennego.

### 2.6.2 Stan obecny turystyki w gminie Opoczno

Gmina Opoczno nie posiada obecnie żadnej ofert turystycznej, co nie oznacza, że nie jest atrakcyjna turystycznie. Ziemia opoczyńska ma wiele piękna i uroku, a także wiele zabytków „opowiadających” jej historię. Miasto Opoczno jest głównym ośrodkiem administracyjno-przemysłowym oraz stolicą życia kulturalno – oświatowego gminy i powiatu.

### 2.6.3 Turystyka aktywna

#### Szlaki turystyczne

Na terenie gminy w leśnictwie Januszewice znajduje się piesza ścieżka edukacyjna. Ścieżka przyrodnicza o długości 3,1 km, zaczyna się przy leśniczówce i parkingu w kompleksie Januszewice, tuż obok miasta Opoczno, przy drodze krajowej nr 12 Piotrków Trybunalski – Radom. Tu zlokalizowano parking leśny wraz z miejscem do odpoczynku.

Celem powstania ścieżki było zaprezentowanie cenniejszych fragmentów drzewostanów Nadleśnictwa Opoczno, usytuowanych w najbliższej okolicy miasta. Ma ona także sprostać oczekiwaniom indywidualnych turystów chętnych do poznawania rodzimej przyrody.

Trasa turystyczna po terenach wiejskich gminy Opoczno pod hasłem „Poznaj Opoczyńskie”. Ta trasa daje możliwość poznania historii, walorów naturalnych i tradycji regionu Opoczyńskiego. Pokonując 45 kilometrową trasę można podziwiać przepiękny krajobrazy opoczyńskich wsi, doliny Drzewiczki, poznać historię małych sołectw, a także ich tradycje.

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa miasto i gmina Opoczno znajdują się w Strefie Turystycznej Opoczyńsko – Białaczowskiej (środkowy i południowy fragment) oraz w Paśmie Turystycznym Pilicy (północny fragment). Północna część gminy Opoczno znajduje się w Projektowanym Paśmie Turystycznym Pilicy oraz w projektowanej Sulejowsko - Spalskiej Strefie Turystycznej (opartej m.in. na turystyce kulturowej, festiwalowej, konferencyjnej, biznesowej i przyrodniczej).

Elementy projektowane na obszarze gminy Opoczno w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego:

- Szlak Romański (proj. samochodowy),
- Ponadregionalny Samochodowy Szlak Literacki,
- Szlak Dworów i Pałaców (proj. samochodowy),
- Szlak Budownictwa Drewnianego (proj. samochodowy),

- Szlak Zamków (proj. samochodowy).

#### **Baza turystyczna gminy Opoczno**

- Kryta Pływalnia „Opoczyńska Fala”,
- kort tenisowy przy hotelu Park,
- „Hotel Opoczyński” – Opoczno, ul. Graniczna 7 (20 miejsc),
- Restauracja i Hotel – „Savana” – Opoczno, ul. Piotrkowska 61 (19 miejsc),
- Restauracja i Hotel „Park” – Opoczno, ul. Kolberga (28 miejsc),
- Restauracja i hotel „Słoneczny Dwór”, ul. Inowłodzka 28a,
- Usługi hotelowe – Opoczno, ul. Graniczna 8 (4 miejsca),
- Internat LO im. Stefana Żeromskiego, Opoczno, Armii Krajowej 2 (44 miejsca).

#### **Akweny i ośrodki wodne w gminie Opoczno i najbliższej okolicy**

- Opoczno – zbiornik wodny przy ul. 17 Stycznia w Opocznie - dopływ z rzeki Drzewiczki, odpływ do rzeki Wąglanki, powierzchnia 6,06 ha,
- Miedzna Murowana – zbiornik wodny (retencyjny), żeglarstwo, rybołówstwo (gmina Białaczów, Żarnów),
- Miedzna Murowana – Stanica Harcerska – pokoje noclegowe, pole namiotowe, sala konferencyjna (letnia), kuchnia, sanitariaty,
- Tresta – pole campingowo - biwakowe (1000 m<sup>2</sup>), świetlica, kuchnia, zaplecze sanitarne, zalew Sulejowski – żeglarstwo, sporty wodne,
- Drzewica – zbiornik rekreacyjno-retencyjny, wędkarstwo, tor dla kajakarstwa górskiego.

## **2.7 Sport**

### **2.7.1 Podstawa prawna**

1. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2015, poz. 1321, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016r. poz. 446 ze zm.).
3. Uchwała Nr V/35/11 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 30 marca 2011 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad, trybu przyznawania, pozbawiania oraz rodzajów i wysokości stypendiów sportowych.

### **2.7.2 Podstawowe definicje**

Sport - wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach.

Sport wyczynowy - forma działalności człowieka, podejmowana dobrowolnie w drodze rywalizacji dla uzyskania maksymalnych wyników sportowych.

Sport profesjonalny - rodzaj sportu wyczynowego uprawianego w celach zarobkowych

Rekreacja – forma aktywności umysłowej lub fizycznej podejmowana poza obowiązkami zawodowymi, społecznymi, domowymi i nauką. Stosowana w celu odpoczynku i rozrywki. Specyficzną formą jest rekreacja ruchowa określana czasem jako sport rekreacyjny. Jest ona formą czynnego odpoczynku i rozrywką.

Kultura fizyczna – ogół zachowań przebiegających według przyjętych w danym środowisku społecznym reguł i norm postępowania a mających na celu dbałość o zdrowie człowieka, o poprawę jego postawy, prawidłowy rozwój psychofizyczny oraz rezultaty tych zachowań.

Wychowanie fizyczne – zamierzone i świadome działanie ukierunkowane na kształtowanie postaw (tj. stosunku do ciała i fizycznego funkcjonowania) oraz postawa prospołecznych (tj. stosunku do życia i innych ludzi, przekonań i wartości



moralnych), a równocześnie nastawione na wspieranie rozwoju fizycznego i zdrowia oraz kształtowanie trwałego obyczaju aktywności fizycznej i troski o wydolność fizyczną, sprawność motoryczną i prawidłową postawę ciała.

Klub sportowy – to podstawowa jednostka organizacyjna realizująca cele i zadania w zakresie kultury fizycznej. Organizacja sportowa posiadająca osobowość prawną działająca jako osoba prawna (w formie sportowej spółki akcyjnej lub stowarzyszenia kultury fizycznej) bądź jako osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą, której głównym celem jest udział w rozgrywkach sportowych, organizowanych pod egidą konkretnej federacji (krajowej bądź kontynentalnej, rzadziej światowej) w stosownej kategorii wiekowej, płci i statusie zrzeszonych w nim osób.

Uczniowski Klub Sportowy (UKS), Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy (MUKS) - to klub sportowy, który m.in. zajmuje się szkoleniem młodzieży. Członkami UKS mogą być w szczególności uczniowie, rodzice i nauczyciele. UKS podlega wpisowi do ewidencji prowadzonej przez starostę właściwego ze względu na siedzibę klubu. Z chwilą wpisania do w/w ewidencji UKS uzyskuje osobowość prawną.

### 2.7.3 Infrastruktura sportu w gminie Opoczno

Gmina Opoczno dysponuje następującą infrastrukturą sportową:

1. Kryta Pływalnia „Opoczyńska Fala” w Opocznie przy ul. Biernackiego 4a. Właściciel Gmina Opoczno. Budynek parterowy, częściowo podpiwniczony, hala basenowa przykryta dachem w kształcie fali skierowana frontem do ważnej arterii miejskiej, całkowicie przeszklony. Powierzchnia użytkowa pływalni 2.400,40 m<sup>2</sup>. Obiekt składa się z kilku zespołów funkcjonalnych, tj.:
  - a) zespół wejściowy,
  - b) zespół basenowy: basen pływalni 25x12,5m o głębokości 1,45 – 1,8m, basen do nauki pływania, rekreacyjny, zjeżdżalnia rurowa o dł. 58 mb, uniwersalne trybuny na 102 miejsca,
  - c) zespół przebieralniowo – natryskowy,
  - d) zespół odnowy biologicznej z salą do ćwiczeń, sauną suchą, łaźnią parową, sauną łagodną, solarium, pomieszczeniem do masażu, ogrodem zimowym, natryskami regenerującymi, relaksującymi itp.
2. Stadion w Opocznie przy al. Sportowej składa się z głównego boiska trawiastego, tzw. płyty głównej, bocznego boiska trawiastego, tzw. nordic oraz 2 boisk trawiastych i jednego boiska o twardej nawierzchni „żużel”. Na trybunie głównej jest zainstalowane około 2250 krzesełek. Na stadionie znajduje się także specjalna trybuna (klatka) dla kibiców przyjezdnych, która może pomieścić 500 osób. Właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy „Ceramika” Opoczno.
3. Hale sportowe:
  - a) przy Zespole Szkół Samorządowych nr 3 w Opocznie, ul. Armii Krajowej 1, o wymiarach 45,55x25,25x12,78 m, powierzchni 1086 m<sup>2</sup>, kubaturze 9778 m<sup>3</sup> z trybunami na 500 miejsc,
  - b) przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Opocznie, ul. Żeromskiego 3.
4. Boiska sportowe:
  - a) do piłki nożnej:
    - 1) w Bukowcu Opoczyńskim – pełnowymiarowe (63x102), trawiaste, 2 szatnie, ogrodzone, trybuny na 1000 miejsc, właściciel Zakład Usługowo – Handlowy „Wojciechowski”,
    - 2) w Bielowicach – pełnowymiarowe (60x105), trawiaste, szatnia, właściciel gruntu Gmina Opoczno,
    - 3) w Sitowej – pełnowymiarowe (64x100), trawiaste, szatnia, właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy „Leśnik Sitowa”,
    - 4) w Mroczkowie Gościnnym – pełnowymiarowe (60x100), trawiaste, właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy Mroczków,
    - 5) w Różannie – pełnowymiarowe (60x105), trawiaste, właściciel Wspólnota Wsi Różanna,
    - 6) w Ostrowie – pełnowymiarowe (60x110), trawiaste, szatnia, właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy „Sparta Ostrów”,
    - 7) w Janowie Karwickim – pełnowymiarowe, trawiaste, właściciel gruntu Gmina Opoczno,
    - 8) w Woli Załęznej – pełnowymiarowe, trawiaste, właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy „Olimpia Wola Załęzna”,
    - 9) w Modrzewiu – pełnowymiarowe, trawiaste, właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy „Modrzewianka”,

- 10) w Januszewicach – pełnowymiarowe, trawiaste, właściciel gruntu Gmina Opoczno, obiekt użytkuje Ludowy Klub Sportowy „ATOM” Januszewice,
  - 11) w Opocznie – pełnowymiarowe (50×100), trawiaste, właściciel Wspólnota Mieszkańców,
  - 12) w Opocznie – trawiaste, na os. Ustronie, właściciel gruntu Gmina Opoczno.
- b) uniwersalno – wielozadaniowe:
- 1) w Opocznie przy ul. Kossaka – nawierzchnia syntetyczna, ogrodzone, 2 szatnie, właściciel Gmina Opoczno,
  - 2) w Opocznie przy ul. M. C. Skłodowskiej – nawierzchnia syntetyczna, ogrodzone, 2 szatnie, właściciel Gmina Opoczno,
  - 3) w Opocznie przy Zespole Szkół Prywatnych – nawierzchnia syntetyczna, ogrodzone, właściciel Zespół Szkół Prywatnych.
- c) asfaltowe, do gier małych:
- 1) w Opocznie przy ul. Kwiatowej o wymiarach 30×20,
  - 2) w Opocznie przy ul. Łaziennej o wymiarach 25×15,
  - 3) w Opocznie przy ul. Ogrodowej o wymiarach 30×20,
  - 4) w Opocznie przy ul. Partyzantów o wymiarach 25×15, którego właścicielem jest firma OPTEX S.A.,
  - 5) w Opocznie przy ul. 17 stycznia, tj. na os. Trąbki o wymiarach 25×15;
- d) szkolne:
- 1) przy Zespole Szkół Samorządowych Nr 2 w Opocznie – boisko asfaltowe do gier małych,
  - 2) przy Zespole Szkół Samorządowych Nr 3 w Opocznie – boisko asfaltowe do gier małych oraz urządzenia lekkoatletyczne,
  - 3) przy Zespole Szkół w Bukowcu Opoczyńskim – boisko trawiaste,
  - 4) przy Zespole Szkół w Mroczkowie Gościnnym – boisko trawiaste,
  - 5) przy Gimnazjum w Wygnanowie – boisko trawiaste o wymiarach 56×101,
  - 6) przy Szkole Podstawowej w Bielowicach – boisko trawiaste,
  - 7) przy Szkole Podstawowej w Dzielnej – boisko trawiaste,
  - 8) przy Szkole Podstawowej w Januszewicach – boisko trawiaste,
  - 9) przy Szkole Podstawowej w Krańnicy – boisko trawiaste,
  - 10) przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Opocznie – trzy boiska o sztucznej nawierzchni: do gry w piłkę ręczną, koszykówkę i siatkówkę, skocznia do skoku w dal i trójskoku, bieżnia okólna na 220 m, bieżnia prosta na 60 m, rzutnia do pchnięcia kulą raz trybuna dla widzów,
  - 11) przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Opocznie – kompleks boisk sportowych oraz bieżnia lekkoatletyczna o nawierzchni syntetycznej z poliuretanu, skocznia do skoku w dal i trójskoku, boisko do siatkówki plażowej oraz rzutnia do pchnięcia kulą,
  - 12) przy Zespole Szkół Specjalnych w Opocznie – boisko do gry w piłkę nożną i siatkówkę o wymiarach 50×30 metrów z nawierzchnią z trawy sztucznej, bieżni lekkoatletycznej o długości 40 metrów o nawierzchni syntetycznej z poliuretanu, skocznia do skoku w dal o nawierzchni rozbieżnej syntetycznej z poliuretanu, dwa kosze do koszykówki z miejscowym utwardzeniem terenu o nawierzchni syntetycznej z poliuretanu. Obiekt wyposażony jest piłkochwyty, ławki dla kibiców i ciągi komunikacyjne.
5. Sale gimnastyczne:
- 1) przy Zespole Szkół Samorządowych nr 1 w Opocznie o powierzchni 202 m<sup>2</sup>,
  - 2) przy Zespole Szkół Samorządowych nr 2 w Opocznie o powierzchni 421 m<sup>2</sup>,
  - 3) przy Zespole Szkół Samorządowych nr 3 w Opocznie o powierzchni 162 m<sup>2</sup>,
  - 4) przy Zespole Szkół w Bukowcu Opoczyńskim o powierzchni 420 m<sup>2</sup>,
  - 5) przy Zespole Szkół w Mroczkowie Gościnnym o powierzchni 288 m<sup>2</sup>,
  - 6) przy Zespole Szkół w Ogonowicach o powierzchni 270 m<sup>2</sup>,
  - 7) przy Szkole Podstawowej w Bielowicach o powierzchni 162 m<sup>2</sup>,
  - 8) przy Szkole Podstawowej w Januszewicach o powierzchni 375 m<sup>2</sup>,
  - 9) przy Szkole Podstawowej w Libiszowie o powierzchni 288 m<sup>2</sup>,
  - 10) przy Szkole Podstawowej w Modrzewi o powierzchni 216 m<sup>2</sup>,

- 11) przy Szkole Podstawowej w Sielcu,
  - 12) przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Opocznie o powierzchni 202 m<sup>2</sup>,
  - 13) przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Opocznie o powierzchni 162 m<sup>2</sup>,
  - 14) przy Zespole Szkół Specjalnych w Opocznie o powierzchni 215 m<sup>2</sup>.
6. Kort tenisowy otwarty w Opocznie przy ul. Kolberga, którego właścicielem jest Hotel „Park”.

#### 2.7.4 Realizacja zadań z zakresu sportu przez gminę Opoczno

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. W związku z powyższym do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb mieszkańców związanych z kulturą fizyczną i sportem oraz zapewnieniem terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych.

Zadania z obszaru wspierania sportu i kultury fizycznej gmina Opoczno realizuje poprzez:

1. Dofinansowanie stowarzyszeń i organizacji sportowych w zakresie organizacji imprez sportowych (np. zakup nagród, sprzętu sportowego) oraz udziału ich członków w zawodach sportowych.
2. Przeznaczanie środków finansowych na dodatkowe zajęcia sportowe w szkołach (SKS/UKS).
3. Organizowanie zajęć, zawodów i imprez sportowo – rekreacyjnych.
4. Tworzenie, utrzymywanie i udostępnianie bazy sportowo – rekreacyjnej.

Podstawową formą wspierania sportu przez gminę Opoczno jest przekazywanie dotacji klubom sportowym, które są podstawową jednostką organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej. Przyznane środki finansowe przeznaczone są na pokrycie kosztów zatrudnienia szkoleniowców, utrzymania obiektów sportowych, zakupu sprzętu sportowego, wynajem transportu, hal sportowych oraz pokrycie opłat regulaminowych i sędziowskich.

Sportem masowym, rekreacją i turystyką na terenie gminy Opoczno zajmują się stowarzyszenia i organizacje sportowe, tj. kluby sportowe posiadające osobowość prawną, zrzeszenia ludowe oraz towarzystwa sportowe, które możemy podzielić na 3 grupy.

Pierwszą grupę stanowią stowarzyszenia zajmujące się tzw. sportem kwalifikowanym. Stowarzyszenia te są członkami okręgowych, regionalnych oraz ogólnokrajowych związków sportowych. Do tej grupy zaliczymy:

- 1) Ludowy Klub Sportowy „Opocznianka” w Opocznie,
- 2) Ludowy Klub Sportowy „Ceramika” Opoczno,
- 3) Zakładowy Ludowy Klub Sportowy „WOY” Bukowiec Opoczyński,
- 4) Ludowy Klub Sportowy „Sparta – Ostrów” w Ostrowie,
- 5) Ludowy Klub Sportowy „Atom Januszewice” w Januszewicach,
- 6) Ludowy Klub Sportowy „Olimpia Wola Załęzna” w Woli Załęznej,
- 7) Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Mroczków – Dzielna” w Mroczkowie Gościnnym,
- 8) Ludowy Klub Sportowy „Mroczków” w Mroczkowie Gościnnym,
- 9) Ludowy Zespół Sportowy „Modrzewianka” w Modrzewiu,
- 10) Uczniowski Międzyszkolny Klub Sportowy „Pegaz” przy Zespole Szkół Prywatnych w Opocznie,
- 11) Opoczyńskie Ludowe Towarzystwo Sportowe „Opoczno Sport Team” w Opocznie,
- 12) Ludowy Zespół Sportowy „KAJA Opoczno” w Opocznie,
- 13) Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportów Walki „FF SPORT OPOCZNO” przy Zespole Szkół Samorządowych nr 3 w Opocznie,
- 14) Klub Sportów Walki KO Opoczno.

Lp	Nazwa klubu	sekcje/dyscypliny
1	LKS „Opocznianka”	ciężary, szachy, pływanie
2	LKS „Ceramika” Opoczno	piłka nożna (ch)
3	ZLKS „WOY Bukowiec Opoczyński”	piłka nożna (ch)
4	LKS „Sparta – Ostrów”	piłka nożna (ch)
5	LKS „ATOM” Januszewice	piłka nożna (ch)
6	LKS „OLIMPIA Wola Załęzna	piłka nożna (ch)
7	LUKS „Mroczków-Dzielna”	piłka nożna (ch)
8	LKS „Mroczków”	piłka nożna (ch)
9	LZS „Modrzewianka”	piłka nożna (ch)

Lp	Nazwa klubu	sekcje/dyscypliny
10	UMKS „Pegaz”	lekkoatletyka
11	OLTS „Opoczno Sport Team”	lekkoatletyczna, piłki siatkowej, kolarska, sportów wodnych, motorowych, walki
12	LZS „KAJA” Opoczno	piłka nożna (ch i dz)
13	MUKS „FF SPORT OPOCZNO”	sporty walki
14	Klub Sportów Walki KO Opoczno	sporty walki

Źródło: Dane Wydziału Promocji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Najbardziej popularną dyscypliną sportową w gminie Opoczno jest piłka nożna, o czym świadczy ilość drużyn zarejestrowanych w Okręgowym Związku Piłki Nożnej w Piotrkowie Trybunalskim oraz Łódzkim Związku Piłki Nożnej. Ponadto organizowany jest cały szereg turniejów i rozgrywek w piłkę nożną, w których chętnie uczestniczą dzieci i młodzież z terenu gminy Opoczno.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba stowarzyszonych drużyn piłkarskich, w tym:	39	39	26	22	20	21
kategoria senior	13	13	10	8	6	6
kategoria młodzieżowa	25	25	15	14	14	15
kategoria kobiet	1	1	1	0	0	0

Źródło: Dane Wydziału Promocji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Drugą grupę stanowią organizacje i stowarzyszenia realizujące kulturę fizyczną i rekreację. Do tej grupy możemy zaliczyć:

1. Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Ognisko w Opocznie.
2. Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej „Ceemka” Idzikowice.
3. Polskie Towarzystwo Turystyczne – Krajoznawcze Zarząd Oddziału w Opocznie.
4. Opoczyńskie Ludowe Towarzystwo Sportowe w Opocznie.
5. Ludowy Klub Sportowy „Opoka” w Opocznie.
6. Ludowy Klub Sportowy „Iskra” w Kruszewcu.
7. Ludowy Klub Sportowy „Korona” w Stuznie.
8. Ludowy Klub Sportowy „Leśnik Sitowa” w Sitowej.
9. Opoczyńskie Ludowe Towarzystwo Sportowe „Opoczno Sport Team” w Opocznie.
10. Rada Miejsko – Gminna Ludowe Zespoły Sportowe.
11. Zarząd Miejsko – Gminny Szkolnego Związku Sportowego.
12. Ludowe Zespoły Sportowe Bielowice.

Do największych imprez sportowo – rekreacyjnych, organizowanych przez organizacje i stowarzyszenia sportowe działające na terenie gminy Opoczno należą:

- Bieg Sylwestrowy.
- Bieg o Puchar Burmistrza Opoczna.
- Grand Prix Opoczna w Piłce Siatkowej.
- Gminne Igrzyska Szkół Wiejskich Podstawowych.
- Gminne Igrzyska Szkół Wiejskich Gimnazjalnych.
- Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Komendanta Powiatowego Policji w Opocznie pn. „Alkohol? Narkotyki? – Nie, dziękuję!”.
- Koszykarski Turniej Streetball’a.
- Mała i Młodzieżowa Liga Halowej Piłki Nożnej.
- Memoriał Jerzego Sijera w Piłce Siatkowej.
- Mistrzostwa Ministrantów w Halowej Piłce Nożnej.
- Maraton Fitness.
- MTB Eliminator – zawody rowerowe/biegowe.

- Opoczyński Bieg Trzeźwości.
- Orlikowe Mini Euro.
- Otwarte Mistrzostwa OLTS w Darta.
- Powiatowe Mistrzostwa LZS w Halowej Piłce Nożnej dziewcząt do lat 16.
- Powiatowe Mistrzostwa LZS w Tenisie Stołowym.
- Półmaraton na 25 km Opoczno – Tresta.
- Pieszy Maraton na 50 km.
- Rajdy Rowerowe Towarzystw Sportowych.
- Turniej Miast w Piłkę Siatkową.
- Turniej Plażowej Piłki Nożnej.
- Turniej Tenisa Stołowego Grand Prix Opoczno.
- Turniej Tańca Nowoczesnego „Złote Baletki”.
- Turniej Tańca o Puchar Burmistrza.
- Wakacyjny Turniej w Piłce Nożnej dla dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych.

Jak wynika z poniższych danych, mimo iż ilość organizowanych imprez sportowo – rekreacyjnych z roku na rok ulega spadkowi, to i tak imprezy te cieszą się sporą popularnością, o czym świadczy liczba uczestników biorących udział w tych imprezach.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba zorganizowanych imprez sportowo – rekreacyjnych przy współpracy z Gminą Opoczno	170	188	139	106	77	139
Liczba uczestników zorganizowanych imprez sportowo - rekreacyjnych	14 906	14 844	10 263	11 709	10 156	8 276

Źródło: Dane Wydziału Promocji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Trzecią grupę stanowią stowarzyszenia działające w środowisku szkolnym na rzecz uczniów – członków SKS/UKS. Dzięki podejmowanym inicjatywom wielu uczniów zyskało możliwość samorealizacji, doskonalenia swych umiejętności, sprawdzenia się w sportowej rywalizacji czy też po prostu aktywnego spędzenia czasu wolnego. Do tej grupy możemy zaliczyć:

1. Szkolny Klub Sportowy „Jedynka” przy Zespole Szkół Samorządowych nr 1 w Opocznie.
2. Uczniowski Klub Sportowy „Dwójka” przy Szkole Podstawowej nr 2 w Opocznie.
3. Uczniowski Klub Sportowy „Trójka” przy Szkole Podstawowej nr 3 w Opocznie.
4. Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Januszewicach.
5. Uczniowski Klub Sportowy „Legia” przy Szkole Podstawowej w Dzielnej.
6. Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Bielowicach.
7. Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Libiszowie.
8. Uczniowski Klub Sportowy przy Gimnazjum w Mroczkowie Gościńnym.
9. Uczniowski Klub Sportowy „Żak” przy Szkole Podstawowej w Sielcu.
10. Uczniowski Klub Sportowy przy Zespole Szkół w Bukowcu Opoczyńskim.
11. Uczniowski Klub Sportowy „Kraśnica” przy Szkole Podstawowej w Kraśnicy.
12. Uczniowski Klub Sportowy „Pogoń” przy Zespole Szkół w Ogonowicach.
13. Uczniowski Klub Sportowy „Maratończyk” przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Opocznie.
14. Uczniowski Międzyszkolny Ludowy Klub Sportowy „Pegaz” przy Zespole Szkół Prywatnych w Opocznie.
15. Szkolny Klub Sportowy „Młodzik” przy Szkole Podstawowej w Mroczkowie Gościńnym.
16. Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Mroczków – Dzielna” w Mroczkowie Gościńnym.

17. Ludowy Uczniowski Klub Sportowy przy Gimnazjum w Wygnanowie.
18. Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „EKONOMIK” przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Opocznie.
19. Międzyszkolny Uczniowski Klub Baseballowy i Softballowy „Dragons” przy Zespole Szkół Samorządowych nr 3 w Opocznie.
20. Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportów Walki „FF SPORT OPOCZNO” przy Zespole Szkół Samorządowych nr 3 w Opocznie.

Jak wynika z poniższych danych liczba współpracujących z Gminą Opoczno stowarzyszeń i organizacji sportowych oraz szkolnych klubów sportowych utrzymuje się na stałym poziomie.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba stowarzyszeń i organizacji sportowych, współpracujących z Gminą Opoczno	37	38	38	37	37	38
Liczba SKS/UKS współpracujących z Gminą Opoczno	16	16	15	15	15	15

Źródło: Dane Wydziału Promocji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Jednostki samorządu terytorialnego zgodnie z zapisami ustawy mogą również ustanawiać i finansować okresowe stypendia sportowe oraz nagrody i wyróżnienia dla zawodników osiągających wysokie wyniki sportowe.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba przyznanych stypendiów sportowych	16	8	5	0	5	26
Wysokość środków finansowych przeznaczonych na stypendia sportowe [zł]	19.200	9.600	4.250	0	3.800	10.500

Źródło: Dane Wydziału Promocji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Finansowanie działań związanych z kulturą fizyczną i rekreacją, sportem kwalifikowanym i szkolnym oraz utrzymaniem terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych odbywa się w ramach środków własnych Gminy Opoczno.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wysokość środków finansowych wydatkowanych na realizację zadań z zakresu sportu i kultury fizycznej, rozdział 92605 [zł]	626.347,60	658.196,03	657.766,72	38.848,04	422.560,48	469.922,85
W tym wysokość środków finansowych przyznanych na realizację zadań z zakresu kultury fizycznej i sportu w ramach otwartych konkursów ofert rozdział 92605 § 2820 [zł]	275.000,00	288.096,29	370.810,00	211.517,24	261.636,24	230.950,00

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba organizacji i stowarzyszeń, które otrzymały dotację w ramach otwartych konkursów ofert	4	6	9	9	10	10

Źródło: Dane Wydziału Promocji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Opocznie.

### 2.7.5 Wydatki inwestycyjne

Poniżej zestawiono wydatki inwestycyjne wraz z zakupami inwestycyjnymi Gmina Opoczno w latach 2009 – 2014 ujęte w dziale 926 w § 6050.

**Tabela.** Wydatki inwestycyjne Gminy Opoczno w latach 2009 – 2014.

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Wydatki inwestycyjne [zł]</b>	<b>1.238.413,36</b>	<b>431.551,81</b>	<b>253.026,99</b>	<b>229.384,38</b>	<b>28.251,81</b>	<b>60.201,07</b>

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Gminy Opoczno za lata 2009 – 2014.

Najwyższe w badanym okresie wydatki inwestycyjne zostały poniesione przez Gminę Opoczno w 2009 r. i związane były głównie z budową boiska wielofunkcyjnych Orlik. Na budowę Orlika Gmina otrzymała dotację celową z budżetu państwa w wysokości 666.334,00 zł. W 2010 r. wydatki inwestycyjne w większości objęły budowę szatni przy boisku sportowym w Bielowicach (422.673,68 zł).

Z kolei w 2011 r. główną część wydatków inwestycyjnych stanowiło wykonanie płyt boisk sportowych o nawierzchni trawiastej o wymiarach 100×64 m w Sitowej i Januszewicach (205 087,24 zł). W 2012 r. za kwotę 207.235,38 zł została wybudowana szatnia kontenerowa w Woli Załęznej. Gmina uzyskała na ten cel dotację z PROW w kwocie 133.766,00 zł. Najniższy, wręcz symboliczny poziom wydatków został wykonany w roku 2013.

Mimo przeprowadzenia wielu inwestycji i budowy kilku obiektów sportowych istnieje pilna potrzeba prowadzenia szerokiego zakresu prac remontowych istniejącej infrastruktury oraz podjęcia nowych inwestycji sportowych.

## Rozdział 3. Obszar strategiczny GOSPODARKA

### 3.1 Rolnictwo i stan rozwoju wsi w gminie Opoczno

Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego posiada niewielkie kompetencje w zakresie kształtowania ustroju rolnego oraz wpływu na stan rozwoju rolnictwa. Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446) nie nakłada na samorząd żadnych zadań własnych z tej dziedziny. Szczątkowe zadania w tej dziedzinie wynikają z:

- ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 909, ze zm.) w zakresie opracowywania planu zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniającego zapisy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. z 2013 poz. 1381),
- ustawy z dnia 30 listopada 2002 r. o podatku leśnym (Dz. U. z 2016 poz. 374).

Niewielki zakres zadań własnych gminy związanych z rolnictwem znajduje odzwierciedlenie w budżecie gminy (**Załącznik 36.**). W dziale 01 Rolnictwo i łowiectwo znajdują się po stronie dochodów wpływy z dotacji przeznaczonej na zwrot podatku akcyzowego od paliwa rolniczego rzędu 200 000 – 300 000 zł rocznie (w zależności od roku) oraz dochody

incydentalne (**Załącznik 37. i 38.**). Po stronie wydatków pojawia się dodatkowo składka na Izby Rolnicze oraz incydentalnie dofinansowanie spółek wodnych.

Gmina uzyskuje ponadto dochód z podatku rolnego i leśnego. Dochód gminy z tego tytułu zależny jest od wysokości stawki bazowej. Corocznie Rada Miejska w Opocznie uchwała obniżenie stawki bazowej. W 2007, 2010 i 2011 roku obniżenie oscylowało w okolicy 20 % stawki bazowej, przy czym należy podkreślić, że były to lata, kiedy stawka bazowa była na stosunkowo niskim poziomie. W 2010 roku wpływ z podatku rolnego spadł poniżej 500 000 zł. W pozostałych latach na przestrzeni lat 2007 – 2014 obniżenia stawki bazowej oscylowały w granicach 40 – 60 %, a łączne dochody gminy z tytułu podatku leśnego i rolnego już w 2013 roku przekroczyły 700 000 zł, osiągając w 2014 roku kwotę 745 195,21 zł.

Podstawowym narzędziem samorządu wpływającym na rozwój obszarów wiejskich jest budżet gminy i wydatki zaplanowane na inwestycje na tym terenie. Bezpośrednio w dyspozycji społeczności każdej z miejscowości znajdują się środki wyodrębnione w ramach funduszu sołeckiego. Zgodnie z uchwałą Nr XXXVIII/337/10 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 24 marca 2010 roku w sprawie wyrażenia zgody na wyodrębnienie funduszu sołeckiego w budżecie gminy, wyodrębniono środki będące do dyspozycji sołectw. Wysokość funduszu dla każdego z sołectw określa się na podstawie ustawy z dnia 21 lutego 2014 r. o funduszu sołecznym (Dz. U. z 2014 r. poz. 301). W gminie Opoczno wynosi on:

Fundusz sołecki		2011	2012	2013	2014
		296 351,69	314 121,88	289 733,51	400 766,77
w tym w dziale:					
600	TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	118 120,31	109 664,84	88 647,58	207 316,04
700	GOSPODARKA MIESZKANIOWA	2 600,00	7 714,00	18 658,00	0,00
754	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	11 772,36	15 730,75	1 000,00	8 638,47
801	OŚWIATA I WYCHOWANIE	35 185,44	26 403,17	19 213,00	11 598,64
900	GOSPODARKA KOMUNALNA I OCHRONA ŚRODOWISKA	14 199,00	25 413,32	15 043,90	52 565,92
921	KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA NARODOWEGO	75 318,88	101 682,42	104 332,48	74 590,30
926	KULTURA FIZYCZNA I SPORT	39 155,84	23 513,69	42 838,55	46 057,40

*Dane na podstawie wykonania budżetu gminy Opoczno w poszczególnych latach.*

Najwięcej środków w ramach funduszu sołeckiego jest przeznaczanych na inwestycje drogowe oraz wydatki na kulturę – głównie doposażenie bądź modernizację świetlic wiejskich.

W ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców wsi w gminie Opoczno ponad 30 % ankietowanych opowiedziało się za zachowaniem funduszu sołeckiego w dotychczasowej formie, jednak również 30 % uważa, że ma niewielki lub żaden wpływ na poprawę życia w miejscowości.

Najczęściej wybieraną formą uczestnictwa w decydowaniu o przeznaczeniu wspólnych pieniędzy jest uczestnictwo w zebraniach wiejskich.

Niespełna pięćdziesięcioprocentowe uczestnictwo w podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru przedsięwzięć finansowanych w ramach funduszu sołeckiego, czyli sposobu finansowania przedsięwzięć dla całej społeczności lokalnej, koreluje z wysokim odsetkiem przekonanych, że władze samorządowe nie są zainteresowane dialogiem społecznym.

Odpowiedzi udzielona na pytanie dotyczące współpracy z władzami gminnymi (Czy uważa Pan/Pani, że władze gminy uwzględniają wnioski lokalnej społeczności dotyczące finansowania inwestycji i wydarzeń w danej miejscowości?) przynosi uzasadnienie takiego stanowiska. Ponad 32 % badanych twierdzi, że władze rzadko pytają mieszkańców o kwestie związane z rozwojem miejscowości, a ¼ uważa, że opinie mieszkańców w tej kwestii nie mają żadnego znaczenia dla podejmowanych działań. Tylko 17 % ankietowanych wypowiedziało się jednoznacznie pozytywnie o uwzględnianiu propozycji mieszkańców wsi w realizacji założonych przez gminę działań.



We wspomnianym badaniu opinii mieszkańców wsi zbadano stopień zaangażowania społecznego na wsi oraz zadowolenia z miejsca zamieszkania. Prawie połowa ankietowanych uważa, że miejscowość w której zamieszkuje jest przeciętna, ani lepsza ani gorsza od innych porównywalnych wielkości. Ale już następnych 30 % stwierdziło, że pod wieloma względami jest zaniedbana. Jednoznacznie negatywnie swoją miejscowość oceniło blisko 8 % respondentów. Ponad 60 % ankietowanych mieszka w miejscu obecnego zamieszkania od urodzenia, 90 % deklaruje, że dalsze swe życie wiąże ze swoją miejscowością, ale przyszłość swoich dzieci na wsi widzi już tylko nieco ponad 55 %.

Według badania życie społeczne na wsi opiera się na Kole Gospodyń Wiejskich, świetlicy i parafii. Jako organizacje, mające rzeczywisty wpływ na atrakcyjność życia społecznego wskazywano najczęściej KGW (45 % badanych), Radę Sołecką (42,3 % odpowiedzi oraz świetlicę wiejską (38,4 % badanych). Najmniejszy wpływ na życie społeczne mają kluby sportowe (12,8 %). Najważniejsze dla ożywienia społecznego w miejscowości są, według ankietowanych, wyremontowane drogi, o których mówiło aż 50 % respondentów. Ponad 42 % uznało za najistotniejsze posiadanie własnej świetlicy wiejskiej. W tym pytaniu, oprócz odpowiedzi wskazanych w przygotowanym katalogu, pojawiły się odrębne dopiski ankietowanych wskazujące na konieczność budowy kanalizacji (dopisek wystąpił trzykrotnie) oraz krytyczna opinia dotycząca ogólnego niedoinwestowania miejscowości Libiszów. Zwraca uwagę fakt, że ankietowani za jeden z najmniej istotnych czynników ożywiających miejscowość uznali obecność podmiotów gospodarczych, czyli rozwój gospodarczy wsi.

Zwraca uwagę fakt, że największą aktywnością społeczną charakteryzują się miejscowościach, w których działa świetlica wiejska. W tych wsiach również ocena atrakcyjności wsi jest wyższa, niż w nieposiadających własnej świetlicy. Zaangażowanie społeczne na wsi sięga 65 % mieszkańców (wśród ankietowanych). Najwięcej spośród nich uczestniczy w przedsięwzięciach organizowanych przez parafię oraz KGW. Najmniejsze zaangażowanie budzą przedsięwzięcia klubów sportowych i OSP. Pełne wyniki badania ankietowego w załączniku.

W tej samej ankiecie 63,6 % ankietowanych zadeklarowało posiadanie gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 hektara użytków rolnych. Według danych Łódzkiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w 2014 roku o dopłaty bezpośrednie w gminie Opoczno ubiegały się 1983 podmioty na 2133 zarejestrowanych w ewidencji producentów prowadzonej przez ARiMR, co stanowi nieco ponad 56 % wszystkich gospodarstw domowych na badanym terenie.

Mimo, iż prawie 2/3 ankietowanych zadeklarowała posiadanie gospodarstwa rolnego, to głównym źródłem utrzymania jest ono jedynie dla około 25 % ankietowanych. Ponad 36 % badanych jako główne źródło utrzymania członków gospodarstwa domowego wskazało pracę zawodową w mieście i jest to najczęstsza odpowiedź. 15 % respondentów jako podstawowe źródło dochodu wskazało emerytury bądź renty. W tym samym pytaniu zwraca uwagę niski odsetek gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania jest własna działalność gospodarcza.

Opoczyńska wieś charakteryzuje się niskim stopniem przedsiębiorczości. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców na obszarze wiejskim gminy Opoczno wynosi 47, podczas gdy w Opocznie 85. W perspektywie finansowej PROW 2007 – 2013 tylko 8 podmiotów złożyło wnioski o dofinansowanie działalności gospodarczej na obszarze wiejskim ze środków UE.

Dominującym kierunkiem produkcji rolnej jest produkcja mieszana (35,6 % odpowiedzi), co oznacza niski stopień specjalizacji, a co za tym idzie towarowości gospodarstw rolnych. W gminie Opoczno zarejestrowanych jest w 4972 sztuki bydła, 9362 sztuk trzody chlewnej, 433 owce i 15 kóz. Najczęściej wskazywanymi sposobami ewentualnego rozwoju gospodarstwa rolnego było zwiększenie dotychczasowej produkcji rolnej. Możliwości rozwoju i dochodowości gospodarstwa nie widzi aż 61 % ankietowanych.

Bezpośrednio z brakiem wizji rozwoju gospodarstw rolnych wiąże się niski stopień wykorzystania przez rolników środków w ramach PROW, zarówno w perspektywie 2004 – 2006, jak i 2007 – 2013. Według danych Łódzkiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach PROW 2007 – 2013 w gminie Opoczno: przyznano płatności rolnośrodowiskowe 32 podmiotom, zrealizowano łącznie 35 projektów w ramach programów „Ułatwienie startu młodym rolnikom” oraz „Modernizacja gospodarstw rolnych”.

Według przeprowadzonej ankiety 77,5 % badanych nie korzystało ze wsparcia działalności rolniczej ze środków UE (poza dopłatami bezpośrednimi). W okresie 2004 – 2006 największą popularnością cieszył się program „Wsparcie gospodarstw niskotowarowych”, który polegał na wypłacie dla gospodarstwa kwoty 5 tysięcy złotych przez pięć kolejnych lat na realizację drobnych inwestycji poprawiających funkcjonowanie gospodarstwa (np. zakup zwierząt czy maszyn rolniczych). W okresie 2007 - 2013 program ten nie był realizowany.

W okresie 2007 – 2013 oferta programów w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich była ograniczona w stosunku do poprzedniego okresu. Pomoc była dedykowana większym i bardziej wyspecjalizowanym gospodarstwom i miała na celu znaczne zwiększenie ich towarowości. Nie zafunkcjonowały w tym okresie programy pomocowe, których rola sprowadzała się do wsparcia de facto socjalnego - doraźnego, niewielkiego i bez wskazania konkretnego celu. Odsetek niekorzystających ze wsparcia poza dopłatami bezpośrednimi (wśród ankietowanych) wzrósł do 85,2 %.

Nieco ponad 20 % respondentów korzystało z pomocy instytucji doradczych w związku z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, przy czym połowa z nich tylko w celu prawidłowego wypełniania wniosków o dopłaty bezpośrednie.

Warunki przyrodnicze gminy Opoczno nie sprzyjają rozwojowi intensywnego i wysokotowarowego rolnictwa. Łącznie obszar wiejski gminy Opoczno to 16 589 ha. Największym sołectwem jest Kraśnica, która zajmuje 11,31 % tego obszaru, najmniejszym Ziębów – to tylko 0,8% obszaru wiejskiego gminy.

Grunty przeznaczone do użytkowania rolniczego stanowią ponad 67 % powierzchni gminy, z czego grunty orne 54 %, pozostałe to trwałe użytki zielone.

Problemem jest jakość gleb. Gleby klasy I i II nie występują na terenie gminy. Gleby III klasy stanowią niecałe 8,5 % ogólnej powierzchni. Dominują gleby klasy IV i V.

**Tabela. Zestawienie gleb na obszarze wiejskim w gminie Opoczno według klas i sposobów użytkowania.**

Rodzaj i przeznaczenie użytku gruntowego	Powierzchnia na terenie wiejskim gminy Opoczno w ha	Udział procentowy powierzchni użytku gruntowego w powierzchni obszaru wiejskiego gminy Opoczno
Grunty orne	8921,4006	53,79
Trwałe użytki zielone	2182,0579	13,16
Grunty leśne, zadrzewione, zakrzewione	3985,2511	24,03
Grunty pod wodami	196,8141	1,19
Sady	190,6284	1,15
Grunty zabudowane	528,3391	3,19
Pozostałe	581,7103	3,51

Źródło: (na podstawie danych Wydziału Rolnictwa i Gospodarki Gruntami Urzędu Miejskiego w Opocznie).

**Tabela. Klasy bonitacyjne gleb w gminie Opoczno.**

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia na terenie wiejskim gminy Opoczno w ha	Udział procentowy powierzchni użytku gruntowego w powierzchni obszaru wiejskiego gminy Opoczno
Grunty orne		
I	0,00	0%
II	0,00	0%
IIIa	108,1046	1,21%
IIIb	650,7806	7,29%
IVa	2529,8879	28,36%
IVb	1322,5126	14,82%
V	2489,8383	27,91%
VI	1820,2766	20,40%
Trwałe użytki zielone		
I	0,00	0%
II	0,05	0%
III	114,5459	5,25%
IV	1217,1997	55,78%
V	752,3625	34,48%
VI	97,8998	4,49%

Źródło: dane Wydziału Rolnictwa i Gospodarki Gruntami Urzędu Miejskiego w Opocznie.

16 obrębów geodezyjnych w gminie Opoczno jest zakwalifikowanych jako obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Podstawą wyodrębnienia takich obszarów są warunki naturalne oraz demograficzne terenu określone następującymi cechami:

występowanie gleb słabych i bardzo słabych o niskiej produktywności, której nie da się podnieść w inny sposób, niż poprzez poniesienie nadmiernych kosztów i które nadają się głównie do ekstensywnej produkcji zwierzęcej,

produkcja jest wynikiem niskiej produktywności środowiska i w związku z tym jest niższa od wartości średniej krajowej mierzonej za pomocą podstawowych wskaźników ekonomicznych w rolnictwie, niska lub malejąca populacja mieszkańców, która jest zależna od produkcji rolnej, a czego efektem jest postępująca degradacja tych terenów z powodu zaprzestania gospodarowania.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (na podstawie komunikatu JUNG w Puławach)

Lp	Nazwa obrębu	Typy obszarów ONW	
		Nizinny strefy nizinnej I	nizinny strefy nizinnej II
1	Antoniów		X
2	Dzielna		X
3	Janów Karwicki	X	
4	Kruszewiec	X	
5	Kolonia Kruszewiec	X	
6	Libiszów	X	
7	Kolonia Libiszów	X	
8	Międzybórz		X
9	Modrzewek		X
10	Mroczków Duży		X
11	Ostrów	X	
12	Różanna	X	
13	Sielec	X	
14	Stużno		X
15	Wólka Karwicka	X	
16	Kolonia Ziębów	X	

### 3.2 Usługi i przemysł

O kondycji gospodarczej regionu świadczy przede wszystkim ilość i struktura podmiotów gospodarczych. I odwrotnie to ich liczba warunkuje poziom rozwoju i zasobność mieszkańców regionu. Sytuację w gminie Opoczno pokazuje tu **Załącznik 39**.

Ogólna liczba podmiotów wpisanych do rejestru ewidencji i informacji o działalności gospodarczej na terenie gminy Opoczno na przestrzeni kilku ostatnich lat utrzymuje się na stosunkowo stabilnym poziomie około dwu i pół tysiąca podmiotów. Największy, po chwilowym wzroście, spadek liczby firm zanotowano w latach 2011 i 2012. Wyniósł on ponad 8%.

Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości na terenie gminy są niższe zarówno od wartości na poziomie krajowym jak i wojewódzkim. Liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców w gminie Opoczno wynosiła w 2013 roku 71, podczas w województwie łódzkim 100, a w kraju 106.

Sektor publiczny stanowi niespełna 5%. Podstawowym sektorem własnościowym w strukturze podmiotów gospodarczych na terenie gminy jest sektor prywatny. Największą grupę podmiotów stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 74%, spółki handlowe stanowią 3,8%, 3,4 % różnego rodzaju stowarzyszenia, fundacje i organizacje społeczne, natomiast państwowe i samorządowe jednostki prawa handlowego nieco ponad 3%. Firmy o pozostałych formach własności nie przekraczają jednoprocetowego udziału w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych na terenie gminy.

Dominującą formą działalności jest handel hurtowy i detaliczny klasyfikowany w PKD wraz z naprawą samochodów. Firmy prowadzące tę działalność to ponad 33% wszystkich firm na terenie gminy. Firmy działające w branży budowlanej stanowią nieco ponad 10% ogółu, przetwórstwa przemysłowego 8%, udział pozostałych działalności w rynku nie przekracza, a w niektórych przypadkach jedynie nieznacznie przekracza, 5%.

Zwraca uwagę bardzo mała liczba firm działających na rynku usług dla rolnictwa i leśnictwa – to tylko 1,1% opoczyńskich firm, co koreluje z niskim poziomem przedsiębiorczości na terenach wiejskich gminy i słabym różnicowaniem działalności rolniczej w kierunku nierolniczej uzupełniającej.

W gminie dominują małe podmioty, zatrudniające do 9 osób stanowią one ponad 94% wszystkich firm. Od lat nie zmienia się liczba największych pracodawców w gminie – tych zatrudniający powyżej 1000 pracowników jest dwóch i dwóch zatrudniających pomiędzy 250 a 999.

W kontekście form własnościowych i klasyfikacji PKD można wnioskować, że podstawą życia gospodarczego są niewielkie firmy rodzinne zajmujące się handlem detalicznym.

Liczba noworejestrowanych podmiotów gospodarczych utrzymuje się od lat na porównywalnym poziomie 250-260 podmiotów rocznie i nie podlega większym wahanom. O wiele bardziej podatnym na sytuację rynkową jest wskaźnik wyrejestrowywanych podmiotów gospodarczych, który w latach kryzysu wzrósł o 50% w roku 2011 i 2012 w stosunku do 2010, by spaść o 50% w roku 2013. Liczba wyrejestrowywanych podmiotów waha się od 170 -180 w latach krajowej stabilizacji gospodarczej, by wzrastać do 310 – 330 w latach kryzysowych.

W kontekście struktury najliczniejszych podmiotów gospodarczych w gminie – małych przedsiębiorstw handlowych, zlokalizowanych w większości na terenie miasta warto przeanalizować stworzenie ulg podatkowych wspomagających ich rozwój oraz promujących działalność małych, opoczyńskich firm.

Należy też zwrócić szczególną uwagę mieszkańców na możliwości dofinansowywania ze środków UE działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

### 3.3 Infrastruktura techniczna

#### 3.3.1 Drogi

##### Drogi gminne

Łączna długość dróg gminnych/publiczne, wewnętrzne, dojazdowe do pól/ wynosi 149,04 km wg poniższego zestawienia:

- 1) z terenu miasta 93 sklasyfikowane drogi gminne /publiczne/ o długości 57,04 km,
- 2) z terenu poza miastem 11 sklasyfikowanych dróg gminnych /publiczne/ o długości 37,2 km,
- 3) drogi wewnętrzne, w tym drogi dojazdowe do gruntów rolnych o łącznej długości 54,8 km

Wykaz dróg gminnych /publicznych/ zawiera **Załącznik 40**. ( Stan na 31.12.2015r.)

##### Drogi powiatowe

Drogi powiatowe na terenie Gminy Opoczno można podzielić na:

- 1) miejskie- o łącznej długości 2394,5 m,
- 2) zamiejskie- o długości 65278.

Ich szczegółowy wykaz zawiera **Załącznik nr 41**. Spośród nich tylko ¼ jest w stanie dobrym. Pozostałe wymagają remontów lub przebudowy.

##### Drogi wojewódzkie

Przez gminę Opoczno przebiegają dwie drogi wojewódzkie:

- 1) Droga Nr 726:
  - gmina Opoczno: 9.217 mb,
  - miasto Opoczno: 5.489 mb,
- 2) Droga Nr 713:
  - gmina Opoczno: 1.465 mb,
  - miasto Opoczno: 5.311 mb.

Na terenie miasta Opoczna łącznie: 10.800 mb. Na terenie gminy Opoczno łącznie: 10.682 mb.

##### Drogi krajowe

Przez gminę Opoczno przebiega droga krajowa nr 12 ( Kliny – gran. woj. mazowieckiego) o łącznej długości 17,644:

- 1) Droga krajowa nr 12: km 436+721 - km 437+794, dług. 1,073 km.
- 2) Droga krajowa nr 12 (obwodnica Opoczna): km 0+000- km 7+895, dług. 7,895 km;

3) Droga krajowa nr 12: km 445+405 - km 454+081, dług. 8,676 km.

Budowa obwodnicy Opoczna na drodze krajowej nr 12 wpłynęła pozytywnie na wyprowadzenie części ruchu samochodów ciężarowych z miasta. Rozbudowa drogi krajowej nr 12 na odcinku od km 445+400 do km 454+165 (Opoczno - granica województwa) oraz budowa drogi ekspresowej nr S12 przebiegającej przez teren gminy Opoczno uzależniona jest od przyznania środków finansowych na realizację inwestycji.

### 3.3.2 Ścieżki rowerowe

Ścieżki rowerowe są bardzo ważnym elementem infrastruktury technicznej. W gminie Opoczno wybudowano 6,91 km ścieżek, wszystkie w Opocznie, wg. poniższego zestawienia:

- 1) ul. M.C. Skłodowskiej (dwustronna) - długość 0,871 km,
- 2) ul. św. Marka (dwustronna) - długość 0,818 km,
- 3) ul. Przemysłowa (dwustronna) od ul. Inowłodzkiej do strefy przemysłowej długość 3,135 km,
- 4) ul. Partyzantów (po jednej stronie ulicy) od ul. Westerplatte do bloku nr 59, długość 0,409 km,
- 5) ul. Kwiatowa (skrzyżowanie z ul. św. Marka) długość 0,030 km,
- 6) ul. Piotrkowska – Leśna Piotrkowska – droga wojewódzka 726, częściowo dwustronna – długość 1,643 km.

### 3.3.3 Wodociągi i kanalizacja

#### Zaopatrzenie w wodę

Miasto Opoczno zaopatrywane jest w wodę z 6 ujęć głębinowych: „Opoczno” I, III, IIIa, IV, IVa, S-1, przy czym studnia III i IV są studniami rezerwowymi w stosunku do studni IIIa i IVa i pracują naprzemiennie. Studnia I, III, IIIa pompują wodę do 2 zbiorników wyrównawczych o pojemności 2000 m<sup>3</sup> każdy, a następnie ze zbiorników woda pompowana jest do sieci wodociągowej. Studnie IV, IVa i S-1 pompują wodę bezpośrednio do sieci wodociągowej.

Ujęcie „Opoczno” o wydajności 4.729 m<sup>3</sup>/dobę poprzez sieć wodociągową o długości 73,86 km zaopatruje Opoczno, Dzielną, Bukowiec Opoczyński, Brzustówek, Brzustówek Kolonię, Sikorniki, Libiszów, Libiszów Kolonię, Międzybórz, Sobawiny, Wolę Załęzną, Różannę, Ogonowice, Sitowę, Ostrów, Karwice, Janów Karwicki, Stuzno, Stuzno Kolonię, Adamów, Ziębów, Bielowice, Sołek, Wygnanów, Wygnanów Kolonię, Zameczek, Wólkę Karwicką, Wólkę Karwicką Kolonię, Sielec, Wólkę Dobromirową.

Ujęcie „Kraśnica” o wydajności 185,52 m<sup>3</sup>/dobę poprzez sieć wodociągową o długości 25,20 km zaopatruje Kraśnicę, Antoniów, Kruszewiec, Kruszewiec Kolonię, Modrzew, Modrzewek.

Ujęcie „Mroczków Gościny” o wydajności 15,89 m<sup>3</sup>/dobę poprzez sieć wodociągową o długości 5,62 km zaopatruje Mroczków Gościny, Mroczków Duży, Kraszków.

Ujęcie „Januszewice” o wydajności 108,35 m<sup>3</sup>/dobę zaopatruje Januszewice i Kliny.

Długość sieci wodociągowej na terenie gminy Opoczno wynosi 217,81 km, z czego na terenie miasta 60,84 km, a na terenach wiejskich 156,97 km. Całkowita długość sieci i przyłączy wodociągowych wynosi 349,39 km. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 6146 gospodarstw domowych. Z systemu wodociągowego korzystają 34.588 osób, co stanowi 98,8 % ogółu mieszkańców gminy. W mieście Opocznie dostęp do sieci wodociągowej posiada 21.790 osób co stanowi 99,9 % ogółu mieszkańców miasta korzystających z sieci wodociągowej. W całej gminie z wodociągu nie korzysta 413 osób. Wszyscy mieszkańcy gminy mają dostęp do sieci wodociągowej, a rezygnacja z przyłączy i korzystania z wody dostarczanej wodociągiem wynika z ich indywidualnego, świadomego wyboru.

Ilość przyłączy wodociągowych do gospodarstw domowych na terenie miasta Opoczno wynosi 2.701, a ich długość 50,82 km.

Ilość przyłączy wodociągowych do gospodarstw domowych na obszarach wiejskich gminy Opoczno wynosi 3.385, a ich długość 80,76 km.

Wszystkie miejscowości mogą być awaryjnie zasilane z ujęć w Opocznie. Wydajność ujęć wody przekracza aktualne zapotrzebowanie o ok. 50%.

## Odprowadzanie ścieków

Łączna długość sieci kanalizacji sanitarnej (rozdzielczej) na terenie gminy Opoczno wynosi 139,73 km, z tego w granicach administracyjnych miasta 67,86 km, a na terenach wiejskich 71,87 km. Oczyszczalnie ścieków zlokalizowane są w Opocznie, Mroczkowie Gościnnym, Libiszowie i Kruszewcu.

Oczyszczalnia w Opocznie poprzez sieć o długości 113,40 km odbiera ścieki z Opoczna, Różanny, części Bukowca Opoczyńskiego i części Sobawin, części Woli Załęźnej, Ogonowic, Ostrowa, Sitowej, części Dzielnej, Januszewic i Klinów.

Oczyszczalnia w Mroczkowie Gościnnym poprzez sieć o długości 14,6 km odbiera ścieki z Mroczkowa Dużego, Mroczkowa Gościnnego, Kraszkowa.

Oczyszczalnia w Libiszowie poprzez sieć o długości 8,1 km obsługuje: Libiszów, Libiszów Kolonię, część Sobawin.

Długość przyłączy kanalizacji sanitarnej wynosi ogółem 59,33 km, w tym do oczyszczalni w Opocznie 50,81 km, do oczyszczalni w Mroczkowie Gościnnym 6,0 km, do oczyszczalni w Libiszowie 2,32 km.

Do sieci kanalizacji sanitarnej podłączonych jest 3.921 budynków mieszkalnych. Z kanalizacji sanitarnej korzysta 28.377 osób, tj. 81,70 % ogółu mieszkańców gminy Opoczno.

Oczyszczalnia mechaniczno - biologiczna w Opocznie oparta jest na metodzie osadu czynnego wspomaganą chemicznym strącaniem oraz beztlenową przeróbką osadów. Nie była przystosowana do biologicznego usuwania azotu i fosforu. Obecnie jest na ukończeniu rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Opocznie, która m.in. pozwoli na usuwanie azotu i fosforu.

Z systemu odprowadzania ścieków do kanalizacji sanitarnej korzysta w mieście 21.948 osób (96,62% mieszkańców miasta), a na terenach wiejskich 6.429 osób (49,52 % zamieszkujących na terenach wiejskich). W chwili obecnej na części obszaru gminy Opoczno nie ma zorganizowanego systemu odprowadzania ścieków do kanalizacji sanitarnej. Do realizacji pozostaje:

Zlewnia Antoniów z miejscowościami: Antoniów, Kraśnica, Modrzewek, Modrzew, Ziębów, Brzustówek, Brzustówek Kolonia.

Zlewnia Bielowice z miejscowościami: Wygnanów, Bielowice, Sołek, Wólka Karwicka Kolonia, Wólka Karwicka, Zameczek.

Zlewnia Mroczków z miejscowościami: Janów Karwicki, Karwice, Adamów, Sielec, Stużno, Stużno Kolonia.

Zlewnia Kruszewiec z miejscowością Kruszewiec Wieś, Kruszewiec Kolonia i część Kraśnicy.

Na terenie gminy Opoczno eksploatowane są obecnie trzy oczyszczalnie ścieków, tj.:

- Oczyszczalnia Ścieków w Opocznie po modernizacji o przepustowości  $Q_{sr}=5500 \text{ m}^3/\text{d}$ ,  $Q_{max}=9600 \text{ m}^3/\text{d}$  o równoważnej liczbie mieszkańców 35000RLM.

Po modernizacji w/w oczyszczalnia spełnia wymogi określone w pozwoleniu wodnoprawnym również w zakresie dopuszczalnych wartości w ściekach oczyszczonych tj. w zakresie fosforu i azotu.

W zakresie przeróbki osadu zmodernizowano węzeł odwodnienia osadu i wybudowano 2 hale suszarni słonecznych.

w/w oczyszczalnia jest oczyszczalnią mechaniczno-biologiczno-chemiczną tj. z interwencyjnym dawkowaniem PIX.

- Oczyszczalni ścieków w m. Libiszów jest oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną z zastosowaniem reaktorów BIO-PAK o przepustowości  $Q_{sr}=(2 \times 130)=260 \text{ m}^3/\text{d}$ .

- Oczyszczalnia Ścieków w m. Kruszewiec jest oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną z zastosowaniem reaktorów BIO-BAK o przepustowości  $Q_{sr}=110 \text{ m}^3/\text{d}$ .

Na terenie gminy Opoczno wyznaczone są dwie aglomeracje:

1. Aglomeracja miasta - Zlewnia Opoczno (Uchwała XXX/581/2012 Sejmiku Woj. Łódzkiego z dnia 27.11.2012r. o ustanowionej liczbie RLM=34666 w skład aglomeracji wchodzi miejscowości: Bukowiec Opoczyński, Różanna, Januszewice, Kliny, część Sobawin, Opoczno, dzielna, Ogonowice, Ostrów, Sitowa, Wola Załęźna, Międzybórz. Rzeczywista liczba mieszkańców wynosi: 27449 m.k z czego z kanalizacji sanitarnej korzysta: 26156 m.k
2. Aglomeracja gminy Opoczno: Zlewnia Libiszów i Mroczków z równoważną liczbą mieszkańców 2352 RLM ustanowiona uchwałą Nr XXX/580/2012 Sejmiku Woj. Łódzkiego z dnia 27.11.2012r. W skład aglomeracji wchodzi miejscowości: Libiszów, bloki PKP, Libiszów Kolonia, Sobawiny B, Mroczków Duży, Mroczków Gościnnie, Raszków.

Rzeczywista liczba mieszkańców wynosi w :

- Zlewni Libiszów - 931 m.k w której z kanalizacji sanitarnej korzysta 723 m.k
- zlewnia Mroczków -1300 m.k z której z kanalizacji sanitarnej korzysta 1200 m.k.

3. Poza aglomeracjami w/w funkcjonuje zlewnia Kruszewiec, w której liczba mieszkańców wynosi 592 m.k a z kanalizacji sanitarnej korzysta 298 m.k.

Na terenie gminy Opoczno z kanalizacji sanitarnej nie korzysta około 6624 m.k.

### **Kanalizacja deszczowa**

Wody opadowe i roztopowe z terenu miasta Opoczno odprowadzane są poprzez sieci kanalizacji deszczowej do rzek Drzewiczki i Wąglanki. Długość sieci kanalizacji deszczowej wynosi 22,4 km. Sieci wyposażone są w 3 separatory zlokalizowane w ulicach Targowej, Przedszkolnej i Kuligowskiej oraz jeden piaskownik i 2 przepompownie zlokalizowane w ulicach Małachowskiego i Kuligowskiej.

Nie wszystkie tereny posiadają kanalizację deszczową. Do odwodnienia pozostaje ok. 50% terenów osiedla Ustronie, ok. 75% terenów osiedla Millenijnego, 65 % ul. Piotrkowskiej i ul. Targowa na odcinku ok. 100 m. Ponadto odwodnienia wymagają ulice Armii Ludowej, Sienkiewicza, Puchały, Działkowa, Długa oraz osiedle „Trąbki”.

### **3.3.4 Zaopatrzenie w gaz**

Sieć gazowa na terenie gminy Opoczno jest stosunkowo słabo rozwinięta. Do sieci przyłączone są duże zakłady przemysłowe z Grupy Rovese S.A i Ceramika Paradyż. Ogółem długość sieci wynosi 29 641 m. Na terenie całej gminy wybudowano 321 przyłączy gazowych oraz dwie stacje gazowe (stan na 31/12/2015r.). Stan istniejącej sieci jest zadowalający o czym świadczyć może mała ilość odnotowywanych nieszczelności przyłączy. Na lata 2016- 2017 planuje się:

- modernizację ponad 170 metrów sieci gazowej w ulicy Wyszyńskiego,
- modernizację stacji gazowej zasilającej miasto,
- dalszą rozbudowę sieci na osiedlu Ustronie,
- budowę nowego gazociągu w rejonie strefy przemysłowej przy ul. Przemysłowej,
- dalszą rozbudowę nowej sieci gazowej w południowo- wschodnim rejonie miasta (rejon ul. Parkowej, Łąkowej, Nowej, Hubala, Starzyńskiego, Chopina, Kolberga).

### **3.3.5 Zaopatrzenie w ciepło**

#### **Wytwarzanie ciepła**

Moc cieplna zainstalowana w ciepłowni (źródle) wynosi 71,89 MW. Ciepłownia wyposażona jest w pięć kotłów wodnych.

#### **Przesyłanie i dystrybucja ciepła – sieć i węzły**

Ciepło w postaci gorącej wody jest przesyłane siecią ciepłowniczą (wysokotemperaturową) do węzłów cieplnych wyposażonych w wymienniki ciepła, które przetwarzają parametry nośnika na niższe wykorzystywane w sieci niskotemperaturowej. Temperatura wody w sieci wysokotemperaturowej nie przekracza 114o C w rurociągu zasilającym i 57o C w rurociągu powrotnym. Woda gorąca jako nośnik ciepła jest wykorzystywana na potrzeby centralnego ogrzewania i wytwarzania ciepłej wody użytkowej. Długość sieci wynosi 15 km, w tym 1280 m sieci napowietrznej, a pozostała część rurociągu ułożona jest w kanałach.

Zakres średnic rurociągów wynosi od 25 do 350 mm. Zainstalowanych jest 175 węzłów, w tym ZEC jest właścicielem 20 węzłów. Pozostałe węzły są własnością użytkowników. ZEC posiada 50 % udziału w rynku ciepła dostarczonego odbiorcom zlokalizowanym na terenie miasta Opoczno.

### Procentowe zaspokojenie potrzeb

Moc zamówiona przez odbiorców na dzień 30.03.2014 r. wynosi 19,745 MW. Zmiany w zapotrzebowaniu na ciepło zmiernają w kierunku obniżenia zużycia i są wypadkową podłączania budynków istniejących i nowo projektowanych z jednej strony, a postępującym procesem termomodernizacji z drugiej.

Analizując możliwości rozwoju i modernizacji systemu ciepłowniczego w Opocznie można stwierdzić, że posiada on znaczne rezerwy zarówno w źródle, jak i systemie przesyłowym. Moc zamówiona stanowi zaledwie 27,5% mocy zainstalowanej.

Istniejąca infrastruktura znajduje się w należywym stanie technicznym. Wszystkie kotły posiadają stosowne decyzje wydawane przez Urząd Dozoru Technicznego. Od 01.01.2016 r. ulegają zmniejszeniu normy emisji pyłów z 400 na 100 mg/m<sup>3</sup>, dlatego Zakład Energetyki Ciepłej w roku 2014 realizował zadania dotyczące modernizacji instalacji odpylania spalin kotłów WR-10 i WR-5, a w 2015 będą prowadzone modernizacje pozostałych kotłów WR-10 (2 szt.). Na sieci ciepłej kanałowej prowadzone są cyklicznie odkrywki kontrolne poprzedzone badaniami termowizyjnymi. Po analizie badań typowane są odcinki rurociągów, na których następuje wymiana izolacji i pomiar grubości ścianek rurociągów. Działania takie powodują zmniejszenie strat ciepła na rurociągach przesyłowych. Prowadzone są profilaktycznie badania fonometryczne mające na celu zmniejszenie ubytków nośnika ciepła (wody). W perspektywie należy rozważyć budowę nowego odcinka sieci ciepłowniczej wysokoparametrowej i połączenie jej w układzie pierścieniowym z siecią istniejącą. Zapewni to możliwość podłączenia nowych odbiorców i zwiększy bezpieczeństwo dostaw. Na bieżąco podłączani są nowi odbiorcy do sieci istniejącej.

W 2013 r. wykonano:

- renowację sieci napowietrznej,
- montaż przetwornic częstotliwości,
- modernizację instalacji powietrza podmuchowego kotłów WR-5/K1, WR-10/K3.

Planowane zadania w 2014 r.:

- modernizacja instalacji odpylania spalin kotła WR-5/K1,
- modernizacja instalacji odpylania spalin kotła WR-10/K2,
- modernizacja części ciśnieniowej kotła WR-10/K4,
- modernizacja instalacji powietrza podmuchowego kotła WR-10/K4.

Przeprowadzone inwestycje dotyczące renowacji sieci napowietrznej i montażu przetwornic częstotliwości, stanowią bazę dla dalszych działań modernizacyjnych. Wykonany w 2014 roku audyt energetyczny sieci ciepłej kanałowej będzie podstawą do pozyskania środków z funduszy unijnych na modernizację sieci.

### 3.3.6 System elektroenergetyczny

Gmina Opoczno zasilana jest za pośrednictwem dwóch stacji elektroenergetycznych 110/15 kV: „Opoczno” oraz „Ceramika”, zlokalizowanych na terenie miasta Opoczno. Stacje te połączone są z systemem elektroenergetycznym liniami 110 kV: „Opoczno - GPZ Ceramika”, „Ceramika - Myślubórz”, „Opoczno - Tomaszów 1”, „Opoczno - Radzice” oraz „Opoczno - Końskie”. Układ zasilania z sieci 110 kV charakteryzuje się wysoką niezawodnością. Stan techniczny linii 110 kV jest dobry. Moce zainstalowanych transformatorów 110/15 kV w stacji 110/15 kV Opoczno wynoszą 2 × 25 MVA. Moce zainstalowanych transformatorów 110/15 kV w stacji 110/15 kV „Ceramika” wynoszą 2 × 16 MVA. Za pośrednictwem ww. stacji 110/15 kV zasilane są także sąsiednie gminy Białaczów, Sławno i Poświętne oraz części gmin Paradyż, Mniszków, Żarnów i Inowódz.

Bilans mocy dla gminy Opoczno jest korzystny. Zainstalowane w stacjach 110/15 kV transformatory pozwalają na znaczący wzrost poboru mocy i energii elektrycznej, dodatkowo w stacji „Ceramika” istnieją możliwości wymiany transformatorów 110/15kV na jednostki o większych mocach znamionowych.

Istniejący system zasilania gminy Opoczno zaspokaja obecne potrzeby elektroenergetyczne odbiorców, przy założeniu umiarkowanego tempa rozwoju gminy i standardowych przerw w dostarczaniu energii. Stopień elektryfikacji gminy wynosi 100%. W celu zaspokojenia perspektywicznych potrzeb elektroenergetycznych odbiorców konieczna jest przebudowa linii 110 kV „Opoczno – Tomaszów 1”, której parametry przesyłowe w sezonie letnim stwarzają ograniczenia w przypadku wzrostu zapotrzebowania na moc i energię. Przebudowa tej linii na całym odcinku o długości 25 km, uwzględniona jest w Planie rozwoju PGE Dystrybucja S.A. na lata 2014 – 2019.



### 3.4 Wsparcie przedsiębiorczości i polityka proinwestycyjna

#### 3.4.1 System ulg i zwolnień podatkowych

Stawki podatkowe uchwalane corocznie przez Radę Miejską w Opocznie, kształtowane są na niskim poziomie w porównaniu do innych gmin i są niższe o co najmniej kilkanaście procent od stawek uchwalanych w mieście Tomaszów Mazowiecki, ponad 20 % w Końskich i gminie Tomaszów Mazowiecki, ponad 40 % w Bełchatowie i Piotrkowie Trybunalskim. Należą też do najniższych w porównaniu z gminami powiatu opoczyńskiego.

Wykonanie planu w zakresie poboru podatków: od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, przedstawiało się następująco:

- w roku 2011 – 94,77 %,
- w roku 2012 – 85,75 %,
- w roku 2013 – 96,14 %.

W 2014 zrealizowano zakładany plan dochodu z podatków na poziomie 66,01%. Natomiast z podatków od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych - 104,52%.

System zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców wprowadzono uchwałą Nr XII/148/03 Rady Miejskiej w Opocznie z 10 października 2003 roku. System został zmodyfikowany uchwałą Nr X/86/07 w sprawie zwolnień w podatku od nieruchomości z 28 sierpnia 2007 r. Uchwała wprowadziła możliwość ubiegania się o zwolnienie z podatku od nieruchomości (gruntów, budynków, budowli lub ich części) w przypadku realizacji inwestycji lub utworzenia nowych miejsc pracy w sferze produkcji i usług. Zwolnienie, w zależności od rozmiarów inwestycji lub liczby utworzonych miejsc pracy, można było uzyskać na okres od 1 roku do 4 lat podatkowych. Uchwała była kilkakrotnie nowelizowana. W nowelizacjach doprecyzowywano warunki uzyskania zwolnienia nie zmieniając wartości progowych za wyjątkiem pierwszego warunku, w którym obniżono próg z 5 do jednego miejsca pracy. O zwolnienie z podatku może się ubiegać przedsiębiorca, który utworzy minimum jedno nowe miejsce pracy.

Na podstawie § 2 pkt. 2 ust 4 Uchwały Nr XII/148/03 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 10.12.2003 roku w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców na terenie gminy Opoczno z ulgi skorzystały trzy podmioty gospodarcze:

- Firma I - zwolnienie na okres 4 lat (2005-2008) z tytułu zatrudnienia (45 nowoutworzonych stanowisk pracy) w łącznej kwocie 237.018 zł,
- Firma II - zwolnienie na okres 2 lat (2005-2006) z tytułu zatrudnienia (17 nowoutworzonych stanowisk pracy) w łącznej kwocie 26.234,30 zł,
- Firma III – zwolnienie na okres 1 roku (2006) z tytułu podjęcia po raz pierwszy działalności gospodarczej na terenie gminy w kwocie 5.552 zł.

Na podstawie kolejnej Uchwały Nr X/86/07 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 28.08.2007 roku z zmianami w sprawie zwolnień w podatku od nieruchomości obowiązywała w latach 2007-2013.

Zwolnienia w podatku od nieruchomości uzyskało 28 firm, z czego 3 firmy korzystały dwa razy na nową, kolejną inwestycję.

Ogólna kwota uzyskanej pomocy w poszczególnych latach wyniosła:

- 2008 r. - 147.657,00 zł
- 2009 r. - 220.220,62 zł
- 2010 r. - 314.993,76 zł
- 2011 r. - 462.332,00 zł
- 2012 r. - 428.329,92 zł
- 2013 r. - 434.919,19 zł
- 2014 r. - 455.260,68 zł

Ogólna kwota zwolnienia na dzień 20.05.2014 r. wyniosła 2.463.713,17 zł.

Wartość udzielonej pomocy w rozbiciu na poszczególne podmioty korzystające ze zwolnienia w podatku od nieruchomości na podstawie Uchwały Nr X/86/07:

Numer podmiotu korzystającego ze zwolnienia	Okres korzystania z ulgi (w latach)	łącznie pomoc de minimis
1	4	81 996,00 zł
2	5	101 389,00 zł
3	5	105 403,00 zł
4	5	55 508,00 zł
5	4	227 371,00 zł
6	1	9 772,00 zł
7	4	372 842,00 zł
8	6	97 136,00 zł
9	5	576 992,62 zł
10	4	78 261,76 zł
11	3	14 107,00 zł
12	2	48 060,59 zł
13	3	53 723,56 zł
14	1	7 884,33 zł
15	3	188 562,90 zł
16	3	84 111,63 zł
17	2	12 365,55 zł
18	2	26 495,38 zł
19	3	13 396,00 zł
20	3	117 625,00 zł
21	1	13 495,00 zł
22	1	11 994,00 zł
23	2	33 642,37 zł
24	1	23 664,00 zł
25	2	44 542,44 zł
26	1	21 554,71 zł
27	1	32 134,57 zł
28	1	9 682,76 zł

Od 2014 roku obowiązuje uchwała nr XVI/406/14 Rady Miejskiej w Opocznie z 9 maja 2014 r. w sprawie zwolnień w podatku od nieruchomości, która określa poziom zwolnień z podatku od nieruchomości gruntów, budynków, budowli lub ich części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej produkcyjnej i usługowej, na których podatnik zrealizował nowe inwestycje lub na których stworzył nowe miejsca pracy. Uchwała z 2014 roku nie wprowadza istotnych zmian w stosunku do postanowień uchwały z 2007 roku i ustala warunki uzyskania pomocy w formie zwolnienia z podatku od nieruchomości:

- na okres jednego roku w przypadku utworzenia na terenie Gminy Opoczno od 1 do 9 nowych miejsc pracy lub zrealizowanie nowej inwestycji, której łączne nakłady wyniosły co najmniej 250.000 zł,
- na okres dwóch lat w przypadku utworzenia na terenie Gminy Opoczno od 10 do 19 nowych miejsc pracy lub zrealizowanie nowej inwestycji, której łączne nakłady wyniosły co najmniej 500.000 zł,
- na okres trzech lat w przypadku utworzenia na terenie Gminy Opoczno od 20 do 29 nowych miejsc pracy lub zrealizowanie nowej inwestycji, której łączne nakłady wyniosły co najmniej 1.000.000 zł, na okres czterech lat w przypadku utworzenia na terenie Gminy Opoczno co najmniej 30 nowych miejsc pracy lub zrealizowanie nowej inwestycji, której łączne nakłady wyniosły co najmniej 1.500.000 zł.

### 3.4.2 Obsługa przedsiębiorców i inwestorów

Działania ukierunkowane na rozwój rodzimej przedsiębiorczości oraz przyciąganie nowych inwestycji wymagają zapewnienia wysokiego poziomu obsługi lokalnych przedsiębiorców oraz potencjalnych inwestorów. Mając powyższe na względzie w strukturach Urzędu Miejskiego w Opocznie utworzone zostało Stanowisko Asystenta Burmistrza ds.

Obsługi Inwestorów. Działalność Asystenta Burmistrza to przede wszystkim szybkie i profesjonalne odpowiadanie na potrzeby biznesu oraz budowanie dobrego klimatu do inwestowania w Opocznie. Działalność tą można podzielić na dwa obszary:

- wsparcie lokalnej przedsiębiorczości,
- poszukiwanie nowych inwestorów.

W ramach pierwszego obszaru prowadzone są spotkania/rozmowy z lokalnymi przedsiębiorcami mające na celu wyjście naprzeciw ich problemom. Kluczowe jest, aby dać lokalnemu biznesowi wsparcie we wszystkich obszarach, na które gmina ma wpływ, aby jeszcze prężej się rozwijała.

Drugi obszar działalności to aktywne poszukiwanie nowych inwestorów poprzez kontakty m.in. z instytucjami takimi jak Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera czy Specjalne Strefy Ekonomiczne. Poszukiwanie inwestorów to również udział w konkursach związanych z promowaniem terenów inwestycyjnych (np. „Grunt na medal” itp.), ale także udział w targach branżowych, forach gospodarczych, współpraca z Izbami Przemysłowo - Handlowymi czy Agencjami Nieruchomości.

Do zadań Asystenta Burmistrza ds. Obsługi Inwestorów należy również tworzenie i bieżące aktualizowanie oferty terenów inwestycyjnych w gminie Opoczno w połączeniu z ich ofertą promocyjną:

- bieżąca aktualizacja danych na temat dostępnych kompleksów/terenów inwestycyjnych,
- stworzenie i aktualizacja macierzy kompleksów/terenów w wersji elektronicznej,
- przygotowanie i bieżąca aktualizacja mapy terenów z dostępną infrastrukturą techniczną dla poszczególnych kompleksów/terenów,
- przygotowanie i bieżąca aktualizacja materiałów promocyjnych terenów (wersje papierowe i elektroniczne).

Wszystkie informacje związane z terenami inwestycyjnymi są na bieżąco aktualizowane i zamieszczane na stronie internetowej urzędu w zakładce „Dla Inwestora”.

### 3.4.3 Przygotowanie terenów dla celów inwestycyjnych

Chcąc zachęcić nowych przedsiębiorców do inwestowania w Gminie Opoczno, a co za tym idzie do tworzenia miejsc pracy, niezbędne jest posiadanie terenów inwestycyjnych. Gmina nasza takie tereny posiada. Tereny inwestycyjne znajdują się w obrębie Januszewic (45,63 ha), w bezpośrednim sąsiedztwie granic administracyjnych miasta, drogi krajowej nr 12 oraz przystanku Opoczno-Południe na Centralnej Magistrali Kolejowej. W odległości około 300 metrów w sołectwie Kliny znajdują się wszelkie media niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej. Zakupiona nieruchomość jest jednolita, o dużej powierzchni i zgodnie ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Opoczno”, znajduje się w obszarze zabudowy związanej z produkcją, przemysłem, usługami, rzemiosłem i składami. Posiadanie tak dużej powierzchni daje ogromne możliwości w zakresie zagospodarowania zakupionego terenu.

Kolejnym krokiem, który uczyni te tereny bardziej „przyjaznymi” dla potencjalnych inwestorów powinno być przygotowanie potrzebnej dokumentacji w postaci miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz zabezpieczenie środków na infrastrukturę techniczną potrzebną do prowadzenia działalności na tych terenach. Jeżeli mówimy o infrastrukturze, bierzemy pod uwagę działania w dwóch obszarach:

- infrastrukturze, którą wykonuje i eksploatuje Gmina, tj. wodociągi, kanalizacja sanitarna i deszczowa – i tu istnieje konieczność zabezpieczania w planach budżetowych środków na potrzebne inwestycje,
- infrastrukturze, która dostarczana jest przez firmy zewnętrzne, tj. gaz, prąd, multimedia – tu zaś należy na bieżąco monitorować dostępną moc dla poszczególnych mediów i pomóc inwestorom w nawiązaniu współpracy z dostawcami. Rola Gminy polegać powinna również na włączaniu dostawców mediów w procesy planistyczne dotyczące nowych terenów.

Działania Gminy Opoczno nie będą się ograniczać tylko do już istniejących terenów inwestycyjnych. Dzięki stałemu monitorowaniu lokalnego rynku gmina Opoczno będzie rozszerzać strefy przemysłowe oraz przygotowywać kolejne obszary pod tereny inwestycyjne. Tylko w ten sposób bowiem w przyszłości będzie miała możliwość sprostania potrzebom jak najszerzej grupy inwestorów.

## Rozdział 4. Obszar strategiczny ŚRODOWISKO

### 4.1 Stan środowiska gminy Opoczno

#### 4.1.1 Zasoby wodne

##### Zasoby wodne - informacje ogólne

Gmina Opoczno należy do centralnego makroregionu hydrologicznego i regionu środkowomałopolskiego. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. Nr 126 poz. 878) oraz z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2010 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. Nr 130 poz. 874) Polska podzielona została na 10 obszarów dorzeczy i 21 regionów wodnych. Zgodnie z tym podziałem gmina Opoczno należy do regionu wodnego Środkowej Wisły oraz obszaru bilansowego Z-07.

##### Wody powierzchniowe

Gmina Opoczno znajduje się w dorzeczu Wisły, w prawej zlewni rzeki Pilicy (zlewni II rzędu). Odptyw jednostkowy w zlewni Pilicy jest stosunkowo niski i wynosi średnio ok. 4,8 l/s/km<sup>2</sup>. Obszarowo gmina podlega pod Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Warszawie. Największą rolę sieci hydrograficznej gminy odgrywają w niej następujące ciek:

- Drzewiczka (prawy dopływ Pilicy), z dopływami Wąglanka i ciek spod Libiszowa,
- Słomianka, z dopływem Gietzówka.

Na terenie gminy nie występują naturalne zbiorniki wodne, poza starorzeczami Drzewiczki. W mieście Opoczno znajduje się zbiornik retencyjny o powierzchni 6,31 ha, który powstał ze spiętrzenia wód Drzewiczki. W miejscowościach Zameczek i Kraśnica występują także rybne stawy hodowlane.

Tabela. Wody powierzchniowe w gminie Opoczno.

Lp	Nazwa	Długość całkowita [km]	Długość na terenie gminy [km]	Stopień uregulowania
1	Rzeka Wąglanka	21,5	5,75	Na terenie gminy uregulowana na odcinku 5,41 km
2	Rzeka - Ciek Pogorzelec	15,83	4,30	Cała uregulowana
3	Rzeka – Ciek Libiszów	6,70	5,35	Nie uregulowana na terenie gminy Opoczno
4	Rzeka – Ciek Kszczonów	7,70	2,20	Nie uregulowana na terenie gminy Opoczno (1,20 km)
5	Rzeka – Ciek Dzielna	11,00	11,00	Nieuregulowana na odcinku 10,00 km
6	Rzeka Drzewiczka	41,50	15,95	Na terenie gminy Opoczno uregulowana na odcinku 11,52 km
7	Kanał Ulgi rzeki Drzewiczki	1,15	1,15	Cały uregulowany

Stan ogólny Jednolitej Części Wód Powierzchniowych (JCWP) rzek Wąglanka i Drzewiczka został oceniony jako zły ze względu na umiarkowane i słabe oceny elementów biologicznych oraz stanu/potencjału ekologicznego. Dodatkowo stan chemiczny Drzewiczki na odcinku od Wąglanki do Brzuśni jest niezadowolający – zaobserwowano przekroczenia stężeń średniorocznych.

Ocena JCWP rzek Drzewiczki i Wąglanki jest niezadowolająca w odniesieniu do celu Ramowej Dyrektywy Wodnej, którym jest doprowadzenie jakości wód do stanów dobrych do 2015 roku. Stan opisywanej JCWP określono jako zły mimo obecności umiarkowanych i dobrych ocen cząstkowych.

Zagrożenie powodziowe na terenie gminy jest niskie, jednak nie należy lekceważyć możliwości lokalnych podtopień.

Aby spełnić założenia Ramowej Dyrektywy Wodnej o doprowadzeniu JCWP w gminie Opoczno do stanów dobrych do 2015 roku niezbędne jest zintensyfikowanie prac nad poprawą jakości wód powierzchniowych na obszarze gminy, a także współpraca w realizacji tego zadania z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

#### **Wody podziemne.**

Pod powierzchnią gminy Opoczno znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) nr 410 (dane z Państwowej Służby Hydrogeologicznej). W gminie Opoczno występują dwa poziomy wodonośne wód podziemnych, związane z utworami czwartorzędowymi i jury dolnej. Wody w utworach czwartorzędowych znajdują się na głębokości 2-4 m i ujmowane są przez studnie kopane. Ujęcia jurajskie zlokalizowane na terenie gminy posiadają zasoby eksploatacyjne o wydajności na poziomie 20-200 m<sup>3</sup>/h i zasilają system wodociągowy w gminie.

Według obecnie obowiązującego podziału gmina Opoczno leży w dwóch obszarach JCWPd 82 i 98. Na obszarze gminy nie ma zlokalizowanych punktów poboru wód mineralnych. Wody podziemne na terenie gminy Opoczno mają duże znaczenie ze względu na zaopatrzenie wodociągów oraz ze względu na ograniczone zasoby wód powierzchniowych. Z tego powodu zaleca się stały monitoring tych wód w punktach poboru i w punktach pomiarowo-kontrolnych zlokalizowanych na obszarze gminy.

Podsumowując gmina Opoczno posiada umiarkowane zasoby wodne. Zasoby wód powierzchniowych są niewielkie i są słabej jakości. Wody podziemne natomiast są zadowalającej jakości, a ich ilość jest wystarczająca do zaopatrywania wodociągów gminnych.

#### **4.1.2 Lasy i łowiectwo**

Wartość lasów znajdujących się w Gminie Opoczno wynika przede wszystkim z pełnionych przez nie funkcji ekologicznych, ale także z ich funkcji społecznych i gospodarczych. Wskaźnik lesistości dla gminy Opoczno wynosi 20,5% i jest niższy o 10,1 punktów procentowych od wskaźnika dla powiatu opoczyńskiego (30,6%) oraz niewiele niższy od wskaźnika lesistości województwa łódzkiego (21,2%). Kompleksy leśne są mało zróżnicowane. Występują głównie siedliska boru świeżego i suchego z sosną jako gatunkiem dominującym. Niewielki udział stanowią bory mieszane, lasy mieszane i bory wilgotne. W północnej części gminy lasy mają charakter ochronny. Dominującym drzewostanem jest sosna i dąb oraz brzoza i olcha. W dolinach rzek Wąglanki i Drzewiczki występują zbiorowiska olch i łęgów.

Gmina położona jest na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi, w Nadleśnictwie Opoczno. Skład gatunkowy lasów wynika z rodzaju siedliska (na które decydujący wpływ ma rodzaj występujących gleb i obecność cieków wodnych), a także z panujących warunków klimatycznych.

#### **4.1.3 Ochrona przyrody**

Ochrona przyrody w Polsce regulowana jest przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651). W ramach tego aktu prawnego ustanowiono 10 form ochrony przyrody:

1. parki narodowe,
2. rezerваты przyrody,
3. parki krajobrazowe,
4. obszary chronionego krajobrazu,
5. obszary Natura 2000,
6. pomnik przyrody,
7. stanowiska dokumentacyjne,
8. użytki ekologiczne,
9. zespoły przyrodniczo – krajobrazowe,
10. ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie gminy Opoczno występują następujące formy ochrony przyrody:

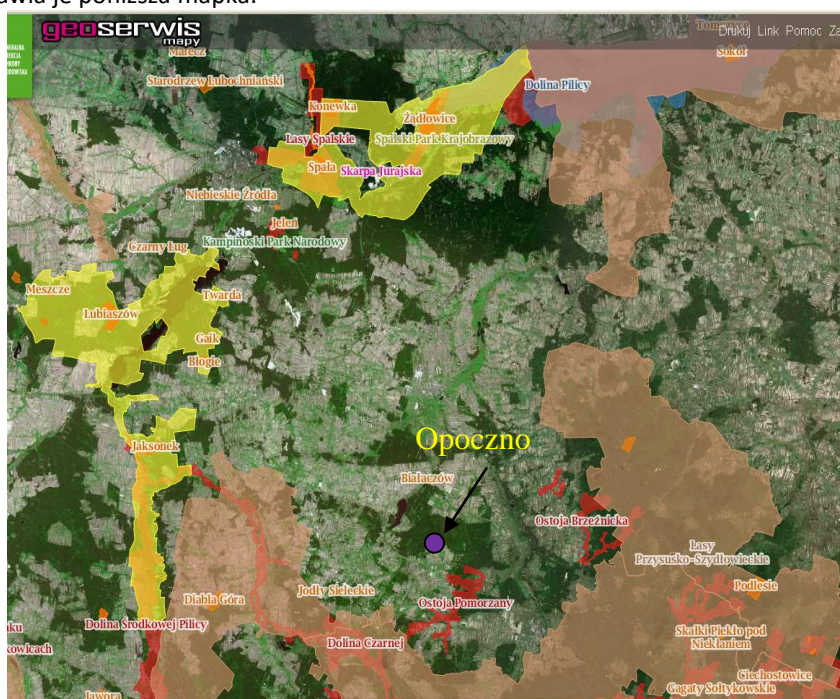
- 1 park krajobrazowy,
- 3 pomniki przyrody,
- 5 użytków ekologicznych.

Dodatkowo przez teren gminy przebiega korytarz ekologiczny Dolina Pilicy Pd. Szczegółowe informacje na temat występujących na terenie gminy form ochrony przyrody przedstawiono w tabeli.

Lp.	Forma ochrony przyrody	Nazwa	Opis chronionego obiektu	Powierzchnia / lokalizacja	Data utworzenia / Podstawa prawna
1	park krajobrazowy	Spalski PK	Park został utworzony w 1995 r. Spalski Park Krajobrazowy wraz ze strefą ochronną położony jest na obszarze Wzniesień Południowomazowieckich i obejmuje wschodnią część Równiny Piotrkowskiej oraz północno-wschodni fragment Równiny Radomskiej. Park obejmuje dolinę rzeki Pilicy, tereny leśne historycznej Puszczy Pilickiej oraz krajobraz rolniczy.	13 110 ha, w tym w gminie Opoczno 207,8 ha. (Otulina Parku wynosi 24 134 ha w tym w gminie Opoczno 667 ha) Park położony jest w północnej części Gminy Opoczno	Rozporządzenie Nr 26/2006 Wojewody Łódzkiego z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawie Spalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 258, poz. 1990)
2	pomnik przyrody	Dąb szypułkowy	Dąb szypułkowy, wiek ok. 500 lat. Pierśnica 600 cm. Wysokość 30 m.	Mroczków Gościny, na terenie Państwowego Ośrodka Maszynowego.	1998-07-03; Rozporządzenie Nr 5/98 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 3 lipca 1998 r. w sprawie zmiany rozporządzenia dotyczącego uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 12, poz. 134
3	pomnik przyrody	Dąb szypułkowy	Dąb szypułkowy, wiek ok. 500 lat. Pierśnica 628 cm. Wysokość 28 m.	Januszewice, na gruntach po dawnym PGR (obecnie ul. Piotrkowska	j.w.
4	pomnik przyrody	Dąb szypułkowy	Dąb szypułkowy, wiek ok. 300 lat. Pierśnica 440 cm, Wysokość 24 m.	Ogonowice, na gruncie P. Aleksandra Wijaty	j.w.
5	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	0,38 ha, Nadleśnictwo Opoczno, leśnictwo Sitowa, oddz. 2341	Rozporządzenie Nr 57/2001 Woj. Łódzkiego z dnia 17 grudnia 2001 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. U. W. Ł. Nr 272 poz. 4779 z dnia 29 grudnia 2001 r.)
6	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	0,20 ha, Nadleśnictwo Opoczno, leśnictwo Januszewice, oddz. 16d	j.w.
7	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	0,36 ha, Nadleśnictwo Opoczno, leśnictwo	j.w.

Lp.	Forma ochrony przyrody	Nazwa	Opis chronionego obiektu	Powierzchnia / lokalizacja	Data utworzenia / Podstawa prawna
				Januszewice, oddz. 10b	
8	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	1,18 ha, Nadleśnictwo Smardzewice, leśnictwo Gietzów, oddz. 13i	j.w.
9	użytek ekologiczny		łąka	2,4 ha, Nadleśnictwo Smardzewice, leśnictwo Gietzów, oddz. 22k	j.w.

Inne, położone w pobliżu gminy Opoczno formy ochrony przyrody zostały wymienione w **Załączniku 42.**, a graficznie przedstawia je poniższa mapa.



Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Na terenie gminy Opoczno nie istnieje stanowisko monitoringu siedlisk przyrodniczych, czy też wybranych gatunków roślin i zwierząt znajdujących się na listach monitoringowych. Prowadzony jest Monitoring Ptaków Polski (<http://monitoringptakow.gios.gov.pl>):

- Monitoring Flagowych Gatunków Ptaków,
- Monitoring Mewy czarnogłowej,
- Monitoring Pospolitych Ptaków Lęgowych.

#### Charakterystyka różnorodności biologicznej

Naukowcy poznali i opisali mniej niż 2 miliony gatunków roślin i zwierząt, podczas gdy na Ziemi żyje przypuszczalnie około 10 milionów. Wynika z tego, że co najmniej 80% z nich nie ma nawet nazwy! Owe idące w miliony liczby dają wyobrażenie o różnorodności biologicznej - mnogości i różnorodności form, jakie może przybierać ożywiona materia.

Zróżnicowanie form organizmów żywych wynika z ich przystosowania się do środowiska przyrodniczego, w którym żyją. Przekazywanie cech kolejnym pokoleniom zapewnia przetrwanie gatunków. Dzięki nieustającej ewolucji możemy podziwiać bogactwo odmian i form. W procesie ewolucji przyroda wytwarza różnorodność i ją podtrzymuje, natomiast ciągłe wykształcanie się osobników o nowych cechach i nowych kombinacjach cech zwiększa

prawdopodobieństwo przetrwania gatunków w wypadku kolejnych zmian w środowisku. Różnorodność biologiczna jest więc szczególną wartością całej żywej przyrody. Można ją określić jako różnorodność form życia wraz z całą ich zmiennością na poziomie mikroskopowym jak i makroskopowym. Według definicji przyjętej przez Konwencję o różnorodności biologicznej, różnorodność gatunkowa oznacza zróżnicowanie wszystkich żywych organizmów występujących na Ziemi, m.in. w ekosystemach lądowych, morskich czy słodkowodnych, jak też w zespołach ekologicznych, których organizmy te są częścią.

#### **Zagrożenia dla różnorodności biologicznej**

Wymieranie gatunków jest procesem naturalnym, podczas którego słabe, nie potrafiące się przystosować gatunki giną. Dochodzi do niego na skutek nieustannych zmian zachodzących w środowisku i dotyczących każdego gatunku. W historii Ziemi znane jest sześć wielkich masowych wymierań gatunków. Niestety, do ostatniego szóstego przyczynił się człowiek i jego działalność, która na wielką skalę zmieniła środowisko przyrodnicze Ziemi. Co najmniej 20 gatunków zwierząt roślin i grzybów ginie z planety każdego dnia w wyniku zanieczyszczeń i przekształceń w ich naturalnym środowisku. Szacuje się, że w ciągu najbliższych 30 lat tempo to wzrośnie do ponad 100 gatunków dziennie. Co powoduje tak błyskawiczne znikanie gatunków? Najważniejszą przyczyną jest utrata siedlisk, czyli niszczenie przez człowieka warunków odpowiednich dla życia danych gatunków. Na zagarniętych i przekształconych przez ludzi terenach wiele organizmów nie potrafi żyć - ukryć się, rozmnażać ani znaleźć pokarmu. Zagrożenie wynikające z utraty siedliska dotyczy ponad połowy gatunków, które obecnie giną. Na drugim miejscu jest wprowadzanie przez człowieka gatunków pochodzących z innych rejonów geograficznych, tzw. obcych gatunków inwazyjnych, które wypierają gatunki rodzime. Trzecie miejsce na liście przyczyn zajmuje eliminowanie osobników poprzez rybołówstwo, kłusownictwo, myślistwo oraz wycinanie drzew. Najbardziej zagrożone są organizmy zamieszkujące małe obszary, jak np. ptaki. Reguła ta dotyczy wszystkich grup zwierząt, roślin i grzybów.

#### **Ochrona różnorodności biologicznej**

Człowiek późno zrozumiał, jak ważne jest zachowanie różnorodności biologicznej, którą należy chronić przede wszystkim ze względu na:

- podtrzymanie mechanizmów działania żywej przyrody,
- zachowanie zdolności do przetrwania zmian środowiska,
- aby nie utracić wartości, jeszcze nie odkrytych i niewykorzystanych, a które mogą być podstawą rozwoju i gwarancją przeżycia przyszłych pokoleń.

Ochrona różnorodności biologicznej wpisana została do międzynarodowych konwencji dotyczącej ochrony przyrody, ustaw i programów rozwoju wspólnot międzynarodowych i poszczególnych państw i jest jednym z priorytetów unijnej polityki w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

## **4.2 Gospodarka odpadami**

### **4.2.1 System zbierania odpadów komunalnych**

Z dniem 1 stycznia 2012 r. weszła w życie nowelizacja ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminach. Nowelizacja wprowadza obowiązek odbioru przez gminę odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości oraz nakłada na mieszkańców opłatę za gospodarowanie odpadami. Jednym z celów, które przyświecały nowelizacji, było stworzenie systemu umożliwiającego spełnienie obowiązków w zakresie redukcji ilości odpadów biodegradowalnych składowanych na wysypiskach oraz selektywnej zbiórki i recyklingu wynikających z regulacji unijnych.

Przed nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach gospodarka odpadami komunalnymi na terenie gminy funkcjonowała następująco:

- Nieczystości komunalne stałe gromadzone były w pojemnikach SM-110, SM-240 oraz kontenerach KP-7, a następnie wywożone na Gminne Składowisko Odpadów w Różannie. Na osiedlach mieszkaniowych utrzymanie czystości zapewniono poprzez ustawienie kontenerów KP-7. Usługi w tym zakresie świadczyło Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Opocznie - Zakład Usług Komunalnych w Opocznie przy ul. Targowej 9.
- Opłata za odbiór odpadów komunalnych zmieszanych uzależniona była od wielkości pojemnika i częstotliwości odbioru odpadów komunalnych.

Od osób fizycznych:

- opłata kwartalna – pojemnik 120 l – 26,70 zł, odbiór raz w miesiącu,
- opłata kwartalna – pojemnik 240 l – 38,70 zł, odbiór raz w miesiącu,



Od wspólnot, spółdzielni (zabudowa wielomieszkaniowy):

- opłata za odebrany pojemnik – pojemnik KP-7 – 321,30 zł,

Od firm:

- opłata za odebrany pojemnik – pojemnik 120 l – 8,55 zł,
  - opłata za odebrany pojemnik – pojemnik 240 l – 8,55 zł,
  - opłata za odebrany pojemnik – pojemnik 1100 l – 64,15 zł,
  - opłata za odebrany pojemnik – pojemnik KP-7 – 359,10 zł (teren miasta),
  - opłata za odebrany pojemnik – pojemnik KP-7 – 415,80 zł, (teren wiejski)
- Od 1 stycznia 2008 r. wdrożony był system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Gospodarstwa indywidualne wyposażone zostały w worki w trzech kolorach przeznaczone do segregacji odpadów typu: papier, szkło, plastik. Natomiast na osiedlach mieszkaniowych do selektywnej zbiórki odpadów rozstawiono komplety (komplet 3 sztuki) pojemników o pojemności 1100 l.
  - Od miesiąca września 2011 roku Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej zamiast worków nieodpłatnie przekazywało indywidualnym gospodarstwom domowym pojemniki do segregacji odpadów o pojemności 120 l.
  - Posegregowane odpady odbierane były nieodpłatnie przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Opocznie i po wtórnej segregacji przekazywane firmom recyklingowym.
  - Ponadto kontynuowano zapoczątkowaną w roku 2005 zbiórkę odpadów wielkogabarytowych i sprzętu AGD.
  - Od 2006 r. na koszt Gminy odbierane były od właścicieli i składowane na składowisku odpadów niebezpiecznych pokrycia dachowe z udziałem azbestu. Zadanie to realizowane było przez specjalistyczne firmy wyłaniane w drodze przetargu.
  - Gminne Składowisko Odpadów w Różannie było użytkowane od 1983 roku. Powierzchnia całkowita wynosi 6,57 ha zaś powierzchnia składowania 4,00 ha. Pojemność składowiska była już na wyczerpaniu oraz zbliżał się termin zamknięcia. W związku z tym przystąpiono do budowy Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów. Zadanie zakończono w 2011 r.
  - Od 2011 roku odpady komunalne z terenu miasta i gminy składowane jest w Zakładzie Unieszkodliwiania Odpadów zlokalizowanym na gruntach wsi Różanna.

Nowelizacja w 2012 roku ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach zwiększyła kompetencje i odpowiedzialność gmin za wykonanie nałożonych na nie zadań. Zgodnie z przepisami art. 3 w/w ustawy gminy zapewniają czystość i porządek na swoim terenie i tworzą warunki niezbędne do ich utrzymania, między innymi poprzez: budowę, utrzymanie i eksploatację własnych lub wspólnych z innymi gminami, regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, stacji zlewnych, jeśli są niezbędne, instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych lub ich części, obejmują wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi, nadzorują gospodarowanie odpadami komunalnymi, w tym realizację tych zadań przez podmioty gospodarcze. W kompetencjach gminy znalazł się również obowiązek ustanawiania selektywnego zbierania odpadów komunalnych obejmujący co najmniej takie frakcje odpadów, jak: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji. W tym celu gminy zobowiązane zostały ustawą do tworzenia punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, zapewnienia osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia, ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji i przekazywanych do składowania. Zorganizowany przez gminę system odbioru wszystkich rodzajów odpadów komunalnych oraz system selektywnego zbierania odpadów komunalnych powinien zapewnić ograniczenie składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, wydzielenie ze strumienia wytwarzanych odpadów komunalnych strumienia odpadów niebezpiecznych, osiągnięcie poziomów odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych oraz zredukować ilość składowanych odpadów na składowiskach. Na gminach spoczywa również obowiązek prowadzenia akcji edukacyjnych i informacyjnych w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz dokonywania corocznej analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi w celu weryfikacji możliwości technicznych i organizacyjnych gminy w zakresie gospodarki odpadami.

Nowelizacja ustawy wprowadziła również przepisy odnoszące się do systemu zamówień publicznych. Zgodnie z nimi władze gminy - wójt, burmistrz lub prezydent miasta - zostały zobowiązane do organizowania przetargów na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, bądź na odbieranie i zagospodarowanie tych odpadów.

Do obowiązków właścicieli nieruchomości należy utrzymywanie czystości na terenie posesji, oraz na przylegającym do nieruchomości chodniku, wyposażenie nieruchomości w pojemniki służące do zbierania odpadów

komunalnych (obowiązek ten może przejść gmina), przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej lub, w przypadku gdy budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona, wyposażenie nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych. Pozbywanie się zebranych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych oraz nieczystości ciekłych winien następować w sposób zgodny z przepisami ustawy i przepisami odrębnymi. Dowód odbioru nieczystości płynnych jak i stałych przez jednostkę mającą stosowne zezwolenie właściciel obowiązany jest okazywać służbom kontrolnym. Szczegółowe zasady zostały opracowane w „Regulaminie utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Opoczno”, który dokładnie określa obowiązki właścicieli nieruchomości.

Od 1 lipca 2013 r. Gmina przejęła obowiązek odbioru odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych z terenu gminy Opoczno (zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach). Nieczystości gromadzone są w pojemnikach o pojemnościach 120 l, 240 l, 1100 l oraz kontenerach KP-7. Odbiorem i zagospodarowaniem odpadów zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Opocznie wyłonione w drodze przetargu nieograniczonego. Ponadto Przedsiębiorstwo zaopatruje właścicieli nieruchomości zamieszkałych w niezbędne pojemniki i kontenery do gromadzenia odpadów komunalnych.

Za odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych właściciele nieruchomości zamieszkałych zobowiązani są wносить opłatę do Urzędu Miejskiego w Opocznie w terminie do dnia 15 każdego miesiąca za miesiąc poprzedni. Stawki opłat za gospodarowanie odpadami zostały zróżnicowane w zależności od liczby osób zamieszkujących w gospodarstwie domowym i wynoszą (Uchwała Nr XX/20382016 z dnia 26 kwietnia 2016 roku w sprawie wyboru metody ustalenia opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenie stawki tej opłaty na terenie gminy Opoczno):

- Odpady gromadzone selektywnie (segregowane):
  - dla gospodarstwa 1 – osobowego – 10 zł miesięcznie,
  - dla gospodarstwa 2 – osobowego – 17 zł miesięcznie,
  - dla gospodarstwa 3- 5 osobowego – 24 zł miesięcznie,
  - dla gospodarstwa powyżej 5 osób – 30 zł miesięcznie.
- W przypadku, gdy odpady komunalne nie są zbierane selektywnie (niesegregowane), właściciele nieruchomości zobowiązani są ponosić opłatę w podwójnej wysokości.

Odbierane są wszystkie odpady, zarówno komunalne zmieszane, jak i odpady segregowane: papier i tektura, metal, tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe, szkło, odpady ulegające biodegradacji z podziałem na bioodpady i odpady zielone, przeterminowane leki, chemikalia (farby, rozpuszczalniki, oleje odpadowe), zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odpady wielkogabarytowe, odpady budowlano - rozbiórkowe, zużyte opony. Raz na kwartał od mieszkańców gminy odbierane są odpady wielkogabarytowe i niebezpieczne. Odpady odbierane są sprzed nieruchomości, po wcześniejszym telefonicznym zgłoszeniu czy do firmy czy do Urzędu Miejskiego.

Odpady komunalne z terenu miasta i gminy składowane są częściowo w Zakładzie Unieszkodliwiania Odpadów (odpady segregowane) zlokalizowanym na gruntach wsi Różanna, natomiast odpady komunalne (zmieszane) w Regionalnej Instalacji do Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) znajdującej się w miejscowości Pukinin gm. Rawa Mazowiecka.

Na terenie gminy Opoczno od października 2013 roku funkcjonuje Gminny Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (GPSZOK) zlokalizowany na terenie Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w miejscowości Różanna, prowadzony przez PGK Sp. z o.o. w Opocznie. Do GPSZOK mieszkańcy gminy mogą bezpłatnie dostarczać segregowane odpady komunalne.

Ponadto na terenie miasta i gminy roztawione są kosze uliczne, których opróżnianiem zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Opocznie.

W zakresie propagowania wśród społeczeństwa wiedzy o środowisku i działających w nim mechanizmach rozdawane były ulotki o segregacji odpadów, organizowane były konkursy w przedszkolach, szkołach, dla mieszkańców miasta oraz organizowane były pikniki. Ponadto co roku organizowane były przedstawienia o tematyce ekologicznej. W związku z wejściem w życie nowych zasad gospodarowania odpadami na terenie gminy odbywały się spotkania informacyjne z mieszkańcami.

Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Różannej uruchomiono w 2011 roku. Administratorem ZUO jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. z siedzibą przy ul. Krótkiej 1 w Opocznie. Aktualnie Zakład Unieszkodliwiania Odpadów składa się:

- placu kompostowania przyzładowego,
- płyty dojrzewania kompostu,
- hali sortowni odpadów,
- wiaty na surowce wtórne (boksy),
- placu przyjmowania odpadów,

- budynku technicznego GPZON,
- budynku deponatorów GPZON,
- stanowiska demontażu odpadów wielkogabarytowych,
- punktu zagospodarowania odpadów budowlanych,
- magazynu paliw i środków chemicznych,
- budynku socjalno-biurowego
- stacji trafo,
- warsztatu,
- wiaty na sprzęt,
- zbiornika na wody opadowe i odcieki,
- myjni płytowej,
- wagi samochodowej
- parkingu pojazdów osobowych i specjalistycznych.

Cały teren zakładu jest ogrodzony i oświetlony. Zaopatrywany jest w wodę z sieci wodociągowej, brak jest sieci kanalizacyjnej. Obsługa komunikacyjna istniejącego zakładu odbywa się odbywa się drogą powiatową nr 3114E Różanna - Karwice, posiadającą połączenie z drogą krajową nr 12 Opoczno - Radom. Przy bramie wjazdowej do zakładu zlokalizowano wagę samochodową.

W ramach rozbudowy i modernizacji ZUO w 2014 r. wykonano następujące prace:

- zbudowano namiotową halę technologiczną o pow. 460 m<sup>2</sup>,
- rozbudowano istniejącą linię do mechanicznego przetwarzania odpadów komunalnych poprzez uwzględnienie nowych urządzeń technologicznych, tzn.:
  - rozdrabniacza wstępnego,
  - mobilnego sita bębnowego z wymiennymi oczkami o średnicy 20 mm oraz 80 mm,
  - separatora metali żelaznych,
  - czterostanowiskowego stołu sortowniczego,
  - rozdrabniarki końcowej z separatorem powietrznym.
- zbudowano instalację biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych (biostabilizacji) z filtrem biologicznym,
- zbudowano system kanalizacji i odprowadzenia wód opadowych i ewentualnych odcieków z terenu biostabilizacji i wnętrza namiotowej hali technologicznej.

#### 4.2.2 RIPOK – Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych

Pojęcie **regionalnej instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych** zostało zdefiniowane w art. 35 ust. 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21), zgodnie z którym regionalną instalacją do przetwarzania odpadów komunalnych jest zakład zagospodarowania odpadów o mocy przerobowej wystarczającej do przyjmowania i przetwarzania odpadów z obszaru zamieszkałego przez co najmniej 120 000 mieszkańców, spełniający wymagania najlepszej dostępnej techniki lub technologii, o której mowa w art. 143 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2014 r. poz. 1101, ze zm.) oraz zapewniający termiczne przekształcanie odpadów lub:

- a) mechaniczno - biologiczne przetwarzanie zmieszanych odpadów komunalnych i wydzielanie ze zmieszanych odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku,
- b) przetwarzanie selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz wytwarzanie z nich produktu o właściwościach nawozowych lub środków wspomagających uprawę roślin, spełniających wymagania określone w przepisach odrębnych, lub materiału po procesie kompostowania lub fermentacji dopuszczonego do odzysku w procesie odzysku R10, spełniającego wymagania określone w przepisach wydanych na podstawie art. 30 ust. 4,
- c) składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie przez okres nie krótszy niż 15 lat odpadów w ilości nie mniejszej niż powstająca w instalacji do mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.

17 maja 2016 roku Uchwałą nr XXII/278/16 Sejmiku Wojewódzkiego instalacja w Różannie gm. Opoczno otrzymała status instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) czyli mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów. By otrzymać status RIPOK instalacja musiała dostosować urządzenia oraz technologię do wymogów ustawowych czyli spełnić najlepsze dostępne techniki BAT. Instalacja może rocznie przyjąć 33,5 tys. Mg odpadów zmieszanych oraz 3 tys. Mg odpadów zebranych selektywnie.

Krótki opis technologii:

Zmieszane odpady komunalne przyjmowane są na hali gdzie przechodzą proces rozdrabniania a następnie za pomocą przenośników taśmowych trafiają do specjalnego sita bębnowego, które to sito rozdziela strumień odpadów na dwie frakcje – podsitową i nadsitową. Frakcja podsitowa zostaje poddana procesowi biologicznego przetwarzania odpadów w specjalnych zamkniętych zasobnikach – czyli procesowi kompostowania. Frakcja nadsitowa trafia do kabin sortowniczych gdzie następuje selekcjonowanie odpadów. Pozostała frakcja to frakcja odpadów posortowniczych, która przechodzi przez specjalny separator a następnie odpady są rozdrabniane w rozdrabniaczu końcowym. Odpady te będą oddawane jako paliwo alternatywne. Technologia odzyski surowców oraz produkcji paliwa alternatywnego jest najtańszą i najbardziej wydajną formą unieszkodliwiania odpadów (Źródło: <http://www.pgk.opoczno.pl/>).

Na zrealizowanie powyższego zadania Spółka otrzymała 2 pożyczki z WFOŚiGW w Łodzi. Złożone zostały 2 wnioski na dofinansowanie :

1) „Dostosowanie instalacji zastępczej do wymogów przepisów ochrony środowiska poprzez zakup mobilnego rozdrabniacza wstępnego i mobilnego sita bębnowego” - przyznano pożyczkę w kwocie 2.850.000,00 zł,

2) „Dostosowanie instalacji ZUO w Różannie do wymogów RIPOK dla mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów – II etap” - przyznano dla niego pożyczkę w kwocie 4 954 250,00 zł.

Na chwilę obecną w gminnym programie do obsługi gospodarki odpadami komunalnymi (GOMIG) zarejestrowanych jest 6014 kont. Konta należą do właścicieli nieruchomości, użytkowników wieczystych oraz jednostek organizacyjnych i osób posiadających nieruchomości w zarządzie lub użytkowaniu, a także innych podmiotów władających nieruchomością.

W programie zarejestrowanych jest 10.387 gospodarstw domowych, z czego 10.269 zadeklarowało selektywną zbiórkę odpadów komunalnych, natomiast 118 zadeklarowało nie selektywną zbiórkę odpadów komunalnych. A więc w gminie Opoczno 99 % mieszkańców deklaruje segregację odpadów komunalnych, a tylko 1 % nie chce segregować odpadów.

#### 4.2.3 Odpady zawierające azbest

Kontynuuje się odbieranie od właścicieli i składowanie na składowisku odpadów niebezpiecznych pokryć dachowych z udziałem azbestu. Odpady odbierane są na koszt Gminy, poprzez firmę wyłonioną w drodze przetargu. Najważniejszym efektem tych działań jest fakt wyraźnej zmniejszającej się ilości odpadów poza składowiskiem, przede wszystkim znikły tzw. „dzikie wysypiska” o większym zagrożeniu dla środowiska.

Gmina Opoczno posiada Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest uchwalony przez Radę Miejską z dnia 18.06.2010 r. (Nr XLI/366/10). Aktualnie gmina uzyskała dofinansowanie z Ministerstwa Gospodarki na przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz wprowadzenie zebranych danych do Bazy Azbestowej w ramach konkursu „AZBEST 2014”.

Gmina Opoczno dofinansowywała z własnych środków usuwanie wyrobów zawierających azbest (uchwała Rady Miejskiej Nr V/40/11 z dnia 30 marca 2011 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu dofinansowania kosztów usuwania odpadów zawierających azbest na terenie gminy Opoczno).

**Tabela.** Ilość odebranych i zutylizowanych odpadów zawierających azbest.

Rok	Ilość [Mg]	Kwota [zł]	Ilość osób, które skorzystały z dofinansowania
2014	208.955	60.479,90	92
2013	199.42	57.935,50	84
2012	157.58	48.108,52	57
2011	190.145	62.339,97	88
2010	218	71.551,09	71

2009	137.46	43.977,58	64
2008	86	48.369,15	29

### 4.3 Ochrona powietrza

Powietrze jest rodzajem kapitału przyrodniczego, stanowiący zasób odnawialny, ale możliwy do wyczerpania (przypadki smogów w dużych miastach). Negatywne skutki presji na powietrze rzadko ograniczają się do bliskiego otoczenia źródła. Powietrze pozbawione naturalnych granic umożliwia rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń na duże odległości. Wyemitowane zanieczyszczenia, w zależności od charakteru, wysokości emitora, warunków meteorologicznych i topograficznych mogą przekraczać granice państw i kontynentów. Rodzaj źródła zanieczyszczenia i związane z nim warunki wprowadzenia substancji do atmosfery są głównymi czynnikami determinującymi rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń.

Emisję do powietrza ze względu na źródło i sposób emisji ze źródła najczęściej dzieli się na emisję:

- ze źródeł punktowych - zorganizowaną emisję powstającą podczas wytwarzania energii i w procesach technologicznych, posiadającą emitory o wysokości od kilku do kilkuset metrów,
- ze źródeł liniowych - emisję z ciągów komunikacji samochodowej, kolejowej czy rzecznej, w której źródło emisji znajduje się blisko powierzchni ziemi,
- ze źródeł powierzchniowych (określana też jako emisja rozproszona, niska) - z indywidualnych systemów grzewczych, dużych odkrytych zbiorników, pożarów wielkoobszarowych,
- ze źródeł rolniczych - upraw i hodowli zwierząt,
- emisję niezorganizowaną - powstającą na skutek pojedynczych pożarów, prac budowlanych i remontowych, nakładania na powierzchnie warstw kryjących, przypadkowych wycieków, itp.

Roczna ocena jakości powietrza w 2012 r. została przeprowadzona z wykorzystaniem pomiarów zanieczyszczenia powietrza w 9 punktach pomiarów automatycznych, 14 punktach pomiarów manualnych, 107 punktach pomiarów metodą z pasywnym poborem próbek. Na podstawie wieloetapowej klasyfikacji jakości powietrza w strefach została określona konieczność realizacji programu ochrony powietrza ze względu na ochronę zdrowia dla 4 parametrów:

- pył zawieszony PM10 (rok)
- pył zawieszony PM10 (24-godziny),
- benzo(a)piren w pyłe PM10 (rok),
- pył zawieszony PM2,5 (rok).

Ustawa z dnia 13 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 460), która weszła w życie w dniu 28 maja 2012 r., wprowadziła wiele zmian do przepisów w zakresie zarządzania jakością powietrza. I tak, od dnia 25 sierpnia 2012 roku, po wejściu w życie rozporządzenia z dnia 25.08.2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz.U. poz. 914) obowiązuje nowy podział Polski na strefy. Z sześciu dotychczasowych stref województwa łódzkiego utworzono jedną strefę – strefę łódzką. Wobec tego województwo łódzkie obecnie składa się z 2 stref: aglomeracji łódzkiej i strefy łódzkiej.

Od dnia 3 października 2012 r., po wejściu w życie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1028) obowiązują nowe wymagania dotyczące programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych.

Przepisy art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r., poz. 1101) zobowiązują do dostosowania określonych przed nowelizacją ustawy programów ochrony powietrza do nowych przepisów w terminie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie zmiany ustawy. Dotyczy to dwóch programów ochrony powietrza określonych w drodze rozporządzeń wojewody łódzkiego odnoszących się do aglomeracji łódzkiej i do strefy Piotrków Trybunalski – miasta na prawach powiatu, w celu osiągnięcia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10, dziewięciu uchwalonych przez sejmik województwa łódzkiego programów ochrony powietrza dla stref województwa łódzkiego, z uwagi na przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 tj.: strefy piotrkowsko-radomszczańskiej z obszarami przekroczeń w miastach: Radomsko, Opoczno i Tomaszów Mazowiecki, strefy sieradzko-wieluńskiej z obszarami przekroczeń w Zduńskiej Woli, Sieradzu i Wieluniu, strefy skierniewicko-łowickiej z obszarami przekroczeń w Brzezinach i Rawie Mazowieckiej, strefy miasto Skierniewice, strefy łączycko-zgierskiej z obszarami przekroczeń w Kutnie; dwóch uchwalonych programów ochrony powietrza z powodu przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)pirenu dla aglomeracji łódzkiej i strefy łączycko-zgierskiej obejmującej powiat kutnowski - miasto Kutno i Krośnice; dwóch programów ochrony powietrza dot.

osiągnięcia poziomu docelowego ozonu przyziemnego uchwalonych dla aglomeracji łódzkiej i strefy łódzkiej (województwo łódzkie, z wyłączeniem obszaru aglomeracji łódzkiej). Ponadto, na mocy art. 9c ustawy programy mają być aktualizowane z częstotliwością co 3 lata.

Biorąc pod uwagę zmiany wprowadzone znowelizowaną ustawą oraz bieżące obowiązki wynikające z art. 91 ustawy Prawo ochrony środowiska dotyczące konieczności określania programów ochrony powietrza na podstawie rocznych ocen jakości powietrza sejmik województwa łódzkiego uchwalił dwie uchwały w sprawie programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych, tj.:

- uchwałę nr XXXV/690/13 z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy w województwie łódzkim w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 oraz planu działań krótkoterminowych. Nazwa strefy: strefa łódzka. kod strefy: pl1002. (Dz. Urz. woj. łódzkiego z dnia 2 lipca 2013 r., poz. 3471);
- uchwałę z dnia 26 kwietnia 2013 r. nr XXXV/ 689/13 w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy w województwie łódzkim. Nazwa strefy: aglomeracja łódzka. kod strefy: pl1001, (Dz.Urz. województwa łódzkiego z dnia 28 czerwca 2013 r., poz. 3434.).

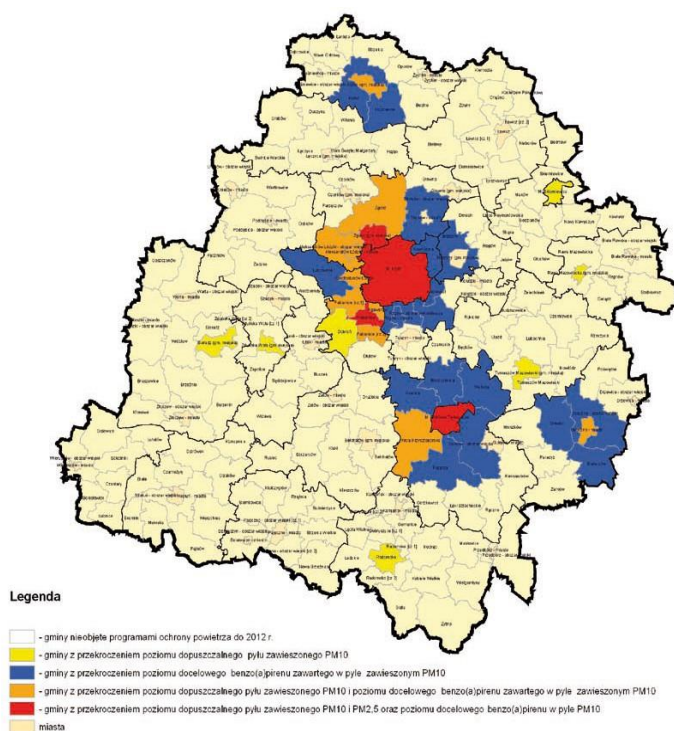
Podstawą do uchwalenia programów była wykonana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi „Roczna ocena jakości powietrza w województwie łódzkim w 2010 roku”. Programami objęto następujące obszary stref, w których WIOŚ odnotował przekroczenia poziomu dopuszczanego pyłu zawieszonego PM10 i/lub poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10, tj. w strefie aglomeracja łódzka miasta Łódź, Pabianice i Zgierz, Konstantynów Łódzki i Aleksandrów Łódzki.

W strefie łódzkiej:

1. w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10
  - a) powiat pabianicki – gmina wiejska Ksawerów, gmina wiejska Dobroń, gmina wiejska Pabianice;
  - b) powiat zgierski – gmina wiejska Zgierz, gmina wiejska Aleksandrów Łódzki;
  - c) miasto na prawach powiatu – Piotrków Trybunalski;
  - d) powiat piotrkowski – gmina wiejska Wola Krzysztoporska.
2. w celu osiągnięcia poziomu docelowego benzo(a)pirenu
  - a) powiat zgierski – gmina wiejska Aleksandrów Łódzki, gmina wiejska Zgierz;
  - b) powiat kutnowski – gmina miejska Kutno, gmina wiejska Kutno, gmina Krzyżanów;
  - c) powiat pabianicki – gmina wiejska Pabianice, gmina wiejska Ksawerów, gmina wiejska Lutomiernik;
  - d) powiat piotrkowski – gmina wiejska Grabica, gmina wiejska Moszczenica, gmina miejsko-wiejska Sulejów, gmina wiejska Wola Krzysztoporska, gmina miejsko-wiejska Wolbórz;
  - e) miasto na prawach powiatu – Piotrków Trybunalski;
  - f) powiat opoczyński – gmina miejsko-wiejska Opoczno, gmina wiejska Białaczów, gmina wiejska Sławno;
  - g) powiat łódzki wschodni – gmina wiejska Andrespol, gmina wiejska Brójce, gmina wiejska Rzgów.

Integralną częścią programów są plany działań krótkoterminowych, ustalające szereg działań skierowanych do właściwych organów administracji publicznej i ludności narażonej na ponadnormatywne stężenia.

Poniżej przedstawiono mapę administracyjną województwa łódzkiego, wskazującą gminy strefy aglomeracja łódzka i strefy łódzkiej, które do 2012 roku zostały objęte programami ochrony powietrza, z uwagi na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5 i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10.



Program ochrony powietrza koncentruje się na istotnych powodach występowania przekroczeń zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym PM10 oraz na znalezieniu skutecznych i możliwych do zrealizowania działań, których wdrożenie spowoduje obniżenie poziomu zanieczyszczeń co najmniej do poziomu dopuszczalnego. Głównym celem sporządzenia naprawczego programu ochrony powietrza jest przywrócenie naruszonych standardów jakości powietrza, a przez to poprawa warunków życia mieszkańców, podwyższenie standardów cywilizacyjnych oraz zwiększenie atrakcyjności miast.

Podsumowując na obszarze gminy Opoczno największy wpływ na stan powietrza atmosferycznego ma emisja powierzchniowa pochodząca ze spalania paliw oraz w mniejszym stopniu emisja liniowa. Największe zanieczyszczenie ma miejsce podczas sezonu grzewczego (źródła emisji opierają się o paliwa stałe, a nawet o spalane odpady komunalne). Źródłem emisji niskiej są wówczas lokalne kotłownie oraz gospodarstwa indywidualne opalane węglem i drewnem. Na terenie gminy wiejskiej nie funkcjonuje sieć ciepłownicza. Istnieje ona na terenie miasta Opoczno. Ma łączną długość 12 410 m.

Wpływ ruchu drogowego na zanieczyszczenie powietrza jest mniejszy niż instalacje grzewcze, jednak jest równomiernie nasilony podczas całego roku kalendarzowego, zwłaszcza na obszarach położonych wzdłuż drogi krajowej nr 12.

Gmina Opoczno położona jest w obszarze przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu docelowego stężenia benzo(a)pirenu w pyłe PM10. Na terenie gminy (średnia dla miasta i gminy wiejskiej) stwierdzono przekroczenia docelowego poziomu benzo(a)pirenu:

- w 2010 r. - na prawie całym terenie gminy,
- w latach 2011- 2012 - na terenie wokół miasta Opoczno i we wschodniej części gminy.

Według modelowania, w latach 2010 – 2011 na terenie gminy miało miejsce również przekraczanie docelowego poziomu ozonu określonego ze względu na ochronę roślin (AOT 40). Natomiast na terenie samego miasta Opoczno w 2012 roku odnotowano:

- przekroczenie rocznej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM10,
- przekroczenie 24 – godzinnej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM10,
- przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM10.

**Załącznik 43.** zawiera listę 30 zakładów emitujących najwięcej zanieczyszczeń w województwie łódzkim w 2012 r. - emisja równoważna. Na liście tej znajdują się 3 zakłady z gminy Opoczno.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska na koniec 2015 r. opublikował coroczny raport o stanie zanieczyszczenia powietrza w Polsce. Dane dotyczące 2014 r. niestety pokazują, że jesteśmy na drugim miejscu listy najbardziej zanieczyszczonych miast w kraju. Wyprzedza nas jedynie Nowa Ruda. Badaniem objętych zostało 12 substancji: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenek węgla, benzen, ozon, pył PM10, ołów, arsen, kadm, nikiel i benzo(a)piren w pyłe PM10 oraz pył PM2,5. Jak wynika z najnowszego raportu „Global Urban Ambient Air Pollution Database 2016” opublikowanego przez Światową Organizację Zdrowia (World Health Organization, WHO) Opoczno jest również w czołówce europejskiej, bo zajmuje 6 miejsce wśród najbardziej zanieczyszczonych 50 miast w Unii. WHO przy opracowaniu raportu brała pod uwagę tylko poziom pyłu PM2,5 zawieszzonego w powietrzu, który – zdaniem ekspertów – jest najbardziej niebezpieczny dla zdrowia człowieka spośród innych zanieczyszczeń atmosferycznych. Wysokie natężenie PM2,5 powoduje choroby układu oddechowego i krążenia, a także zwiększa ryzyko, zachorowania na choroby nowotworowe. WHO zaleca, by poziom pyłu PM2,5 nie przekraczał 10 mikrogramów na metr sześcienny.



Źródło: Raportu „Global Urban Ambient Air Pollution Database 2016” opublikowany przez Światową Organizację Zdrowia (World Health Organization, WHO)

Biorąc pod uwagę potrzebę podjęcia skutecznych i długoterminowych działań zmierzających do redukcji emisji zanieczyszczeń 28 sierpnia 2015r. Uchwałą nr XII/104/2015 Rady Miejskiej w Opocznie przyjęto „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Opoczno na lata 2014-2020”. Jest to strategiczny dokument wpływający na lokalną gospodarkę energetyczną i ekologiczną. Gmina otrzymała na jego realizację 85% dofinansowania z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach Działania 9.3 Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej- plany gospodarki niskoemisyjnej. Główne cele Planu gospodarki niskoemisyjnej:

- redukcja emisji gazów cieplarnianych ( w tym dwutlenku węgla),
- zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w zużyciu energii ogólnej,
- redukcja zużycia energii elektrycznej i ciepłej poprzez podniesienie efektywności energetycznej,



- poprawa jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych stężeń i realizowane są programy (naprawcze) ochrony powietrza (POP) oraz plany działań krótkoterminowych (PDK).

#### 4.4 Odnawialne źródła energii

Odnawialne źródło energii to źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, aerothermalną, geothermalną, hydrothermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu pochodzącego ze składowisk odpadów, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych<sup>22</sup>.

W czerwcu 2013 r. w miejscowości Bukowiec Opoczyński została uruchomiona biogazownia. Inwestorem i właścicielem jest Zakład Usługowo Handlowy "Wojciechowski" Zdzisław Wojciechowski. Przedmiotowa inwestycja zmierza do zaspokojenia bazowych potrzeb społeczności lokalnej w obszarze ochrony środowiska naturalnego, który to obszar wiąże się ściśle z warunkami życia na terenie gminy Opoczno. W związku z powyższym celem głównym przedmiotowej inwestycji jest produkcja energii elektrycznej i ciepłej z biogazu przy wykorzystaniu odpadów poubojowych K3 powstających w Zakładzie Przetwórstwa Mięsnego prowadzonego przez beneficjenta i zielonek kupowanych od miejscowych rolników, produkcja peletu z wysuszonych mas pofermentacyjnych oraz sprzedaż do sieci energii elektrycznej i częściowe wykorzystywanie jej na potrzeby własne.

Umiejscowienie inwestycji nie jest przypadkowe. Gmina Opoczno to prawie 70% użytków rolnych, z których na teren biogazowni rolniczej przywożone będą surowce roślinne w postaci kiszonek z kukurydzy, trawy, żyta, lucerny, a także odpady poubojowe w pobliskiego zakładu mięsnego. Nowopowstała biogazownia przyczyni się do rozwoju lokalnego rolnictwa powiatu opoczyńskiego poprzez zapewnienie stabilnego rynku zbytu na produkty rolne i stworzenie nowych miejsc pracy.

Technologia przedsięwzięcia zakłada produkcję 0,5 MW energii elektrycznej i 0,7 MW energii ciepłej. Stosowana technologia będzie polegała na fermentacji metanowej substratów organicznych, głównie kiszonek oraz odpadów poubojowych. Bezpośrednim efektem prowadzonego procesu będzie produkcja wysokoenergetycznego biogazu, w skład którego będzie wchodził przede wszystkim metan i dwutlenek węgla oraz w niewielkim zakresie inne gazy, w tym siarkowodor i amoniak. Biogaz jest paliwem, które może być wykorzystywane na bardzo wiele sposobów, podobnie jak gaz ziemny. W ramach budowy zakładu powstały nowe obiekty w postaci m.in. hali rozdrobnienia substratów stałych, agregaty prądotwórcze (gazogeneratory), reaktory fermentacyjne, sterownia i przepompownia wsadu między fermentatorami.

Burmistrz Opoczno wydał 5 decyzji lokalizacyjnych na budowę elektrowni fotowoltaicznych na terenach sołectw: Adamów, Kraśnica, Kraszków, Ogonowice, Wólka Karwicka.

Burmistrz Opoczno wydał dwie decyzje lokalizacyjne na budowę małych elektrowni wodnych w Opocznie i w Zameczku. Wydano także kilka decyzji na lokalizacje instalacji kolektorów słonecznych i pomp wodnych.

#### 4.5 Termomodernizacja

Termomodernizacja prowadzi do zmniejszenia ilości energii ciepłej zużywanej w budynku – jej celem i główną korzyścią jest ograniczenie kosztów ogrzewania. Dodatkowo poprzez ocieplenie ścian zewnętrznych budynek zyskuje odświeżony, estetyczny wygląd.

Większość polskich budynków mieszkalnych, w szczególności wielorodzinnych, została oddana do użytku kilkadziesiąt lat temu, a więc w czasach, gdy ceny energii były niskie i nie odzwierciedlały jej ekonomicznej wartości. Stosowane wówczas rozwiązania budowlane nie uwzględniały izolacji cieplnej budynków, a odpowiednią temperaturę mieszkań zapewniały rozbudowane systemy grzewcze pobierające duże ilości energii. Na przestrzeni lat ceny energii uległy znacznej zmianie, co wymusiło na jej użytkownikach weryfikację przyzwyczajzeń i wprowadzenie oszczędności. Ważne stały się czynniki pozaekonomiczne, tj. wpływ na środowisko. Obecnie przestarzałe rozwiązania prowadzą nie tylko do marnotrawstwa energii, ale generują znaczne straty finansowe.

Standardowe prace w przedsięwzięciach termomodernizacyjnych:

<sup>22</sup> Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz.U. z 2014 r., poz. 942).

- ocieplenie ścian, podłóg na gruncie, dachów i stropodachów oraz stropów nad nieogrzewanymi piwnicami
- usprawnienie systemu wentylacji, instalacja wymienników ciepła (rekuperacja)
- modernizacja lub wymiana okien i drzwi zewnętrznych
- modernizacja lub wymiana źródła ciepła (lokalnej kotłowni lub węzła ciepłowniczego) oraz instalacja automatyki sterującej
- modernizacja lub wymiana instalacji grzewczych
- modernizacja lub wymiana systemu zaopatrzenia w ciepłą wodę użytkową i instalacja urządzeń zmniejszających zużycie wody
- ewentualnie wprowadzenie urządzeń wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych np. kolektorów słonecznych, kotłów na biomasę lub pomp ciepła

Korzyści z przedsięwzięć termomodernizacyjnych

- korzyści ekonomiczne - zmniejszenie kosztów eksploatacji budynków, zmniejszenie kosztów ogrzewania poprzez ograniczenie zużycia energii
- wzrost wartości rynkowej nieruchomości
- poprawa wyglądu budynku – odświeżona, estetyczna elewacja
- korzyści zdrowotne - zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego (ciepło, zmniejszenie wilgotności, pleśni), większy komfort użytkowania budynku
- korzyści ekologiczne - spowolnienie eksploatacji nieodnawialnych źródeł energii, zmniejszenie emisji dwutlenku węgla, uniknięcie kosztów zewnętrznych spowodowanych zmianami klimatu
- korzyści gospodarcze (makroekonomiczne) - zmniejszenie energochłonności gospodarki, poprawa konkurencyjności gospodarki, poprawa bezpieczeństwa energetycznego, uniezależnienie od importu surowców energetycznych

**Tabela.** Oszczędności z inwestycji termomodernizacyjnych określa poniższa tabela.

Sposób uzyskania oszczędności	Obniżenie zużycia ciepła w stosunku do stanu poprzedniego
Ocieplenie zewnętrznych przegród budowlanych (ścian, dachu, stropodachu, stropu nad piwnicą) - bez okien.	15 – 25 %
Wymiana okien na okna szczelne, o niższej wartości współczynnika przenikania.	10 – 15 %
Wprowadzenie usprawnień w węźle cieplnym, w tym automatyki pogodowej oraz urządzeń regulacyjnych.	5 -15 %
Kompleksowa modernizacja wewnętrznej instalacji c.o., w tym hermetyzacja instalacji i izolowanie przewodów, przeprowadzenie regulacji hydraulicznej i zamontowanie zaworów termostatycznych we wszystkich pomieszczeniach.	10 – 25 %
Wprowadzenie podzielników kosztów.	ok. 5 %

Termomodernizacja nie tylko zmniejsza straty ciepła i obniża koszty ogrzewania, ale również poprawia warunki użytkowania pomieszczeń. Jej efekty wspomaga prawidłowe korzystanie z systemu ogrzewania, wentylacji i instalacji ciepłej wody. Dlatego informowanie użytkowników budynków i podnoszenie ich świadomości w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska stanowi istotne zadanie zarządców nieruchomości. Przyjmuje się, że opłacalna inwestycja powinna zwrócić się w okresie nie dłuższym niż 10-15 lat.

## Rozdział 5. Obszar strategiczny MIASTO OPOCZNO

### 5.1 Rewitalizacja

#### 5.1.1 Lokalny Program Rewitalizacji

W 2010 r. zgodnie z obowiązującymi wówczas warunkami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007 - 2013 Gmina Opoczno wyznaczyła 7 obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji. Ich granice były wyznaczone na podstawie wyników szczegółowych badań i analiz. Dokonując tego wyboru uwzględniono następujące niekorzystne zjawiska:

- 1) wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia,
- 2) wysoka stopa długotrwałego bezrobocia,
- 3) niekorzystne trendy demograficzne,
- 4) niski poziom wykształcenia, wyraźny deficyt kwalifikacji i wysoki wskaźnik przerywania skolaryzacji,
- 5) wysoki poziom przestępczości i wykroczeń,
- 6) szczególnie wysoki stopień degradacji środowiska,
- 7) wysoka liczba imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych lub uchodźców,
- 8) porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego
- 9) niski poziom wydajności energetycznej budynków.

Występowanie łącznie na danym terenie co najmniej trzech niekorzystnych kryteriów pozwalało włączyć ten teren do podstawowego obszaru rewitalizacji.

Obszary te następnie zostały uwzględnione w Lokalnym Programie Rewitalizacji (LPR), uchwalonym przez Radę Miejską uchwałą Nr VII / 55 / 11 w dniu 2 czerwca 2011 r.

#### Wyznaczone obszary:

##### Obszar I. Centrum z obszarem miasta średniowiecznego

Obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno położony w ścisłym centrum. Ograniczony od północy Pl. Kilińskiego i ul. Moniuszki, od wschodu ul. Garncarską, od południa ul. Szewską, ul. Zjazdową i ul. Janasa, od zachodu ul. Szpitalną i Pl. Kilińskiego. Powierzchnia- 13,5 ha.

Na obszarze zidentyfikowano niekorzystne kryteria:

1. Niekorzystne trendy demograficzne.
2. Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.
3. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia.

##### Obszar II. Zalew

Drugi wyznaczony obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno ograniczony od północy ul. Wałową, od wschodu działkami należącymi do Gminy Opoczno, od południa rzeką Drzewiczką i ul. Parkową, od zachodu linią PKP. Zajmowany obszar- 11,55 ha.

Na obszarze tym zidentyfikowano niekorzystne kryteria:

1. Niekorzystne trendy demograficzne.
2. Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.
3. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia.

##### Obszar III. Bloki mieszkalne przy ul. Przemysłowej

Trzeci obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno to bloki mieszkalne przy ul. Przemysłowej. Ograniczony od północy ul. Powstańców Wielkopolskich, od wschodu ul. Przemysłową, od południa i zachodu działkami stanowiącymi własność osób fizycznych. Powierzchnia obszaru - 1,2 ha.

Na obszarze tym zidentyfikowano niekorzystne zjawiska:

1. wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia,
2. niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej,
3. wysoka stopa długotrwałego bezrobocia.

#### **Obszar IV. Targowisko przy ul. Piotrkowskiej**

Czwarty wyznaczony obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno to teren targowiska przy ul. Piotrkowskiej, przy drodze krajowej nr 12. Zajmowany obszar - 0,77 ha.

Na obszarze tym zidentyfikowano następujące negatywne zjawiska:

1. Niekorzystne trendy demograficzne.
2. Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.
3. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia.

#### **Obszar V. Teren kolejowy, ul. Dworcowa**

Piąty wyznaczony obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno to teren kolejowy przy ul. Dworcowej. obejmujący obszar 1,3 ha.

Obszar V to typ terenu przemysłowy (pokolejowy), dla którego nie ma obowiązku stosowania kryteriów wyznaczania obszarów rewitalizowanych.

#### **Obszar VI. Targowisko przy ul. Targowej**

Kolejny wyznaczony obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno to teren targowiska przy ul. Targowej. Zajmowany obszar - 3 ha.

Na obszarze tym zidentyfikowano następujące kryteria:

1. Niekorzystne trendy demograficzne.
2. Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.
3. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia.

#### **Obszar VII. Przestrzenie publiczne - ulice Limanowskiego, Partyzantów z terenami przyległymi**

Ostatni wyznaczony obszar wsparcia na terenie Miasta Opoczno to przestrzenie publiczne - ulice Limanowskiego, Partyzantów z terenami przyległymi. Obejmował obszar 2,9 ha.

Na obszarze tym zidentyfikowane zostały następujące negatywne zjawiska:

1. Niekorzystne trendy demograficzne.
2. Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.
3. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia.

### **5.1.2 Gminny Program Rewitalizacji**

Od 2015 r. zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji zostały określone szczegółowo w Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 poz. 1777) oraz Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z 3 lipca 2015 r. Zgodnie z zapisami art. 3.1. Ustawy przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, stanowi zadanie własne gminy. Chcąc aplikować o środki unijne służące współfinansowaniu działań związanych z rewitalizacją terenów gminy, należało zatem podjąć działania zmierzające do uchwalenia nowego bądź zaktualizowanego Gminnego Programu Rewitalizacji (GPR) zgodnego z zapisami Ustawy i Wytycznych. Zarówno prace przygotowawcze, jak i prowadzenie i ocena rewitalizacji, opierane są na partycypacji społecznej. Polega ona w szczególności na:

- 1) poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami,
- 2) prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu,
- 3) inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji,
- 4) zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji,
- 5) wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji,
- 6) zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

Forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji stanowi Komitet Rewitalizacji powoływany zarządzeniem Burmistrza. Komitet pełni również funkcję opiniodawczo-doradczą Burmistrza.

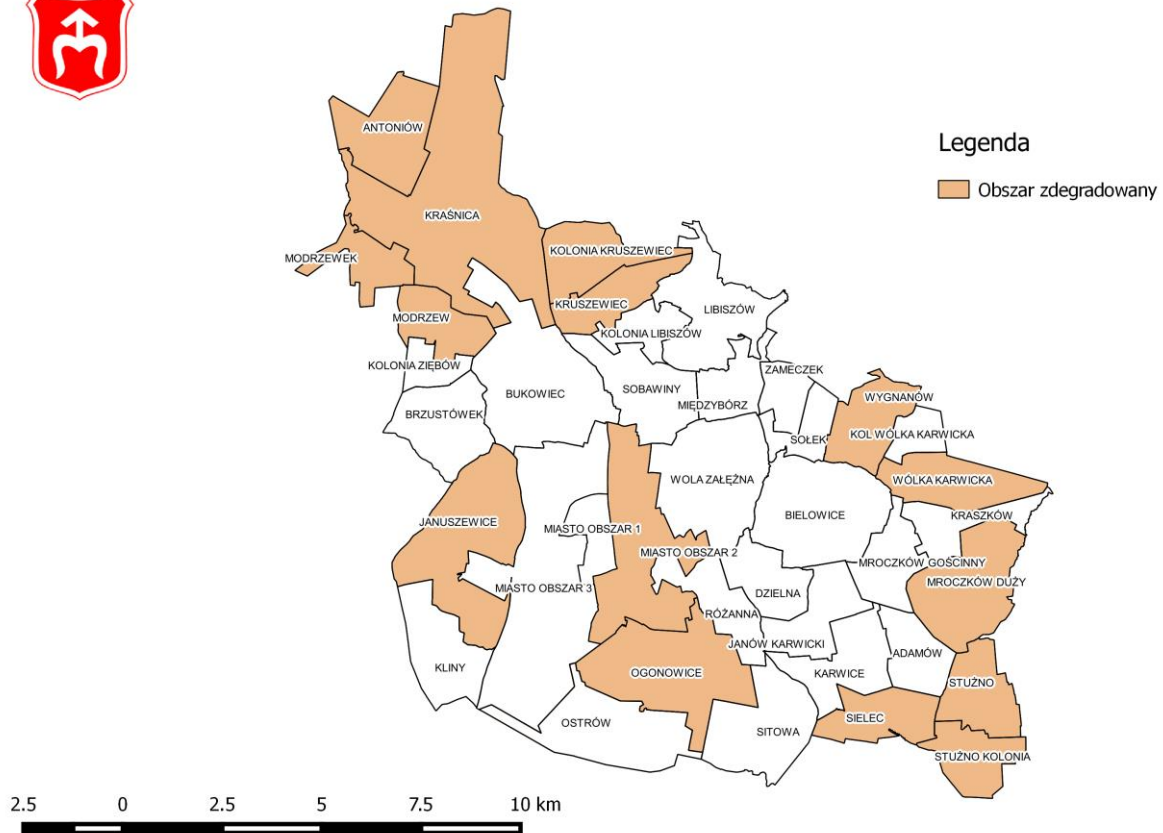
Na podstawie szczegółowych analiz i diagnoz, w których wykorzystano obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań, wyznaczono na terenie gminy Opoczno obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji. Prowadzone prace wykazały, że na wyznaczonych terenach istnieje bardzo duża koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niski poziom edukacji i kapitału społecznego, a także niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Jednocześnie na oznaczonym obszarze występują też poniższe zjawiska:

- 1) niski stopień przedsiębiorczości oraz słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw,
- 2) przekroczenie standardów jakości środowiska,
- 3) niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz zły stan techniczny istniejącej infrastruktury,
- 4) niska jakość podstawowych usług,
- 5) niedobór i niska jakość przestrzeni publicznych,
- 6) degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych,
- 7) brak rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

W wyniku przeprowadzonego audytu gminnego wyznaczony został obszar zdegradowany obejmujący następujące sołectwa: **Sielec, Modrzewek, Kraśnica, Stuzno, Wygnanów, Mroczków Duży, Ogonowice, Stuzno Kolonia, Wólka Karwicka, Antoniów, Januszewice, Kruszewiec, Kruszewiec Kolonia, Modrzew oraz obwód Szkoły Podstawowej nr 2 na terenie Miasta Opoczno**. Wskazany obszar zajmuje 92,4 km<sup>2</sup>, co stanowi 48,5% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 12 588 osób, tj. 35,7% ogółu mieszkańców gminy.

**Mapa.** Granice wyznaczonego obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Opczno.



Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Opczno, Inicjatywa Lokalna.Pl, maj 2016

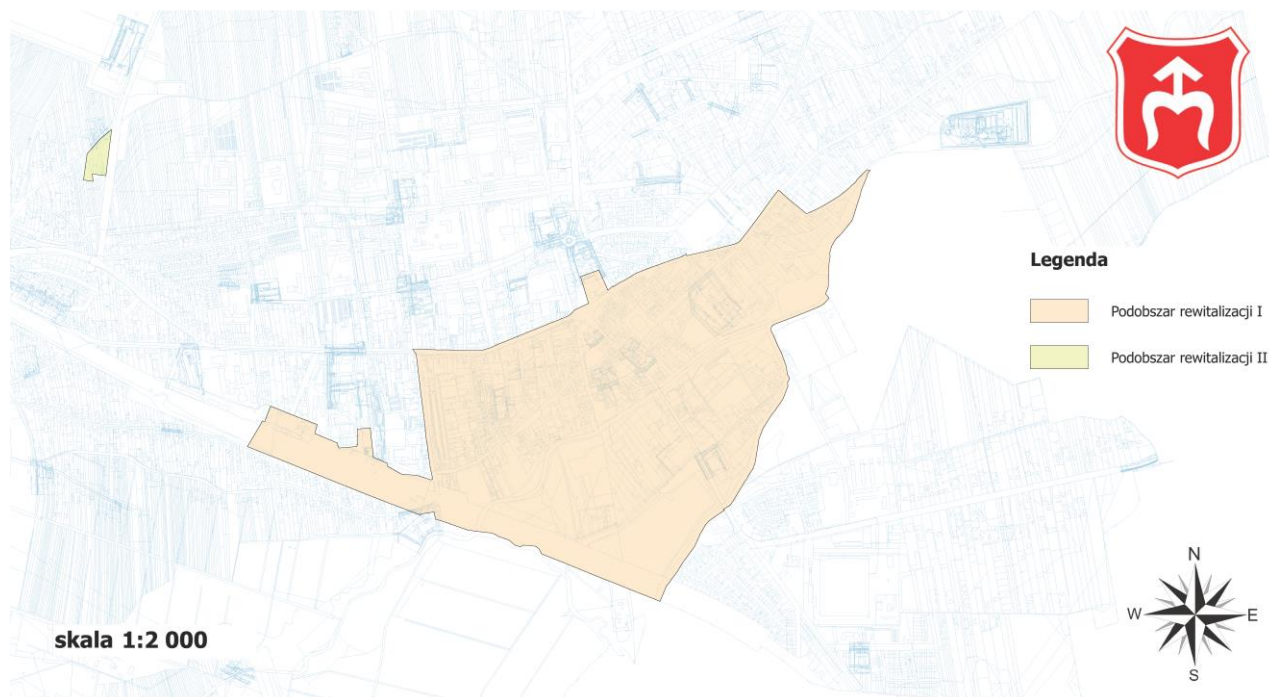
Określono też obszar rewitalizacji. W jego skład wchodzi następujące dwa podobszary:

- 1) **Podobszar I** : składa się z części obwodu Szkoły Podstawowej nr 2 i fragmentu obwodu Szkoły Podstawowej nr 3 w Opcznie i obejmuje Dworzec Kolejowy w Opcznie wraz z działkami przyległymi, tereny kolejowe położone na wschód od dworca, aż do rzeki Drzewiczki, następnie granica obszaru biegnie rzeką Drzewiczką i wschodnią granicą miasta Opczno w kierunku północno-wschodnim do ulicy Drzymały, ulicą Drzymały do ul. Staromiejskiej, ulicą Staromiejską w kierunku południowo-zachodnim do ulicy Stanisława Moniuszki, ulicą Stanisława Moniuszki do Placu Kilińskiego z uwzględnieniem działki, na której zlokalizowany jest Zespół Szkół Samorządowych Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Opcznie, obszar obejmuje Rondo im. Ks. Jana Wojtana, dalej granica biegnie ul. Piotrkowską do skrzyżowania z ul. Partyzantów, a następnie skręca na południe i biegnie ul. Partyzantów, aż do terenów kolejowych;
- 2) **Podobszar II** : będący częścią obwodu Szkoły Podstawowej nr 3 w Opcznie – ograniczony jest: granicami działek ewidencyjnych nr: 548/2, 548/3, 548/6, 548/9, 548/11 w obrębie 9 Miasta Opczno.

Wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje powierzchnię 1,238 km<sup>2</sup> (0,65% powierzchni ogółem gminy) i jest zamieszkały przez 1 961 mieszkańców (5,56% ludności ogółem gminy), więc nie przekracza limitów określonych w art. 10 ust. 2 ustawy o rewitalizacji.

Szczegółowe potrzeby miasta i gminy określi gminny program rewitalizacji.

**Mapa.** Granice wyznaczonego obszaru rewitalizacji



Źródło: Opracowania własne UM w Opocznie.

## 5.2 Porządek architektoniczny

Ład przestrzenny zdefiniowany jest w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Pod pojęciem tym należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Definicja używa pojęć, których nie można ocenić używając metod ilościowych. Ocena ładu przestrzennego w dużej mierze ma charakter subiektywny.

Instrumentami przewidzianymi w ustawie do kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na szczeblu gminy są:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uchwalanie studium i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy do zadań własnych gminy. W przypadku uzupełniania zabudowy lub realizacji zabudowy zagrodowej, na terenach pozbawionych miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określenie sposobu zagospodarowania terenu i warunków jego zabudowy może być dokonane w drodze decyzji administracyjnej.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem, który określa główne kierunki i zasady prowadzenia polityki przestrzennej gminy, w szczególności wskazuje kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy i kierunki rozbudowy infrastruktury oraz obszary podlegające ochronie i zasady ich ochrony. Ustalenia studium są wiążące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest obowiązującym na terenie gminy aktem prawa miejscowego, określającym

przeznaczenie terenu, sposób jego zagospodarowania i zabudowy. Plan miejscowy jest materialno-prawną podstawą wydawania decyzji o pozwoleniu na budowę.

Poprzez zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego można nadać przestrzeni zupełnie nowy kształt i funkcję, albo też przywrócić na określonym terenie charakter zabudowy i funkcje występujące w przeszłości.

Walorów tych pozbawiona jest decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jako że sposób ustalania warunków i określania parametrów zabudowy opiera się na analizie cech i parametrów zabudowy w urbanistycznym sąsiedztwie, a planowana zabudowa musi nawiązywać gabarytami do zabudowy w sąsiedztwie i nie może zakłócać funkcji terenu, na którym ma być zlokalizowana.

Żaden przepis obowiązującego prawa nie nakłada na gminę obowiązku pełnego pokrycia swojego terytorium miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Z pewnością jednak gmina powinna pokryć miejscowymi planami tereny eksponowane, mające kluczowe znaczenie w postrzeganiu wizerunku miasta, czy całej gminy, tereny zabytkowe w celu ochrony walorów architektonicznych zabytków i ich otoczenia, w tym nadania nowej zabudowie cech nawiązujących do zabudowy zabytkowej. Gmina powinna również sporządzić plany miejscowe w celu wykluczenia z zabudowy terenów potencjalnego zagrożenia powodziowego oraz w celu zabezpieczenia terenów przeznaczonych pod różne funkcje, a także w celu eliminacji negatywnego oddziaływania terenów uciążliwych np. zabudowy techniczno-produkcyjnej i usługowej na tereny wymagające ochrony np. tereny mieszkaniowe. Ponadto wskazane jest sporządzenie planów miejscowych dla terenów przeznaczonych pod zalesienie, a także pod lokalizację urządzeń wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych o mocy przekraczającej 100 kW, o ile gmina zamierza stworzyć warunki do lokalizacji takich urządzeń.

Optymalnym wariantem rozwoju gminy jest sukcesywne powiększanie terenów przeznaczonych pod zabudowę z uwzględnieniem koncentracji zabudowy. Przy takich założeniach rozprzestrzenianie zabudowy winno następować poprzez sukcesywną zabudowę terenów położonych w sąsiedztwie terenów już zabudowanych i zagospodarowanych. Tylko takie podejście gwarantuje minimalizację kosztów uzbrojenia terenów i racjonalną gospodarkę terenami. Wyjątek stanowi wybór terenów przeznaczonych pod zabudowę techniczno-produkcyjną.

Realizacja tak wytyczonych celów napotyka jednak na szereg barier. Korzystanie przez władze gminy z uprawnień nadanych ustawą w zakresie tzw. władztwa planistycznego, a więc władcze rozstrzyganie w planach miejscowych o przeznaczeniu i zasadach zagospodarowania terenu, napotyka na opór właścicieli nieruchomości, którzy często sprzeciwiają się ingerencji w ich prawo własności. Obawy właścicieli nieruchomości znajdują oparcie w bardzo słabym rynku obrotu nieruchomościami. W sytuacji, gdy na rynku nie ma bogatej oferty działek pod zabudowę różnego rodzaju bardzo trudno jest uzyskać akceptację właściciela dla przeznaczenia jego działki pod cele niezgodne z jego zamiarami, np. cele publiczne. Uzyskanie odszkodowania nie gwarantuje bowiem właścicielowi, że za pozyskane pieniądze może nabyć działkę w innej lokalizacji, na której będzie mógł zrealizować zabudowę zgodną z jego zamierzeniami.

Problemy z lokalizacją inwestycji w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego legły u podstaw wprowadzenia przez ustawodawcę przepisów szczególnych zwanych potocznie spec-ustawami, które zdecydowanie przyspieszyły uzyskiwanie pozwoleń i realizację inwestycji. Regulacje takie wprowadzono w 9 obszarach działalności. Trzeba jednak mieć na względzie, że są to regulacje, które z założenia mają obowiązywać tylko przez pewien czas w celu przyspieszenia doraźnych działań inwestycyjnych. W długim horyzoncie czasowym podstawą rozwoju gminy winny być instrumenty planowania przestrzennego.

Oceniając stan zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno należy stwierdzić, że w kształtowaniu polityki rozwoju, możliwości jakie dają obowiązujące przepisy nie są wykorzystywane. Obszary eksponowane nie są świadomie kształtowane i chronione przed zabudową negatywnie wpływającą na wizerunek miasta, a obszary zabytkowe podlegają jedynie ochronie konserwatora zabytków na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W strukturze miasta występują ukształtowane w przeszłości konflikty przestrzenne wynikające np. z lokalizacji zabudowy związanej z działalnością uciążliwą dla otoczenia w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej. Niska skuteczność służb ochrony środowiska w likwidacji tych uciążliwości prowadzi do wniosku, że w celu eliminacji takich konfliktów, w dłuższej perspektywie, należy rozważyć możliwość zastosowania instrumentów planowania przestrzennego. Zachodzące w ostatnich latach dynamiczne zmiany społeczno-gospodarcze dokonały istotnych przekształceń w układzie przestrzennym miasta i rozmieszczeniu poszczególnych funkcji. Centralnie położone place: Plac Kościuszki i Plac Kilińskiego, które do niedawna pełniły funkcję centrum usługowo-handlowego straciły na znaczeniu. Jednocześnie w rejonie okolic skrzyżowania ulicy Kopernika z ulicą Piotrkowską powstało nowe centrum usługowo-handlowe, nie poprzedzone żadnymi działaniami planistycznymi, czego skutkiem są problemy komunikacyjne w tym rejonie. Jednocześnie obszary peryferyjne pozbawione są lokalnych centrów usługowo-handlowych. Niezadowolająca jest też sytuacja w kształtowaniu terenów zieleni urządzonej i zalesień. Ostatni park w Opocznie powstał około 60 lat temu. W okresie późniejszym, mimo dwukrotnego wzrostu liczby ludności miasta, nie utworzono nowego parku, a ponadto największy park położony przy ul. Parkowej przestał być ogólnodostępny, stał się terenem prywatnym. Tereny parkowe zajmują zaledwie 1,6% powierzchni miasta, a ponadto nie są wyposażone w urządzenia sportowo-rekreacyjne.



Ogólnodostępne tereny zieleni urządzonej i rekreacji mają bardzo duże znaczenie nie tylko jako miejsce wypoczynku, ale również odgrywają ważną rolę w integracji społecznej, kształtowaniu postaw i zachowań prospołecznych. Nie można przy tym pominąć roli takich terenów w oczyszczaniu powietrza atmosferycznego i przewietrzaniu miasta.

Realizacja zabudowy na terenach wiejskich odbywa się głównie w oparciu o decyzje administracyjne, które w wystarczający sposób zapewniają możliwości rozwojowe tych obszarów. Największym problemem na terenach wiejskich jest zalesianie gruntów rolnych prowadzone w sposób dość chaotyczny. W ostatnich latach obserwuje się rozprzestrzenianie zalesień, a raczej zadrzewień samoistnych, będących skutkiem rezygnacji z upraw i zabiegów agrotechnicznych. Takie zadrzewienia w bezpośrednim sąsiedztwie upraw rolnych stwarzają wiele problemów i są źródłem konfliktów, a w przyszłości mogą stwarzać problemy w powiększaniu terenów do zabudowy.

## 5.3 Bezpieczeństwo, ład i porządek

### 5.3.1 Przestępczość

Dane statystyczne dotyczące przestępczości w gminie Opoczno w latach 2009 – 2014 przedstawia poniższa tabela.

Rok	Rodzaje przestępstwa			
	Włamanie	Kradzieże	Rozboje	Zniszczenie mienia
2009*	136 (4)	232 (14)	32 (15)	85 (6)
2010	100 (4)	264 (10)	36 (13)	86 (4)
2011	64 (1)	124 (7)	12 (3)	60 (1)
2012	74 (0)	151 (8)	6 (1)	81 (3)
2013	58 (0)	99 (5)	8 (2)	47 (0)
2014	74 (1)	118 (3)	11 (0)	54 (2)

Dane na podstawie informacji Komendy Powiatowej Policji w Opocznie. W nawiasach przestępstwa popełnione przez nieletnich.

\*Dla roku 2009 dotyczy całego powiatu.

### 5.3.2 Działalność Straży Miejskiej

Efekty działalności Straży Miejskiej w latach 2008 – 2014 obrazuje poniższa tabela.

Rok	Podejmowane interwencje	Współdziałanie Straży Miejskiej z innymi podmiotami	Ujawnione wykroczenia przeciwko: kodeks wykroczeń, gminne przepisy porządkowe						Ilość przejechanych kilometrów	Liczba zatrudnionych strażników
			Pouczenia	Wezwania	Mandat		Wniosek do kolegium	Razem wykroczenia		
					ilość	kwota				
2008	994	75	1451	155	189	22590	17	1567	5659	10
2009	1177	68	1016	155	134	14400	5	1089	6192	10
2010	1078	61	1047	187	177	18750	8	1144	11325	13
2011	1225	66	986	145	144	15750	-	1130	8786	12
2012	1413	67	1045	321	236	24350	6	1287	7250	9
2013	1579	55	1215	151	158	15500	2	1375	7019	9
2014	513	112	766	80	112	12650	3	881	31293	7

### 5.3.3 Działalność Ochotniczej Straży Pożarnej

Stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej działa na podstawie ustawy z 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2015 r., poz. 1923, ze zm.) oraz ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 191, ze zm.), a także statutu. OSP jest członkiem Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Może posiadać sztandar oraz używać pieczęci, godła i flagi organizacyjnej. Jej działalność opiera się na pracy społecznej członków. Do prowadzenia swoich spraw OSP może zatrudniać pracowników.

Celem stowarzyszenia jest:

- 1) prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami,
- 2) udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń,
- 3) informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
- 4) rozwijanie wśród członków ochotniczej straży pożarnej kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenia działalności kulturalno-oświatowej i rozrywkowej,
- 5) wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej oraz niniejszego statutu,
- 6) działania na rzecz ochrony środowiska.

Zadania i cele wymienione powyżej OSP realizuje przez:

- 1) organizowanie zespołów do ustalania stanu ochrony przeciwpożarowej oraz przygotowywania informacji o powyższym,
- 2) przedstawianie organom władzy samorządowej i administracji rządowej wniosków w sprawach ochrony przeciwpożarowej,
- 3) organizowanie, spośród swoich członków, pododdziałów pożarniczych,
- 4) prowadzenie podstawowego szkolenia pożarniczego członków OSP i współdziałanie z Państwową Strażą Pożarną w organizowaniu szkolenia funkcyjnych OSP,
- 5) organizowanie młodzieżowych i kobiecych drużyn pożarniczych,
- 6) organizowanie zespołów świetlicowych, bibliotek, orkiestr, teatrów amatorskich, chórów, sekcji sportowych i innych form pracy społeczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej,
- 7) organizowanie zawodów sportowych i imprez propagujących kulturę fizyczną,
- 8) prowadzenie innych form działalności mających na celu wykonanie zadań wynikających z ustawy o ochronie przeciwpożarowej i niniejszego statutu.

Władzami OSP są:

1. Walne zebranie,
2. Zarząd,
3. Komisja rewizyjna.

Obecnie na terenie miasta i gminy Opoczno funkcjonuje 9 jednostek OSP, w tym 1 na terenie miasta, 7 na terenie wiejskim, 1 na terenie zakładu:

- OSP Dzielna – liczba członków – 52 (czynni- 47, honorowi- 5),
- OSP Kraśnica – liczba członków – 37 (czynni- 31, honorowi- 6),
- OSP Kraszków – liczba członków – 36 (czynni- 28, honorowi- 8),
- OSP Kruszewiec – liczba członków – 29 (czynni- 26, honorowi- 3),
- OSP Libiszów – liczba członków – 33 (czynni- 25, honorowi- 8),
- OSP Modrzew – liczba członków – 25 (czynni- 22, honorowi- 3),
- OSP Opoczno – liczba członków – 89 (czynni- 81, honorowi- 8),
- OSP Wygnanów – liczba członków – 49 (czynni- 46, honorowi- 3),
- OPTEX- liczba członków – 16 (czynni- 16, honorowi- 0).

Z wymienionych 9 jednostek OSP, 3 jednostki są włączone do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego – OSP Dzielna, OSP Wygnanów oraz OSP Opoczno która decyzją nr V/125 KSRG została włączona z dniem 26 listopada 2013 roku do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej nakłada na gminy obowiązek ponoszenia kosztów: wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia, zapewnienia gotowości bojowej oraz umundurowania i ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej członków Ochotniczych Straży Pożarnych i Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych.

Środki finansowe w 2014 roku przeznaczone zostały między innymi na następujące cele:

- bieżące wydatki związane z zapewnieniem gotowości bojowej jednostek OSP,
- tzw. wydatki stałe jak płace – umowy zlecenia z kierowcami konserwatorami, diety dla strażaków za udział w akcjach ratowniczo – gaśniczych, badania techniczne pojazdów, zakup energii elektrycznej, zakup paliwa, zakup węgla do OSP Wygnanów i OSP Opoczno, ubezpieczenie strażaków, badania lekarskie członków OSP, opłaty telekomunikacyjne, opłaty dostępu do Internetu – wioską internetowa OSP Wygnanów i OSP Dzielna, naprawy pojazdów ratowniczo gaśniczych, badania techniczne pojazdów,
- zakup sprzętu i umundurowania,
- w 2014 roku została wykonana instalacja centralnego ogrzewania na bazie komina w remizie OSP Kruszewiec za kwotę 6 895,00
- dokonano naprawy układu zasilania systemu selektywnego alarmowania w OSP Opoczno, zakupiono akumulatory do OSP Wygnanów i OSP Kraśnica

Corocznie w ramach przyznanego budżetu na finansowanie ochotniczych straży pożarnych zakupywany jest sprzęt i umundurowanie dla strażaków. Należy podkreślić, że realizacja tych zakupów odbywa się z dotacją poprzez pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych z zewnątrz. Głównymi podmiotami wspierającymi gminę w tym zakresie są: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, Zarząd Główny ZOSP RP, MSWiA itd.

W 2014 roku zostały przyznane dotacje celowe na zakup sprzętu i umundurowania dla OSP Libiszów w Wysokości 12 700,00 oraz OSP Dzielna w wysokości 15 000,00.

W 2015 roku na zakup sprzętu ratowniczo-gaśniczego i umundurowania dla członków Ochotniczych Straży Pożarnych z budżetu Gminy Opoczno przekazano dotacje następującym jednostkom:

- ✓ OSP Dzielna- 3 930,96 zł.
- ✓ OSP Wygnanów- 2 100,00 zł.
- ✓ OSP Kraśnica- 24 709,04 zł.
- ✓ OSP Opoczno- 6 468,00 zł.
- ✓ OSP Kruszewiec- 2 792,00 zł.

Ponadto w 2015 roku została podpisana umowa z Urzędem Marszałkowskim w Łodzi z przeznaczeniem na dofinansowanie zadania w zakresie zakupu sprzętu służącego ochronie życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem dla jednostek OSP z terenu Gminy Opoczno w wysokości 14.000,00 zł. Z pozyskanej kwoty doposażono:

1. OSP w Wygnanowie w zestaw do ratownictwa wodnego - 4666,00 zł.
2. OSP w Dzielnej w zestaw do usuwania katastrof – 4700,00 zł
3. OSP w Opocznie zestaw do ratownictwa wodnego – 4634,00 zł.

Są to jednostki kategorii S3 włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego w 2013 roku – OSP Opoczno, 2001 roku OSP Wygnanów i 1997 roku OSP Dzielna wiodące jednostki systemu bezpieczeństwa publicznego na terenie naszej gminy.

#### 5.3.4 Czystość terenów publicznych

Utrzymanie czystości i porządku w gminie reguluje szereg przepisów prawnych, a w szczególności:

- ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2016, poz. 250),
- uchwała Nr XXXI/320/13 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 4 czerwca 2013 r. w sprawie „Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Opoczno”, która dzieli obowiązki w tym zakresie pomiędzy organami gminy a właścicielami nieruchomości,
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2014 r. poz. 1101),
- ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. prawo wodne (Dz. U. z 2015 r. poz.469 ),
- ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651),

- ustawa z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków (Dz. U. z 2015 r., poz. 139),
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt ( Dz. U. z 2013 r. poz. 856).

Zgodnie z wymienionymi wyżej ustawami do obowiązków gminy należą działania organizacyjne, takie jak:

- tworzenie warunków do wykonywania prac związanych z utrzymaniem porządku i czystości,
- zapewnienie warunków funkcjonowania odbioru odpadów komunalnych, w tym selektywnej zbiórki odpadów,
- ustalenie szczegółowych zasad utrzymania porządku i czystości na terenie gminy oraz działania bezpośrednie:
  - zapobieganie zanieczyszczaniu ulic i placów oraz terenów otwartych,
  - ochrona bezdomnych zwierząt,
  - zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowy odbiór nieczystości.

Do obowiązków właścicieli nieruchomości należy utrzymywanie czystości na terenie posesji oraz na przylegającym do nieruchomości chodniku, wyposażenie nieruchomości w odpowiednie pojemniki do gromadzenia nieczystości i systematyczne ich opróżnianie.

Utrzymanie czystości i porządku na terenach komunalnych, placach, w parkach, drogach gminnych i cmentarzach w mieście częściowo wykonuje Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. na podstawie podpisanych umów z Gminą, natomiast większość prac wykonywanych jest przez pracowników interwencyjnych zatrudnianych przez Urząd Miejski w Opocznie.

Zakres świadczonych usług przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. na rzecz Gminy obejmuje:

- wywóz nieczystości z koszy ulicznych, w tym zainstalowanych na przystankach autobusowych,
- mechaniczne zmiatanie ulic gminnych i krajowych,
- inne prace doraźnie zlecane.

Pozostałe tereny komunalne - utrzymanie parków i terenów zielonych, nasadzenie i pielęgnacja kwiatów na klombach, rabatach, gazonach oraz w miejscach pamięci narodowej, utrzymanie czystości i zieleni na cmentarzach oraz grobach żołnierskich z I i II wojny światowej, nie objęte umową z Przedsiębiorstwem Gospodarki Komunalnej wykonują w całości pracownicy interwencyjni. Wykonują oni m.in.:

- odśnieżanie i zwalczanie śliskości chodników, ciągów pieszych, przystanków, zatok autobusowych i parkingów będących w administrowaniu gminy,
- wywóz ciągnikiem nadmiaru śniegu oraz błota pośniegowego z w/w rejonów,
- zmiatanie chodników, wygrabianie trawników i zbieranie odpadów,
- zmiatanie jezdni przy krawężnikach po okresie zimowym i wywóz piasku,
- sprzątanie przystanków na terenie gminy,
- likwidacja „dzikich wysypisk” śmieci,
- prace przy utrzymaniu dróg gminnych,
- inne doraźne prace przy organizowaniu imprez masowych,
- naprawa i montaż nowych koszy na odpady oraz ławek parkowych,
- czyszczenie i konserwacja otwartych kanałów deszczowych.

Za stan czystości w zakresie zmiatania, koszenia trawy w pasach zieleni, pielęgnacji drzew na drogach krajowych odpowiedzialna jest Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Łodzi Rejon Opoczno, na drogach wojewódzkich Rejon Dróg Wojewódzkich w Piotrkowie Tryb. - Obwód Drogowy w Opocznie i na drogach powiatowych Zarząd Dróg Powiatowych w Opocznie. Ponadto na terenie miasta i gminy rozstawione są kosze uliczne, których opróżnianiem zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Opocznie.

W zakresie utrzymania zieleni wiosną każdego roku dokonuje się nasadzenia kwiatów na rabatach kwiatowych, gazonach oraz w miejscach pamięci narodowej, tj. Plac Kościuszki, Plac Zamkowy, plac obok Miejskiego Domu Kultury, ul. Biernackiego, ul. Kopernika, kwatery wojskowe na cmentarzu przy ul. Granicznej.

Od miesiąca listopada 2007 roku funkcjonuje schronisko dla bezdomnych zwierząt w miejscowości Różanna. W 2010 r. zostało wybudowane nowe schronisko w tej miejscowości Różanna (za terenie Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów, poprzednie zostało zlikwidowane). W nowym schronisku jest 90 miejsc przeznaczonych dla bezdomnych zwierząt. W związku ze zmianą przepisów w ustawie o ochronie zwierząt poczynszy od 2012 roku uchwalany jest przez Radę Miejską w Opocznie Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na

terenie gminy Opoczno. Program ten co roku – do 30 marca – jest aktualizowany. W ramach programu przewidziane są sterylizacje i kastracje bezdomnych zwierząt. Koszty tych zabiegów pokrywa gmina.

Na terenie gminy Opoczno działają osoby będące opiekunami społecznymi dla bezdomnych kotów. Osoby takie przygarniają (do czasu adopcji) bezdomne koty. Oprócz domu zwierzęta te mają zapewnioną opiekę medyczną oraz wyżywienie ze środków własnych gminy.

**Tabela.** Czystość i porządek na terenie gminy Opoczno.

Rok	Nasadenia kwiatów		Średnia ilość zatrudnionych pracowników interwencyjnych osoby / miesiąc	Kosze uliczne		Schronisko dla bezdomnych zwierząt	
	Ilość [szt.]	Kwota [zł]		Ilość [szt.]	Kwota [zł]	Ilość zwierząt [szt.]	Kwota [zł]
2008	17.780	32.775	28	279	94.620	50	83.639,61
2009	21.575	49.655	35	279	154.080	40	88.661,52
2010	20.020	49.270	35	272	156.000	63	139.925,04*
2011	23.580	52.340	35	260	168.000	87	171.554,72
2012	23.190	49.815	27	272	166.800	65	172.905,18
2013	16.510	29.065	20	203	166.800	84	249.000,73
2014	13.400	21.300	30	156	120.000	94	236.850,33

\*nowe schronisko

### 5.3.5 Monitoring miejski

Na terenie miasta Opoczno istnieje monitoring miejski. Funkcjonuje on w dwóch miejscach:

- w rejonie Miejskiego Domu Kultury przy ul. Biernackiego,

Monitoring uruchomiono we wrześniu 2008 roku. W ramach monitoringu pracuje 5 kamer:

- 4 kamery stacjonarne zainstalowane na budynku MDK,
- 1 kamera obrotowa zainstalowana na słupie oświetleniowym na skrzyżowaniu ul. Biernackiego z ul. Inowłodzką (Perzyńskiego).

Zadanie wykonane ze środków własnych. Wykonała firma COM-LM Kielce Biuro Handlowe 25-116 Kielce, ul. Ściegiennego 90. Archiwum danych z monitoringu znajduje się w MDK w Opocznie.

- rejonie Zamku oraz ulic: Limanowskiego, Zjazdowa, Szpitalna, Janasa, Plac Kilińskiego.

Monitoring wykonany w ramach rewitalizacji miasta, uruchomiono w sierpniu 2012 r. W ramach monitoringu pracuje 6 kamer obrotowych:

- 2 kamery – pl. Zamkowy - budynek Muzeum Regionalnego ,
- 1 kamera – ul. Szpitalna,
- 1 kamera – Pl. Kilińskiego,
- 1 kamera – ul. Janasa,
- 1 kamera – ul. Zjazdowa.

Dofinansowanie z RPO Wł na lata 2007-2013. Wykonała firma Virtual Line Sp. z o.o., ul. Tuwima 6/5, 90-010 Łódź. Centrum Monitoringu (CM) znajduje się w budynku głównym UM Opoczno. Z podglądu do monitoringu korzysta Straż Miejska w Opocznie. W siedzibie Straży zainstalowane są dwa monitory, na których widoczny jest podgląd ze wszystkich aktywnych kamer. Kamery mogą pracować w trybie zaprogramowanych ścieżek dozoru lub mogą być przełączone na sterowanie zdalne z CM.

Do monitoringu dostęp ma także Policja. W chwili obecnej, w razie konieczności skorzystania z zapisów z kamer, Policja zwraca się z prośbą o udostępnienie danych wskazując konkretny dzień i godzinę. Aby zapewnić stały dostęp Policji do miejskiego monitoringu planowane jest umożliwienie dostępu poprzez instalację radiolinii wraz z Internetem.

W latach 2011 – 2014 (do połowy roku) Policja wystąpiła z 44 wnioskami o udostępnienie danych ze zbioru danych w zakresie nagrań z monitoringu. W poszczególnych latach ilość wniosków była podobna: rok 2011 – 13 wniosków, rok 2012 – 2 (wnioski kierowane były bezpośrednio do Straży Miejskiej), rok 2013 – 14 wniosków, I połowa 2014 roku – 15 wniosków.

## 5.4 Społeczeństwo obywatelskie

### 5.4.1 Badanie ankietowe dotyczące uczestnictwa społecznego w życiu gminy Opoczno

W ankiecie zwrócono się do mieszkańców z prośbą o wyrażenie opinii na temat potrzeby zwiększenia i ewentualnych form bardziej bezpośredniego uczestnictwa mieszkańców w decyzjach dotyczących rozwoju gminy Opoczno. Wzięło w niej udział 86 mieszkańców gminy. Treść ankiety oraz szczegółowe informacje i zestawienia o respondentach i udzielanych odpowiedziach zawiera załącznik.

Opocznianie zdecydowanie widzą konieczność stworzenia możliwości większego uczestnictwa mieszkańców do wyrażania opinii o najważniejszych przedsięwzięciach i inwestycjach gminnych. Za najbardziej skuteczne narzędzie do realizacji tego celu uznano stały kanał komunikacji internetowej pomiędzy mieszkańcami a Urzędem. Za najbardziej istotną dziedzinę, w której mieszkańcy powinni mieć możliwość wyrażania opinii uznano wybór kierunków rozwoju miasta, strategicznych inwestycji. Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców opowiada się za wprowadzeniem budżetu obywatelskiego który, według ankietowanych, przyczyniłby się do lepszego gospodarowania publicznymi pieniędzmi. Co do jego wysokości ankietowani nie byli już tak zgodni – prawie równą liczbę głosów zdobyła propozycja do 100 000 zł oraz do 250 000 zł.

Odpowiadając na pytanie „Czy Pan/Pani uważa, że mieszkańcy gminy powinni mieć dodatkową możliwość wyrażania swoich opinii na temat najważniejszych przedsięwzięć / inwestycji realizowanych w gminie?” tylko jedna osoba uznała, że nie zachodzi potrzeba dodatkowego opiniowania przez mieszkańców decyzji władz samorządowych dotyczących działania gminy. Ponad 94 % respondentów jest zainteresowanych uczestnictwem w określaniu i opiniowaniu najważniejszych przedsięwzięć i inwestycji gminy. Wskazuje to na dużą potrzebę współuczestnictwa obywateli w zarządzaniu gminą, ale również o potrzebie poprawy komunikacji pomiędzy mieszkańcami a administracją.

Jako najbardziej adekwatne do tego celu narzędzie ponad 40 % ankietowanych wybrało utworzenie stałego kanału komunikacyjnego, np. internetowego, pomiędzy władzami gminy a jej mieszkańcami, który służyłby do wyrażania opinii, zgłaszania wniosków czy zapytań. Ponad 30 % uznało, że kluczowe działania administracji powinny być konsultowane ze społeczeństwem przy wykorzystaniu systemu badań ankietowych na dany temat. Należy zwrócić uwagę na fakt, że tylko jeden z ankietowanych nie widzi potrzeby uczestnictwa w jakiegokolwiek formie dialogu społecznego. W kategorii „Inne” pojawiła się propozycja wprowadzenia budżetu obywatelskiego, jako formy uczestnictwa społecznego.

W kolejnym pytaniu poproszono o wskazanie zadań realizowanych przez Gminę Opoczno, na które mieszkańcy powinni mieć największy wpływ. Według ankietowanych największemu oddziaływaniu społecznemu powinien być poddany wybór kierunków rozwoju miasta i strategicznych inwestycji (nieco ponad 40 % wskazań), na drugim miejscu uplasowały się decyzje dotyczące budowy infrastruktury lokalnej (26,7 %). Najmniejszym zainteresowaniem cieszy się tematyka ochrony środowiska oraz promocji gminy (ok. 5 %). W kategorii odpowiedzi „Inne” wskazano na kulturę i sport jako dziedziny wymagające największego wpływu mieszkańców.

Aż 81,4 % ankietowanych odpowiedziało, że w gminie powinien zafunkcjonować budżet obywatelski. Zdecydowanie takiej potrzeby nie widzi 8 % ankietowanych, natomiast 10 % nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii. Wśród badanych przeważa opinia, że wprowadzenie budżetu partycypacyjnego przyczyni się do lepszego wykorzystania środków publicznych (26,7 % odpowiedzi), ponadto wpłynie na zwiększenie zainteresowania władz samorządowych lokalnymi problemami (20,9 %), przyczyni się do aktywizacji społecznej (18,6 %) i zwiększenia współodpowiedzialności za rozwój gminy (19,8 %).

Ustalenie poziomu kwoty, jaka byłaby powierzona mieszkańcom w ramach budżetu obywatelskiego podzieliła ankietowanych. Tylko 8 % ankietowanych wskazało najniższą z propozycji, czyli do 50 000 zł, ale wbrew przewidywaniom, ankietowani nie wybierali najwyższej z zaproponowanych kwot. Najwięcej zwolenników zgromadziła propozycja budżetu w wysokości do 100 000 zł (30,2 %), ale większość głosów ankietowanych rozłożyła się prawie równomiernie pomiędzy dwa kolejne, zaproponowane progi kwotowe: do 250 000 zł (27,9 %) i do 500 000 zł (24,4 %). W kategorii „Inne” ankietowani negujący potrzebę wyodrębnienia budżetu obywatelskiego wyraziły dodatkową opinię na temat jego bezzasadności. Ponadto padła propozycja ustalenia jego wysokości jako procentu całego budżetu w wysokości 0,5 – 1 %.

### Badanie ankietowe dotyczące potencjału inwestycyjnego gminy Opoczno

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat zrealizowanych w ostatnich latach inwestycji, ale jednocześnie zbadanie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie infrastruktury gminnej. W badaniu wzięło udział 122 respondentów.

Odpowiadając na prośbę o wskazanie inwestycji, na które w pierwszej kolejności należałoby przeznaczyć środki publiczne, Opocznianie uznali za najpilniejszą inwestycję zagospodarowanie zalewu i jego otoczenia dla potrzeb rekreacji (23,8 % odpowiedzi). Należy jednak zwrócić uwagę, że nie jest to dominujące wskazanie. W tym pytaniu rozkład

wskazywanych odpowiedzi był dość równomierny. 17,2 % ankietowanych za najpilniejszą konieczność uznało poprawę nawierzchni dróg i chodników, a 13,9 % poprawę estetyki miasta. Wskazanie na skate park i obiekty sportowe jako najpotrzebniejszą inwestycję uzyskało aprobatę jednego respondenta, a budowę zalewu w Sitowej oraz muszli/amfiteatru – dwóch. W odpowiedziach „Inne” pojawiły się dodatkowo propozycje zmniejszenia podatków lokalnych, inwestycji zwiększających liczbę miejsc pracy w gminie, budowy mieszkań, remontu ulicy Dalekiej i kanalizacji gminy. Treść ankiety oraz szczegółowe informacje i zestawienia o respondentach i udzielanych odpowiedziach zawiera załącznik.

Za najbardziej udaną inwestycję gminną w ciągu ostatnich pięciu lat uznano budowę północno – zachodniej obwodnicy miasta – tą inwestycję wskazało 24,6 % wskazań. Żadna z pozostałych inwestycji nie uzyskała więcej niż 14 % poparcia. Co znamienne, nikt z ankietowanych nie uznał za najbardziej przydatną inwestycję budowę lub modernizację którejkolwiek ze świetlic wiejskich, ale też może to w pewnym stopniu wynikać z faktu, iż prawie 82 % respondentów to mieszkańcy miasta. Ponad 17 % badanych uznało, że w ciągu ostatnich 10 lat gmina nie zrealizowała żadnej inwestycji, którą można by uznać za udaną. W kategorii „Inne” pojawiły się odpowiedzi pochwalające uzbrojenie terenów pod inwestycje w okolicach ulicy Przemysłowej, wybudowanie obwodnicy w ciągu drogi krajowej.

W odwróconym pytaniu, to znaczy o najmniej udaną inwestycję gminną, aż 27 % respondentów uznało, że nie było w ostatnim dziesięcioleciu inwestycji, którą można uznać za nieudaną. Najczęściej zaś wskazywaną inwestycją była budowa Domu Ludowego w Kraśnicy – 17,2 % wskazań. Dość negatywnie zostały też ocenione przez respondentów budowa schroniska dla psów (14,8 %) oraz modernizacja ulic Janasa, Zjazdowej i Szpitalnej w ramach projektu rewitalizacji przestrzeni publicznych zabytkowego centrum Opoczno (14,8 %). Nikt z badanych nie wskazał, jako najmniej udanej inwestycji budowy Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w Różanie. W odpowiedziach „Inne” wpisano dodatkowe, negatywne komentarze na temat działalności fundacji prowadzących ośrodki pomocy niepełnosprawnym w naszej gminie.

#### **Badanie ankietowe dotyczące wizerunku gminy Opoczno**

W badaniu ankietowym dotyczącym wizerunku gminy zwrócono się do ankietowanych z zapytaniem dotyczącym estetyki miasta oraz prośbę o wskazanie kierunków, które powinny dominować w polityce promocyjnej gminy. Na zaproszenie do udziału w badaniu odpowiedziało 94 mieszkańców gminy.

Ankietowani zdecydowanie wskazali tradycje opoczyńskiego przemysłu ceramicznego jako te, które powinny promować Opoczno. Nieco mniejszą, ale również zdecydowaną przewagę nad innymi propozycjami zyskał Miejski Dom Kultury i jego otoczenie jako potencjalne centrum i wizytówka miasta. Opocznianie widzą potrzebę rozbudowy istniejącego systemu monitoringu miejskiego, ale tylko w celu poprawy bezpieczeństwa mieszkańców. Wyniki badań wskazują na duży poziom akceptacji rozwiązań systemowych i prawnych zwiększających ład estetyczny miasta. Jako najbardziej obiecujący kierunek rozwoju turystyki w regionie ankietowani wskazali współpracę gminy Opoczno ze Spałą. Treść ankiety oraz szczegółowe informacje i zestawienia o respondentach i udzielanych odpowiedziach zawiera załącznik.

Ponad 63 % ankietowanych uznało, że wizytówką promocyjną gminy Opoczno powinien być przemysł ceramiczny i jego tradycje. Jako drugi kierunek promocyjny wybrano opoczyńską kulturę ludową w wersji tradycyjnej – tę opcję wskazało ponad 38 % respondentów. Najmniejszy potencjał promocyjny spośród zaproponowanych możliwości, według ankietowanych ma dziedzictwo historyczne Opoczno związane ze społecznością żydowską zamieszkującą niegdyś miasto (3,2 %). Wśród odpowiedzi ujętych w kategorii „Inne” wskazano jako ewentualne elementy promujące gminę historię Opoczno w całej rozciągłości z uwzględnieniem działań wojennych w I i II wojnie światowej oraz dobre miejsce do spędzania czasu. Jeden z ankietowanych odpowiedział, że gmina nie ma się czym promować.

Kolejne pytanie dotyczyło wskazania tej części Opoczno, która ma największy potencjał, by stać się wizytówką i faktycznym centrum miasta. Według ponad 44 % ankietowanych estetyczną wizytówką Opoczno i jego centrum powinien zostać Miejski Dom Kultury i jego otoczenie. Druga z najczęściej wybieranych odpowiedzi - zalew i jego otoczenie jako teren sportowo – rekreacyjny uzyskała o połowę mniej zwolenników (24,5 %). Plac zamkowy z otoczeniem wskazało 14,9 % respondentów. Najmniej do tego stosowną częścią miasta jest, według respondentów, najstarsza część Opoczno, czyli rejon ulic Janasa, Szpitalnej i 17 Stycznia. W kategorii „Inne” jako ewentualne centrum życia społecznego miasta wskazano całą okolicę Starego Miasta. Dwóch respondentów uznało, że w Opocznie nie ma miejsca, które mogłoby spełniać tę funkcję. Ponad 80 % ankietowanych wyraża akceptację dla rozbudowy istniejącego systemu monitoringu miejskiego, ale tylko 23,4 % z tej liczby wskazuje na cel inny, niż poprawa bezpieczeństwa. Dwóch respondentów stwierdziło, że już istniejący monitoring nie spełnia swojej funkcji i niczemu nie służy.

Istotnym wydaje się zapytanie o stopień akceptowalności dla wprowadzenia ograniczeń w zakresie dysponowania własnością w celu wprowadzenia zasad i norm sprzyjających wprowadzeniu ładu architektonicznego w mieście. Pytanie ankietowe w tej sprawie sformułowano następująco: „Czy zaakceptowałby Pan/Pani decyzje Rady Miejskiej zmierzające do wprowadzenia w mieście ładu architektonicznego i poprawy estetyki (np. zakazu używania reklam szpecących miasto / ustalenie ramowych wytycznych dotyczących wyglądu elewacji budynków / ogrodzeń

posesji / dachów itp.)?” Zwraca uwagę duży poziom akceptacji mieszkańców dla wprowadzenia prawnych uregulowań dotyczących estetyki miasta i zagospodarowania przestrzennego - ponad 87 % ankietowanych dostrzega potrzebę wprowadzenia takiego rozwiązania, choć poziom akceptowalnej ingerencji administracyjnej w kwestii ładu przestrzennego jest zróżnicowany: 57,4 % respondentów stwierdziło, że miasto wymaga wprowadzenia większego uporządkowania architektonicznego, a 29,8 % że uporządkowane powinny zostać pojedyncze zagadnienia dotyczące elementów ruchomych, takich jak reklamy, pojemniki na śmieci itp. Nieco ponad 10% ankietowanych uważa, że odgórne decyzje nie przyniosą żadnego skutku, każdy sam wie najlepiej, jak dbać o porządek i ładny wygląd własnej posesji. Tylko 2 % ankietowanych wyraziło opinię, iż wygląd miasta nie wymaga zmian w zakresie ładu i porządku architektonicznego. Tak niski poziom akceptacji wyglądu miasta jest przesłanką do rozważenia wprowadzenia zmian prawnych w zakresie prawa miejscowego włączających mieszkańców w proces kształtowania krajobrazu miejskiego.

Ostatnie pytanie ankiety dotyczyło potencjału turystycznego regionu. Ponad 24 % ankietowanych uznało, że nie ma potrzeby w promocji turystycznej gminy Opoczno wspomagać się walorami okolicznych miejscowości. Jednak największy potencjał turystyczny mieszkańcy upatrują we współpracy gminy ze Spałą.

W odpowiedziach „Inne” wskazywano, również wszystkie z wymienionych miejscowości w celu stworzenia kompleksowego produktu turystycznego, gminę Białaczów, jako partnera. Padła również jedna odpowiedź, że Opoczno nie posiada potencjału turystycznego.

## Rozdział 6. Strategiczne kierunki rozwoju Gminy Opoczno

### 6.1 Analiza SWOT

Analiza SWOT jedną z najpopularniejszych metod badania ogólnej sytuacji gminy. W trakcie analizy wychodzi się od mocnych i słabych stron badanej struktury i konfrontuje je ze szansami i zagrożeniami płynącymi ze strony otoczenia. Dzięki znajomości czterech tych cech możliwe jest opracowanie takiej strategii rozwoju, która będzie maksymalizować korzyści i jednocześnie łagodzić będzie negatywne wpływy. Do wykonania analizy tego rodzaju nie potrzeba fachowej wiedzy ani wybitnych umiejętności analitycznych - konieczny jest za to obiektywizm, umiejętność spojrzenia na trzeźwo i z dystansem.

Analiza SWOT obejmuje:

- Mocne strony – jest to zbiór atutów, jakimi dysponuje gmina, które odpowiednio wykorzystane sprzyjać będą jej rozwojowi. Są to zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości stymulowania rozwoju, na które bezpośredni wpływ mają władze samorządowe, społeczność czy też instytucje z nimi powiązane.
- Słabe strony - są to czynniki, które ograniczają sprawność gminy i hamują jej rozwój. Określenie ich ma bardzo duże znaczenie, gdyż mogą one osłabić mocne strony, jeśli nie zostaną na czas przewyciężone.
- Szanse – pod tym pojęciem kryją się wszelkie okoliczności zewnętrzne, jakie gmina może wykorzystać dla realizacji wytyczonych celów. Chodzi tu zarówno o te, które już występują, jak i o przyszłe, możliwe do pojawienia się.
- Zagrożenia – należy rozumieć jako okoliczności zewnętrzne, które mogą mieć szkodliwy wpływ na rozwój gminy, są to zjawiska postrzegane jako negatywne, wszelkie bariery i utrudnienia, które zahamują i będą miały negatywny wpływ, jeśli nie podejmie się odpowiednich kroków zaradczych.



<b>SPOŁECZEŃSTWO</b>	
<b>MOCNE STRONY</b>	<b>SŁABE STRONY</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- wysoki poziom edukacji,</li> <li>- sieć szkół pokrywających zapotrzebowanie gminy,</li> <li>- dobrze rozwinięta podstawowa opieka medyczna,</li> <li>- bogata oferta kulturalna,</li> <li>- wysoki poziom pomocy środowiskowej i profilaktycznej,</li> <li>- aktywna działalność organizacji pozarządowych działających w różnych obszarach życia społecznego,</li> <li>- bogate tradycje kultury opoczyńskiej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- niedoinwestowanie placówek oświatowych,</li> <li>- braki w zakresie zasobów i stanu technicznego infrastruktury kultury,</li> <li>- brak ogólnodostępnych obiektów sportowych,</li> <li>- brak placówek opiekuńczych,</li> <li>- brak przystosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych,</li> <li>- niedobór i zły stan techniczny mieszkań komunalnych,</li> <li>- brak oferty turystycznej</li> </ul>
<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- wzrost społecznego zapotrzebowania na usługi sportowe, rekreacyjne i wypoczynkowe,</li> <li>- wzrost społecznego zapotrzebowania na usługi medyczne i opiekuńczo- pielęgnacyjne oraz pomoc społeczną,</li> <li>- polityka prorodzinna państwa,</li> <li>- zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego dzięki wykorzystaniu nowoczesnych metod aktywizacji społecznej i zawodowej,</li> <li>- stworzenie oferty promocyjnej gminy w oparciu o kulturowy i turystyczny potencjał regionu,</li> <li>- możliwość pozyskania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- niekorzystne trendy demograficzne,</li> <li>- niestabilność prawa oświatowego,</li> <li>- pogłębianie się negatywnych zjawisk ekonomicznych i społecznych powodujących zwiększenie wykluczenia społecznego,</li> </ul>
<b>GOSPODARKA</b>	
<b>MOCNE STRONY</b>	<b>SŁABE STRONY</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- dostępność komunikacyjna gminy,</li> <li>- posiadanie własnych terenów inwestycyjnych,</li> <li>- tradycje przemysłowe i zakłady o znaczeniu krajowym,</li> <li>- bardzo dobrze rozwinięta sieć wodociągowa i elektroenergetyczna,</li> <li>- dobrze rozwinięte przetwórstwo rolno- spożywcze</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- rozdrobnienie i niskotowarowość gospodarstw,</li> <li>- niska jakość gleby,</li> <li>- brak uzbrojenia terenów inwestycyjnych,</li> <li>- brak surowców wtórnych,</li> <li>- niski potencjał rozwojowy mikroprzedsiębiorców,</li> <li>- zły stan dróg,</li> <li>- słaba promocja gospodarcza regionu</li> </ul>
<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- rozwój miasta jako węzła kolejowego,</li> <li>- budowa drogi S12,</li> <li>- rozwój Zagłębia Ceramiczno- Budowlanego Opoczno- Tomaszów Maz.,</li> <li>- rozwój nowych kierunków przemysłu,</li> <li>- pozyskiwanie nowych inwestorów,</li> <li>- promocja gospodarcza regionu,</li> <li>- współpraca z innymi podmiotami,</li> <li>- możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- silna konkurencja w zakresie pozyskiwania nowych inwestorów,</li> <li>- niestabilne prawo,</li> <li>- plan zagospodarowania przestrzennego,</li> <li>- postępująca degradacja terenów spowodowana zaprzestaniem gospodarowania,</li> <li>- peryferyzacja gminy na tle województwa</li> </ul>
<b>ŚRODOWISKO</b>	
<b>MOCNE STRONY</b>	<b>SŁABE STRONY</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- zadowalająca ilość i jakość wód podziemnych,</li> <li>- uporządkowana gospodarka odpadami,</li> <li>- mała liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska,</li> <li>- stosunkowo niewielki obszar gminy zagrożony hałasem,</li> <li>- atrakcyjne walory naturalne- ukształtowanie terenu, położenie w dolinach rzek</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- niski poziom świadomości ekologicznej,</li> <li>- duże zanieczyszczenie powietrza,</li> <li>- mała ilość kompleksów leśnych i brak ich zróżnicowania,</li> <li>- niski stopień termomodernizacji budynków,</li> <li>- mały udział terenów zieleni urządzonej,</li> <li>- brak szczegółowej inwentaryzacji zasobów środowiska</li> </ul>
<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- wykorzystanie OZE,</li> <li>- rozwój sieci gazowej i ciepłowniczej oraz kanalizacyjnej,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- zagrożenie lokalnymi podtopieniami,</li> <li>- nierównoważony rozwój rolnictwa skutkujący zubożeniem i zanieczyszczeniem gleb,</li> </ul>

- opracowanie i wdrożenie planów zagospodarowania terenów zieleni urządzonej, - bogate krajobrazowo okolice, - edukacja ekologiczna, - możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych	- brak współpracy z gestorami sieci gazowej i ciepłowniczej, - wzrastająca ilość produkcji ścieków i odpadów komunalnych, - nielegalne pozbywanie się odpadów
MIASTO OPCZNO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- zabytki, - rzeki i zbiornik wodny, - dostępność komunikacyjna do większych ośrodków miejskich, - dostępność urzędów, - gęsta sieć drogowa	- niski poziom udziału mieszkańców w sprawach społecznych, - duża powierzchnia obszaru zdegradowanego miasta, - brak uporządkowania architektonicznego, - problemy z dużym natężeniem ruchu drogowego, - brak ścieżek rowerowych - niedostateczna ilość ogólnodostępnych miejsc rekreacji i wypoczynku, - zły stan nawierzchni dróg i chodników, - brak ściśle określonego centrum miasta
SZANSE	ZAGROŻENIA
- rewitalizacja, - dobrze opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, - wzrost aktywności mieszkańców w sprawach społecznych, - budżet obywatelski, - współpraca terytorialna, - możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych,	- dalszy proces degradacji miasta, - nieunormowana sytuacja prawna gruntów i nieruchomości, - opór właścicieli nieruchomości, - duża konkurencyjność okolicznych miast

## 6.2 Cele polityki rozwojowej gminy

Celem polityki rozwojowej jednostki terytorialnej jest maksymalizacja wykorzystania potencjałów rozwojowych regionu oraz niwelowanie głównych barier rozwojowych dla osiągnięcia spójności terytorialnej i zrównoważonego rozwoju.

Dla osiągnięcia założonych celów polityka rozwoju gminy będzie realizowana w dwóch płaszczyznach:

- **Horyzontalnej** - odnoszącej się do obszaru całej gminy Opoczno,
- **terytorialnej** – dla miasta Opoczno, dedykowanej wzmocnieniu funkcji bieguna wzrostu województwa łódzkiego.

Podstawowym wymiarem jest polityka horyzontalna adresowana do wszystkich podmiotów funkcjonujących na terenie objętym Strategią rozwoju. Składają się na nią trzy obszary strategiczne:

**Obszar strategiczny I.  
SPOŁECZEŃSTWO**

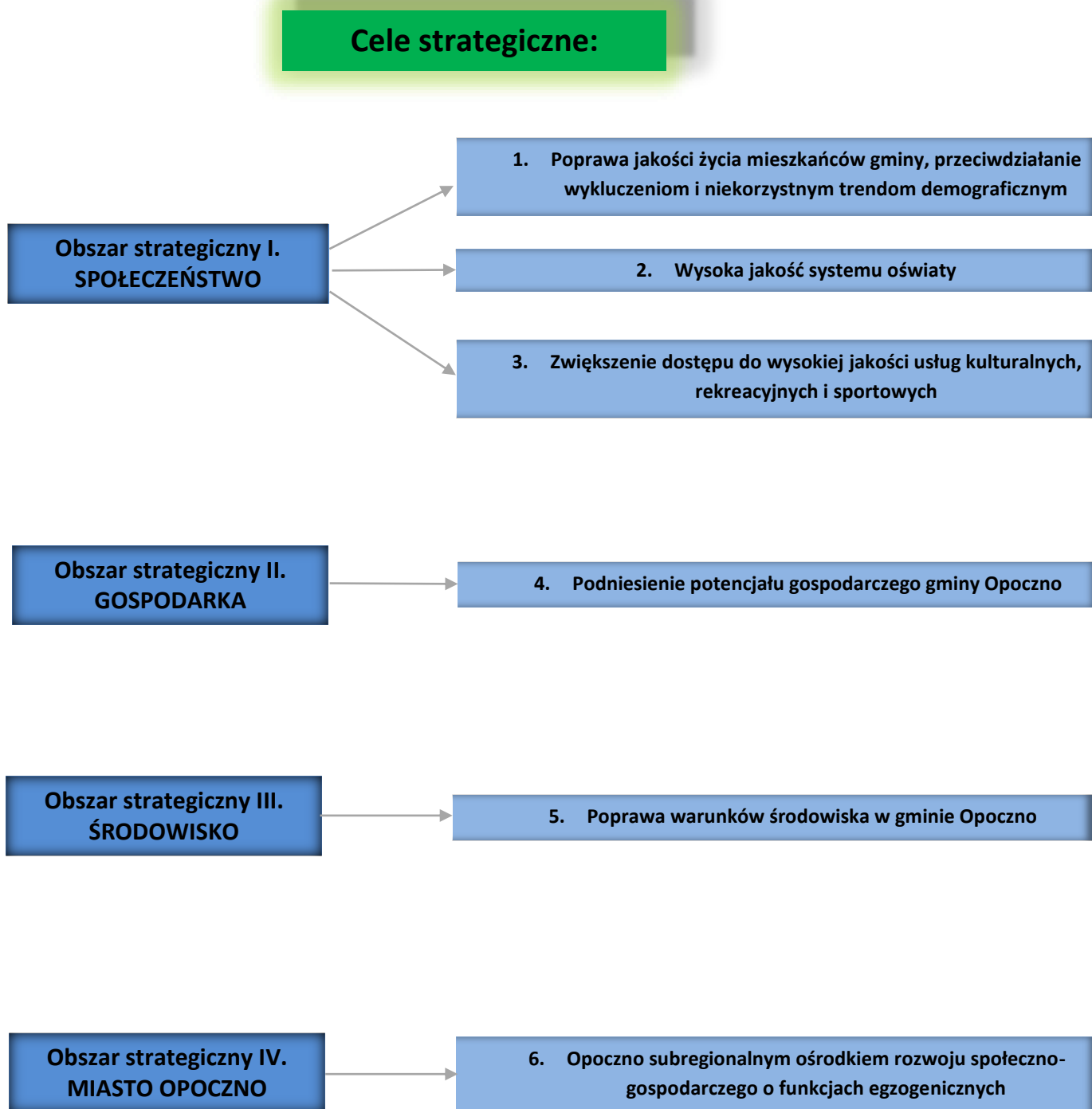
**Obszar strategiczny II.  
GOSPODARKA**

**Obszar strategiczny III.  
ŚRODOWISKO**

Dla dopełnienia realizacji celów polityki gminy określono jeden obszar odnoszący się do płaszczyzny terytorialnej:

**Obszar strategiczny IV.  
MIASTO OPCZNO**

Dla każdego z obszarów zostały określone następujące cele strategiczne:



Dla poszczególnych celów strategicznych zostały następnie określone szczegółowe cele operacyjne. Pokazuje je załączona tabela.

Obszar strategiczny	Cel strategiczny	Cel operacyjny
<b>I. Społeczeństwo</b>	1. Poprawa jakości życia mieszkańców gminy, przeciwdziałanie wykluczeniom i niekorzystnym trendom demograficznym	1.1 Łagodzenie skutków starzenia się społeczeństwa
		1.2 Wsparcie i promocja zdrowego trybu życia
		1.3 Przeciwdziałanie uzależnieniom
		1.4 Przeciwdziałanie wykluczeniu ekonomicznemu i społecznemu
	2. Wysoka jakość systemu oświaty	2.1. Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa i opieki nad uczniem
		2.2 Wzrost poziomu kształcenia
		2.3 Rozwój infrastruktury oświaty
	3. Zwiększanie dostępu do wysokiej jakości usług kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych	3.1 Zwiększenie dostępności infrastruktury kultury
		3.2 Zwiększanie atrakcyjności i wszechstronności oferty kulturalnej
		3.3 E-kultura – digitalizacja zasobów i form aktywności kulturalnej i dziedzictwa kulturalnego regionu
		3.4 Zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu
		3.5 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy
		3.6 Rozwój infrastruktury sportu i rekreacji

		3.7 Zwiększenie udziału uczestnictwa społecznego w sporcie
<b>II. Gospodarka</b>	4. Podniesienie potencjału gospodarczego gminy Opoczno	4.1 Aktywizacja przedsiębiorczości na obszarach wiejskich gminy
		4.2 Poprawa stanu infrastruktury wspomagającej rozwój gospodarczy
		4.3 Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy Opoczno
<b>III. Środowisko</b>	5. Poprawa warunków środowiska w gminie Opoczno	5.1 Ochrona zasobów przyrodniczych i zachowanie bioróżnorodności
		5.2 Racjonalizacja gospodarki zasobami naturalnymi
<b>IV. Miasto Opoczno</b>	6. Opoczno subregionalnym ośrodkiem rozwoju społeczno-gospodarczego o funkcjach egzogenicznych	6.1 Zwiększenie dostępności usług publicznych
		6.2 Wzrost bezpieczeństwa i porządku publicznego
		6.3 Poprawa estetyki i zagospodarowania miasta
		6.4 Zwiększenie stopnia partycypacji społecznej

### 6.3 Spójność celów strategicznych i operacyjnych Gminy Opoczno z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

#### I. OBSZAR STRATEGICZNY- SPOŁECZEŃSTWO

#### Cele komplementarne ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

##### Filar 2. Spójność społeczna

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Dokument	Zakres zgodności
1. Poprawa jakości życia mieszkańców gminy, przeciwdziałanie wykluczeniom i niekorzystnym trendom demograficznym	1.1 Łagodzenie skutków starzenia się społeczeństwa	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją
		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne
	1.2 Wsparcie i promocja zdrowego trybu życia	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją
		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne
		Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020	Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Oś Priorytetowa V Wsparcie dla obszaru zdrowia
	1.3 Przeciwdziałanie uzależnieniom	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją
		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne
		Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020	Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Oś Priorytetowa V Wsparcie dla obszaru zdrowia
	1.4 Przeciwdziałanie wykluczeniu ekonomicznemu i społecznemu	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie

		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne Oś priorytetowa X Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie Oś priorytetowa XI Edukacja, kwalifikacje umiejętności
		Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020	Oś priorytetowa I Osoby młode na rynku pracy Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Oś Priorytetowa V Wsparcie dla obszaru zdrowia
2. Wysoka jakość systemu oświaty	2.1. Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa i opieki nad uczniem	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie
		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych Oś priorytetowa XI Edukacja, kwalifikacje umiejętności
	2.2 Wzrost poziomu kształcenia	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie
		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych Oś priorytetowa XI Edukacja, kwalifikacje umiejętności
		Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020	Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Oś priorytetowa IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa
	2.3 Rozwój infrastruktury oświaty	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie
		Regionalny Program Operacyjny województwa Łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych
	3. Zwiększanie dostępu do wysokiej jakości usług kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych	3.1 Zwiększenie dostępności infrastruktury kultury	Umowa Partnerstwa

		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020	Priorytet 6 Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu
3.2 Zwiększenie atrakcyjności i wszechstronności oferty kulturalnej		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020	Priorytet 6 Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich
		Kreatywna Europa 2014 - 2020	Komponent Kultura
3.3 E-kultura – digitalizacja zasobów i form aktywności kulturalnej i dziedzictwa kulturalnego regionu		Kreatywna Europa 2014 - 2020	Komponent Kultura
3.4 Zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu		Europa dla obywateli	Komponent 1 Pamięć europejska
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu
		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020	Priorytet 6 Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich
3.5 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu
		Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami
3.6 Rozwój infrastruktury sportu i rekreacji		Strategia Rozwoju Województwa łódzkiego 2020	Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych.
3.7 Zwiększenie udziału uczestnictwa społecznego w sporcie		Strategia Rozwoju Województwa łódzkiego 2020	Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych.



## II. OBSZAR STRATEGICZNY GOSPODARKA

### Cele komplementarne ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

#### Filar 1. Spójność gospodarcza

#### Filar 3. Spójność przestrzenna

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Dokument	Zakres zgodności
4. Podniesienie potencjału gospodarczego gminy Opoczno	4.1 Aktywizacja przedsiębiorczości na obszarach wiejskich gminy	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR). Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej. Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.
		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020	Priorytet 6 Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

	4.2 Poprawa stanu infrastruktury wspomagającej rozwój gospodarczy	Umowa Partnerstwa	<p>Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).</p> <p>Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.</p> <p>Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.</p>
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	<p>Oś priorytetowa II Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka.</p> <p>Oś priorytetowa III Transport.</p>
	4.3 Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy Opoczno	Umowa Partnerstwa	<p>Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).</p>
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	<p>Oś priorytetowa II Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka.</p> <p>Oś priorytetowa III Transport.</p>

### III. OBSZAR STRATEGICZNY ŚRODOWISKO

#### Cele komplementarne ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

##### Filar 3. Spójność przestrzenna

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Dokument	Zakres zgodności
5. Poprawa warunków środowiska w gminie Opoczno	5.1 Ochrona zasobów przyrodniczych i zachowanie bioróżnorodności	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem. Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.
		Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020	Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu.
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa V Ochrona środowiska
	5.2 Racjonalizacja gospodarki zasobami naturalnymi	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach. Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem. Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.
		Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020	Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki. Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu.
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa IV Gospodarka niskoemisyjna Oś priorytetowa V Ochrona środowiska
		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020	Priorytet 4 Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem. Priorytet 5 Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu.

#### IV. OBSZAR STRATEGICZNY MIASTO OPOCZNO

##### Cele komplementarne ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

##### Filar 2. Spójność społeczna

##### Filar 3. Spójność przestrzenna

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Dokument	Zakres zgodności
6. Opoczno subregionalnym ośrodkiem rozwoju społeczno-gospodarczego o funkcjach egzogenicznych	6.1 Zwiększenie dostępności usług publicznych	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK. Cel tematyczny 11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych
	6.2 Wzrost bezpieczeństwa i porządku publicznego	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją. Cel tematyczny 11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu
	6.3 Poprawa estetyki i zagospodarowania miasta	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego. Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.
		Regionalny Program Operacyjny województwa łódzkiego na lata 2014-2020	Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu
	6.4 Zwiększenie stopnia partycypacji społecznej	Umowa Partnerstwa	Cel tematyczny 11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.
		Europa dla obywateli	Komponent 2 Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie

## Rozdział 7. System wdrażania, monitorowania i finansowania Strategii

### 7.1 Sposoby i źródła finansowania

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Opoczno 2015-2020 zależy od posiadania w budżecie odpowiednich środków finansowych. Głównymi źródłami finansowania będą:

- budżet gminy,
- budżet państwa,
- środki prywatne,
- środki ewentualnych partnerów angażujących się w rozwój gminy.

Ze względu na to, że możliwości finansowe Gminy Opoczno są niewystarczające, istotne jest pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania np. w ramach programów finansowych z Unii Europejskiej (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności). W obecnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej można pozyskać środki w ramach następujących programów operacyjnych:

- Infrastruktura i Środowisko,
- Inteligentny Rozwój,
- Polska Cyfrowa,
- Wiedza, Edukacja i Rozwój,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego.

Uzupełnieniem europejskich źródeł finansowania mogą być fundusze celowe (np. Norweski Mechanizm Finansowy). Potencjalnych źródeł finansowania można szukać również we wszelkie programach krajowych:

- programy ministerialne,
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi,
- PEFRON-u.

W realizacji zadań Strategii należy także skorzystać ze środków finansowych innych uczestników podejmowanych działań, w tym sektora prywatnego np. fundusze pożyczkowe, gwarancje i poręczenia kredytowe. Istotny jest również rozwój instrumentów finansowych polegających na partnerstwie jednostek publicznych z prywatnymi. Skuteczne pozyskanie środków finansowych, które pozwolą na realizację zadań zawartych w Strategii, jest jednym z najważniejszych etapów wdrażania przedsięwzięć.

### 7.2 Podmioty realizujące

Strategia Rozwoju Gminy Opoczno jest najważniejszym dokumentem w gminie. Osobą kierującą jej wdrażaniem i odpowiedzialną za osiągnięcie założonych celów jest Burmistrz Opoczno. Burmistrz natomiast wyznacza komórkę organizacyjną Urzędu Miejskiego w Opocznie bezpośrednio zaangażowaną w realizację Strategii i jej monitorowanie. System wdrażania strategii obejmuje:

- komunikację społeczną w zakresie przyjmowania nowych zadań organizacyjnych i inwestycyjnych,
- przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dla ujętych inwestycji,
- składanie wniosków aplikacyjnych o przyznanie dofinansowania ze środków zewnętrznych,
- przygotowanie przetargów, gromadzenie dokumentacji oraz nadzór nad wykonawcami,
- realizację inwestycji zgodnie z określonymi wymogami,
- monitorowanie i raportowanie wydatków i efektów rzeczowych poszczególnych projektów po zakończeniu inwestycji,
- przedkładanie jednostce monitorującej i oceniającej informacji z przebiegu realizacji zadań umieszczonych w Strategii.

W proces realizacji Strategii zaangażowane będą:

- Rada Gminy,
- wydziały Urzędu Miejskiego w Opocznie,
- jednostki podległe Gminie Opoczno,
- sektor gospodarczy i instytucje otoczenia biznesu działające na terenie Gminy Opoczno,
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Opoczno,

Ważnym podmiotem w realizacji Strategii są grupy docelowe tj. mieszkańcy gminy oraz wszelkie instytucje działające na jej terenie, do których kierowane będą działania zmierzające do realizacji Strategii.

### **7.3 Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi**

Strategia Rozwoju Gminy Opoczno jest dokumentem otwartym i może być uzupełniany poprzez wpis nowych zadań organizacyjnych i inwestycyjnych, w okresie projektowania budżetu. Zadaniem wdrażających jest stworzenie sprawnego systemu przyjmowania wniosków od partnerów społecznych. System komunikacji umożliwiający uwzględnianie wniosków do Strategii powinien obejmować radnych, stowarzyszenia, nieformalne grupy mieszkańców i inne organizacje, w tym środowiska przedsiębiorców oraz podmioty gospodarcze funkcjonujące na terenie gminy.

### **7.4 System monitorowania**

Podstawowym zadaniem monitorowania Strategii jest sprawdzenie stopnia poziomu osiągnięcia wyznaczonych celów. Ich realizacja będzie odbywała się poprzez konkretne zadania. Monitorowanie polegało będzie na systematycznym:

- zbieraniu danych,
- analizowaniu zebranych danych pod kątem postępów i efektów,
- raportowaniu.

Monitorowanie spełnia też istotną rolę wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. Monitoring prowadzony będzie w zakresie rzeczowym i finansowym. Monitoring rzeczowy obejmował będzie dane obrazujące postęp we wdrażaniu planu w odniesieniu do celów określonych w niniejszym dokumencie. Monitoring finansowy obejmował będzie dane finansowe realizacji założonych celów, będące podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków oraz określenia pochodzenia źródeł finansowania.

Jednostką odpowiedzialną za monitorowanie Strategii będzie Urząd Miejski w Opocznie poprzez swoje wydziały. W pracach związanych z monitorowaniem i oceną Strategii mogą brać również udział niezależni eksperci oraz przedstawiciele instytucji zewnętrznych. Przedmiotem oceny przez wydziały Urzędu winna być też zgodność Wieloletniego Planu Inwestycyjnego ze Strategią. Jednostka monitorująca ma również prawo wnosić do Burmistrza wnioski dotyczące podziału zadań na poszczególne jednostki organizacyjne i osoby fizyczne.

Proces monitorowania dokonywany będzie corocznie. Zadaniem poszczególnych wydziałów Urzędu będzie przedkładanie po zakończeniu każdego roku, w wyznaczonym przez Burmistrza wydziale, informacji z realizacji określonych w dokumencie celów. Wydział ten zaś z otrzymanych informacji sporządzać będzie zbiorcze sprawozdanie z przebiegu wykonania zadań realizujących określone w dokumencie cele. Sprawozdanie podlegało będzie akceptacji Rady Miejskiej.

## Załączniki

## Załącznik 1 Statystyczny portret gminy Opoczno w latach 2009 – 2014.

Poniżej zebrano wszystkie informacje o charakterze statystycznym obrazujące Gminę Opoczno oraz zjawiska opisywane w części zasadniczej Strategii. Wszystkie dane bez podania źródła pochodzą z danych Głównego Urzędu Statystycznego udostępnionych na stronie [www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl). W innych przypadkach podano źródło. Jeżeli źródło jest dostępne w Internecie - hiperłącze umożliwia szybkie otwarcie powołanego dokumentu.

## STATYSTYCZNY PORTRET GMINY OPOCZNO

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>PODZIAŁ TERYTORIALNY (STAN W DNIU 31 XII)</b>							
Miejscowości podstawowe ogółem	-	43	43	44	44	44	44
Sołectwa	-	34	34	34	34	34	34
Powierzchnia	ha	19064	19064	19064	19064	19064	19064
<b>RYNEK PRACY (STAN W DNIU 31 XII)</b>							
Pracujący							
ogółem	osoba	8502	8323	8683	8139	8333	8468
mężczyźni	osoba	4676	4595	5007	4460	4579	4714
kobiety	osoba	3826	3728	3676	3679	3754	3754
Bezrobotni zarejestrowani							
ogółem	osoba	2743	2299	2264	2470	2333	1743
mężczyźni	osoba	1258	1024	918	1086	1145	830
kobiety	osoba	1485	1275	1346	1384	1188	913
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym							
ogółem	%	11,9	9,9	9,8	10,8	10,3	7,8
kobiety	%	13,6	11,6	12,4	12,8	11,1	8,7
mężczyźni	%	10,4	8,4	7,5	8,9	9,5	
<b>ZASOBY MIESZKANIOWE</b>							
Mieszkania	-	11322	11164	11272	11350	11414	11474
Przeciętna powierzchnia użytkowa							
1 mieszkania	m <sup>2</sup>	71,4	72,4	72,9	73,3	73,7	74,1
na 1 osobę	m <sup>2</sup>	22,8	22,8	23,2	23,6	23,9	24,3
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:							
wodociąg	-	10367	10589	10697	10775	10840	10900
ustęp spłukiwany	-	9600	10303	10411	10489	10554	10614
łazienka	-	9574	10023	10131	10209	10274	10334
centralne ogrzewanie	-	9202	9358	9466	9545	9609	9669
gaz z sieci	-	3207	3292	3317	3317	3317	3317
<b>PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO</b>							
Budynki mieszkalne oddane do użytkowania	-	71	69	96	85	72	69
Mieszkania oddane do użytkowania							
mieszkania	-	75	71	120	86	73	69
izby	-	432	409	632	498	448	415

## STATYSTYCZNY PORTET GMINY OPOCZNO

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
powierzchnia użytkowa mieszkań	m <sup>2</sup>	11315	9839	14764	11507	10240	9503
<b>GOSPODARKA KOMUNALNA</b>							
Odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu w gospodarstwach domowych							
w miastach	szt.	9079	9096	8408	8155	7805	7645
Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu w gospodarstwach domowych							
w miastach	MWh	13796	14250	12585	12275	11995	11156
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności							
z wodociągu	%	85,7	85,9	86,0	86,2	86,4	92,9
z kanalizacji	%	62,3	62,1	62,1	62,1	62,1	65,1
z gazu	%	26,4	26,2	26,1	27,0	26,8	26,8
Zużycie wody, energii elektrycznej i gazu z sieci w gospodarstwach domowych							
zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m <sup>3</sup>	24,0	23,3	23,2	23,6	23,0	22,8
zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca	kWh	607,0	628,7	557,9	547,7	539,9	504,8
zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m <sup>3</sup>	16,0	16,0	17,2	15,9	16,4	17,8
<b>GOSPODARKA</b>							
Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31 XII)							
ogółem	-	2525	2610	2501	2407	2482	2501
sektor publiczny	-	106	106	108	106	106	104
sektor prywatny	-	2419	2504	2393	2301	2376	2397
<b>OCHRONA ŚRODOWISKA</b>							
Pomniki przyrody	szt.	4	4	4	4	4	3
Komunalne i przemysłowe oczyszczalnie ścieków	szt.	3	3	2	3	3	4
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków miejskie i wiejskie	osoba	24141	24164	24482	23837	23919	24917
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności							
ogółem	dam <sup>3</sup>	4070,1	4068,1	4036,7	3031,2	2881,6	1862,7
przemysł	dam <sup>3</sup>	835	867	822	866	755	667
rolnictwo i leśnictwo	dam <sup>3</sup>	2196	2196	2196	1148	1148	230
eksploatacja sieci wodociągowej	dam <sup>3</sup>	1039,1	1005,1	1018,7	1017,2	978,6	965,7



## STATYSTYCZNY PORTRET GMINY OPOCZNO

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
gospodarstwa domowe	dam <sup>3</sup>	852,5	830,3	824,6	834,7	808,5	801,9
<b>DOCHODY I WYDATKI BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO</b>							
Dochody budżetu gminy							
dochody ogółem	zł	76230025,88	103069816,20	97122554,96	87500051,87	92119536,36	101112190,75
dochody własne	zł	36291063,40	38107742,60	38965947,22	37986877,83	44195637,91	49008130,30
dochody ogółem na 1 mieszkańca	zł	2144,85	2897,58	2736,93	2472,31	2617,85	2878,23
dochody własne na 1 mieszkańca	zł	1021,10	1071,31	1098,07	1073,32	1255,95	1395,05
Wydatki z budżetu gminy							
wydatki ogółem	zł	93534870,17	123619619,54	113852614,93	88686928,10	86096747,41	97737698,22
wydatki majątkowe ogółem	zł	24561404,95	44774269,84	35008579,05	9355427,82	4955430,85	11759083,20
wydatki majątkowe inwestycyjne	zł	24561404,95	44774269,84	35008579,05	9354990,93	4955430,85	10855083,20
wydatki bieżące ogółem	zł	68973465,22	78845349,70	78844035,88	79331500,28	81141316,56	85978615,02
wydatki bieżące na wynagrodzenia	zł	27126877,92	29982976,64	32106242,85	33485416,11	33792799,14	33951311,35
wydatki ogółem na 1 mieszkańca	zł	2631,75	3475,29	3208,38	2505,85	2446,69	2782,17

## Załącznik 2. Analiza wskaźników dla gminy Opoczno i gmin porównawczych w 2014 r.

Analiza wskaźników dla gminy Opoczno i gmin porównawczych w 2014 r.					
województwo	gmina	Liczba mieszkańców	Bezrobotni zarejestrowani	Dochód gminy na jednego mieszkańca	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców
łódzkie	Opoczno	34.999	1.743	2.878	1.117
łódzkie	Łask	28.099	3.054	2.609	1.591
mazowieckie	Przysucha	12.257	1.259	2.581	1.270
mazowieckie	Kozienice	30.353	2.007	4.169	1.287
świętokrzyskie	Końskie	36.276	2.555	2.756	1.571
świętokrzyskie	Włoszczowa	19.901	1.056	2.683	1.222

Źródło: Dane GUS- Statystyczny portret gminy

## Załącznik 3. Zamożność samorządów. Dochody per capita.

Ranking pisma „Wspólnota” opracowany przez prof. Pawła Swianiewicza.

Gmina	rok	2010	2011	2012	2013	2014	średnia 2010 - 2012	średnia 2012- 2014
Opoczno	dochód	1 927,64	1 946,54	2 112,16	2 294,99	2 522,96	1 995,45	2 310,04
	miejsce	169	222	191	144	103	194	146
Końskie	dochód	1 977,18	2 080,52	2 135,81	2 328,75	2 345,40	2 064,50	2 269,99
	miejsce	143	148	176	125	188	156	163

Gmina	rok	2010	2011	2012	2013	2014	średnia 2010 - 2012	średnia 2012-2014
Przysucha	dochód	1 941,64	1 957,10	2 136,31	2 118,22	2 291,96	2 011,68	2 182,16
	miejsce	160	219	175	236	211	185	207
Łask	dochód	1 792,30	1 892,06	2 013,49	2 090,86	2 215,98	1 899,28	2 106,78
	miejsce	239	245	233	242	239	239	238
Włoszczowa	dochód	1 973,46	2 058,17	2 179,84	2 320,47	2 360,35	2 070,49	2 286,89
	miejsce	148	161	148	130	178	152	152
Kozienice	dochód	3 627,66	4 086,64	3 532,09	3 560,51	3 811,45	3 748,80	3 634,68
	miejsce	2	2	3	3	3	2	3
Udział Gminy Opoczno w sumie 6 gmin		0,146	0,139	0,150	0,156	0,162	0,145	0,156

**Metoda rankingu.**

Ranking porównuje dochody jednostek samorządu terytorialnego per capita. Uwzględniamy wyniki rankingu od 2010 roku. Od tamtego roku ranking ten uwzględnienie tylko dochody własne i subwencje, natomiast pomija wpływy z dotacji. W okresie intensywnego korzystania z funduszy unijnych dotacje mają chwilowy, ale bardzo silny wpływ na wielkość dochodów. Wpływ wielkiej dotacji inwestycyjnej potrafi wywindować samorząd bardzo wysoko w rankingu. Jest to awans chwilowy (incydentalny) i niemający związku z trwałym wzrostem zamożności budżetu.

Wpływające do budżetu dochody zostały skorygowane na dwa sposoby.

1. Odjęto składki przekazywane przez samorządy w związku z subwencją równoważącą (regionalną w przypadku województw) – tzw. janosikowe.
2. W przypadku samorządów gminnych do faktycznie zebranych dochodów dodane zostały skutki zmniejszenia stawek, ulg i zwolnień w podatkach lokalnych (chodzi o to, by porównywać faktyczną zamożność, a nie skutki podejmowanych w gminach autonomicznych decyzji odnoszących się do polityki fiskalnej).

Skorygowane w ten sposób dochody zostały podzielone przez liczbę ludności w danym roku.

Wskaźnikami badania zamożności Opoczna będą:

1. Średnia dochodów per capita w ciągu trzech kolejnych lat (pozwoli to wyeliminować z oceny jednorazowe, incydentalne wzrosty lub spadki dochodów). Im wyższa – tym korzystniejsza.
2. Średnia z trzech kolejnych lat miejsca Opoczna na liście rankingowej w kategorii miast powiatowych. Im wyższa – tym korzystniejsza.
3. Udział dochodów per capita w Opocznie w stosunku do sumy dochodów per capita 6 porównywanych miast. Im wyższy – tym korzystniejszy.

Źródła:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Najzamożniejsi\\_2010\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Najzamożniejsi_2010_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Najzamożniejsi\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Najzamożniejsi_2011_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_zamożności\\_samorządów\\_2012\\_-\\_miasta\\_powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_zamożności_samorządów_2012_-_miasta_powiatowe.pdf)

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Bogactwo\\_miasta\\_powiatowe\\_2013.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Bogactwo_miasta_powiatowe_2013.pdf)

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Andrzej\\_Gniadkowski/Ranking\\_bogactwo\\_samorządów.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Andrzej_Gniadkowski/Ranking_bogactwo_samorządów.pdf)

**Załącznik 4. Wydatki na administrację per capita.**

Ranking pisma „Wspólnota” opracowany przez prof. Pawła Swianiewicza.

Gmina	Kategoria	rok	2011	2012	2013	2014	średnia 2011-2014
Opoczno	Miasta powiatowe powyżej 30.000 mieszkańców	wydatki	197,52	195,22	198,98	210,15	200,47
		miejsce	24	16	19	19	20
Końskie		wydatki	181,79	207,59	223,37	236,31	212,27

Gmina	Kategoria	rok	2011	2012	2013	2014	średnia 2011-2014
	Miasta powiatowe powyżej 30.000 mieszkańców	miejsce	11	31	41	49	33
Przysucha	Miasta powiatowe do 20.000 mieszkańców	wydatki	188,38	196,34	202,55	225,67	203,24
		miejsce	5	3	4	8	5
Łask	Miasta powiatowe od 20.000 do 30.000 mieszkańców	wydatki	257,29	247,05	261,96	273,07	259,84
		miejsce	62	45	50	50	52
Włoszczowa	Miasta powiatowe od 20.000 do 30.000 mieszkańców	wydatki	197,50	208,89	211,09	228,90	211,60
		miejsce	10	12	12	18	13
Kozienice	Miasta powiatowe od 20.000 do 30.000 mieszkańców <sup>23</sup>	wydatki	402,65	424,67	412,84	415,68	413,96
		miejsce	82	108 <sup>24</sup>	107 <sup>25</sup>	105	101
Udział Gminy Opoczno w sumie z 6 gmin			0,139	0,132	0,132	0,132	0,134

Miejsce Gminy Opoczno w rankingu najniższych wydatków na administrację miast powiatowych powyżej 30.000 mieszkańców w latach 2002 – 2013.

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Miejsce	58	54	58	-	61	40	30	26	29	24	16	19	19

Metoda rankingu.

Pod uwagę zostały wzięte wszystkie wydatki bieżące w dziale klasyfikacji budżetowej „administracja publiczna”, z wyjątkiem wydatków na remonty bieżące. Ze względu na silne powiązanie kosztów funkcjonowania administracji z wielkością jednostki samorządowej, ten ranking ma wyjątkowo dużo kategorii. Gminy wiejskie, małe miasta, miasta powiatowe i powiaty zostały bowiem dodatkowo podzielone na grupy odpowiadające ich wielkości. Również gminy, dla których prowadzimy porównanie, występują w różnych kategoriach. Dlatego istotne znaczenie będzie miało nie tylko porównanie miejsc, lecz wysokości wydatków bieżących na administrację w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

Ranking klasyfikuje gminy w kategorii najmniejszych wydatków na administrację w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Im mniejsze wydatki, tym wyższa pozycja gminy.

Wskaźniki:

1. Średnia wydatków na administrację per capita w danym roku.
2. Średnia wydatków na administrację w ciągu 3 kolejnych lat.
3. Udział wydatków na administrację w łącznych wydatkach porównywanych gmin.

Źródło:

Rok 2011, miasta powiatowe powyżej 30.000 mieszkańców

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Wydatki\\_na\\_administracje\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe\\_od\\_30\\_tys.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Wydatki_na_administracje_2011_-_Miasta_Powiatowe_od_30_tys.pdf)

2011, miasta powiatowe od 20.000 do 30.000 mieszkańców

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Wydatki\\_na\\_administracje\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe\\_od\\_20\\_do\\_30\\_tys.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Wydatki_na_administracje_2011_-_Miasta_Powiatowe_od_20_do_30_tys.pdf)

2011, miasta powiatowe do 20.0000 mieszkańców

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Wydatki\\_na\\_administracje\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe\\_do\\_20\\_tys.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Wydatki_na_administracje_2011_-_Miasta_Powiatowe_do_20_tys.pdf)

Rok 2012, miasta powiatowe powyżej 30.000 mieszkańców

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Wydatki\\_administracyjne\\_miasta\\_powiatowe\\_do30.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Wydatki_administracyjne_miasta_powiatowe_do30.pdf)

2012, miasta powiatowe od 20.000 do 30.000 mieszkańców

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Wydatki\\_administracyjne\\_miasta\\_powiatowe\\_20-30tys..pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Wydatki_administracyjne_miasta_powiatowe_20-30tys..pdf)

2012, miasta powiatowe do 20.000 mieszkańców

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Wydatki\\_administracyjne\\_miasta\\_powiatowe\\_do20.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Wydatki_administracyjne_miasta_powiatowe_do20.pdf)

<sup>23</sup> Kozienice od 2012 r. w grupie miast powyżej 30.000 mieszkańców.

<sup>24</sup> Kozienice w 2012 r. ostatnie miejsce.

<sup>25</sup> Kozienice w 2013 r. ostatnie miejsce.

Rok 2013,

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/formhandler-download/Ranking\\_-\\_wydatki\\_na\\_administracje\\_.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/formhandler-download/Ranking_-_wydatki_na_administracje_.pdf)

Rok 2014,

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Andrzej\\_Gniadkowski/Ranking\\_oszczedny\\_urzad.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Andrzej_Gniadkowski/Ranking_oszczedny_urzad.pdf)**Załącznik 5. Wydatki na infrastrukturę techniczną per capita.**

Ranking pisma „Wspólnota” opracowany przez prof. Pawła Swianiewicza.

Gmina	rok	2010	2011	2012	2013	2014	średnia 2010 - 2012	średnia 2012-2014
Opoczno	wydatki	580,77	850,58	793,62	614,89	372,50	741,66	593,67
	miejsce	40	15	18	35	107	24	53
Końskie	wydatki	477,96	567,64	793,61	686,98	584,55	613,07	688,38
	miejsce	71	58	19	25	43	49	29
Przysucha	wydatki	584,59	813,58	719,07	430,29	187,26	705,75	445,54
	miejsce	38	19	27	87	212	28	108,67
Łask	wydatki	363,47	428,19	335,21	276,71	286,47	375,62	299,46
	miejsce	146	128	149	158	152	141	102
Włoszczowa	wydatki	316,18	437,87	280,76	213,69	110,10	344,94	201,52
	miejsce	177	119	186	201	251	161	213
Kozienice	wydatki	699,77	831,97	796,53	862,82	455,95	776,09	705,10
	miejsce	19	17	17	14	29	18	20
Udział Gminy Opoczno w sumie z 6 gmin		0,192	0,216	0,213	0,199	0,187	0,208	0,2

Metoda rankingu.

Pod uwagę brane są tylko inwestycje skierowane na rozwój infrastruktury technicznej. Inwestycje samorządowe w infrastrukturę techniczną koncentrują się w trzech działach:

- transport (przede wszystkim remonty i budowa dróg administrowanych przez samorzady, ale także tabor związany z lokalnym transportem zbiorowym),
- gospodarka komunalna (sieci wodociągowe i kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, wysypiska śmieci, oświetlenie ulic itp.); do tej branży obok działów klasyfikacji budżetowej: „gospodarka komunalna” oraz „zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę”, zaliczamy też wydatki na infrastrukturę wiejską, klasyfikowane zazwyczaj do działu „rolnictwo”,
- gospodarka mieszkaniowa.

Pod uwagę brane są wydatki wyrażone w cenach stałych z danego roku, w przeliczeniu na jednego mieszkańca, liczone jako średnia z ostatnich trzech lat (np. dla 2010 roku pod uwagę brane są lata 2008–2010).

Wskaźniki:

1. Średnia wydatków na infrastrukturę techniczną per capita w ciągu trzech kolejnych lat. Im wyższa – tym korzystniejsza.
2. Średnia trzech kolejnych lat miejsca Gminy Opoczno w wydatkach na infrastrukturę techniczną. Im wyższa – tym korzystniejsza.

3. Udział wydatków na infrastrukturę techniczną Gminy Opoczno w sumie wydatków porównywanych gmin. Im wyższy – tym korzystniejszy.

Źródła:

Ranking inwestycyjny, rok 2010, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Inwestycje\\_w\\_infrastruktura\\_techiczna\\_2008-2010\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Inwestycje_w_infrastruktura_techiczna_2008-2010_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

Ranking inwestycyjny, rok 2011, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Inwestycje\\_w\\_infrastruktura\\_techiczna\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Inwestycje_w_infrastruktura_techiczna_2011_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

Ranking inwestycyjny, rok 2012, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/ranking\\_inwestycyjny\\_miasta\\_powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/ranking_inwestycyjny_miasta_powiatowe.pdf)

Ranking inwestycyjny, rok 2013, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Robert\\_Wierzbicki/rankingi/Nr\\_20\\_Ranking\\_-\\_inwestycje\\_w\\_infrastruktura.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Robert_Wierzbicki/rankingi/Nr_20_Ranking_-_inwestycje_w_infrastruktura.pdf)

Ranking inwestycyjny, rok 2014, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/filmiki/Ranking\\_-\\_wydatki\\_na\\_infrastruktura.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/filmiki/Ranking_-_wydatki_na_infrastruktura.pdf)

#### Załącznik 6. Wykorzystanie środków unijnych przez samorządy. (Wartość dotacji UE per capita.)

Ranking pisma „Wspólnota” opracowany przez prof. Pawła Swianiewicza.

#### LATA 2010 – 2012:

Gmina	rok	2010	2011	2012	średnia 2010 - 2012
Opoczno	dotacja	1 470,95	1 128,53	1 294,02	1 297,83
	miejsce	57	34	29	40
Końskie	dotacja	3 641,24	116,05	552,30	1 436,53
	miejsce	5	251	134	130
Przysucha	dotacja	955,83	1 088,39	1 201,70	1 081,97
	miejsce	98	37	36	57
Łask	dotacja	1 108,06	879,62	997,26	994,98
	miejsce	80	62	53	65
Włoszczowa	dotacja	717,06	800,39	835,72	784,39
	miejsce	120	70	83	91
Kozienice	dotacja	1 256,07	961,25	987,69	1 068,34
	miejsce	72	47	54	58
Udział Gminy Opoczno w sumie z 6 gmin		0,161	0,227	0,220	0,195

Ranking za 2013 rok nie został opublikowany.

## LATA 2004 – 2014:

Gmina	wydatki/miejsce w latach 2004-2014	wydatki finansowane ze środków unijnych w latach 2004–2014 (w zł per capita, uwzględniając inflację – w cenach stałych 2014) bez danych ze spółek miejskich	środki UE (dane ze spółek miejskich 2011-2014, per capita w cenach stałych 2014)	Suma:
Opoczno	wydatki	1 668,27	291,00	1 959,27
	miejsce	43	-	43
Końskie	wydatki	758,03	0,00	758,03
	miejsce	192	-	192
Przysucha	wydatki	1 858,86	0,00	1 858,86
	miejsce	52	-	52
Łask	wydatki	1 369,01	5,5	1 374,53
	miejsce	89	-	89
Włoszczowa	wydatki	1 233,53	0,00	1 233,53
	miejsce	122	-	122
Kozienice	wydatki	1 201,40	138,10	1 339,49
	miejsce	96	-	96
Udział Gminy Opoczno w sumie z 6 gmin		0,206	0,67	0,23

## Metoda rankingu.

Źródłem danych była baza wszystkich projektów, które dostały dofinansowanie ze środków unijnych w perspektywie finansowej 2004–2014. Pod uwagę wzięto zarówno projekty już zakończone, jak i będące w trakcie realizacji.

Baza obejmuje projekty finansowane z regionalnych programów operacyjnych, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki, Rozwój Polski Wschodniej oraz Europejska Współpraca Terytorialna. Nie są natomiast uwzględnione projekty w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

## Wskaźniki:

1. Średnia środków zewnętrznych per capita pozyskanych przez Gminę Opoczno w ciągu 3 kolejnych lat. Im wyższa – tym korzystniejsza.
2. Średnia z 3 kolejnych lat miejsca Gminy Opoczno w rankingu. Im wyższa – tym korzystniejsza.
3. Udział Gminy Opoczno w sumie środków pozyskanych przez porównywane gminy. Im wyższy – tym korzystniejszy.

2010, wykorzystanie środków UE przez samorządy, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Wykorzystanie\\_srodkow\\_unijnych\\_2010\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Wykorzystanie_srodkow_unijnych_2010_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

2011, wykorzystanie środków UE przez samorządy, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Wykorzystanie\\_Srodkow\\_Zagranicznych\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Wykorzystanie_Srodkow_Zagranicznych_2011_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

2012, wykorzystanie środków UE przez samorządy, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/ranking\\_srodki\\_unijne\\_miasta\\_powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/ranking_srodki_unijne_miasta_powiatowe.pdf)

Lata 2004-2014:

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Andrzej\\_Gniadkowski/Ranking\\_UE/Ranking\\_-\\_Fundusze\\_europejskie.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/Andrzej_Gniadkowski/Ranking_UE/Ranking_-_Fundusze_europejskie.pdf)

**Załącznik 7. Zadłużenie samorządów (jako procent dochodów budżetowych).**

Ranking pisma „Wspólnota” opracowany przez prof. Pawła Swianiewicza.

Gmina	% dochodów/rok	2010	2011	2012	2013	2014	średnia 2010 - 2012	średnia 2012-2014
Opoczno	% dochodów	40,44	58,34	62,81	57,88	50,15	53,86	56,95
	miejsce	100	21	9	14	30	43	18
Końskie	% dochodów	31,26	50,79	58,02	57,66	58,42	46,69	58,03
	miejsce	156	50	19	15	11	75	15
Przysucha	% dochodów	26,20	23,89	26,53	18,21	23,33	25,54	22,69
	miejsce	185	222	207	236	213	205	219
Łask	% dochodów	43,17	43,95	39,40	28,97	25,76	42,17	31,38
	miejsce	78	100	126	187	198	101	170
Włoszczowa	% dochodów	39,21	45,05	40,48	37,66	33,50	41,58	37,21
	miejsce	108	86	119	120	135	104	125
Kozienice	% dochodów	14,63	11,40	15,84	26,81	34,03	13,96	25,56
	miejsce	239	258	247	201	131	248	193
Udział Gminy Opoczno w sumie z 6 gmin		0,207	0,250	0,258	0,255	0,223	0,241	0,246

**Metoda rankingu.**

Ranking przedstawia zadłużenie JST jako procent dochodów budżetowych. Wyższa pozycja w rankingu oznacza większy procent zadłużenia.

**Wskaźniki:**

1. Poziom zadłużenia Gminy Opoczno. Im niższy – tym korzystniejszy.
2. Średni z 3 lat poziom zadłużenia Gminy Opoczno. Im niższy – tym korzystniejszy.
3. Miejsce Gminy Opoczno w rankingu gmin. Im niższe – tym korzystniejsze.
4. Średnie z 3 lat miejsce Gminy Opoczno w rankingu gmin. Im niższe, tym korzystniejsze.
5. Udział zadłużenia Gminy Opoczno w sumie zadłużenia porównywanych gmin. Im mniejszy – tym korzystniejszy.

**Źródło:**

2010, Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Zadluzenie\\_Jednostek\\_Samorzadowych\\_2010\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Zadluzenie_Jednostek_Samorzadowych_2010_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

2011, Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking\\_Zadluzenie\\_Jednostek\\_Samorzadowych\\_2011\\_-\\_Miasta\\_Powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Ranking_Zadluzenie_Jednostek_Samorzadowych_2011_-_Miasta_Powiatowe.pdf)

2012, Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Miasta\\_powiatowe.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/uploads/media/Miasta_powiatowe.pdf)

2013, Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/formhandler-download/Nr\\_19\\_Ranking\\_-\\_Zadluzenie\\_samorzadow.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/formhandler-download/Nr_19_Ranking_-_Zadluzenie_samorzadow.pdf)

2014, Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, miasta powiatowe:

[http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/reklamy\\_-\\_teksty/Ranking\\_-\\_zadluzenie\\_samorzadow.pdf](http://www.wspolnota.org.pl/fileadmin/pliki/reklamy_-_teksty/Ranking_-_zadluzenie_samorzadow.pdf)

## Załącznik 8. Podstawowe dane demograficzne dla gminy Opoczno.

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Kobiety na 100 mężczyzn</b>							
ogółem	osoba	103	103	104	104	105	105
<b>Gęstość zaludnienia</b>							
ludność na 1 km2	osoba	186	186	186	185	185	185
<b>URODZENIA I ZGONY</b>							
<b>Ruch naturalny wg płci</b>							
Urodzenia żywe							
ogółem	-	429	436	354	380	375	293
mężczyźni	-	217	228	174	182	189	145
kobiety	-	212	208	180	198	186	148
Zgony ogółem							
ogółem	-	320	309	333	362	355	295
mężczyźni	-	182	167	196	205	211	159
kobiety	-	138	142	137	157	144	136
Przyrost naturalny							
ogółem	-	109	127	21	18	20	-2
mężczyźni	-	35	61	-22	-23	-22	-14
kobiety	-	74	66	43	41	42	12
<b>Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności</b>							
urodzenia żywe na 1000 ludności	-	12,0	12,3	10,0	10,7	10,7	8,31
zgony na 1000 ludności	-	8,92	8,69	9,38	10,23	10,09	8,36
przyrost naturalny na 1000 ludności	-	3,0	3,6	0,6	0,5	0,6	-0,06
<b>MAŁŻEŃSTWA, ROZWODY I SEPARACJE</b>							
<b>Małżeństwa zawarte</b>							
ogółem	-	262	254	196	207	171	386
<b>Małżeństwa na 1000 ludności</b>							
ogółem	-	7,3	7,1	5,5	5,8	4,9	10,94

## Załącznik 9. Podstawowe dane demograficzne dla miasta Opoczno.

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Kobiety na 100 mężczyzn</b>							
ogółem	osoba	106	105	105	106	106	107
<b>Gęstość zaludnienia</b>							
ludność na 1 km2	osoba	918	914	909	902	896	881
<b>URODZENIA I ZGONY</b>							
<b>Ruch naturalny wg płci</b>							
Urodzenia żywe							
ogółem	-	246	260	201	199	213	158
mężczyźni	-	125	140	104	96	118	79
kobiety	-	121	120	97	103	95	79
Zgony ogółem							
ogółem	-	182	188	191	212	225	174
mężczyźni	-	105	102	115	118	134	91
kobiety	-	77	86	76	94	91	83



	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Przyrost naturalny</b>							
ogółem	-	64	72	10	-13	-12	-16
mężczyźni	-	20	38	-11	-22	-16	-12
kobiety	-	44	34	21	9	4	-4
<b>Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności</b>							
urodzenia żywe na 1000 ludności	-	10,7	11,5	8,9	8,9	9,6	7,17
zgony na 1000 ludności	-	7,95	8,29	8,47	9,46	10,13	7,90
przyrost naturalny na 1000 ludności	-	2,8	3,2	0,4	-0,6	-0,5	-0,18
<b>MAŁŻEŃSTWA, ROZWODY I SEPARACJE</b>							
<b>Małżeństwa zawarte</b>							
ogółem	-	176	160	131	135	105	216
<b>Małżeństwa na 1000 ludności</b>							
ogółem	-	7,7	7,1	5,8	6,0	4,7	9,80

Załącznik 10. Podstawowe dane demograficzne dla obszaru wiejskiego gminy Opoczno.

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Kobiety na 100 mężczyzn</b>							
ogółem	osoba	99	100	101	101	102	102
<b>Gęstość zaludnienia</b>							
ludność na 1 km2	osoba	77	78	78	78	78	80
<b>URODZENIA I ZGONY</b>							
<b>Ruch naturalny wg płci</b>							
<b>Urodzenia żywe</b>							
ogółem	-	183	176	153	181	162	135
mężczyźni	-	92	88	70	86	71	66
kobiety	-	91	88	83	95	91	69
<b>Zgony ogółem</b>							
ogółem	-	138	121	142	150	130	121
mężczyźni	-	77	65	81	87	77	68
kobiety	-	61	56	61	63	53	53
<b>Przyrost naturalny</b>							
ogółem	-	45	55	11	31	32	14
mężczyźni	-	15	23	-11	-1	-6	-2
kobiety	-	30	32	22	32	38	16
<b>Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności</b>							
urodzenia żywe na 1000 ludności	-	14,1	13,6	11,8	13,9	12,5	10,19
zgony na 1000 ludności	-	10,65	9,38	10,98	11,56	10,02	9,14
przyrost naturalny na 1000 ludności	-	3,5	4,3	0,9	2,4	2,5	1,06
<b>MAŁŻEŃSTWA, ROZWODY I SEPARACJE</b>							
<b>Małżeństwa zawarte</b>							
ogółem	-	86	94	65	72	66	170
<b>Małżeństwa na 1000 ludności</b>							
ogółem	-	6,6	7,3	5	5,5	5,1	12,84

Załącznik 11. Saldo migracji dla gminy Opoczno.

Salda migracji dla gminy Opoczno							
	jednostka	2009	2010	2011	2012	2013	2014
saldo migracji wewnętrznych	osoba	-116	-121	-131	-166	-199	-181
saldo migracji zagranicznych	osoba	-12	1	6	-3	-7	-31
saldo migracji zagranicznych na 1000 osób	osoba	-0,34	0,00	0,17	-0,08	-0,20	-0,88
saldo migracji	osoba	-128	-120	-125	-169	-206	-212
saldo migracji na 1000 osób	osoba	-3,60	-3,40	-3,50	-4,80	-5,90	-6,01

Załącznik 12. Saldo migracji dla miasta Opoczno.

	jednostka	2009	2010	2011	2012	2013	2014
saldo migracji wewnętrznych	osoba	-90	-110	-154	-152	-166	-172
saldo migracji zagranicznych	osoba	-12	-3	4	-3	-6	-26
saldo migracji zagranicznych na 1000 osób	osoba	-0,53	-0,13	0,18	-0,13	-0,27	-1,18
saldo migracji	osoba	-102	-113	-150	-155	-172	-198
saldo migracji na 1000 osób	osoba	-4,50	-5,00	-6,70	-6,90	-7,70	-8,99

Załącznik 13. Saldo migracji dla obszaru wiejskiego gminy Opoczno.

	jednostka	2009	2010	2011	2012	2013	2014
saldo migracji wewnętrznych	osoba	-26	-11	23	-14	-33	-9
saldo migracji zagranicznych	osoba	0	4	2	0	-1	-5
saldo migracji zagranicznych na 1000 osób	osoba	0,00	0,31	0,15	0,00	-0,08	-0,38
saldo migracji	osoba	-26	-7	25	-14	-34	-14
saldo migracji na 1000 osób	osoba	-2,00	-0,05	1,90	-1,10	-2,60	-1,06

**Załącznik 14.** Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Opoczno w latach 2009 – 2014. (stan na 31 XII wg danych Zespołu ds. Ewidencji Ludności i Dowodów Osobistych Urzędu Miejskiego w Opocznie)

MIEJSCOWOŚĆ/ROK	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Saldo procentowe liczby ludności w 2014 roku w stosunku do liczby ludności w 2009
	Liczba osób						
<b>OPOCZNO (miasto)</b>	<b>22 953</b>	<b>22 912</b>	<b>22 619</b>	<b>22 476</b>	<b>22 277</b>	<b>22 031</b>	<b>-4,02</b>
<b>Obszar wiejski gminy Opoczno (łącznie)</b>	<b>13 158</b>	<b>13 186</b>	<b>13 212</b>	<b>13 231</b>	<b>13 214</b>	<b>13 244</b>	<b>0,65</b>
Adamów	195	192	187	186	185	193	-1,03
Antoniów	158	158	156	156	162	159	0,63
Bielowice	912	905	890	893	904	903	-0,99
Brzustówek	408	409	410	409	406	404	-0,99
Bukowiec Opoczyński	684	689	698	689	692	706	3,22
Dzielna	597	606	601	604	606	618	3,52
Januszewice	407	421	426	422	415	422	3,69
Janów Karwicki	294	303	300	304	303	296	0,68
Kliny	337	345	346	349	351	356	5,64
Karwice	233	219	216	222	223	222	-4,72
Kraśnica	670	662	670	673	671	670	0,00
Kraszków	380	378	379	383	371	369	-2,89
Kruszewiec	279	280	284	281	281	278	-0,36
Kruszewiec Kolonia	313	315	309	307	310	314	0,32
Libiszów	554	554	536	526	513	507	-8,48
Libiszów Kolonia	311	311	305	306	312	312	0,32
Międzybórz	228	228	226	232	231	240	5,26
Modrzew	209	209	215	216	213	213	1,91
Modrzewek	94	94	85	87	90	91	-3,19
Mroczków Duży	457	457	454	451	450	441	-3,50
Mroczków Gościny	501	495	502	493	493	498	-0,60
Ogonowice	909	893	898	897	887	869	-4,40
Ostrów	629	633	653	664	659	674	7,15
Różanna	392	399	400	400	411	414	5,61
Sielec	114	110	109	109	109	109	-4,39
Sitowa	480	486	486	482	469	470	-2,08
Sobawiny	429	432	442	440	454	455	6,06
Sołek	142	149	144	151	154	151	6,34
Stużno	191	191	202	201	205	203	6,28
Stużno Kolonia	145	151	150	148	142	145	0,00
Wola Załęzna	760	768	788	808	815	815	7,24
Wólka Karwicka	236	228	226	220	209	216	-8,47
Wygnanów	373	376	382	383	378	376	0,80
Ziębów	137	140	137	139	140	135	-1,46
<b>Gmina Opoczno</b>	<b>36 111</b>	<b>36 098</b>	<b>35 831</b>	<b>35 707</b>	<b>35 491</b>	<b>35 275</b>	<b>-2,32</b>
<b>Powiat Opoczyński</b>	<b>78 362</b>	<b>78 268</b>	<b>78 522</b>	<b>78 234</b>	<b>78 057</b>	<b>77 771</b>	<b>-0,75</b>
<b>Województwo Łódzkie</b>	<b>2 541 832</b>	<b>2 534 357</b>	<b>2 533 681</b>	<b>2 524 651</b>	<b>2 513 093</b>	<b>2 504 136</b>	<b>-1,48</b>
<b>Polska</b>	<b>38 167 329</b>	<b>38 200 037</b>	<b>38 538 447</b>	<b>38 533 299</b>	<b>38 495 659</b>	<b>38 484 100</b>	<b>0,83</b>

Załącznik 15. Demograficzne uwarunkowania rynku pracy - gmina Opoczno.

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>STAN LUDNOŚCI I PROGNOZY</b>							
<b>Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci</b>							
w wieku przedprodukcyjnym							
ogółem	osoba	7530	7316	7150	7087	7008	6812
mężczyźni	osoba	3835	3732	3633	3587	3554	3421
kobiety	osoba	3695	3584	3517	3500	3454	3391
w wieku produkcyjnym							
ogółem	osoba	23065	23201	23117	22941	22687	21649
mężczyźni	osoba	12109	12223	12221	12150	12030	10976
kobiety	osoba	10956	10978	10896	10791	10657	10673
w wieku produkcyjnym mobilnym							
ogółem	osoba	14366	14358	14305	14171	14106	14366
mężczyźni	osoba	7477	7429	7430	7348	7320	7447
kobiety	osoba	6889	6929	6875	6823	6786	6919
w wieku produkcyjnym niemobilnym							
ogółem	osoba	8699	8843	8812	8770	8581	7283
mężczyźni	osoba	4632	4794	4791	4802	4710	3529
kobiety	osoba	4067	4049	4021	3968	3871	3754
w wieku poprodukcyjnym							
ogółem	osoba	4902	5022	5168	5286	5504	6814
mężczyźni	osoba	1507	1512	1546	1557	1628	2774
kobiety	osoba	3395	3510	3622	3729	3876	4040
<b>Wskaźnik obciążenia demograficznego</b>							
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	53,9	53,2	53,3	53,9	55,2	62,94
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	65,1	68,6	72,3	74,6	78,5	100,03
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	21,3	21,6	22,4	23,0	24,3	31,47
<b>Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem</b>							
w wieku przedprodukcyjnym	%	21,2	20,6	20,2	20,0	19,9	19,3
w wieku produkcyjnym	%	65,0	65,3	65,2	65,0	64,5	61,4
w wieku poprodukcyjnym	%	13,8	14,1	14,6	15,0	15,6	19,3

Załącznik 16. Demograficzne uwarunkowania rynku pracy - miasto Opoczno.

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>STAN LUDNOŚCI I PROGNOZY</b>							
<b>Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci</b>							
w wieku przedprodukcyjnym							
ogółem	osoba	4622	4385	4250	4163	4110	3890
mężczyźni	osoba	2356	2255	2177	2124	2127	1837
kobiety	osoba	2266	2130	2073	2039	1983	2053
w wieku produkcyjnym							
ogółem	osoba	15313	15308	15159	14928	14666	15647
mężczyźni	osoba	7888	7927	7887	7786	7662	7940

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
kobiety	osoba	7425	7381	7272	7142	7004	7707
w wieku produkcyjnym mobilnym							
ogółem	osoba	9226	9145	9067	8932	8860	10765
mężczyźni	osoba	4775	4713	4698	4624	4589	5932
kobiety	osoba	4451	4432	4369	4308	4271	4833
w wieku produkcyjnym niemobilnym							
ogółem	osoba	6087	6163	6092	5996	5806	4882
mężczyźni	osoba	3113	3214	3189	3162	3073	2008
kobiety	osoba	2974	2949	2903	2834	2733	2874
w wieku poprodukcyjnym							
ogółem	osoba	2791	2940	3084	3227	3412	2494
mężczyźni	osoba	801	844	882	916	979	848
kobiety	osoba	1990	2096	2202	2311	2433	1646
<b>Wskaźnik obciążenia demograficznego</b>							
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	48,4	47,9	48,4	49,5	51,3	40,80
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	60,4	67,0	72,6	77,5	83,0	63,86
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	18,2	19,2	20,3	21,6	23,3	15,94
<b>Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem</b>							
w wieku przedprodukcyjnym	%	20,3	19,4	18,9	18,7	18,5	17,67
w wieku produkcyjnym	%	67,4	67,6	67,4	66,9	66,1	71,0
w wieku poprodukcyjnym	%	12,3	13,0	13,7	14,5	15,4	11,3

Załącznik 17. Demograficzne uwarunkowania rynku pracy - obszar wiejski gminy Opoczno.

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>STAN LUDNOŚCI I PROGNOZY</b>							
<b>Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci</b>							
w wieku przedprodukcyjnym							
ogółem	osoba	2908	2931	2900	2924	2898	2922
mężczyźni	osoba	1479	1477	1456	1463	1427	1420
kobiety	osoba	1429	1454	1444	1461	1471	1502
w wieku produkcyjnym							
ogółem	osoba	7752	7893	7958	8013	8021	8620
mężczyźni	osoba	4221	4296	4334	4364	4368	4694
kobiety	osoba	3531	3597	3624	3649	3653	3926
w wieku produkcyjnym mobilnym							
ogółem	osoba	5140	5213	5238	5239	5246	6219
mężczyźni	osoba	2702	2716	2732	2724	2731	3200
kobiety	osoba	2438	2497	2506	2515	2515	3019
w wieku produkcyjnym niemobilnym							
ogółem	osoba	2612	2680	2720	2774	2775	2401

	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mężczyźni	osoba	1519	1580	1602	1640	1637	1308
kobiety	osoba	1093	1100	1118	1134	1138	1093
w wieku poprodukcyjnym							
ogółem	osoba	2111	2082	2084	2059	2092	1702
mężczyźni	osoba	706	668	664	641	649	430
kobiety	osoba	1405	1414	1420	1418	1443	1272
<b>Wskaźnik obciążenia demograficznego</b>							
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	64,7	63,5	62,6	62,2	62,2	53,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	72,6	71,0	71,9	70,4	72,2	58,2
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	27,2	26,4	26,2	25,7	26,1	19,7
<b>Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem</b>							
w wieku przedprodukcyjnym	%	22,8	22,7	22,4	22,5	22,3	22,1
w wieku produkcyjnym	%	60,7	61,2	61,5	61,7	61,6	65,1
w wieku poprodukcyjnym	%	16,5	16,1	16,1	15,8	16,1	12,9

#### Załącznik 18. Podstawowe definicje z zakresu ochrony zdrowia.

*Zdrowie* (wg Światowej Organizacji Zdrowia) to stan pełnego, fizycznego, umysłowego i społecznego dobrego samopoczucia, przy całkowitym braku choroby i kalectwa. Zdrowie oznacza zatem pełnię możliwości człowieka zarówno w fizycznym, psychicznym jak i społecznym wymiarze jego funkcjonowania.

*Ochrona zdrowia* to zorganizowana działalność mająca na celu zapobieganie chorobom i ich leczenie. W jej skład wchodzi opieka zdrowotna oraz działalność innych pionów mających wpływ na stan zdrowotny ludności (budownictwo, gospodarka żywnościowa, komunalna, wodna, sport, turystyka i inne).

*Opieka zdrowotna* to działania w kierunku przywracania zdrowia, czemu służy tworzenie sprawnego systemu usług medycznych.

*Świadczenie zdrowotne* to działania służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich wykonywania, w szczególności związane z:

- a) badaniem i poradą lekarską,
- b) leczeniem,
- c) badaniem i terapią psychologiczną,
- d) rehabilitacją leczniczą, opieką nad kobietą ciężarną i jej płodem, porodem, połogiem oraz nad noworodkiem,
- e) opieką nad zdrowym dzieckiem,
- f) pielęgnacją chorych,
- g) badaniem diagnostycznym, w tym z analityką medyczną,
- h) pielęgnacją niepełnosprawnych i opieką nad nimi,
- i) opieką paliatywno-hospicyjną,
- j) orzekaniem i opiniowaniem o stanie zdrowia,
- k) zapobieganiem powstawaniu urazów i chorób poprzez działania profilaktyczne i szczepienia ochronne,
- l) czynnościami technicznymi z zakresu protetyki i ortodoncji,
- m) czynnościami z zakresu zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

*Podstawowa opieka zdrowotna* to świadczenia zdrowotne, profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej i pediatrii, udzielane w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej.

*Specjalistyczna opieka zdrowotna* to świadczenia medyczne udzielane przez lekarza specjalistę w systemie otwartej opieki zdrowotnej, dysponującego zapleczem diagnostycznym lub posiadającego na ten cel środki finansowe i kontynuującego leczenie od momentu stwierdzenia przez lekarza rodzinnego, że pacjent wymaga leczenia specjalistycznego. Zadaniem ambulatoryjnej specjalistycznej opieki jest także wykonywanie drobnych zabiegów specjalistycznych w warunkach ambulatoryjnych oraz tworzenie interdyscyplinarnych zespołów konsultacyjnych.

*Promocja zdrowia* to działanie społeczne i polityczne na poziomie indywidualnym i zbiorowym, którego celem jest podniesienie stanu świadomości zdrowotnej społeczeństwa, krzewienie zdrowego stylu życia i tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu (WHO).

*Profilaktyka zdrowia* obejmuje działania zapobiegające chorobom, dzięki ich wczesnemu wykryciu i leczeniu oraz utrwalaniu prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia. Jako dział medycyny naprawczej koncentruje się ona na zdrowiu negatywnym, czyli patologii i jej przeciwdziałaniu. Jest ona skierowana do osób w różnym wieku i w różnym stanie zdrowia, przynosi największe korzyści w prawidłowym rozwoju i funkcjonowaniu dzieci i młodzieży, ponieważ zapobiega zaburzeniom we wszystkich strefach zdrowia organizmu.

*Profilaktyka zdrowotna* to działania ukierunkowane na grupy ryzyka określonych chorób obejmujące redukcję czynników chorobotwórczych, wczesne wykrycie zmian chorobowych oraz zapobieganie skutkom choroby. W samej profilaktyce zdrowotnej wyróżniamy następujące fazy:

- a) profilaktyka wczesna - mająca na celu utrwalenie prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia i zapobieganie szerszeniu się niekorzystnych wzorców zachowań, w odniesieniu do osób zdrowych,
- b) profilaktyka pierwotna (I fazy) - mająca na celu zapobieganie chorobie poprzez kontrolowanie czynników ryzyka, w odniesieniu do osób narażonych na czynniki ryzyka,
- c) profilaktyka wtórna (II fazy) - zapobieganie konsekwencjom choroby poprzez jej wczesne wykrycie i leczenie (przesiewowe badania skринingowe mające na celu wykrycie osób chorych),
- d) profilaktyka III fazy, której działania zmierzają w kierunku zahamowania postępu choroby oraz ograniczeniu powikłań.

*Edukacja zdrowotna* skupia się na ukazaniu i uświadomieniu relacji między zdrowiem człowieka a stylem jego życia, a także środowiskiem społecznym i fizycznym. Działa ona na zasadzie przekazywania informacji, które kształtują zdrowotne postawy jednostek i motywują do realizacji zachowań służących zdrowiu. To dzięki niej ludzie uczą się, jak dbać o zdrowie własne i innych.

## **Załącznik 19. Podstawowe definicje z zakresu uzależnień.**

*Uzależnienie* to nabyta silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji.

*Uzależnienie od alkoholu* to zaburzenie polegające na utracie kontroli nad ilością spożywanego alkoholu. Aby móc mówić o uzależnieniu od alkoholu muszą wystąpić minimum trzy z poniższych objawów, w okresie przynajmniej jednego miesiąca lub w ciągu ostatniego roku w kilkukrotnych okresach krótszych niż miesiąc. Do objawów należą:

1. Silne pragnienie lub poczucie przymusu picia („głód alkoholowy”).
2. Upośledzenie zdolności kontrolowania zachowań związanych z pićm (upośledzenie zdolności powstrzymywania się od picia, trudności w zakończeniu picia, trudności w ograniczaniu ilości wypijanego alkoholu).
3. Fizjologiczne objawy zespołu abstynencyjnego w sytuacji ograniczenia lub przerywania picia (drżenie, nadciśnienie tętnicze, nudności, wymioty, biegunka, bezsenność, niepokój, w krańcowej postaci majaczenie drżenne) lub używanie alkoholu w celu uwolnienia się od objawów abstynencyjnych.
4. Zmieniona (najczęściej zwiększona) tolerancja alkoholu, potrzeba spożywania zwiększonych dawek dla osiągnięcia oczekiwanego efektu.
5. Koncentracja życia wokół picia kosztem zainteresowań i obowiązków.
6. Uporczywe picie alkoholu mimo oczywistych dowodów występowania szkodliwych następstw picia.

*Ryzykowne spożywanie alkoholu* to picie nadmiernych ilości alkoholu (jednorazowo i łącznie w określonym czasie) nie pociągające za sobą aktualnie negatywnych konsekwencji, przy czym można oczekiwać, że konsekwencje te pojawią się, o ile obecny model picia alkoholu nie zostanie zmieniony.

*Picie szkodliwe* to taki wzorzec picia, który już powoduje szkody zdrowotne, fizyczne bądź psychiczne, ale również psychologiczne i społeczne, przy czym nie występuje uzależnienie od alkoholu.

*Narkomania* to stałe lub okresowe używanie w celach innych niż medyczne środków odurzających lub substancji psychotropowych albo środków zastępczych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich.

*Współuzależnienie* jest zespołem nieprawidłowego przystosowania się do sytuacji problemowej. Koncentrując się na szukaniu sposobu ograniczenia picia partnera, osoba współuzależniona nieświadomie przejmuje odpowiedzialność i kontrolę za jego

funkcjonowanie, co w efekcie ułatwia pijącemu dalsze spożywanie alkoholu. U części osób współzależnionych rozpoznaje się ostrą reakcję na stres, zaburzenia stresowe pourazowe lub zaburzenia adaptacyjne.

*Osoba uzależniona* to osoba, która w wyniku używania środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych albo używania ich w celach medycznych znajduje się w stanie uzależnienia od tych środków lub substancji.

*Osoba zagrożona uzależnieniem* to osoba, u której zespół zjawisk psychicznych i oddziaływań środowiskowych stwarza duże prawdopodobieństwo powstania uzależnienia od środków odurzających lub substancji psychotropowych, albo osobę sporadycznie używającą środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych.

*Profilaktyka zdrowotna* to działania ukierunkowane na grupy ryzyka określonych chorób obejmujące redukcję czynników chorobotwórczych, wczesne wykrycie zmian chorobowych oraz zapobieganie skutkom choroby. W samej profilaktyce zdrowotnej wyróżniamy następujące fazy:

- profilaktyka wczesna - mająca na celu utrwalenie prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia i zapobieganie szerzeniu się niekorzystnych wzorców zachowań, w odniesieniu do osób zdrowych,
- profilaktyka pierwotna (I fazy) - mająca na celu zapobieganie chorobie poprzez kontrolowanie czynników ryzyka, w odniesieniu do osób narażonych na czynniki ryzyka,
- profilaktyka wtórna (II fazy) - zapobieganie konsekwencjom choroby poprzez jej wczesne wykrycie i leczenie (przesiewowe badania skринingowe mające na celu wykrycie osób chorych),
- profilaktyka III fazy, której działania zmierzają w kierunku zahamowania postępu choroby oraz ograniczeniu powikłań.

#### Załącznik 20. Procedury przyjmowania i rozpatrywania wniosków wpływających do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie.

<b>Kto może złożyć wniosek?</b>	Wniosek może złożyć dowolna osoba (sąsiad, daleki krewny, członek rodziny itp.) lub instytucja (zakład pracy, Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Komenda Powiatowa Policji, Prokuratura Rejonowa), która wie o osobie nadużywającej alkoholu i powodującej rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylającej się od pracy albo systematycznie zakłócającej spókoj lub porządek publiczny.
<b>Gdzie należy złożyć wniosek?</b>	Wniosek należy złożyć w siedzibie Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie w Urzędzie Miejskim przy ul. Staromiejskiej 6.
<b>Rejestracja wniosków</b>	Sekretarz Komisji zobowiązany jest przyjąć i zarejestrować w wewnętrznym rejestrze Komisji każdy wniosek, nawet gdy wniosek jest anonimowy bądź dane wnioskodawcy nie są czytelne.
<b>Przekazanie wniosku</b>	Wnioski mogą być przekazywane drogą pocztową lub osobiście. W przypadku składania wniosku przez instytucję za pośrednictwem pracownika obok wymaganej pieczętki i podpisu osoby podpisującej wniosek z danej instytucji wymagany jest zapis: „wniosek przekazałam/tem dnia ... (imię i nazwisko osoby przekazującej)”. W przypadku składania wniosku przez osoby prywatne wyżej wymagana procedura nie jest wymagana.
<b>Dane jakie powinien zawierać wniosek</b>	Wniosek powinien zawierać następujące dane: <ol style="list-style-type: none"> <li>Dane wnioskodawcy wraz z danymi teleadresowymi.</li> <li>Dane osoby posiadającej problem alkoholowy.</li> <li>Adres zamieszkania osoby z problemem alkoholowym.</li> <li>Numer sprawy w przypadku składania wniosku przez instytucję.</li> <li>Uzasadnienie wniosku, tj. opis uzależnienia, zachowania osoby uzależnionej od alkoholu z uwzględnieniem informacji o podjętym leczeniu w przeszłości.</li> <li>Podpis w przypadku składania wniosku przez osobę prywatną.</li> <li>Pieczętka i podpis osoby podpisującej wniosek w przypadku składania wniosku przez instytucję</li> </ol>
<b>Ocena zasadności i poprawności złożonego wniosku</b>	Zarejestrowane przez Sekretarza Komisji wnioski rozpatrywane są na najbliższym posiedzeniu Komisji i stanowią załącznik do protokołu z posiedzenia Komisji. Następnie po podjęciu decyzji przez członków Komisji, Przewodnicząca lub jej Zastępca dokonują dekretacji, która zawiera adnotację czy dany wniosek należy rozpatrywać na posiedzeniu komisji leczniczej czy też wymaga on uzupełnienia.
<b>Przepływ informacji pomiędzy wnioskodawcą a Komisją</b>	Wszystkie informacje z zakresu prowadzonego postępowania wobec osoby zgłoszonej udzielane są drogą pisemną, tylko i wyłącznie na podstawie pisemnego wniosku. Osobie prywatnej – wnioskodawcy Sekretarz może udzielić informacji osobiście w siedzibie Komisji.



<b>Zaproszenie na posiedzenie komisji</b>	Sekretarz Komisji wysyła zaproszenie do osoby, której wniosek dotyczy za zwrotnym potwierdzeniem odbioru.
<b>Kto może uczestniczyć w posiedzeniu komisji leczniczej?</b>	W posiedzeniu komisji leczniczej uczestniczą członkowie komisji oraz osoba zaproszona a w uzasadnionych przypadkach przedstawiciele instytucji pomocowych. Z przeprowadzonej rozmowy sporządzany jest protokół, który osoba zaproszona zobowiązana jest odczytać i podpisać. W przypadku odmowy podpisania Sekretarz odnotowuje ten fakt w protokole.
<b>Informacje dodatkowe</b>	W trakcie prowadzonego postępowania Komisja może wezwać na świadków rodzinę osoby wobec której prowadzone jest postępowanie jak również samego wnioskodawcę. Dodatkowo Komisja może kierować pisemne prośby o udzielenie informacji o w/w osobie do Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej, Komendy Powiatowej Policji oraz innych nie wymienionych instytucji, które mogą posiadać istotne informacje w przedmiotowej sprawie.
<b>Kierowanie sprawy do Sądu Rejonowego</b>	W toku prowadzonego postępowania mimo braku obecności osoby wzywanej Komisja może podjąć decyzję o skierowaniu danej osoby na przymusowe leczenie odwykowe. W tym celu dodatkowo kompletowane są takie dokumenty jak: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wywiad środowiskowy przeprowadzony przez pracownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.</li> <li>2. Wykaz interwencji policjantów Komendy Powiatowej Policji w Opocznie za ostanie 3-6 miesięcy, bądź konkretny okres.</li> <li>3. Inne wymagane w procedurze dokumenty.</li> </ol> Oryginały zebranych dokumentów Sekretarz Komisji składa w Sądzie Rejonowym w Opocznie osobiście lub za pośrednictwem poczty.

## Załącznik 21. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2009 r.

2009		
Dział / Rozdział	dochody	wydatki
80101 szkoły podstawowe	344 795,79	15 014 152,98
80103 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	-	1 131 413,36
80104 przedszkola	871 308,15	4 194 430,31
80110 gimnazja	64 119,59	7 679 435,74
80114 zespoły obsługi ekonomiczno - administracyjnej szkół	2 404,07	427 302,01
80120 licea ogólnokształcące	-	1 674 700,00
80146 dokształcanie i doskonalenie nauczycieli	-	97 568,99
80148 stołówki szkolne	1 000 306,44	1 271 027,46
80195 pozostała działalność	1 720 125,49	2 192 166,43
85404 wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	-	39 529,47
85415 pomoc materialna dla uczniów	299 459,51	287 391,01
85495 pozostała działalność	8 999,99	8 999,99
<b>Razem</b>	<b>4 311 519,03</b>	<b>34 018 117,75</b>

## Załącznik 22. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2010 r.

2010		
Dział / Rozdział	dochody	wydatki
80101 szkoły podstawowe	242 137,63	15 239 961,85
80103 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	-	1 012 050,86
80104 przedszkola	578 814,96	4 059 760,01
80110 gimnazja	116 271,53	8 669 970,16
80114 zespoły obsługi ekonomiczno - administracyjnej szkół	846,44	403 304,79
80120 licea ogólnokształcące	-	1 828 900,00

80146 doszkąłcanie i doskonalenie nauczycieli	-	70 394,69
80148 stołówki szkolne	1 460 993,80	2 189 976,33
80195 pozostała działalność	460 731,10	630 339,85
85404 wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	-	40 236,14
85415 pomoc materialna dla uczniów	246 501,00	331 166,75
85495 pozostała działalność	-	-
<b>Razem</b>	<b>3 106 296,46</b>	<b>34 476 061,43</b>

## Załącznik 23. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2011 r.

2011		
Dział / Rozdział	dochody	wydatki
80101 szkoły podstawowe	334 970,58	15 866 316,28
80103 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	15 303,60	1 182 831,72
80104 przedszkola	677 910,22	4 424 327,66
80110 gimnazja	93 049,45	9 594 851,37
80114 zespoły obsługi ekonomiczno - administracyjnej szkół	1 684,30	413 489,97
80120 licea ogólnokształcące	-	1 934 772,00
80146 doszkąłcanie i doskonalenie nauczycieli	-	91 445,91
80148 stołówki szkolne	1 515 289,36	2 413 989,14
80195 pozostała działalność	625 379,46	879 990,16
85404 wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	-	49 664,52
85415 pomoc materialna dla uczniów	256 543,30	308 135,62
85495 pozostała działalność	-	-
<b>Razem</b>	<b>3 520 130,27</b>	<b>37 159 814,35</b>

## Załącznik 24. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2012 r.

2012		
Dział / Rozdział	dochody	wydatki
80101 szkoły podstawowe	422 209,95	16 948 888,28
80103 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	13 161,50	1 727 719,96
80104 przedszkola	590 616,09	4 426 604,22
80110 gimnazja	109 086,86	9 668 809,31
80113 dowożenie uczniów do szkół	-	236 289,02
80114 zespoły obsługi ekonomiczno - administracyjnej szkół	275,84	414 643,02
80120 licea ogólnokształcące	-	2 474 716,00
80146 doszkąłcanie i doskonalenie nauczycieli	-	95 235,34
80148 stołówki szkolne	1 643 676,10	2 596 867,54
80195 pozostała działalność	862 719,76	1 228 924,29
85404 wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	-	50 804,48
85415 pomoc materialna dla uczniów	283 646,58	334 772,98
85495 pozostała działalność	-	-
<b>Razem</b>	<b>3 925 392,68</b>	<b>40 204 274,44</b>

## Załącznik 25. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2013 r.

2013		
Dział / Rozdział	dochody	wydatki
80101 szkoły podstawowe	247 562,03	17 036 189,22
80103 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	239 604,00	2 014 066,95
80104 przedszkola	878 137,07	4 765 731,76
80110 gimnazja	96 272,68	9 997 407,45
80113 dowożenie uczniów do szkół	-	327 056,00
80114 zespoły obsługi ekonomiczno - administracyjnej szkół	82,16	451 817,36
80120 licea ogólnokształcące	-	2 561 433,00
80146 dokształcanie i doskonalenie nauczycieli	-	82 283,44
80148 stołówki szkolne	1 589 237,59	2 565 816,38
80195 pozostała działalność	70 906,74	569 732,16
85404 wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	-	47 893,58
85415 pomoc materialna dla uczniów	365 856,62	434 974,82
85495 pozostała działalność	-	-
<b>Razem</b>	<b>3 487 658,89</b>	<b>40 854 402,12</b>

## Załącznik 26. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2014 r.

2014		
Dział / Rozdział	dochody	wydatki
80101 szkoły podstawowe	193 748,02	16 416 929,22
80103 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	691 545,00	2 277 052,15
80104 przedszkola	1 201 541,01	5 154 674,16
80110 gimnazja	78 297,03	10 256 997,84
80113 dowożenie uczniów do szkół	-	295 472,00
80114 zespoły obsługi ekonomiczno - administracyjnej szkół	12,21	468 339,34
80120 licea ogólnokształcące	-	2 542 568,74
80146 dokształcanie i doskonalenie nauczycieli	-	56 323,20
80148 stołówki szkolne	1 499 721,34	2 553 709,78
80195 pozostała działalność	869 729,01	1 222 032,11
85404 wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	-	61 086,25
85415 pomoc materialna dla uczniów	304 094,58	362 951,49
85495 pozostała działalność	-	-
<b>Razem</b>	<b>4 838 688,20</b>	<b>41 668 136,28</b>

## Załącznik 27. Wykaz świetlic wiejskich.

Lp	Świetlica Wiejska	Początek funkcjonowania	Powierzchnia użytkowa
1	Bukowiec Opoczyński	lata dziewięćdziesiąte	244,70 m <sup>2</sup>
2	Modrzew	lata dziewięćdziesiąte	295,20 m <sup>2</sup>
3	Stużno	lata dziewięćdziesiąte	515,57 m <sup>2</sup>

Lp	Świetlica Wiejska	Początek funkcjonowania	Powierzchnia użytkowa
4	Różanna	lata dziewięćdziesiąte	70 m <sup>2</sup>
5	Kraszków	lata dziewięćdziesiąte	90 m <sup>2</sup>
6	Bielowice	lata dziewięćdziesiąte	96,80 m <sup>2</sup>
7	Mroczków Duży	lata dziewięćdziesiąte	170 m <sup>2</sup>
8	Januszewice	2004	140 m <sup>2</sup>
9	Sitowa	2005	35,50 m <sup>2</sup>
10	Kruszewiec	2006	142,10 m <sup>2</sup>
11	Kraśnica	2007	101,20 m <sup>2</sup>
12	Ogonowice	2008	434,95 m <sup>2</sup>
13	Dzielna	2009	180,86 m <sup>2</sup>
14	Kliny	2009	101,48 m <sup>2</sup>
15	Mroczków Gościnnie	2010	434,95 m <sup>2</sup>
16	Ostrów	2011	24,27 m <sup>2</sup>
17	Karwice	2011	ok. 100 m <sup>2</sup>
18	Dom Ludowy w Kraśnicy	2011	811,70 m <sup>2</sup>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

Załącznik 28. Wydarzenia zorganizowane w latach 2009 - 2013 w 10 wybranych świetlicach wiejskich i ich uczestnicy.

Rok		Bielowice	Bukowiec Op.	Januszewice	Kraszków	Mroczków Duży	Modrzew	Różanna	Sitowa	Stużno	Wygnanów
2009	wydarzenia	33	36	17	50	22	120	30	31	20	38
	uczestnicy	1310	1750	430	895	898	4722	1200	3400	350	940
2010	wydarzenia	29	34	31	46	39	70	45	35	46	36
	uczestnicy	1516	1590	598	892	1024	3807	900	3285	690	893
2011	wydarzenia	27	32	67	31	62	57	86	39	98	35
	uczestnicy	2480	1730	735	880	2178	4022	980	4255	1203	918
2012	wydarzenia	33	48	51	51	50	67	42	50	101	94
	uczestnicy	3426	3848	1719	2480	4002	4865	1880	5537	2326	2363
2013	wydarzenia	46	45	30	62	34	71	26	51	78	92

Rok		Bielowice	Bukowiec Op.	Januszewice	Kraszków	Mroczków Duży	Modrzew	Różanna	Sitowa	Stużno	Wygnanów
	uczestnicy	3940	1338	569	1120	1609	3653	1898	1617	1231	3168

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GUS w latach 2009-2013.

#### Załącznik 29. Wykaz kół gospodyń wiejskich

Lp	Koło gospodyń wiejskich	Rok powstania	Rok reaktywacji
1	Adamów	brak danych	2011
2	Bielowice	lata 60.	-
3	Brzustówek	lata 60.	2003
4	Bukowiec Opoczyński	1967	-
5	Dzielna	1962	2004
6	Januszewice	lata 60.	2005
7	Kraszków	lata 60.	2003
8	Karwice	2006	-
9	Kraśnica	2002	-
10	Kliny	lata 60.	2007
11	Kruszewiec	2006	-
12	Kruszewiec Kol.	lata 80.	2006
13	Libiszów Kol.	lata 70.	2011
14	Modrzew	1962	2009
15	Mroczków Duży	2006	-
16	Mroczków Gościnny	2003	-
17	Ogonowice	1964	2004
18	Ostrów	2002	-
19	Różanna	lata 70.	2003
20	Sitowa	lata 60.	1976
21	Sołek	1970/1980	2006
22	Stużno	2014	-
23	Wola Załęzna	lata 60.	2007
24	Wólka Karwicka	2013	-
25	Wygnanów	1954	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

#### Załącznik 30. Wykaz kapelmistrzów Orkiestry Miejskiej w Opocznie.

Lp	Kapelmistrz	Lata
1	Aleksander Chrustowicz	1908
2	Pawliczek	1926-1929
3	Władysław Bromberger	1929-1935
4	Jan Suskiewicz	1935-1937
5	Wiktor Gębczyński	1937-1939
6	Jan Szawerski	1945-1946
7	Wiktor Gębczyński	1946-1947
8	Jan Szymaniak	1947-1948
9	Władysław Telus	1949- 1966

10	Józef Radosz	1971
11	Władysław Telus	1971 - 1990
12	Piotr Fura	1991- 1993
13	Rafał Kądziała	1994 - nadal

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MDK.

#### Załącznik 31. Wykaz twórców ludowych stale współpracujących z Muzeum Regionalnym.

Lp	Imię i nazwisko	Miejsce zamieszkania	Profesja
1	Halina Benderz	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
2	Weronika Gruszecka	Wygnanów	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo
3	Marianna Jobczyk	Bielowice	laureatka Nagrody im. O. Kolberga – plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, wycinankarstwo, pisankarstwo
4	Marianna Knop	Wola Załączna	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, wycinankarstwo
5	Anna Kołodziejczyk	Bukowiec Opoczyński	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
6	Marianna Ksyta	Dzielna	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, poezja ludowa
7	Józefa Marszałek	Dzielna	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
8	Halina Miązek	Werówka	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
9	Agnieszka Pacan	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
10	Katarzyna Pacan	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
11	Stefania Pacan	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo
12	Zofia Pacan	Bielowice	laureatka Nagrody im. O. Kolberga, plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
13	Elżbieta Pokora	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
14	Małgorzata Pokora	Opoczno	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo
15	Stefania Pokora	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
16	Anna Pokora-Pietras	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
17	Anna Rogulska	Opoczno	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo
18	Maria Rogulska	Opoczno	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo
19	Bożena Rzepka-Dulnikiewicz	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
20	Gabriela Rzepka	Bielowice	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo, wycinankarstwo
21	Marianna Rzepka	Bielowice	laureatka Nagrody im. O. Kolberga, plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo, pisankarstwo
22	Natalia Ślęzak	Wygnanów	plastyka zdobniczo-obrzędowa, hafciarstwo, koronkarstwo
23	Wojciech Grzędowski	Petrykozy	rzeźbiarstwo
24	Andrzej Oliwa	Opoczno	rzeźbiarstwo, pisarstwo ikon

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Muzeum.

#### Załącznik 32. Najważniejsze wydarzenia kulturalno - oświatowe organizowane przez MBP w 2014 r. adresowane do dorosłego czytelnika.

Nazwa biblioteki, filii	Nazwa imprezy	Data (miesiąc / cały rok)
MBP w Opocznie	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Całoroczna wystawa „Rok 2014 Rokiem Oskara Kolberga”</li> <li>• Wystawa „10 rocznica śmierci Doroty Terakowskiej”</li> <li>• Wieczór kolęd i poezji bożonarodzeniowej z udziałem członków OKL „Nad Wąglanką” oraz młodzieży z zespołu „Studio 107 Band” - uczniów Zespołu Szkół Ogólnokształcących</li> </ul>	Styczeń
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego”</li> </ul>	Luty

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Warsztaty komputerowe „Rozlicz PIT przez Internet”</li> </ul>	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Światowy Dzień Wody”</li> <li>• „Dzień Kobiet” - uroczystość z udziałem poetów OKL „Nad Wąglanką”, uczniów ZS Ogólnokształcących i ZS Ponadgimnazjalnych nr 1 w Opocznie</li> </ul>	Marzec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Historia i znaczenie MBP w Opocznie”</li> <li>• Spotkanie autorskie z Anną Kowalewską</li> <li>• Spotkanie autorskie z Barbarą Kosmowską</li> <li>• Wystawa „Po co opocznianom biblioteka?”</li> <li>• Dzień Bibliotekarza</li> <li>• Wieczór poetycki „Nasz Święty Jan Paweł II” z udziałem OKL „Nad Wąglanką”</li> </ul>	Maj
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Międzynarodowy Rok Rodziny - Rodzina w literaturze”</li> </ul>	Lipiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Zakazane książki”</li> </ul>	Wrzesień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 9 urodziny OKL „Nad Wąglanką”</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Tydzień Edukacji Globalnej”</li> </ul>	Listopad
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wystawa „Boże Narodzenie i Nowy Rok - zwyczaje i obrzędy”</li> </ul>	Grudzień

Od stycznia 2014 roku w MBP w Opocznie działa **Dyskusyjny Klub Książki**. Spotkania odbywają się cyklicznie co miesiąc. Klub liczy 9 członków. Łączna liczba spotkań to 11 w tym jedno spotkanie autorskie z B. Kosmowską, które odbyło się 19 maja 2014 roku w naszej bibliotece w Czytelnii multimedialnej. Łączna liczba uczestników w przeciągu całego roku wyniosła 75 osób w tym na spotkaniu autorskim 15 osób. Opiekunem DKK jest pracownik Wypożyczalni dla dorosłych – Artur Gołuchowski.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

### Załącznik 33. Najważniejsze imprezy kulturalno - oświatowe organizowane przez MBP w 2014 r. adresowane do dzieci i młodzieży.

Nazwa biblioteki, filii	Nazwa imprezy	Data (miesiąc / cały rok)
MBP Czytelnia i Czytelnia multimedialna	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wycieczka do biblioteki uczniów Kl. II SP w Woli Załężnej</li> </ul>	Czerwiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Warsztaty „Życie i twórczość Oskara Kolberga” z udziałem uczniów kl. II LO z ZS Ponadgimnazjalnych nr 1 w Opocznie</li> <li>• Spotkanie autorskie z poetką OKL „Nad Wąglanką” p. Józefą Nitą z udziałem uczniów kl. II LO z ZS Ponadgimnazjalnych nr 1 w Opocznie</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wycieczka uczniów kl. IV-VI ze SP w Sielcu</li> <li>• Prelekcja pracownika Muzeum im. Oskara Kolberga w Przysusze p. Katarzyny Markiewicz nt. „Życie i twórczość Oskara Kolberga” z udziałem kl. II LO a z ZS Ponadgimnazjalnych w Opocznie oraz kl. II Gimnazjum nr 2 w Opocznie</li> </ul>	Listopad
MBP Oddział dla dzieci	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rok 2014 Rokiem Czytelnictwa - wystawa</li> <li>• „Książka łączy pokolenia” - wystawa</li> <li>• Ferie zimowe:</li> <li>• „Poznajmy się” zabawy integracyjne</li> <li>• Poranki filmowe</li> <li>• Konkursy plastyczne: „Podróż moich marzeń”, „Bezpieczni w Sieci”</li> <li>• Spotkania z cyklu „Podróże moja pasja”</li> <li>• Gry i zabawy stolikowe</li> <li>• „Bezpieczni w Internecie” zajęcia profilaktyczne</li> <li>• Modelowanie z masy solnej – warsztaty</li> <li>• Zgadnij jakie to miejsce – kalambury, zagadki i gry o tematyce podróżniczej</li> <li>• Pokonkursowa wystawa prac uczestników ferii zimowych</li> </ul>	Styczeń
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lekcja biblioteczna i wystawa Światowy Dzień Kota</li> <li>• Wiosenne spotkania w Oddziale dla dzieci – cykl zajęć edukacyjnych</li> </ul>	Luty
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wiosna z książką – wystawa</li> <li>• Tydzień z Internetem – zajęcia edukacyjne</li> </ul>	Marzec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Światowy Dzień Książki dla Dzieci – spotkanie z Przedszkolakami</li> <li>• „Wierszykarnia” – cykl spotkań poetyckich dla dzieci</li> </ul>	Kwiecień

	<p>- Tydzień Bibliotek w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>występ przedszkolaków z okazji Dnia Bibliotekarza</li> <li>Fascynujący świat pszczół – prelekcja</li> <li>Biblioteka i jej zbiory – cykl lekcji bibliotecznych</li> </ul>	Maj
	<p>- Cała Polska Czyta Dzieciom</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Cykl spotkań z ciekawymi ludźmi (ksiądz, strażak, leśniczy, policjant) – głośne czytanie i prelekcje</li> <li>Przegląd nowości w bibliotece</li> <li>Lekcje z przysposobienia bibliotecznego</li> <li>Wycieczka przedszkolaków do biblioteki</li> <li>Głośne czytanie w ZS im. Jana Brzechwy w Opocznie</li> </ul>	Czerwiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Poczytaj mi mamo: wakacyjne rodzinne czytanie - wystawka</li> </ul>	Lipiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Wycieczka do biblioteki dzieci uczestniczących w półkolonii w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Opocznie</li> <li>Piknik edukacyjny „Sieci@ki na wakacjach”</li> </ul>	Sierpień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Wycieczka przedszkolaków – „Moja pierwsza wizyta w bibliotece”</li> <li>Poznajemy bibliotekę – lekcja biblioteczna</li> <li>Projekcja filmu</li> </ul>	Wrzesień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Biblioteczka młodego odkrywcy – wystawa książek</li> <li>Bajkowa jesień – wystawa książek</li> <li>Różne formy książki – lekcja biblioteczna</li> <li>Czytamy wiersze o jesieni – zajęcia edukacyjne</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Wycieczka do biblioteki</li> <li>Pasowanie na czytelnika</li> <li>„Przygoda z Oskarem” – cykl lekcji bibliotecznych poświęconych życiu i twórczości Oskara Kolberga</li> <li>„Różne formy książki” – lekcje biblioteczne dla przedszkolaków</li> <li>Tydzień Edukacji Globalnej – warsztaty</li> </ul>	Listopad
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Bajkowe święta – wystawa książek</li> <li>„Mikołajkowe spotkania w bibliotece” – cykl spotkań dla przedszkolaków</li> <li>Przegląd nowości wydawniczych</li> </ul>	Grudzień
MBP Filia nr 1 w Opocznie	<ul style="list-style-type: none"> <li>Konkurs czytelniczy „Czy znasz te bajki i baśnie”?</li> <li>Zajęcia plastyczne „Zakładka do książki”</li> <li>Konkurs plastyczny – „Używk? Wybieram zdrowie”</li> <li>Głośne czytanie : bajki i baśnie o ziemie</li> </ul>	Styczeń
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Wystawka – „105 rocznica urodzin Anny Świrszczyńskiej”</li> <li>Warsztaty literackie „Jaś i Małgosia”</li> </ul>	Luty
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Wystawka – 115 rocznica urodzin Ewy Szelburg-Zarembiny</li> <li>Warsztaty literackie „Calineczka”</li> </ul>	Kwiecień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Lekcja biblioteczna „W naszej bibliotece”</li> <li>Wycieczki do biblioteki</li> <li>Głośne czytanie – książka „Lis i winogrona”</li> <li>Warsztaty literackie „Wiosennie i bajkowo”</li> <li>Inscenizacja baśni „Kopciuszek”</li> </ul>	Maj
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Warsztaty literackie „Kolorowa Gwatemala”</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Głośne czytanie „Bożonarodzeniowe historie”</li> <li>Lekcja biblioteczna „Biblioteka uczy, bawi, informuje”</li> <li>Wystawka książkowa – „Książki, które warto przeczytać”</li> </ul>	Grudzień
MBP w Opocznie - Filia Libiszów	<ul style="list-style-type: none"> <li>Lekcja biblioteczna „Zaczarowany świat baśni „Kopciuszek”</li> <li>Spotkanie autorskie z poetką Anną Koselską</li> </ul>	Marzec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Warsztaty tworzenia plamy wielkanocnej</li> </ul>	Kwiecień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Lekcja biblioteczna „Encyklopedie i słowniki jako wydawnictwa informacyjne”</li> <li>Warsztaty z masą solną w roli głównej</li> <li>Lekcja biblioteczna „Moje pierwsze spotkanie z biblioteką”</li> </ul>	Maj
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Głośne czytanie przedszkolakom w ramach akcji Cała Polska Czyta Dzieciom</li> </ul>	Czerwiec



	<ul style="list-style-type: none"> <li>Wyklejanki bibułowe - warsztaty plastyczne</li> </ul>	Wrzesień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Konkurs plastyczny „Wspomnienia z wakacji”</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Lekcja biblioteczna „Droga książki od pisarza do czytelnika”</li> </ul>	Listopad
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Warsztaty „Bombka choinkowa – metodą kusudama”</li> </ul>	Grudzień
MBP w Opocznie – Filia w Mroczkowie Gościnnym	<ul style="list-style-type: none"> <li>Rok 2014 rokiem Oskara Kolberga – wystawka</li> <li>Ferie w bibliotece</li> <li>Warsztaty plastyczne : „Wyklejanie domku zapałkami”, „Robienie kwiatów technikom orgiami” „Modelowanie z masy solnej” „Ozdabianie butelek cekinami”</li> <li>Konkursy plastyczne: „Stop przemocy” „Laurka dla babci i dziadka”</li> </ul>	Styczeń
	<ul style="list-style-type: none"> <li>„Dzień Babci i Dziadka”</li> <li>„Kubuś Puchatek wyklejany masą solną”</li> <li>„Stop agresji”</li> <li>„Ozdobne flakony”</li> </ul>	Luty
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Warsztaty plastyczne „Palma wielkanocna” „Koszyczek świąteczny z orgiami”</li> </ul>	Marzec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>„Wielkanoc” - wystawka</li> </ul>	Kwiecień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>„Czytanie w bibliotece łączy pokolenia” - wystawka</li> <li>Lekcja biblioteczna „Biblioteka miejscem spotkań wielu pokoleń”</li> <li>Konkursy plastyczne: „Laurka dla mamy”, „Życzenia dla mam”</li> </ul>	Maj
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Cała Polska Czyta Dzieciom - spotkanie z dziećmi</li> </ul>	Czerwiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>„John Ronald Reuel Tolkien”- wystawka</li> </ul>	Lipiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Piknik edukacyjny dla dzieci „Sieci@ki pl.”</li> <li>25 rocznica śmierci Marii Kuncewiczowej - wystawka</li> </ul>	Sierpień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Warsztaty plastyczne „Kwiaty z krepiny” kl. IV Sz. P.</li> </ul>	Wrzesień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Jarosław Iwaszkiewicz – wystawka</li> <li>Konkurs plastyczny „Dary jesieni”</li> <li>Pasowanie na czytelnika uczniów kl. I Sz. P.</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Konkurs plastyczny „Atrybuty Bożego Narodzenia”</li> <li>Wystawka „Dary jesieni”</li> </ul>	Listopad
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Konkurs plastyczny „Kolorowanka Bożonarodzeniowa”</li> <li>Boże Narodzenie - wystawka</li> </ul>	Grudzień
MBP w Opocznie - Filia w Ogonowicach	<ul style="list-style-type: none"> <li>FERIE ZIMOWE: „Stop agresji” - konkurs plastyczny „Serce dla dziadków” - konkurs plastyczny „Franklinowo” - konkurs plastyczny „Zimowe barwy” - konkurs plastyczny „Kwiatek dla mojej Walentynki” – warsztaty plastyczne Rozwiązywanie krzyżówek, układanie puzzli Gry i zabawy Zabawy na śniegu Zabawy z komputerem Gry i zabawy, podsumowanie ferii i wręczenie nagród</li> </ul>	Styczeń
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Czytanie bajek dzieciom przez panią A. Wasilewską (Cała Polska Czyta Dzieciom - CPCD)</li> </ul>	Luty
	<ul style="list-style-type: none"> <li>„W poszukiwaniu wiosny” - wycieczka</li> <li>Czytanie ulubionych książek przez uczniów (CPCD)</li> <li>Układanie puzzli, rozwiązywanie krzyżówek</li> </ul>	Marzec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>„Stroik Wielkanocny” - konkurs plastyczny</li> <li>Gry i zabawy w bibliotece</li> </ul>	Kwiecień

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• TYDZIEŃ BIBLIOTEK: Lekcje biblioteczne: „Biblioteka i jej zbiory” „Książka zabawka” „Historia bibliotek” „Czasopisma w bibliotece” „Podróż w krainę książek” „Poznajemy księgozbiór podręczny” „Karta dla mamy” - konkurs plastyczny „Najładniej czytam” - konkurs czytelniczy „Biblioteka - miejsce bezpiecznego Internetu” - pogadanka dla uczniów</li> </ul>	Maj
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gry i zabawy stolikowe</li> </ul>	Czerwiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• „Wakacje z książką” - wystawka</li> <li>• Gry i zabawy, układanie puzzli</li> </ul>	Lipiec
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Czytanie bajek przez p. A. Wasilewską (CPCD)</li> <li>• Wycieczka do biblioteki</li> <li>• Gry i zabawy stolikowe</li> </ul>	Wrzesień
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• „Barwy jesieni” - konkurs plastyczny</li> </ul>	Październik
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lekcja biblioteczna „Zapoznanie się z księgozbiorem”</li> <li>• Gry i zabawy, układanie puzzli</li> </ul>	Listopad
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• „Stroik świąteczny” - konkurs plastyczny</li> <li>• Lekcja biblioteczna „Sam wybieram książkę”</li> </ul>	Grudzień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

#### Załącznik 34. Formy pracy z czytelnikiem chorym, starszym i niepełnosprawnym w MBP w 2014 r.

Nazwa biblioteki, filii	Nazwa wydarzenia	Data (miesiąc)
MBP. Czytelnia multimedialna	Spotkanie „Internet 50+” – zajęcia komputerowe dla seniorów	Marzec
MBP. Oddział dla dzieci	Głośne czytanie w ZS im Jana Brzechwy w Opocznie	Czerwiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

#### Załącznik 35. Dane dotyczące korzystania z bezpłatnego Internetu w poszczególnych bibliotekach w 2014 r.

Nazwa biblioteki, filii	Liczba osób	Liczba godzin
MBP w Opocznie	3955	3991
MBP Filia nr 1	1155	1942
MBP Filia w Libiszowie	934	1015
MBP Filia w Mroczkowie Gościnnym	707	1578
MBP Filia w Ogonowicach	1029	1087

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów MBP.

#### Załącznik 36. Dochody i wydatki gminy w dziale rolnictwo i łowiectwo w latach 2009 – 2014.

DOCHODY									
Dział, rozdział, paragraf				2009	2010	2011	2012	2013	2014
010			<b>ROLNICTWO I ŁOWIECTWO</b>	242 291,22	246 798,41	258 945,80	278 163,43	313 848,53	342 426,45
	1095		<b>Pozostała działalność</b>	242 291,22	246 798,41	258 945,80	278 163,43	313 848,53	342 426,45
		0960	otrzymane spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej	31 591,25	16 797,50	-	-	-	-
		0970	wpływy z różnych dochodów	-	-	5 689,33	86,96	-	-

			dotacje celowe z otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	210 699,97	230 000,91	253 256,47	278 076,47	313 848,53	342 426,45
		2010							
<b>WYDATKI</b>									
				<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>
<b>010</b>			<b>ROLNICTWO I ŁOWIECTWO</b>	<b>221 416,92</b>	<b>241 497,19</b>	<b>264 969,87</b>	<b>278 076,47</b>	<b>333 687,01</b>	<b>367 644,89</b>
	<b>1009</b>		<b>Spółki wodne</b>	-	-	-	-	6 720,00	10 600,00
	<b>1030</b>		<b>Izby Rolnicze (wpłaty gminy na rzecz Izb Rolniczych w wysokości 2% uzyskanych wpływów z podatku rolnego)</b>	10 150,85	10 124,78	10 292,40	-	13 118,48	12 867,64
	<b>1095</b>		<b>Pozostała działalność (zwrot akcyzy)</b>	211 266,07	231 372,41	254 647,47	278 076,47	313 848,53	344 177,25

Załącznik 37. Dochód Gminy Opoczno z tytułu podatku rolnego i leśnego w latach 2009 – 2014.

Dział, rozdział, paragraf				2009	2010	2011	2012	2013	2014
756	75615 75616		Wpływy z podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatków i opłat lokalnych od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych	605 968,10	543 988,20	607 513,33	674 404,49	745 195,21	783 003,44
		0320	podatek rolny	510 174,12	499 322,56	510 736,79	557 530,58	627 564,48	675 489,69
		0330	podatek leśny	95 793,98	85 574,64	96 776,54	116 873,91	117 630,73	107 513,75

Załącznik 38. Stawki podatku rolnego w Gminie Opoczno.

Gmina Opoczno - II okręg podatkowy	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stawka bazowa podstawowa zł	35,52	58,29	55,80	34,10	37,64	74,18	75,86	69,28
Stawka bazowa przyjęta przez gminę zł	27,88	30,70	31,65	30,70	31,00	32,55	38,00	40,00
Obniżenie stawki w %	21,51%	47,33%	43,28%	9,97%	17,64%	56,12%	49,91%	42,26%
Stawka podatku za 1 ha przeliczeniowy gruntów gospodarstw rolnych zł	69,70	76,75	79,13	76,75	77,50	81,38	95,00	100,00

## Załącznik 39. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Opoczno

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON</b>						
<b>Podmioty wg sektorów własnościowych</b>						
podmioty gospodarki narodowej ogółem	2525	2610	2501	2407	2482	2501
sektor publiczny - ogółem	106	106	108	106	106	104
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	77	78	78	76	76	74
sektor publiczny - spółki handlowe	4	4	4	4	4	4
sektor prywatny - ogółem	2419	2504	2393	2301	2376	2397
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1980	2050	1929	1804	1857	1860
sektor prywatny - spółki handlowe	78	80	87	89	90	96
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	5	5	5	5	5	5
sektor prywatny - spółdzielnie	15	13	13	13	14	14
sektor prywatny - fundacje	6	6	5	5	5	7
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	68	71	74	75	80	83
<b>Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007</b>						
<b>ogółem</b>						
ogółem	2525	2610	2501	2407	2482	2501
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	34	32	25	28	28	30
B Górnictwo i wydobywanie	7	7	10	9	11	14
C Przetwórstwo przemysłowe	223	235	226	208	215	215
D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	2	3	4	4	4
E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	7	9	10	8	7	7
F Budownictwo	261	284	277	264	270	269
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	941	939	876	836	826	802
H Transport i gospodarka magazynowa	104	111	101	85	88	96
I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	73	71	68	67	66	68
J Informacja i komunikacja	43	39	38	32	39	41
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	90	95	83	75	75	72
L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	114	118	120	115	117	115

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	148	163	168	165	191	191
N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	33	27	30	25	29	30
O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	25	25	25	24	24	24
P Edukacja	99	101	108	136	141	134
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	110	122	115	114	131	143
R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	64	66	67	70	70	74
S i T Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	148	164	151	142	150	172
<b>Podmioty wg klas wielkości</b>						
ogółem	2525	2610	2501	2407	2482	2501
0 - 9	2362	2444	2339	2274	2348	2367
10 - 49	130	134	131	103	105	104
50 - 249	29	28	27	26	25	26
250 - 999	2	2	2	2	2	2
1000 i więcej	2	2	2	2	2	2
0 - 249	2521	2606	2497	2403	2478	2497
<b>Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007</b>						
ogółem	b.d.	b.d.	b.d.	1804	1857	1860
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	b.d.	b.d.	b.d.	17	17	19
B Górnictwo i wydobywanie	b.d.	b.d.	b.d.	8	10	11
C Przetwórstwo przemysłowe	b.d.	b.d.	b.d.	169	175	175
D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	b.d.	b.d.	b.d.	0	0	0
E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	b.d.	b.d.	b.d.	6	5	5
F Budownictwo	b.d.	b.d.	b.d.	244	247	246
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	b.d.	b.d.	b.d.	708	698	674
H Transport i gospodarka magazynowa	b.d.	b.d.	b.d.	72	74	79
I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	b.d.	b.d.	b.d.	58	57	58
J Informacja i komunikacja	b.d.	b.d.	b.d.	30	37	39
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	b.d.	b.d.	b.d.	74	74	71

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	b.d.	b.d.	b.d.	12	12	10
M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	b.d.	b.d.	b.d.	146	170	171
N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	b.d.	b.d.	b.d.	21	25	25
O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	b.d.	b.d.	b.d.	0	0	0
P Edukacja	b.d.	b.d.	b.d.	40	38	34
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	b.d.	b.d.	b.d.	102	118	130
R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	b.d.	b.d.	b.d.	31	30	32
S i T Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	b.d.	b.d.	b.d.	66	70	81
<b>NOWO ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ</b>						
<b>Podmioty nowo zarejestrowane wg sektorów własnościowych</b>						
podmioty gospodarki narodowej ogółem	269	276	227	247	255	226
sektor publiczny - ogółem	1	0	2	3	3	1
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	268	0	0	3	2	1
sektor prywatny - ogółem	248	276	225	244	252	225
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1	255	208	208	225	199
sektor prywatny - spółki handlowe	1	2	8	4	4	4
sektor prywatny - spółdzielnie	1	0	0	0	1	0
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	5	4	2	1	5	3
<b>WYREJESTROWANE Z REJESTRU REGON PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ3</b>						
<b>Podmioty wyrejestrowane wg sektorów własnościowych</b>						
podmioty gospodarki narodowej ogółem	314	183	320	336	176	205
sektor publiczny - ogółem	3	0	0	5	3	3
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	3	0	0	5	3	3
sektor prywatny - ogółem	311	183	320	331	173	202
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	279	174	312	328	168	193
sektor prywatny - spółki handlowe	1	2	3	2	3	0
sektor prywatny - spółdzielnie	0	2	0	0	0	0

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	0	1	1	0	0	0
<b>PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ - WSKAŹNIKI</b>						
<b>Podmioty - wskaźniki</b>						
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	711	734	706	682	705	715
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	76	78	64	70	72	64
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	88	51	90	95	50	58
podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	71	73	71	68	71	71
podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	109,5	112,5	108,2	104,9	109,4	111,7
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	56	58	54	51	53	53
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	8,6	8,8	8,3	7,9	8,2	8,3
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	2	2	2	2	2	2,57
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	21	22	22	23	24	26
nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	2	1	1	0	1	1
podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	117	119	98	108	112	101
<b>Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym</b>						
ogółem	1094,7	1125,0	1081,9	1049,2	1094,0	1116,8
0 - 9	1024,1	1053,4	1011,8	991,2	1035,0	1056,9
10 - 49	56,4	57,8	56,7	44,9	46,3	46,4
50 - 249	12,6	12,1	11,7	11,3	11,0	11,6
250 i więcej	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8

Załącznik 40. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Opoczno.

Lp.	Nr ewidencyjny drogi	Nazwa drogi	Przebieg (od ul. - do ul.)	Długość drogi (ciągu) [km]
1	107401E	ul. Piaseczna, ul. Sobieskiego	Piwna - Pl. Kościuszki, Pl. Kościuszki - Pl. Kilińskiego	0,201
2	107402E	ul. Batorego	Staromiejska - Kwiatowa	0,155
3	107403E	ul. Chopina	Hubala - Waryńskiego	0,347
4	107404E	ul. Hubala	17-go Stycznia - Starzyńskiego	0,200
5	107405E	ul. Westerplatte, ul. M.C. Skłodowskiej, ul. św. Marka	Przemysłowa – Partyzantów, Partyzantów - MDK - Inowłodzka, Inowłodzka - Kwiatowa	2,210

Lp.	Nr ewidencyjny drogi	Nazwa drogi	Przebieg (od ul. - do ul.)	Długość drogi (ciągu) [km]
6	107406E	ul. Armii Krajowej ul. P. Wyszynskiego	Piotrkowska – Westerplatte, Westerplatte - do osiedla (obr. 10 dz. nr 779/10)	0,714
7	107407E	ul. Żeromskiego ul. Szpitalna	Biernackiego - Pl. Kilińskiego, Pl. Kilińskiego - Janasa	0,357
8	107408E	ul. Wąska	Szewska - Sportowa	0,128
9	107409E	ul. Kazimierza Wielkiego	17-go Stycznia - Janasa	0,115
10	107410E	ul. Konopnickiej	Piotrkowska - Biernackiego	0,234
11	107411E	ul. Norwida	Piotrkowska - Konopnickiej	0,257
12	107412E	ul. Targowa, ul. Sportowa, ul. Zjazdowa	Staromiejska - Sportowa Targowa - 17-go Stycznia, 17-go Stycznia - Janasa	0,935
13	107413E	ul. Kowalskiego	Pl. Kościuszki - Sportowa	0,162
14	107414E	ul. Szewska, ul. Garncarska	17- go Stycznia – Kościelna, Kościelna - Moniuszki	0,426
15	107415E	ul. Piwna	Moniuszki - Kościelna	0,144
16	107416E	ul. Towarowa	Piotrkowska - teren PKP	0,112
17	107417E	ul. Kołomurna	17-go Stycznia - Piwna	0,223
18	107418E	ul. Staszica, ul. Kolejowa	teren PKP – Kolejowa, Staszica - Kuligowska	1,600
19	107419E	ul. Spacerowa, ul. Mickiewicza	Piotrkowska - Biernackiego Piotrkowska - Limanowskiego	0,5013
20	107420E	ul. Starzyńskiego	17-go Stycznia - Chopina	0,587
21	107421E	ul. Rolna	Inowłodzka - do pól (obr. 7, dz. nr 150/24)	0,545
22	107422E	ul. Krótka	Staromiejska - Daleka	0,165
23	107423E	ul. Błonie, ul. Wałowa	od rzeki (Drzewiczka) - 17-go Stycznia, 17-go Stycznia - tory PKP	0,893
24	107424E	ul. Drzymały	Targowa - do rzeki (Drzewiczka)	0,446
25	107425E	ul. Inowłodzka	Pl. Kościuszki – Moniuszki, Moniuszki - Kwiatowa	0,322
26	107426E	Pl. Kościuszki	Kowalskiego - Kowalskiego	0,238
27	107427E	ul. Zielona	Mieszka I - do lasu (obr. 21 dz. nr 177)	0,895
28	107428E	ul. Łąkowa	Kolberga - granica miasta (do wsi Różanna)	0,727
29	107429E	ul. Wapienna	Limanowskiego - bez wylotu	0,231
30	107430E	ul. Sosnowa	Krasickiego - tory PKP	0,484
31	107431E	ul. Armii Ludowej, ul. Długa	Kossaka - Leśna, Przemysłowa Leśna, Przemysłowa - tory PKP	1,494
32	107432E	ul. Północna	Torowa - Długa	0,325
33	107433E	ul. Spokojna	Cicha - do rzeki (Wąglanka)	0,139
34	107434E	ul. Kopernika	Piotrkowska - osiedle (obr.10, dz. nr 773/9)	0,806
35	107435E	ul. Wyspiańskiego, ul. Tuwima	Westerplatte – Tuwima, Wyspiańskiego - Armii Krajowej	0,604
36	107436E	ul. Matejki	Sienkiewicza - bez wylotu	0,145
37	107437E	ul. Mokra	Staszica - dr. Polna, (obr. 11, dz. nr 44/1)	0,515
38	107438E	ul. Działkowa	Kuligowska - Puchały	0,832
39	107439E	ul. Polna	Piotrkowska - bez wylotu	0,127
40	107440E	ul. Libiszewska	Staromiejska - granica miasta	2,131
41	107441E	ul. Stodolna	Inowłodzka - Moniuszki	0,192
42	107442E	ul. Łazienna	Limanowskiego - do dz. nr 360	0,101
43	107443E	ul. Przedszkolna	Limanowskiego do rzeki (Wąglanka)	0,117
44	107444E	ul. Przetwórców Pracy	Limanowskiego - bez wylotu	0,276
45	107445E	ul. Mostowa, ul. Robotnicza	od rzeki (Wąglanka) – Limanowskiego, Limanowskiego - bez wylotu	0,457
46	107446E	ul. Kościelna, ul. Staromiejska	Pl. Kościuszki – Staromiejska, Kościelna - Moniuszki	0,401
47	107447E	ul. Sienkiewicza	Wyspiańskiego - Kossaka	0,458
48	107448E	ul. Daleka	Libiszewska - granica miasta	0,762
49	107449E	ul. Graniczna, ul. Powstańców Wlkp., ul. Krasickiego	Inowłodzka – Partyzantów, Graniczna – Krasickiego, Długa - Piotrkowska	2,477
50	107450E	ul. Parkowa	17-go Stycznia - Park (obr.20, dz. nr 114/2)	0,318
51	107451E	ul. Żesławskiego	Parkowa - bez wylotu (Nowa)	0,154
52	107452E	ul. Nowa	Kolberga - Parkowa	0,178
53	107453E	ul. Wiejska	Staszica - Piotrkowska	0,315
54	107454E	ul. Kwiatowa, ul. Biernackiego	Inowłodzka – Libiszewska, Armii Krajowej - Inowłodzka	2,170



Lp.	Nr ewidencyjny drogi	Nazwa drogi	Przebieg (od ul. - do ul.)	Długość drogi (ciągu) [km]
55	107455E	ul. Skalna	Limanowskiego - bez wylotu	0,379
56	107456E	ul. Torowa	Krasickiego - teren PKP	0,533
57	107457E	ul. Kuligowska	Staszica - przejazd PKP	1,659
58	107458E	ul. Zakątna	Piotrkowska - bez wylotu	0,316
59	107459E	ul. Jodłowa	Świerkowa - Morwowa	0,157
60	107460E	ul. Morwowa	Modrzewiowa - Akacyjowa	0,206
61	107461E	ul. Orzechowa	Świerkowa - Morwowa	0,153
62	107462E	ul. Modrzewiowa, ul. Jarzębinowa, ul. Bukowa	Świerkowa – Lipowa, Lipowa – Bukowa, Jarzębinowa - Klonowa	1,000
63	107463E	ul. Lipowa	Partyzantów - Klonowa	0,497
64	107464E	ul. Wierzbowia	Akacyjowa - Klonowa	0,226
65	107465E	ul. Wiązowa	Tujowa - Wierzbowia	0,188
66	107466E	ul. Tujowa, ul. Jesionowa	Wierzbowia – Lipowa, Lipowa - Kasztanowa	0,362
67	107467E	ul. Kasztanowa, ul. Dębowa	Jesionowa – Grabowa, Grabowa - Bukowa	0,321
68	107468E	ul. Słoneczna	Powstańców Wlkp. - bez wylotu	0,228
69	107469E	ul. Klonowa	Świerkowa - Brzozowa	0,662
70	107470E	ul. Akacyjowa	Świerkowa - Brzozowa	0,679
71	107471E	ul. Brzozowa	Inowłodzka - Partyzantów	0,671
72	107472E	ul. Partyzantów	Kuligowska - Brzozowa	4,009
73	107473E	ul. Głogowa	Lipowa - Jarzębinowa	0,273
74	107474E	ul. Grabowa	Partyzantów - Klonowa	0,480
75	107475E	ul. Czeremchowa	Jarzębinowa - Bukowa	0,208
76	107476E	al. Dąbrówki, ul. Łokietka	Mieszka I – Łokietka, al. Dąbrówki - Zielona	0,459
77	107477E	ul. B. Chrobrego, ul. Krzywoustego	al. Dąbrówki – Krzywoustego, B. Chrobrego - al. Dąbrówki	0,586
78	107478E	ul. Puchały	Kuligowska - pola (obr. 17, dz. nr 488/3)	0,552
79	107479E	ul. Różana	Liliowa - Kwiatowa	0,292
80	107480E	ul. Krokusowa	Kwiatowa - Różana	0,094
81	107481E	ul. Narcyzowa	Kwiatowa - Różana	0,088
82	107482E	ul. Liliowa	Kwiatowa - Różana	0,089
83	107483E	ul. 1-go Maja	Szpitalna - Limanowskiego	0,198
84	107484E	ul. Małachowskiego	Leśna - Witosa	0,491
85	107485E	ul. Witosa	Małachowskiego - Krasickiego	0,407
86	107486E	ul. Pl. Zamkowy	17-go Stycznia - Pl. Kościuszki	0,064
87	107487E	ul. Ogrodowa, ul. Szkolna	Kuligowska - pole (obr.18, dz. nr 9/1), Piotrkowska - Staszica	1,919
88	107488E	ul. Limanowskiego, ul. Cicha, ul. Janasa	Partyzantów - 17-go Stycznia	0,729
89	107489E	ul. Świerkowa	Przemysłowa - Inowłodzka, droga wojew. nr 726	1,305
90	107490E	ul. Przemysłowa	Leśna - ZEC - Przemysłowa - Wymysłów - PKP (CMK), Przemysłowa - droga wojew. nr 726	4,163
91	107491E	ul. Piotrkowska	Leśna - Leśna	1,3675
92	107492E	ul. Dworcowa, ul. Kossaka	dworzec PKS - Westerplatte	0,7233
93	107493E	ul. Słowackiego	Biernackiego - Piotrkowska,	0,255
<b>Razem</b>				<b>57,04</b>

Lp.	Nr ewidencyjny drogi	Nazwa drogi	Długość drogi [km]
1	107151E	<b>Mroczków Gościnnie - Mroczków Duży (Ślepy) – Stuzno Kolonia, Stuzno - gr. woj. Mazowieckiego (Kamienna Wola)</b>	6,30
2	107152E	<b>Kruszewiec - gr. gm. Drzewica (Idzikowice) - Libiszów</b>	3,90
3	107153E	<b>Libiszów - Kolonia Libiszów - dr. woj. nr 726</b>	3,20
4	107154E	<b>Opoczno - Brzustówek - gr. gm. Sławno (Gawrony)</b>	3,60
5	107155E	<b>Kolonia Wólka Karwicka - Wólka Karwicka - Mroczków Gościnnie</b>	3,40
6	107156E	<b>dr. gm. nr 107155E - Bielowice - Kolonki - Dzielna</b>	4,70

Lp.	Nr ewidencyjny drogi	Nazwa drogi	Długość drogi [km]
7	107157E	Wola Załęzna - Dzielna	2,00
8	107158E	Karwice - Adamów	2,90
9	107159E	Karwice - Kolonia Karwice - Wólka Dobromirowa - gr. gm. Białaczów (Parczówek)	2,80
10	107160E	Ogonowice - Świnna - Sitowa	2,20
11	107261E	(Kolonia Buczek) - gr. gm. Poświętne - Kruszewiec	2,20
Razem			<b>37,20</b>

## Załącznik 41. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Opoczno.

Wykaz dróg powiatowych zamiejskich:

l.p.	numer drogi	nazwa drogi	długość całkowita na terenie gminy	w tym długość o nawierzchni twardej	średnia szerokość jezdni
1	3103E	Kol. Kruszewiec - Brzustów	6,206	5,345	4,6
2	3104E	Ziębów-Dęborzeczka	5,636	5,636	4,7
3	3101E	Kozenin-Sławno-Szadkowice-Bukowiec-Międzybórz	10,512	10,512	5,0
4	3109E	Drzewica - Libiszów- Wola Załęzna	6,512	6,512	5,0
5	3111E	Radzice Małe-Trzebina - Zameczek - Karwice	7,418	7,418	5,2
6	3108E	Opoczno - Krzczonów-Drzewica	8,911	8,911	6,0
7	3114E	Różanna-Stużno	9,406	9,406	5,0
8	3115E	Białaczów - Petrykozy - Stużno	2,490	2,490	5,0
9	3112E	Opoczno-Petrykozy - Nałęczów	5,008	5,008	6,0
10	3117E	Ostrów-Parczów-Białaczów- gr.woj. Trzemoszna	0,850	0,850	5,5
11	3122E	Psary-Zachorzów-Kliny	2,329	2,329	5,0
RAZEM			<b>65,278</b>	<b>64,417</b>	

Wykaz dróg powiatowych miejskich:

Ulice powiatowe w Opocznie				
MIASTO	Ulice o nawierzchni [ km ]			
	gruntowej	twardej		Razem
		Tłuczniowej + płyty beton.	bitumicznej	
OPOCZNO	-	-	2,3945	<b>2,3945</b>

Szczegółowy wykaz dróg powiatowych miejskich:

l.p.	Nazwa ulicy	długość całkowita (mb)	w tym długość o nawierzchni twardej
1	Pl. Kilińskiego, Moniuszki,	2044,5	2044,5

	Staromiejska (ciąg drogi 3108E)		
2	Mieszka I (ciąg drogi 3112E)	350	350
	<b>RAZEM</b>	<b>2394,5</b>	<b>2394,5</b>

## Załącznik 42. Formy ochrony przyrody w pobliżu gminy Opoczno

REZERWATY	
Nazwa	Odległość [km]
Białaczów	7.01
Puszcza u źródeł Radomki	17.94
Jodły Sieleckie	18.17
Jeleń	18.52
Spała	20.02
Sługocice	20.22
Twarda	20.23
Żądłowice	20.58
Błogie	20.59
Gaik	20.62
Gać Spalska	22.11
Konewka	23.76
Niebieskie Źródła	23.93
Jaksonek	24.93
Diabla Góra	25.37
Czarny Ług - otulina	27.49
Czarny Ług	27.60
Lubiaszów	29.26
PARKI KRAJOBRAZOWE	
Nazwa	[km]
Spalski Park Krajobrazowy	13.92
Sulejowski Park Krajobrazowy	19.81
PARKI NARODOWE	
Nazwa	[km]
Kampinoski Park Narodowy	17.41
OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU	
Nazwa	[km]
Lasy Przysusko-Szydłowieckie	10.10
Piliczański Obszar Chronionego Krajobrazu	14.82
Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki	16.61
Konecko - Łopuszniański	18.49
ZESPÓŁY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE	
Nazwa	[km]
Skarpa Jurajska	18.14
NATURA 2000 OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY	
Nazwa	[km]
Dolina Pilicy PLB140003	21.68
NATURA 2000 SPECJALNE OBSZARY OCHRONY	
Nazwa	[km]
Ostoja Brzeźnicka PLH260026	12.72
Ostoja Pomorzany PLH260030	14.49
Lasy Smardzewickie PLH100024	16.30
Dolina Dolnej Pilicy PLH140016	17.58
Lasy Spalskie PLH100003	17.83
Dolina Czarnej PLH260015	18.84
Łąki Ciebłowickie PLH100035	22.06
Niebieskie Źródła PLH100005	24.00
Dolina Środkowej Pilicy PLH100008	26.83
Lubiaszów w Puszczy Pilickiej PLH100026	29.26

Dolina Krasnej PLH260001	29.31
--------------------------	-------

Załącznik 43. Zakłady emitujące najwięcej zanieczyszczeń w województwie łódzkim w 2012 r. - emisja równoważna.

Lp	Zakład	Emisja równoważna [Mg/rok]
1	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrownia Bełchatów	98761.56
2	Dalkia Łódź S.A. (dawny Zespół Elektrociepłowni w Łodzi)	9952.54
3	EUROGLAS Polska Sp. z o.o.	2042,5
4	Cementownia „WARTA” S.A.	1233.35
5	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Sieradzu	489.35
6	Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Pabianicach	469.67
7	Elektrociepłownia Zduńska Wola Sp. z o.o.	448.87
8	ECOKutno Sp. z o.o.	432.63
9	Miejski Zakład Gospodarki Komunalnej w Piotrkowie Trybunalskim	423.22
10	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Zgierz	347.73
11	Energetyka Ciepła Sp. z o.o. w Skierniewicach	293.28
12	PFLIEDERER Prospan S.A.	258.56
13	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. Oddział Cukrownia Dobrzelin	248.49
14	Energetyka Ciepła Spółka z o.o. w Wieluniu	241.03
15	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Zakład Ciepłowniczy w Radomsku	229.72
16	Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. Opoczno	171.75
17	SOLAN S.A. Głowno	162.39
18	Zakład Gospodarki Ciepłowniczej Sp. z o.o. w Tomaszowie Mazowieckim	160.15
19	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Aleksandrowie Łódzkim	123.23
20	Dalkia Chrzanów Sp. z o.o. Elektrociepłownia Radomsko	119.83
21	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska WARTMILK w Sieradzu	103.13
22	AGROS NOVA Sp. z o.o.	98.25
23	OPOCZNO I Sp. z o.o.	95.65
24	Przedsiębiorstwo Budowy Dróg i Mostów „Erbedim” Sp. z o.o. Piotrków Tryb.	85.86
25	Spółdzielnia Dostawców Mleka w Wieluniu	72.84
26	ENERGA Kogeneracja Sp. z o.o. Oddział Ciepłowniaw Żychlinie	61.46
27	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Skierniewicach	46.57
28	Optex S.A.	44.11
29	Spółdzielnia Mieszkaniowa “Przodownik”	40.44
30	Miejski Zakład Komunalny w Głownie	19.08

(źródło: WIOŚ)

## Załącznik 44. Wyniki badania ankietowego mieszkańców wsi w gminie Opoczno

**I. Cel badania.**

Celem badania było poznanie oceny warunków życia na wsi, zwłaszcza w aspekcie życia społecznego i warunków jego rozwoju przez mieszkańców miejscowości na terenach wiejskich gminy Opoczno.

**II. Metodologia badań.**

Badanie przeprowadzono od 26 czerwca do 10 lipca 2014 roku.

Adresatami badania byli pełnoletni mieszkańcy miejscowości wiejskich na terenie gminy Opoczno.

Podstawą do określenia liczebności grupy ankietowanej była liczba gospodarstw domowych w danej miejscowości.

Grupa docelowa liczyła 3535 gospodarstw domowych. Sołtysowi każdej z miejscowości przekazano do rozpowszechnienia wśród mieszkańców arkusze ankietowe w liczbie odpowiadającej 50% liczby gospodarstw domowych w sołectwie (na podstawie danych ewidencji ludności Urzędu Miejskiego w Opocznie). Sołtys danej miejscowości przekazywał je losowo wybranym mieszkańcom danej wsi w liczbie jeden dla jednego gospodarstwa domowego. Po upływie ustalonego terminu, zebrał ankiety i zwrócił je do Urzędu Miejskiego.

Do respondentów skierowano łącznie 1683 arkusze ankietowe.

Narzędziem badawczym była anonimowa ankieta, składająca się z 20 pytań zamkniętych, podzielonych na cztery moduły:

- A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM
- B. BADANIE OPINII NA TEMAT ŻYCIA NA WSI W GMINIE OPOCZNO
  - I. Warunki ekonomiczno – bytowe
  - II. Miejscowość
  - III. Obywatel

W tabelach kolorem zielonym zaznaczyliśmy najczęściej, a kolorem czerwonym najrzadziej występujące odpowiedzi.

Opcja „Brak danych” dotyczy dwóch sytuacji: kiedy ankietowany w ogóle pominął pytanie i nie zaznaczył żadnej z odpowiedzi lub też pytanie go nie dotyczyło (ponieważ np. dotyczy gospodarstwa rolnego, którego nie posiada).

Moduł A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM jest metryką statystyczną formularza i składa się z trzech informacji: o miejscowości zamieszkania, płci i wieku respondenta.

## 1. Miejscowość.

Tabela 1. Liczba ankiet przekazanych oraz liczba respondentów w poszczególnych sołectwach.

Lp.	Sołectwo	Liczba wydanych ankiet	Liczba ankietowanych	Odzew procentowo
1	Adamów	25	22	88,0
2	Antoniów	20	11	55,0
3	Bielowice	104	20	19,2
4	Brzustówek	18	14	77,8
5	Bukowiec Opoczyński	88	14	15,9
6	Dzielna	67	17	25,4
7	Janów Karwicki	37	23	62,2
8	Januszewice	55	10	18,2
9	Karwice	37	25	67,6
10	Kliny	48	38	79,2
11	Kraszków	43	12	27,9
12	Kraśnica	88	84	95,5
13	Kruszewiec Kolonia	28	15	53,6
14	Kruszewiec	35	35	100,0
15	Libiszów Kolonia	33	21	63,6
16	Libiszów	59	52	88,1
17	Międzybórz	25	19	76,0
18	Modrzew	29	6	20,7

Lp.	Sołectwo	Liczba wydanych ankiet	Liczba ankietowanych	Odzew procentowo
19	Modrzewek	22	7	31,8
20	Mroczków Duży	58	25	43,1
21	Mroczków Gościenny	60	36	60,0
22	Ogonowice	130	33	25,4
23	Ostrów	83	2	2,4
24	Różanna	68	15	22,1
25	Sielec	39	31	79,5
26	Sitowa	59	58	98,3
27	Sobawiny	58	35	60,3
28	Sołek	24	8	33,3
29	Stużno Kolonia	21	20	95,2
30	Stużno	28	25	89,3
31	Wola Załęzna	109	0	0,0
32	Wólka Karwicka	23	21	91,3
33	Wygnanów	47	31	66,0
34	Ziębów	15	12	80,0
<b>Łącznie</b>		<b>1683</b>	<b>797</b>	<b>47,4</b>

Średnio odzew na zaproszenie do udziału w badaniu wyniósł 47,36 % w stosunku do liczby wydanych arkuszy ankietowych, czyli badaniem objęto 22,55% gospodarstw domowych na terenie wiejskim gminy Opoczno.

Ze względu na sposób dystrybucji arkuszy (za pośrednictwem sołtysa) frekwencja w badaniu w poszczególnych sołectwach nie stanowi podstaw do wnioskowania o charakterze socjologicznym, jest ona jedynie miarą zaangażowania sołtysów w proces ankietowania oraz pośrednio może stanowić przesłankę do oceny sposobu funkcjonowania sołtysa w lokalnej społeczności lub jego stosunku do administracji samorządowej. W tym kontekście zwracają szczególną uwagę dwie miejscowości: Wola Załęzna, gdzie nikt nie wziął udziału w badaniu oraz Ostrów, w którym uczestniczyły dwie osoby.

## 2. Płeć respondentów.

Tabela 2. Struktura płci respondentów

Lp.	Płeć	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Kobiety	410	51,4
2	Mężczyźni	351	44,0
3	Brak danych	36	4,5
<b>Łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

Struktura płci respondentów kształtowała się na poziomie zbliżonym do rzeczywistego udziału poszczególnych płci w populacji na badanym terenie.

## 3. Wiek respondentów.

Tabela 3. Struktura wiekowa respondentów

Lp.	Przedział wiekowy (lata)	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	18-24	61	7,7
2	25-34	125	15,7
3	35-44	182	22,8
4	45-54	186	23,3
5	55-64	171	21,5
6	≥ 65	60	7,5
7	Brak danych	12	1,5
<b>Łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

Najliczniejsze grupy wiekowe, biorące udział w badaniu, stanowią respondenci w wieku 45 – 54 lata oraz 35 – 44 lata, co wynika bezpośrednio z określenia grupy docelowej badania na poziomie gospodarstwa domowego, czyli skierowania ankiety do głowy danego gospodarstwa.

#### MODUŁ B. BADANIE OPINII NA TEMAT ŻYCIA NA WSI W GMINIE OPOCZNO

##### I. Warunki ekonomiczno – bytowe.

W części ankiety dotyczącej warunków ekonomiczno – bytowych respondentów badano głównie zagadnienia związane z oceną możliwości tradycyjnej na wsi gałęzi gospodarki, czyli rolnictwa, w zabezpieczeniu bytu członków gospodarstwa domowego.

1. Czy posiada Pan/Pani gospodarstwo rolne? (*gospodarstwo rolne rozumiane, jako gospodarstwo z powierzchnią użytków rolnych powyżej 1 ha*)

Tabela 4. Liczba posiadaczy gospodarstw rolnych wśród ankietowanych

Lp.	Czy posiada gospodarstwo rolne?	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak	507	63,6
2	Nie	278	34,9
3	Brak danych	12	1,5
<b>łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

2. Główne źródło utrzymania członków gospodarstwa domowego stanowi:

- Gospodarstwo rolne
- Praca zawodowa na wsi
- Praca zawodowa w mieście
- Działalność gospodarcza
- Renta, emerytura członka gospodarstwa domowego
- Prace sezonowe, dorywcze
- Inne

Tabela 5. Główne źródła utrzymania członków gospodarstwa domowego zadeklarowane przez respondentów.

Lp	Główne źródło utrzymania	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Gospodarstwo rolne	206	25,8
2	Praca zawodowa na wsi	42	5,3
3	Praca zawodowa w mieście	292	36,6
4	Działalność gospodarcza	43	5,4
5	Renta, emerytura członka gospodarstwa domowego	124	15,6
6	Prace sezonowe, dorywcze	51	6,4
7	Inne	25	3,1
8	Brak danych	14	1,8
<b>łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

3. Jaki jest główny kierunek produkcji gospodarstwa rolnego?

Tabela 6. Główne kierunki produkcji rolnej zadeklarowane przez respondentów.

Lp	Główny kierunek produkcji rolnej	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Produkcja roślinna (zboża, rośliny pastewne)	136	17,1
2	Produkcja zwierzęca	71	8,9
3	Produkcja mieszana	284	35,6
4	Produkcja roślinna - warzywna	26	3,3
5	Produkcja roślinna - owocowa	12	1,5
6	Brak danych	268	33,6
<b>łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

W tym pytaniu odpowiedź „brak danych” oznacza, iż respondent nie posiada gospodarstwa rolnego, więc pytanie go nie dotyczy lub też nie udzielił odpowiedzi.

4. Czy widzi Pan/Pani możliwość rozwoju i zwiększenia dochodowości gospodarstwa rolnego?
- Nie
  - Tak, poprzez (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):
    - Zwiększenie dotychczasowej produkcji rolnej
    - Zmianę kierunku produkcji rolnej
    - Prowadzenie dodatkowych usług dla rolnictwa
    - Inną działalność gospodarstwa (np agroturystyka, rzemieślnictwo, rękodzielnictwo)

Tabela 7. Ocena perspektywy rozwoju gospodarstwa rolnego.

Lp.	Czy widzi Pan/Pani możliwość rozwoju i zwiększenia dochodowości gospodarstwa rolnego	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Nie	487	61,1
2	Tak, poprzez zwiększenie dotychczasowej produkcji rolnej	77	9,7
3	Tak, poprzez zmianę kierunku produkcji rolnej	39	4,9
4	Tak, poprzez prowadzenie dodatkowych usług dla rolnictwa	51	6,4
5	Tak, poprzez inną działalność gospodarstwa (np. agroturystyka, rzemieślnictwo, rękodzielnictwo)	64	8,0
6	Brak danych	106	13,3
<b>łącznie</b>		-	-

W pytanie odpowiedzi „Nie” udzieliła też część respondentów, którzy nie posiadają gospodarstwa rolnego.

5. Czy w latach 2004 – 2006 korzystał Pan/Pani ze środków Unii Europejskiej innych niż dopłaty bezpośrednie?
- Nie
  - Tak, z (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):
    - Wsparcia dla gospodarstw niskotowarowych
    - Dopłat do zalesiania
    - Programów ekologicznych
    - Wsparcia modernizacji gospodarstwa rolnego (programy „Młody rolnik”, „Modernizacja gospodarstw rolnych”)
    - Wsparcie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
    - Inne

Tabela 8. Wykorzystanie funduszy unijnych przez respondentów w okresie 2004 – 2006.

Lp.	Czy korzystał Pan/Pani w latach 2004 – 2006 ze środków Unii Europejskiej innych niż dopłaty bezpośrednie	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Nie	618	77,5
2	Tak, wsparcie dla gospodarstw niskotowarowych	78	9,8
2	Tak, dopłaty do zalesiania	4	0,5
3	Tak, programy ekologiczne	3	0,4
4	Tak, wsparcie modernizacji gospodarstwa rolnego	10	1,3
5	Tak, wsparcie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	5	0,6
6	Tak, inne	21	2,6
3	Brak danych	58	7,3
<b>łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>



W pytaniu odpowiedzi „Nie” udzieliła też część respondentów, którzy nie posiadają gospodarstwa rolnego.

6. Czy w latach 2007 – 2013 korzystał Pan/Pani ze środków Unii Europejskiej innych niż dopłaty bezpośrednie?

- Nie
- Tak, z (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):
- Dopłat do zalesiania
  - Programów ekologicznych
  - Wsparcia modernizacji gospodarstwa rolnego (programy „Młody rolnik”, „Modernizacja gospodarstw rolnych”)
  - Inne

Tabela 9. Wykorzystanie funduszy unijnych przez respondentów w okresie 2007 – 2013.

Lp	Czy korzystał Pan/Pani w latach 2007 – 2013 ze środków Unii Europejskiej innych niż dopłaty bezpośrednie	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Nie	679	85,2
2	Tak, dopłaty do zalesiania	10	1,25
3	Tak, programy ekologiczne	3	0,38
4	Tak, wsparcie modernizacji gospodarstwa rolnego (programy „Młody rolnik”, „Modernizacja gospodarstw rolnych”)	12	1,51
5	Tak, inne	29	2,63
3	Brak danych	64	8,0
<b>łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

W pytaniu odpowiedzi „Nie” udzieliła też część respondentów, którzy nie posiadają gospodarstwa rolnego.

7. Czy w prowadzeniu gospodarstwa korzystał Pan/Pani z pomocy (doradztwo indywidualne, szkolenia) instytucji doradczych (ODR, Izba Rolnicza, prywatne firmy doradcze)?

Tabela 10. Liczba respondentów korzystających ze wsparcia rolniczych instytucji doradczych.

Lp.	Czy w prowadzeniu gospodarstwa korzystał Pan/Pani z pomocy (doradztwo indywidualne, szkolenia) instytucji doradczych (ODR, Izba Rolnicza, prywatne firmy doradcze)?	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak	88	11,0
2	Tak, ale tylko przy wypełnianiu wniosków o dopłaty bezpośrednie	80	10,0
3	Nie	550	69,1
4	Brak danych	79	9,9
<b>łącznie</b>		<b>797</b>	<b>100</b>

## II. Miejscowość

Drugi moduł ankiety, zatytułowany „Miejscowość”, zawierał pytania, których celem była ocena jakości życia, w kontekście stopnia rozwoju infrastrukturalnego i społecznego miejscowości.

1. Uważa Pan/Pani, że miejscowość, w której mieszka, jest:

- Czysta i estetyczna
- Atrakcyjna krajobrazowo i turystycznie
- Doskonałym miejscem wypoczynku
- Ma wszystko to, co powinna mieć wieś, aby być dobrym miejscem do życia
- Jest przeciętna, nie lepsza i nie gorsza od innych wsi tej wielkości

- Pod wieloma względami jest zaniedbana
- Nie spełnia podstawowych warunków do normalnego życia

Tabela 11. Ogólna ocena miejscowości zamieszkania.

Lp	Uważa Pan/Pani, że miejscowość, w której mieszka jest:	Liczba odpowiedzi	Procentowy udział w badanej grupie
1	Czysta i estetyczna	187	23,5
2	Atrakcyjna krajobrazowo i turystycznie	167	21,0
3	Doskonałym miejscem wypoczynku	125	15,7
4	Ma wszystko to, co powinna mieć wieś, aby być dobrym miejscem do życia	135	16,9
5	Jest przeciętna, nie lepsza i nie gorsza od innych wsi tej wielkości	380	47,7
6	Pod wieloma względami jest zaniedbana	241	30,2
7	Nie spełnia podstawowych warunków do normalnego życia	63	7,9
Łącznie		1298	-

W tym pytaniu istniała możliwość udzielenia kilku odpowiedzi.

2. Czy uczestniczy Pan/Pani w decyzjach dotyczących wykorzystania pieniędzy przeznaczonych dla miejscowości?
- Nie, i tak nie mam na to wpływu
- Nie, nie interesuje mnie to
- Tak, poprzez:
- Udział w zebraniach wiejskich w sprawie przeznaczenia funduszu sołeckiego
  - Samodzielne zgłaszanie pomysłów, potrzeb na realizacji konkretnych inicjatyw
  - Uczestnictwo w rozmowach, konsultacjach z radnymi, władzami gminy

Tabela 12. Uczestnictwo społeczne w podejmowaniu decyzji dotyczących wykorzystania pieniędzy przeznaczonych dla miejscowości.

Lp.	Czy uczestniczy Pan/Pani w decyzjach dotyczących wykorzystania pieniędzy przeznaczonych dla miejscowości?	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Nie, i tak nie mam na to wpływu	329	41,3
2	Nie, nie interesuje mnie to	103	12,9
3	Tak, poprzez udział w zebraniach wiejskich w sprawie przeznaczenia funduszu sołeckiego	317	39,8
4	Tak, poprzez samodzielne zgłaszanie pomysłów, potrzeb na realizację konkretnych inicjatyw	52	6,5
5	Tak, poprzez uczestnictwo w rozmowach, konsultacjach z radnymi, władzami gminy	46	5,8
6	Brak danych	13	1,6
Łącznie		-	-

3. Czy uważa Pan/Pani, że fundusz sołecki (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):
- Powinien być zachowany w obecnej formie
  - Dzięki niemu miejscowość się rozwija
  - Służy do realizacji przedsięwzięć, których nie da się zrealizować w inny sposób
  - Za mało mieszkańców ma wpływ na jego wykorzystanie
  - Zbyt wielu mieszkańców ma wpływ na jego wykorzystanie
  - Służy tylko wybranym, a nie całej społeczności
  - Ma niewielki lub żaden wpływ na poprawę życia w miejscowości

Tabela 13. Ocena jakości wykorzystania pieniędzy wydatkowanych w ramach funduszu sołeckiego.

Lp	Czy uważa Pan/Pani, że fundusz sołecki:	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Powinien być zachowany w obecnej formie	249	31,2
2	Dzięki niemu miejscowość się rozwija	218	27,4
3	Służy do realizacji przedsięwzięć, których nie da się zrealizować w inny sposób	198	24,8
4	Za mało mieszkańców ma wpływa na jego wykorzystanie	133	16,7
5	Zbyt wielu mieszkańców ma wpływa na jego wykorzystanie	13	1,6
6	Służy tylko wybranym, a nie całej społeczności	80	10,0
7	Ma niewielki lub żaden wpływ na poprawę życia w miejscowości	267	33,5
Łącznie		1158	-

W tym pytaniu respondenci mieli możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

4. Czy uważa Pan/Pani, że władze gminy uwzględniają wnioski lokalnej społeczności dotyczące finansowania inwestycji i wydarzeń w danej miejscowości?
- Tak, propozycje przedstawicieli wsi są zawsze, w mniejszym lub większym stopniu brane pod uwagę
  - Tak, ale najczęściej przyjmowane są rozwiązania kompromisowe
  - Raczej rzadko władze pytają nas o zdanie w tych kwestiach
  - Nie, ponieważ nikt ze wsi nie próbuje rozmawiać z władzami na ten temat
  - Nie, nasze zdanie nie ma żadnego wpływu na to, co jest faktycznie robione we wsi

Tabela 14. Ocena skuteczności partycypacji społecznej w zarządzaniu miejscowością.

Lp	Czy uważa Pan/Pani, że władze gminy uwzględniają wnioski lokalnej społeczności dotyczące finansowania inwestycji i wydarzeń w danej miejscowości:	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak, propozycje przedstawicieli wsi są zawsze, w mniejszym lub większym stopniu brane pod uwagę	143	17,9
2	Tak, ale najczęściej przyjmowane są rozwiązania kompromisowe	142	17,8
3	Raczej rzadko władze pytają nas o zdanie w tych kwestiach	260	32,6
4	Nie, ponieważ nikt ze wsi nie próbuje rozmawiać z władzami na ten temat	26	3,3
5	Nie, nasze zdanie nie ma żadnego wpływu na to co faktycznie robione jest na wsi	200	25,1
6	Brak danych	27	3,3
Łącznie		797	100

5. Która z lokalnych organizacji i instytucji, Pana/Pani zdaniem, ma rzeczywisty wpływ na atrakcyjność życia w miejscowości?
- Rada Sołecka
  - Świetlica wiejska
  - Szkoła
  - Ochotnicza Straż Pożarna
  - Parafia

- Klub sportowy
- Koło Gospodyń Wiejskich

Tabela 15. Ocena wpływu organizacji i instytucji funkcjonujących w miejscowości na jej ożywienie społeczne.

Lp.	Która z lokalnych organizacji i instytucji, Pana/Pani zdaniem, ma rzeczywisty wpływ na atrakcyjność życia w miejscowości:	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Rada Sołecka	337	42,3
2	Świetlica wiejska	306	38,4
3	Szkoła	224	28,1
4	Ochotnicza Straż Pożarna	105	13,2
5	Parafia	215	27,0
6	Klub Sportowy	102	12,8
7	Koło Gospodyń Wiejskich	359	45,0
Łącznie		1648	-

W tym pytaniu badani również mieli możliwość wskazania więcej niż jedną odpowiedź.

6. Czy aktywnie uczestniczy Pan/Pani w życiu społecznym miejscowości poprzez udział w:

- Radzie Sołeckiej
- przedsięwzięciach organizowanych przez świetlicę
- pracach na rzecz szkoły
- Ochotniczej Straży Pożarnej
- przedsięwzięciach parafialnych
- Klubie sportowym
- Przedsięwzięciach organizowanych przez Koło Gospodyń Wiejskich
- Nie uczestniczę w żadnych przedsięwzięciach organizowanych przez wieś

Tabela 16. Uczestnictwo społeczne w przedsięwzięciach lub działalności organizacji/instytucji organizowanych w miejscowości.

Lp.	Czy aktywnie uczestniczy Pan/Pani w życiu społecznym miejscowości poprzez udział w:	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Radzie Sołeckiej	142	17,8
2	Przedsięwzięciach organizowanych przez świetlicę	125	15,7
3	Pracach na rzecz szkoły	101	12,7
4	Ochotniczej Straży Pożarnej	42	5,3
5	Przedsięwzięciach parafialnych	190	23,8
6	Klubie Sportowym	45	5,6
7	Przedsięwzięciach organizowanych przez Koło Gospodyń Wiejskich	189	23,7
8	W żadnych	290	36,4
Łącznie		1124	-

W przypadku odpowiedzi twierdzącej, ankietowani mieli możliwość wskazania wszystkich przedsięwzięć, w których uczestniczą.

7. Co jest, Pana/Pani zdaniem, najważniejsze dla ożywienia społecznego miejscowości (można wybrać najwyżej trzy odpowiedzi):

- wyremontowane drogi
- obecność na terenie wsi prywatnych podmiotów gospodarczych
- szkoła
- Ochotnicza Straż Pożarna
- parafia
- własna świetlica wiejska
- Koło Gospodyń Wiejskich
- aktywność i chęci mieszkańców

- duża liczba dzieci i młodzieży
- radny Rady Miejskiej pochodzący z miejscowości
- wsparcie finansowe imprez, przedsięwzięć przez władze gminy
- współpraca z MDK, Biblioteką, Muzeum, stowarzyszeniami

Tabela 17. Ocena wpływu różnych czynników na ożywienie społeczne miejscowości.

Lp	Co jest, Pana/Pani zdaniem najważniejsze dla ożywienia społecznego miejscowości:	Liczba odpowiedzi	Procentowy udział w badanej grupie
1	Wyremontowane drogi	403	50,56
2	Obecność na terenie wsi prywatnych podmiotów gospodarczych	93	11,67
3	Szkoła	137	17,19
4	Ochotnicza Straż Pożarna	56	7,03
5	Parafia	81	10,16
6	Własna świetlica wiejska	338	42,41
7	Koło Gospodyń Wiejskich	175	21,96
8	Aktywność i chęci mieszkańców	261	32,75
9	Duża liczba dzieci i młodzieży	108	13,55
10	Radny Rady Miejskiej pochodzący z miejscowości	172	21,58
11	Wsparcie finansowe imprez, przedsięwzięć przez władze gminy	241	30,24
12	Współpraca z MDK, Biblioteką, Muzeum, stowarzyszeniami	77	9,66
Łącznie		2142	-

Ankietowani mieli możliwość wskazania najwyżej trzech czynników wpływających na rozwój miejscowości.

### III. Obywatel

Trzeci moduł ankiety, zatytułowany „Obywatel”, składał się z trzech pytań, których celem był zbadanie stopnia związania respondentów z miejscem zamieszkania.

#### 1. Czy mieszka Pan/Pani w obecnym miejscu zamieszkania (miejscowości):

- od urodzenia
- przeprowadziłem/am się z miasta
- przeprowadziłem/am się z innej wsi
- urodziłem/am się tu i po okresie mieszkania w innym miejscu, znów tu wróciłem/am

Tabela 18. Pochodzenie ankietowanych.

Lp	Czy mieszka Pan/Pani w obecnym miejscu zamieszkania (miejscowości):	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Od urodzenia	498	62,5
2	Przeprowadziłem/am się z miasta	53	6,6
3	Przeprowadziłem/am się z innej wsi	208	26,1
4	Urodziłem/am się tu i po okresie mieszkania w innym miejscu, znów tu wróciłem/am	26	3,3
5	Brak danych	12	1,5
Łącznie		797	100

#### 2. Czy wiąże Pan/Pani swoje dalsze życie z miejscowością w której mieszka?

- na pewno tak
- jeśli nic się nie zmieni, to tak
- raczej nie
- na pewno nie

Tabela 19. Ocena perspektywy dalszego zamieszkiwania w swojej miejscowości.

Lp	Czy wiąże Pan/Pani swoje dalsze życie z miejscowością w której mieszka?	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Na pewno tak	525	65,9
2	Jeśli nic się nie zmieni, to tak	197	24,7
3	Raczej nie	49	6,1
4	Na pewno nie	14	1,8
5	Brak danych	12	1,5
łącznie		797	100

3. Czy widzi Pan/Pani dorosłe życie swoich dzieci w swojej miejscowości?

- na pewno tak  
 raczej tak, pod warunkiem rozwoju wsi  
 chciałbym/chciałabym, żeby po nauce w mieście wrócili do rodzinnej wsi  
 raczej nie  
 na pewno nie

Tabela 20. Ocena perspektywy zamieszkiwania dzieci respondentów w miejscowości.

Lp	Czy widzi Pan/Pani dorosłe życie swoich dzieci w swojej miejscowości?	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Na pewno tak	87	10,9
2	Raczej tak, pod warunkiem rozwoju wsi	295	37,0
3	Chciałbym/chciałabym, żeby po nauce w mieście wrócili do rodzinnej wsi	64	8,0
4	Raczej nie	257	32,2
5	Na pewno nie	60	7,5
6	Brak danych	34	4,3
łącznie		797	100

Załącznik 45. Powierzchnia poszczególnych sołectw (na podstawie danych Wydziału Rolnictwa i Gospodarki Gruntami Urzędu Miejskiego w Opocznie).

Nazwa sołectwa	Powierzchnia ogółem w ha	Udział procentowy powierzchni sołectwa w powierzchni obszaru wiejskiego gminy Opoczno
Adamów	276,4850	1,67
Antoniów	494,3928	2,98
Bielowice	762,2011	4,59
Brzustówek	451,8382	2,72
Bukowiec Opoczyński	963,6321	5,81
Dzielna	303,7234	1,83
Janów Karwicki	342,1540	2,06
Januszewice	886,8586	5,35
Karwice	406,3506	2,45
Kliny	424,7384	2,56
Kraszków	261,7653	1,58
Kraśnica	1875,7697	11,31
Kruszewiec	309,2920	1,86
Kruszewiec Kolonia	364,5049	2,20
Libiszów	585,4994	3,53
Libiszów Kolonia	201,6305	1,22
Międzybórz	256,8789	1,55
Modrzew	306,4331	1,85
Modrzewek	251,6352	1,52
Mroczków Duży	607,7316	3,66

Nazwa sołectwa	Powierzchnia ogółem w ha	Udział procentowy powierzchni sołectwa w powierzchni obszaru wiejskiego gminy Opoczno
Mroczków Gościnny	303,4921	1,83
Ogonowice	820,0981	4,94
Ostrów	617,4483	3,72
Różanna	329,2756	1,98
Sielec	335,5714	2,02
Sitowa	555,8534	3,35
Sobawiny	475,9421	2,87
Sołek	374,2063	2,26
Stużno	346,5848	2,09
Stużno Kolonia	304,2254	1,83
Wola Załęzna	756,7334	4,56
Wólka Karwicka	548,9848	3,31
Wygnanów	353,9582	2,13
Ziębów	133,0125	0,80
<b>GMINA OPOCZNO (obszar wiejski)</b>	<b>16 588,9012</b>	

### Wyniki badania ankietowego dotyczącego uczestnictwa społecznego w życiu gminy Opoczno

#### III. Cel badania.

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat potrzeby zwiększenia uczestnictwa społecznego i ewentualnych form tego uczestnictwa w decyzjach dotyczących zarządzania gminą Opoczno.

#### IV. Metodologia badań.

Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku.

Narzędziem badawczym była anonimowa ankieta internetowa, składająca się z 9 pytań zamkniętych, podzielonych na dwa moduły:

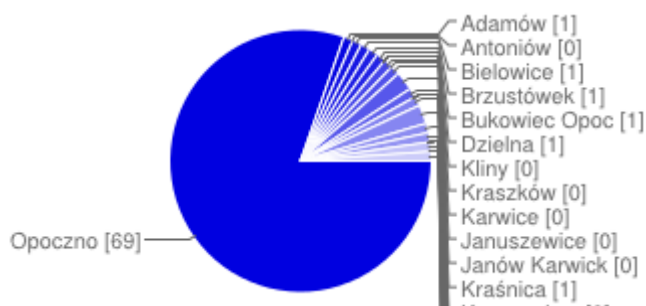
C. INFORMACJE O ANKIETOWANYM

D. BADANIE OPINII NA TEMAT UCZESTNICTWA SPOŁECZNEGO W GMINIE OPOCZNO

Badanie przeprowadzono przy użyciu ankiety internetowej zamieszczonej na stronie [www.opoczno.pl](http://www.opoczno.pl). Informacja o badaniu została też zamieszczona w Tygodniku Opoczyńskim TOP. W tabelach kolorem zielonym zazaczyliśmy najczęściej, a kolorem czerwonym najrzadziej występujące odpowiedzi.

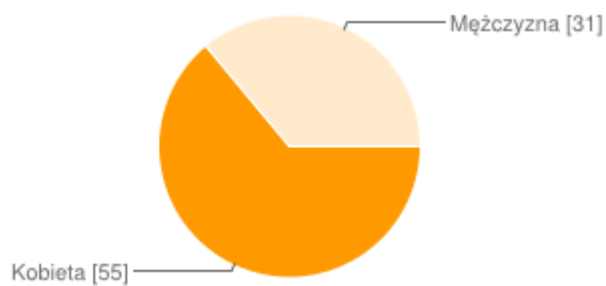
Moduł A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM jest metryką statystyczną formularza i składa się z trzech informacji: o miejscowości zamieszkania, płci i wieku respondenta.

#### Miejscowość zamieszkania



Lp	Miejscowość	Liczba respondentów	Odzew procentowo
1	Opoczno	69	80,23
2	Adamów	1	1,16
3	Antoniów	0	0,00
4	Bielowice	1	1,16
5	Brzustówek	1	1,16
6	Bukowiec Opoczyński	1	1,16
7	Dzielna	1	1,16
8	Janów Karwicki	0	0,00
9	Januszewice	0	0,00
10	Karwice	0	0,00
11	Kliny	0	0,00
12	Kraszków	0	0,00
13	Kraśnica	1	1,16
14	Kruszewiec	0	0,00
15	Kruszewiec Kolonia	1	1,16
16	Libiszów	2	2,33
17	Libiszów Kolonia	1	1,16
18	Międzybórz	0	0,00
19	Modrzew	0	0,00
20	Modrzewek	0	0,00
21	Mroczków Duży	0	0,00
22	Mroczków Gościenny	0	0,00
23	Ogonowice	1	1,16
24	Ostrów	2	2,33
25	Różanna	1	1,16
26	Sielec	1	1,16
27	Sitowa	0	0,00
28	Sobawiny	0	0,00
29	Sołek	0	0,00
30	Stużno	0	0,00
31	Stużno Kolonia	0	0,00
32	Wola Załęzna	0	0,00
33	Wólka Karwicka	0	0,00
34	Wygnanów	1	1,16
35	Ziębów	0	0,00
36	Zameczek	1	1,16
<b>Razem</b>		<b>86</b>	<b>100%</b>

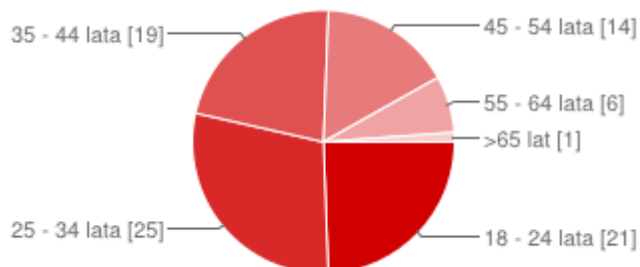
## Płeć





Lp	Płeć	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Kobieta	55	64,0
2	Mężczyzna	31	36,0
Łącznie		86	100%

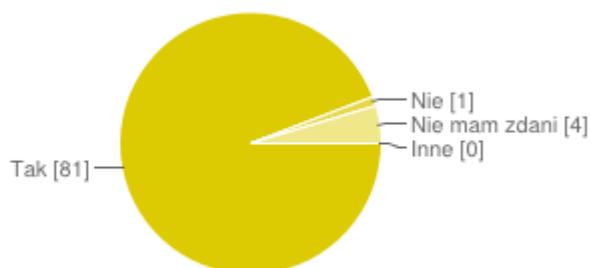
## 3. Wiek



Lp	Przedział wiekowy	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	18-24	21	24,4
2	25-34	25	29,1
3	35-44	19	22,1
4	45-54	14	16,3
5	55-64	6	7,0
6	>64	1	1,2
Łącznie		86	100%

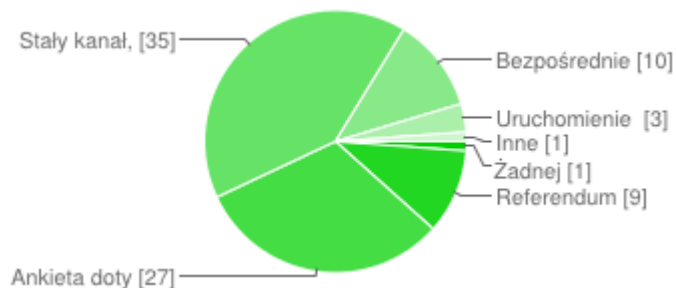
## B. Badanie opinii na temat uczestnictwa społecznego w życiu gminy Opoczno

4. Przedstawicielami mieszkańców, decydującymi w ich imieniu o działalności gminy, są radni. Czy Pan/Pani uważa, że mieszkańcy gminy powinni mieć dodatkową możliwość wyrażania swoich opinii na temat najważniejszych przedsięwzięć/inwestycji realizowanych w gminie?



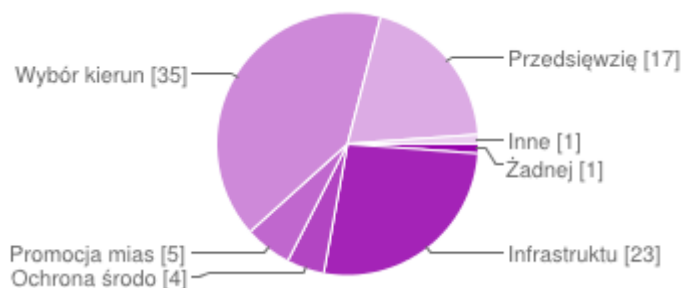
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak	81	94,2
2	Nie	1	1,2
3	Nie mam zdania	4	4,7
4	Inne	0	0,0
Łącznie		86	100

5. Proszę wskazać formę dialogu społecznego, w której wzięłyby Pan/Pani udział.



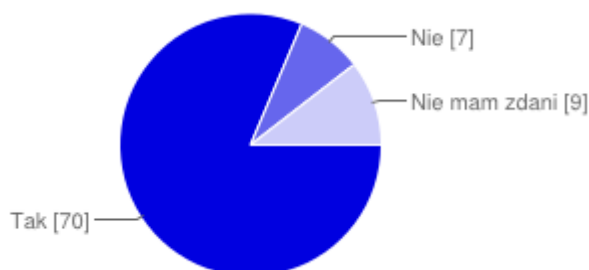
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Żadnej	1	1,2
2	Referendum	9	10,5
3	Ankieta dotycząca pojedynczych zagadnień	27	31,4
4	Staly kanał, np internetowy, służący do wyrażania swoich opinii	35	40,7
5	Bezpośrednie spotkania/zebrania	10	11,6
6	Uruchomienie stałego punktu konsultacyjnego	3	3,5
7	Inne	1	1,2
łącznie		86	100

6. Proszę wskazać, na jakie zadania realizowane przez gminę powinna mieć Pan/Pani największy wpływ?



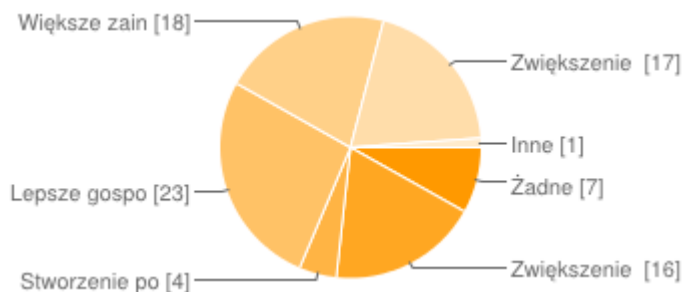
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Żadnej	1	1,2
2	Infrastruktura lokalna (drogi, place, organizacja ruchu drogowego)	23	26,7
3	Ochrona środowiska, przyrody	4	4,7
4	Promocja miasta i gminy	5	5,8
5	Wybór kierunków rozwoju miasta, strategicznych inwestycji	35	40,7
6	Przedsięwzięcia integracyjno-społeczne	17	19,8
7	Inne	1	1,2
łącznie		86	100

7. Budżet obywatelski to część budżetu gminy przeznaczona do dyspozycji mieszkańców. Kwota ta jest wykorzystywana do realizacji zadań, pomysłów, inicjatyw, inwestycji zgłoszonych i wybranych przez mieszkańców, które da się zrealizować w ciągu jednego roku w ramach wyznaczonej puli pieniędzy. Czy uważa Pan/Pani, że w gminie Opoczno powinien zafunkcjonować budżet obywatelski?



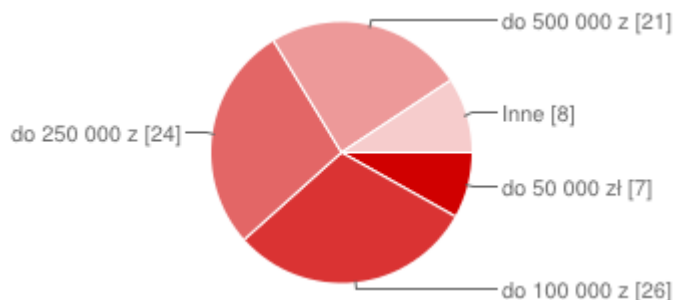
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak	70	81,4
2	Nie	7	8,1
3	Nie mam zdania	9	10,5
Razem		86	100

8. Proszę o wskazanie, jakie ewentualne korzyści mogą wyniknąć z wprowadzenia budżetu obywatelskiego.



Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Żadne	7	8,1
2	Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców	16	18,6
3	Stworzenie pola do dialogu władzy z mieszkańcami	4	4,7
4	Lepsze gospodarowanie miejskimi pieniędzmi	23	26,7
5	Większe zainteresowanie władz samorządowych lokalnymi problemami	18	20,9
6	Zwiększenie poczucia odpowiedzialności mieszkańców za swoje miasto/gminę	17	19,8
7	Inne	1	1,2
Łącznie		86	100

9. Jeśli budżet obywatelski miałby zafunkcjonować w naszej gminie, zdaniem Pani / Pana jaka ilość środków powinna być oddana do dyspozycji mieszkańców?



Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Do 50 000 zł	7	8,1
2	Do 100 000 zł	26	30,2
3	Do 250 000 zł	24	27,9
4	Do 500 000 zł	21	24,4
7	Inne	8	9,3
Łącznie		86	100

#### Załącznik 46. Wyniki badania ankietowego dotyczącego potencjału inwestycyjnego gminy Opoczno

##### I. Cel badania.

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat zrealizowanych w ostatnich latach inwestycji oraz potrzeb inwestycyjnych.

##### II. Metodologia badań.

Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku.

Narzędziem badawczym była anonimowa ankieta internetowa, składająca się z 6 pytań zamkniętych, podzielonych na dwa moduły:

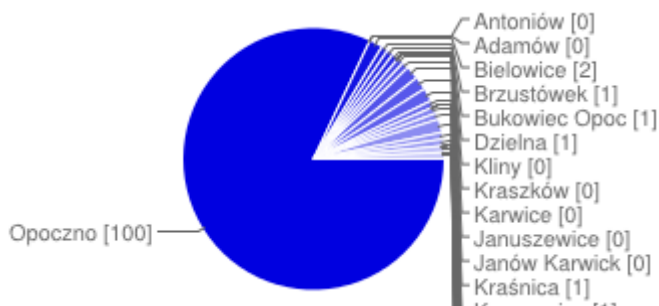
##### A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM

## B. BADANIE OPINII NA TEMAT INWESTYCJI GMINY OPOCZNO

Badanie przeprowadzono przy użyciu ankiety internetowej zamieszczonej na stronie [www.opoczno.pl](http://www.opoczno.pl). Informacja o badaniu została też zamieszczona w Tygodniku Opoczyńskim TOP. W tabelach kolorem zielonym zaznaczyliśmy najczęściej, a kolorem czerwonym najrzadziej występujące odpowiedzi.

Moduł A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM jest metryką statystyczną formularza i składa się z trzech informacji: o miejscowości zamieszkania, płci i wieku respondenta.

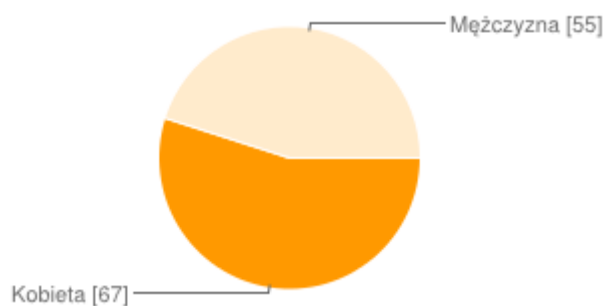
## Miejscowość zamieszkania



Lp	Miejscowość	Liczba respondentów	Odzew procentowo
1	Opoczno	100	81,97
2	Adamów	0	0,00
3	Antoniów	0	0,00
4	Bielowice	2	1,64
5	Brzustówek	1	0,82
6	Bukowiec Opoczyński	1	0,82
7	Dzielna	1	0,82
8	Janów Karwicki	0	0,00
9	Januszewice	0	0,00
10	Karwice	0	0,00
11	Kliny	0	0,00
12	Kraszków	0	0,00
13	Kraśnica	1	0,82
14	Kruszewiec	1	0,82
15	Kruszewiec Kolonia	2	1,64
16	Libiszów	2	1,64
17	Libiszów Kolonia	2	1,64
18	Międzybórz	1	0,82
19	Modrzew	0	0,00
20	Modrzewek	0	0,00
21	Mroczków Duży	0	0,00
22	Mroczków Gościnnie	0	0,00
23	Ogonowice	1	0,82
24	Ostrów	1	0,82
25	Różanna	2	1,64
26	Sielec	1	0,82
27	Sitowa	1	0,82
28	Sobawiny	0	0,00
29	Sołek	0	0,00
30	Stużno	0	0,00
31	Stużno Kolonia	0	0,00
32	Wola Załęzna	0	0,00
33	Wólka Karwicka	0	0,00

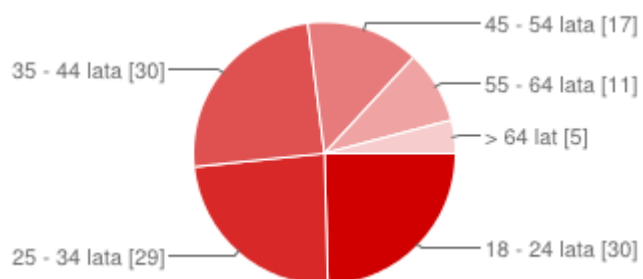
Lp	Miejscowość	Liczba respondentów	Odzew procentowo
34	Wygnanów	1	0,82
35	Ziębów	0	0,00
36	Zameczek	1	0,82
<b>Razem</b>		<b>122</b>	<b>100%</b>

**Płeć**



Lp.	Płeć	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Kobieta	55	45,1
2	Mężczyzna	67	54,9
<b>Łącznie</b>		<b>122</b>	<b>100</b>

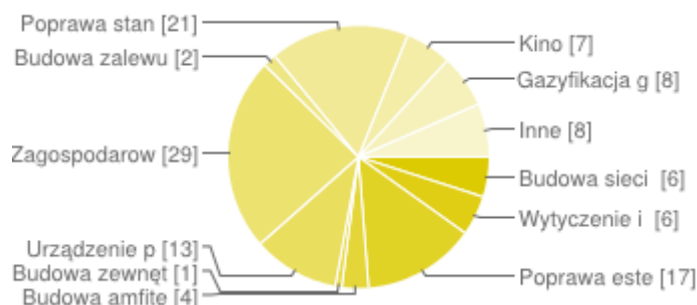
**Wiek**



Lp	Przedział wiekowy	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	18-24	30	24,6
2	25-34	29	23,8
3	35-44	30	24,6
4	45-54	17	13,9
5	55-64	11	9,0
6	>64	5	4,1
łącznie		122	100

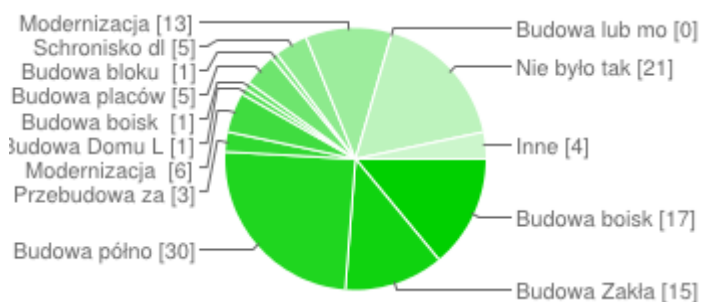
#### B. Badanie opinii na temat potencjału inwestycyjnego gminy Opoczno

4. Budżet gminy Opoczno ma określone możliwości. Sztuka rządzenia to umiejętność podejmowania trafnych decyzji. Na co Pana/Pani zdaniem należy w pierwszej kolejności przeznaczyć środki inwestycyjne?



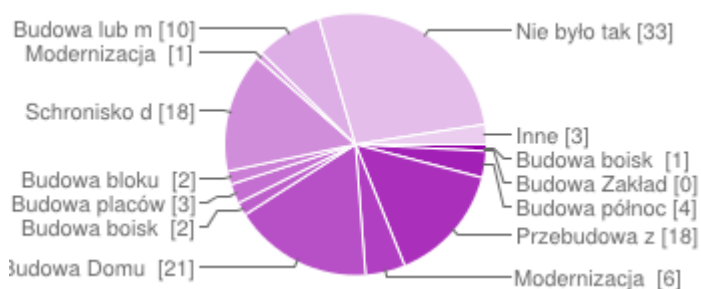
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Budowa sieci ścieżek komunikacji rowerowej w mieście	6	4,9
2	Wytyczenie i oznakowanie rekreacyjnych ścieżek pieszych i rowerowych w	6	4,9
3	Poprawa estetyki miasta (np. więcej zieleni, ławek, poprawa estetyki oświetlenia ulicznego itp.)	17	13,9
4	Budowa amfiteatru/muszli koncertowej	4	3,3
5	Budowa zewnętrznych obiektów sportowych (np. boiska, skate park, siłownie napowietrzne itp)	1	0,8
6	Urządzenie parku miejskiego	13	10,7
7	Zagośpodarowanie zalewu w Opocznie na potrzeby rekreacji	29	23,8
8	Budowa zalewu w Sitowej	2	1,6
9	Poprawa stanu dróg i chodników	21	17,2
10	Kino	7	5,7
11	Gazyfikacja gminy	8	6,6
12	Inne	8	6,6
łącznie		122	100%

## 5. Którą z inwestycji zrealizowanych w latach 2004 - 2014 w gminie Opoczno uważa Pan/Pani za najbardziej udaną?



Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Budowa boisk Orlik	17	13,9
2	Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w Różannie	15	12,3
3	Budowa północno-zachodniej obwodnicy miasta (ul. Świerkowa i Przemysłowa)	30	24,6
4	Przebudowa zabytkowego centrum Opoczna (ulice Janasa, Zjazdowa, Szpitalna, Plac Kilińskiego).	3	2,5
5	Modernizacja Miejskiego Domu Kultury w Opocznie	6	4,9
6	Budowa Domu Ludowego w Kraśnicy	1	0,8
7	Budowa boisk na obszarze wiejskim gminy: Sitowa, Januszewice, Bielowice, Wola Załączna, Ostrów, Karwice	1	0,8
8	Budowa placów zabaw	5	4,1
9	Budowa bloku socjalnego	1	0,8
10	Schronisko dla psów	5	4,1
11	Modernizacja i wyposażenie infrastruktury dla niepełnosprawnych: środowiskowego domu samopomocy w kościele pw. Podwyższenia Krzyża św. oraz ośrodka rehabilitacji fundacji "Uśmiech dziecka to nasz cel"	13	10,7
12	Budowa lub modernizacja świetlic wiejskich: Stużno, Karwice, Ostrów, Mroczków Gościenny, Kliny	0	0,0
13	Nie było takiej inwestycji	21	17,2
14	Inne	4	3,3
<b>łącznie</b>		<b>122</b>	<b>100</b>

## 6. Którą z inwestycji zrealizowanych w latach 2004 - 2014 w gminie Opoczno uważa Pan/Pani za najmniej udaną?





Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Budowa boisk Orlik	1	0,8
2	Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w Różannie	0	0,0
3	Budowa północno-zachodniej obwodnicy miasta (ul. Świerkowa i Przemysłowa)	4	3,3
4	Przebudowa zabytkowego centrum Opoczno (ulice Janasa, Zjazdowa, Szpitalna, Plac Kilińskiego).	18	14,8
5	Modernizacja Miejskiego Domu Kultury w Opocznie	6	4,9
6	Budowa Domu Ludowego w Kraśnicy	21	17,2
7	Budowa boisk na obszarze wiejskim gminy: Sitowa, Januszewice, Bielowice, Wola Załęzna, Ostrów, Karwice	2	1,6
8	Budowa placów zabaw	3	2,5
9	Budowa bloku socjalnego	2	1,6
10	Schronisko dla psów	18	14,8
11	Modernizacja i wyposażenie infrastruktury dla niepełnosprawnych: środowiskowego domu samopomocy w kościele pw. Podwyższenia Krzyża św. oraz ośrodka rehabilitacji fundacji "Uśmiech dziecka to nasz cel"	1	0,8
12	Budowa lub modernizacja świetlic wiejskich: Stuzno, Karwice, Ostrów, Mroczków Gościenny, Kliny	10	8,2
13	Nie było takiej inwestycji	33	27,0
14	Inne	3	2,5
<b>łącznie</b>		<b>122</b>	<b>100</b>

#### Załącznik 47. Wyniki badania ankietowego dotyczącego wizerunku gminy Opoczno

##### I. Cel badania.

Celem badania było poznanie opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat kierunków i środków kształtowania wizerunku gminy Opoczno.

##### II. Metodologia badań.

Badanie przeprowadzono od 26 września do 12 grudnia 2014 roku.

Narzędziem badawczym była anonimowa ankieta internetowa, składająca się z 8 pytań zamkniętych, podzielonych na dwa moduły:

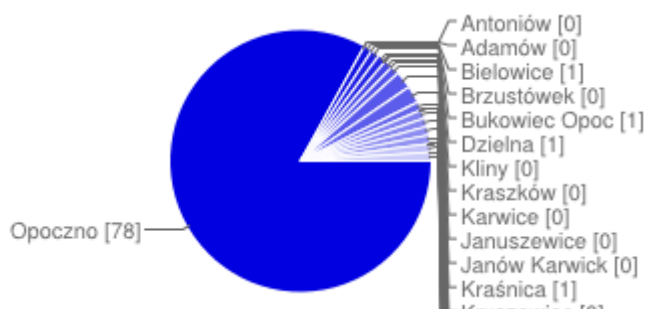
A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM

B. BADANIE OPINII NA TEMAT WIZERUNKU GMINY OPCZNO

Badanie przeprowadzono przy użyciu ankiety internetowej zamieszczonej na stronie [www.opoczno.pl](http://www.opoczno.pl). Informacja o badaniu została też zamieszczona w Tygodniku Opoczyńskim TOP. W tabelach kolorem zielonym zazaczyliśmy najczęściej, a kolorem czerwonym najrzadziej występujące odpowiedzi.

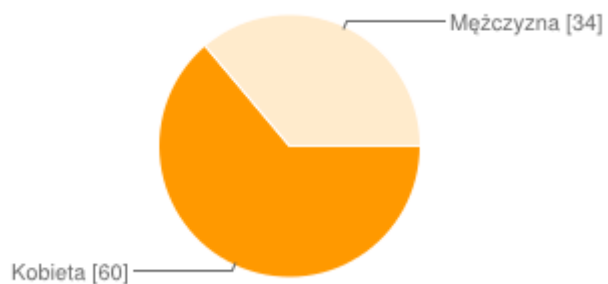
Moduł A. INFORMACJE O ANKIETOWANYM jest metryką statystyczną formularza i składa się z trzech informacji: o miejscowości zamieszkania, płci i wieku respondenta.

#### Miejscowość zamieszkania



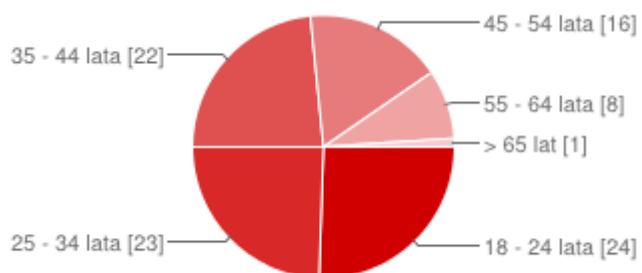
Lp	Miejscowość	Liczba respondentów	Odzew procentowo
1	Opoczno	78	83,0
2	Adamów	0	0,0
3	Antoniów	0	0,0
4	Bielowice	1	1,1
5	Brzustówek	0	0,0
6	Bukowiec Opoczyński	1	1,1
7	Dzielna	1	1,1
8	Janów Karwicki	0	0,0
9	Januszewice	0	0,0
10	Karwice	0	0,0
11	Kliny	0	0,0
12	Kraszków	0	0,0
13	Kraśnica	1	1,1
14	Kruszewiec	0	0,0
15	Kruszewiec Kolonia	1	1,1
16	Libiszów	2	2,1
17	Libiszów Kolonia	2	2,1
18	Międzybórz	1	1,1
19	Modrzew	0	0,0
20	Modrzewek	0	0,0
21	Mroczków Duży	0	0,0
22	Mroczków Gościenny	0	0,0
23	Ogonowice	1	1,1
24	Ostrów	1	1,1
25	Różanna	1	1,1
26	Sielec	1	1,1
27	Sitowa	0	0,0
28	Sobawiny	0	0,0
29	Sołek	0	0,0
30	Stużno	0	0,0
31	Stużno Kolonia	0	0,0
32	Wola Załęzna	0	0,0
33	Wólka Karwicka	0	0,0
34	Wygnanów	1	1,1
35	Ziębów	0	0,0
36	Zameczek	1	1,1
<b>Razem</b>		<b>94</b>	<b>100%</b>

## Płeć



Lp	Płeć	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Kobieta	60	63,8
2	Mężczyzna	34	36,2
Łącznie		94	100%

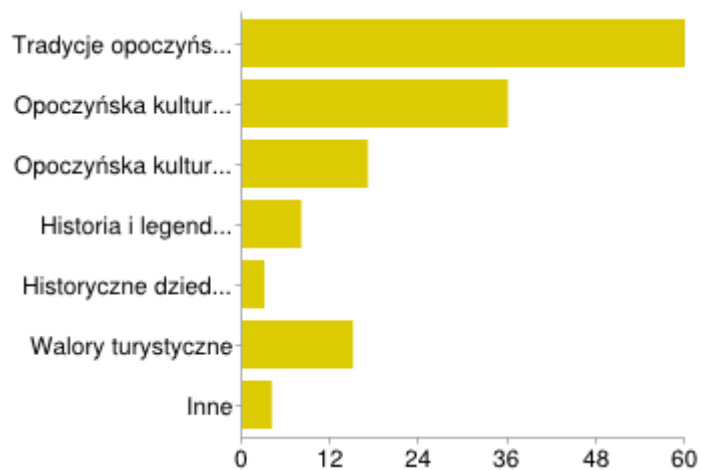
## 3. Wiek



Lp	Przedział wiekowy	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	18-24	24	25,5
2	25-34	23	24,5
3	35-44	22	23,4
4	45-54	16	17,0
5	55-64	8	8,5
6	>64	1	1,1
Łącznie		94	100%

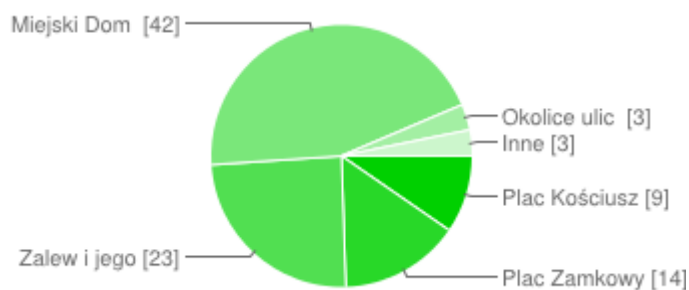
## B. Badanie opinii na temat wizerunku gminy Opoczno

## 4. Czym powinno promować się Opoczno w Polsce?



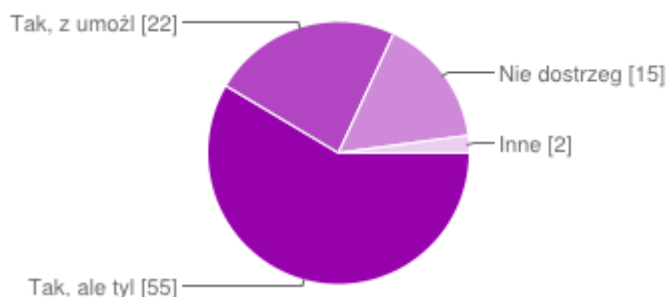
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tradycje opoczyńskiego zagłębia ceramicznego i produkty ceramiczne	60	63,8
2	Opoczyńska kultura ludowa w wersji tradycyjnej	36	38,3
3	Opoczyńska kultura ludowa w unowocześnionej i skomercjalizowanej wersji	17	18,1
4	Historia i legendy związane z Kazimierzem Wielkim i Esterką	8	8,5
5	Historyczne dziedzictwo społeczności żydowskiej Opoczna	3	3,2
6	Walory turystyczne	15	16,0
7	Inne	4	4,3
Łącznie		-	-

5. Która, według Pani/Pana, część Opoczna ma największy potencjał do stania się wizytówką i faktycznym centrum miasta?



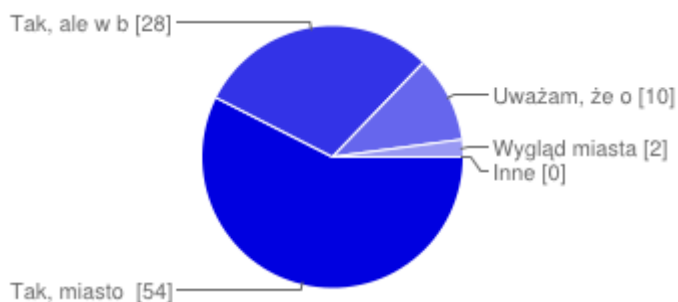
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Plac Kościuszki	9	9,6
2	Plac Zamkowy wraz z zamkiem, jako historyczne centrum Opoczna	14	14,9
3	Zalew i jego otoczenie, jako teren rekreacyjno - sportowy	23	24,5
4	Miejski Dom Kultury i jego otoczenie	42	44,7
5	Okolice ulic Janasa, Szpitalnej, 17-go Stycznia, jako najstarsza część Opoczna	3	3,2
6	Inne	3	3,2
Łącznie		94	100

6. Czy uważa Pan/Pani, że system monitoringu miejskiego powinien być rozbudowywany i obejmować coraz większy obszar miasta?



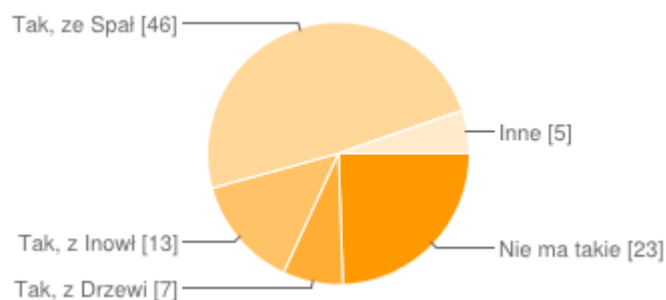
Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak, ale tylko w celu zwiększenia bezpieczeństwa	55	58,5
2	Tak, z umożliwieniem podglądu widoku z kamer w Internecie	22	23,4
3	Nie dostrzegam potrzeby rozbudowy systemu monitoringu	15	16,0
4	Inne	2	2,1
Łącznie		94	100

7. Czy zaakceptowałby Pan/Pani decyzje Rady Miejskiej zmierzające do wprowadzenia w mieście ładu architektonicznego i poprawy estetyki (np. zakazu używania reklam szpecących miasto/ ustalenie ramowych wytycznych dotyczących wyglądu elewacji budynków/ogrodzeń posesji/dachów itp.)?



Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Tak, miasto wymaga wprowadzenia większego uporządkowania architektonicznego.	54	57,4
2	Tak, ale w bardzo niewielkim stopniu, dotyczącym elementów ruchomych, np. reklam, pojemników na śmieci, itp.	28	29,8
3	Uważam, że odgórne decyzje nie przyniosą żadnego skutku, każdy sam wie najlepiej, jak dbać o porządek i ładny wygląd własnej posesji.	10	10,6
4	Wygląd miasta nie wymaga wprowadzania żadnych zmian w świadomości i prawach właścicieli posesji.	2	2,1
5	Inne	0	0,0
Łącznie		94	100

8. Czy widzi Pan/Pani potrzebę nawiązania współpracy z innymi miejscowościami w celu podniesienia potencjału turystycznego Opoczna? Jeśli tak, to z którymi?



Lp	Odpowiedzi	Liczba respondentów	Procentowy udział w badanej grupie
1	Nie ma takiej potrzeby	23	24,5
2	Tak, z Drzewicą	7	7,4
3	Tak, z Inowłódzem	13	13,8
4	Tak, ze Spałą	46	48,9
5	Inne	5	5,3
Łącznie		94	100

## Spis załączników

Załącznik 1 Statystyczny portret gminy Opoczno w latach 2009 – 2014. _____	111
Załącznik 2. Analiza wskaźników dla gminy Opoczno i gmin porównawczych w 2014 r. _____	113
Załącznik 3. Zamożność samorządów. Dochody per capita. _____	113
Załącznik 4. Wydatki na administrację per capita. _____	114
Załącznik 5. Wydatki na infrastrukturę techniczną per capita. _____	116
Załącznik 6. Wykorzystanie środków unijnych przez samorządy. (Wartość dotacji UE per capita.) _____	117
Załącznik 7. Zadłużenie samorządów (jako procent dochodów budżetowych). _____	119
Załącznik 8. Podstawowe dane demograficzne dla gminy Opoczno. _____	120
Załącznik 9. Podstawowe dane demograficzne dla miasta Opoczno. _____	120
Załącznik 10. Podstawowe dane demograficzne dla obszaru wiejskiego gminy Opoczno. _____	121
Załącznik 11. Saldo migracji dla gminy Opoczno. _____	122
Załącznik 12. Saldo migracji dla miasta Opoczno. _____	122
Załącznik 13. Saldo migracji dla obszaru wiejskiego gminy Opoczno. _____	122
Załącznik 14. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Opoczno w latach 2009 – 2014. (stan na 31 XII wg danych Zespołu ds. Ewidencji Ludności i Dowodów Osobistych Urzędu Miejskiego w Opocznie) _____	123
Załącznik 15. Demograficzne uwarunkowania rynku pracy - gmina Opoczno. _____	124
Załącznik 16. Demograficzne uwarunkowania rynku pracy - miasto Opoczno. _____	124
Załącznik 17. Demograficzne uwarunkowania rynku pracy - obszar wiejski gminy Opoczno. _____	125
Załącznik 18 Podstawowe definicje z zakresu ochrony zdrowia. _____	126
Załącznik 19 Podstawowe definicje z zakresu uzależnień. _____	127
Załącznik 20. Procedury przyjmowania i rozpatrywania wniosków wpływających do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opocznie. _____	128
Załącznik 21. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2009 r. _____	129
Załącznik 22. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2010 r. _____	129
Załącznik 23. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2011 r. _____	130
Załącznik 24. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2012 r. _____	130
Załącznik 25. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2013 r. _____	131
Załącznik 26. Dochody i wydatki w rozdziałach oświatowych budżetu Gminy Opoczno w 2014 r. _____	131
Załącznik 27. Wykaz świetlic wiejskich. _____	131
Załącznik 28. Wydarzenia zorganizowane w latach 2009 - 2013 w 10 wybranych świetlicach wiejskich i ich uczestnicy. _____	132
Załącznik 29. Wykaz kół gospodyń wiejskich _____	133
Załącznik 30. Wykaz kapelmistrzów Orkiestry Miejskiej w Opocznie. _____	133
Załącznik 31. Wykaz twórców ludowych stale współpracujących z Muzeum Regionalnym. _____	134
Załącznik 32. Najważniejsze wydarzenia kulturalno - oświatowe organizowane przez MBP w 2014 r. adresowane do dorosłego czytelnika. _____	134
Załącznik 33. Najważniejsze imprezy kulturalno - oświatowe organizowane przez MBP w 2014 r. adresowane do dzieci i młodzieży. _____	135
Załącznik 34. Formy pracy z czytelnikiem chorym, starszym i niepełnosprawnym w MBP w 2014 r. _____	138

Załącznik 35. Dane dotyczące korzystania z bezpłatnego Internetu w poszczególnych bibliotekach w 2014 r. _____	138
Załącznik 36. Dochody i wydatki gminy w dziale rolnictwo i łowiectwo w latach 2009 – 2014. _____	138
Załącznik 37. Dochód Gminy Opoczno z tytułu podatku rolnego i leśnego w latach 2009 – 2014. _____	139
Załącznik 38. Stawki podatku rolnego w Gminie Opoczno. _____	139
Załącznik 39. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Opoczno _____	140
Załącznik 40. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Opoczno. _____	143
Załącznik 41. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Opoczno. _____	146
Załącznik 42. Formy ochrony przyrody w pobliżu gminy Opoczno _____	147
Załącznik 43. Zakłady emitujące najwięcej zanieczyszczeń w województwie łódzkim w 2012 r. - emisja równoważna. _____	148
Załącznik 44. Wyniki badania ankietowego mieszkańców wsi w gminie Opoczno _____	149
Załącznik 45. Powierzchnia poszczególnych sołectw (na podstawie danych Wydziału Rolnictwa i Gospodarki Gruntami Urzędu Miejskiego w Opocznie). _____	158
Załącznik 46. Wyniki badania ankietowego dotyczącego potencjału inwestycyjnego gminy Opoczno _____	164
Załącznik 47. Wyniki badania ankietowego dotyczącego wizerunku gminy Opoczno _____	169